

Yrittäjyyden uudet suunnat

– selvitys hallituksen toimenpiteistä
yrittäjyyden vahvistamiseksi

Marraskuu 2017

Valtioneuvoston selvitys-
ja tutkimustoiminnan
julkaisusarja 75/2017

KUVAILULEHTI

Julkaisija ja julkaisuaika	Valtioneuvoston kanslia, 29.11.2017		
Tekijät	Härmälä, Valteri; Lamminkoski, Helka; Salminen, Vesa; Halme, Kimmo & Autio, Erkko		
Julkaisun nimi	Yrittäjyyden uudet suunnat – selvitys hallituksen toimenpiteistä yrittäjyyden vahvistamiseksi		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 75/2017		
Asiasanat	Yrittäjyys, Itsensätyöllistäminen, Kansainvälinen liikkuvuus, Digitalisaatio, Kärkihankkeet		
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot			
Julkaisuaika	29.11.2017	Sivuja 129	Kieli Suomi

Tiivistelmä

Tämä selvitys tuottaa tietoa hallituksen kärkihankkeen ”Kilpailukyvyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla” tueksi. Hankkeessa on tarkasteltu erityisesti Yrittäjyyspaketin vahvistaminen -kokonaisuuden mikro- ja pienyrittäjyyden edistämiseen tähtäviä toimenpiteitä. Selvityksessä on tunnistettu kolme merkittävää kehityssuuntaa: 1) *digitaalinen alusta- ja jakamistalous*, 2) *itsensätyöllistämisen ja kevytyrittäjyyden yleistyminen* sekä 3) *kansainvälisen liikkuvuuden ja maahanmuuton lisääntyminen*. Nämä kehityskulut vaikuttavat myös yritystoimintaan, yrittäjyyden luonteeseen ja yrittäjyyden edistämiseen.

Yrittäjyyspaketin vahvistaminen -kokonaisuuden toimenpiteiden arvioidaan olevan perusteltuja, mutta samalla pääasiassa yksittäisiä, toisistaan erillisiä ja vaikuttavuudeltaan siten rajallisia. Täsmätoimenpiteiden lisäksi yrittäjyyden edellytysten vahvistaminen edellyttää kehittämisavauksia myös isoihin rakenteellisiin kysymyksiin, kuten työmarkkinoiden toimivuuteen, yrittäjän sosiaaliturvaan ja kannustimiin sekä paikalliseen sopimiseen. Selvityksessä peräänkuulutetaan yrittäjyyspolitiikalta nykyistä selkeämpää tavoitteellisuutta, poikkihallinnollisuutta sekä yksittäisten toimenpiteiden kytkentää laajempaan yrittäjyyspolitiikan strategiaan, visioon ja tavoitteisiin. Selvitys suosittaa toteutettavaksi eri hallinnonalojen, viranomaisten ja sidosryhmien yhteistyönä yrittäjyyden strategisen toimenpideohjelman, käynnistämään kokeiluja tukemaan ratkaisujen löytymistä rakenteellisiin haasteisiin sekä kehittämään yritysneuvontaa ja mentorointia. Yrittäjyyden edistämisen tavoitteet tulisi kohdistaa yrittäjien osaamisen, valmiuksien ja tavoitteiden kehittämiseen.

Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2017 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa (tietokaytoon.fi).

Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare & utgivningsdatum	Statsrådets kansli, 29.11.2017		
Författare	Härmälä, Valtteri; Lamminkoski, Helka; Salminen, Vesa; Halme, Kimmo & Autio, Erkko		
Publikationens namn	Entreprenörskapets nya riktningar – utredning av regeringens åtgärder för att stärka entreprenörskap		
Publikationsseriens namn och nummer	Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 75/2017		
Nyckelord	Entreprenörskap, Förvärvsverksamhet som egenföretagare, Internationell rörlighet, Digitalisering, Spetsprojekt		
Publikationens delar /andra producerade versioner			
Utgivningsdatum	29.11.2017	Sidantal 129	Språk Finska

Sammandrag

Denna utredning tar fram information som stöd för regeringens spetsprojekt "Förstärkande av konkurrenskraften genom att förbättra förutsättningarna för näringsliv och entreprenörskap". Inom projektet har särskilt undersökts åtgärder som strävar efter att främja mikro- och småföretag inom helheten Regeringens paket för företagande och sysselsättning. I utredningen har identifierats tre betydande utvecklingsriktningar: 1) *digitala plattform- och delningsekonomi* 2) *en ökning av förvärvsverksamhet som egenföretagare och lättentreprenörskapsamt* 3) *en ökning av internationell rörlighet och immigration*. Dessa utvecklingsförlopp inverkar även på företagsverksamheten, entreprenörskapets natur och främjandet av entreprenörskap.

Åtgärderna för helheten Stärkande av regeringens paket för entreprenörskap och sysselsättning bedöms vara motiverade, men samtidigt i huvudsak enstaka, från varandra avskilda och därmed begränsade vad gäller deras effekt. Utöver punktåtgärder förutsätter stärkandet av villkoren för entreprenörskap utvecklingsförslag även för stora strukturella frågor, såsom arbetsmarknadens funktion, företagarens socialskydd och sporrar samt lokala avtal. I utredningen efterlyses av företagspolicyn allt tydligare målinriktning, tväradministrativt perspektiv samt att enskilda åtgärder kopplas ihop med en mer omfattande strategi, vision och mål inom företagspolicyn. Utredningen rekommenderar att man genomför ett strategiskt åtgärdsprogram inom entreprenörskap som ett samarbete mellan olika förvaltningsområden, myndigheter och intressegrupper, startar försök för att stödja finnandet av lösningar på strukturella utmaningar samt utvecklar företagsrådgivning och mentorverksamhet. Målen för att främja entreprenörskap borde riktas mot utveckling av företagarnas kompetens, färdigheter och mål.

Den här publikation är en del i genomförandet av statsrådets utrednings- och forskningsplan för 2017 (tietokaytoon.fi/sv).

De som producerar informationen ansvarar för innehållet i publikationen. Textinnehållet återspeglar inte nödvändigtvis statsrådets ståndpunkt

DESCRIPTION

Publisher and release date	Prime Minister's Office, 29.11.2017		
Authors	Härmälä, Valtteri; Lamminkoski, Helka; Salminen, Vesa; Halme, Kimmo & Autio, Erkki		
Title of publication	New paths of entrepreneurship – study on Government measures to strengthen entrepreneurship		
Name of series and number of publication	Publications of the Government's analysis, assessment and research activities 75/2017		
Keywords	Entrepreneurship, Self-employment, International mobility, Digitalisation, Key projects		
Other parts of publication/ other produced versions			
Release date	29.11.2017	Pages 129	Language Finnish

Abstract

This study provides information to support the Government's key project, *Boosting competitiveness by improving conditions for business and entrepreneurship*. The study takes a closer look at the measures for promoting micro and small entrepreneurship included in the package for strengthening entrepreneurship. The study identifies three significant development paths: 1) *digital platform and sharing economy*, 2) *the growing trends of self-employment and light entrepreneurship* and 3) *the increase in international mobility and immigration*. These development paths will have an impact on business operations as well as the nature and promotion of entrepreneurship.

The measures in the package for strengthening entrepreneurship are well-founded; however, they are largely individual and unconnected and thus, limited in their effectiveness. In addition to precision measures, strengthening entrepreneurship also requires development proposals on major structural issues, such as the functioning of the employment market, entrepreneurs' social security and incentives as well as local bargaining. Thus, the study demands that entrepreneurship policy should be more ambitious, cross-administrative and engage individual measures to wider entrepreneurship policy's strategy, vision and objectives. The study recommends that the different administrative sectors, authorities and stakeholders implement in cooperation a strategic operational programme, launch trials for finding solutions for structural challenges and develop business advice and mentoring. The objectives for promoting entrepreneurship should be directed at developing entrepreneurs' skills, competence and targets.

This publication is part of the implementation of the Government Plan for Analysis, Assessment and Research for 2017 (tietokayttoon.fi/en).

The content is the responsibility of the producers of the information and does not necessarily represent the view of the Government.

SISÄLLYS

1. Johdanto	1
1.1 Selvityksen tausta ja tavoitteet	1
1.2 Hallituksen kärkihankkeet ja yrittäjyyspaketti	2
1.3 Selvityksen toteutus	4
1.4 Keskeiset käsitteet ja lähestymistapa	4
1.5 Tarkastelun viitekehys	6
2. Yrittäjyyden nykytila ja kehityssuunnat	8
2.1 Yrittäjyys Suomessa	8
2.1.1 Mikroyritysten määrä kasvussa – huomattava osa ei työnantajayrityksiä	8
2.1.2 Kasvuhakuisuus lisääntynyt, mutta edelleen haaste	9
2.1.3 Yrittäjyyden taustalla monia syitä ja polkuja	10
2.2 Yrittäjyys ekosysteemin vahvuudet ja heikkoudet	11
2.2.1 Instituutiot vahvoja – heikkoudet yksilötason tekijöissä	11
2.2.2 Yrittäjyysvalmiudet koetaan puutteellisiksi	13
2.2.3 Sääntelyssä tehostettavaa, mutta suurimmat haasteet työmarkkinoiden toimivuudessa	14
2.3 Yrittäjyyden uudet kehityssuunnat	16
2.3.1 Digitaalinen alusta- ja jakamistalous	17
2.3.2 Digitalisaatio mikro- ja pk-yritysten toiminnassa	18
2.3.3 Itsensätyöllistämisen ja kevytyrittäjyyden yleistymisen	21
2.4 Kansainvälinen liikkuvuus ja maahanmuuttajien yrittäjyys	24
2.4.1 Maahanmuuttajien yrittäjyys	27
2.4.2 Kansainväliset osaajat ja yrittäjät	29
3 Yrittäjyyspaketin toimeenpano ja yrittäjyyden pullonkaulat	33
3.1 Yrittäjyyspaketin toimenpiteet	33
3.1.1 Kasvupalvelu-uudistus	33
3.1.2 Ensimmäisen työntekijän palkkaus	34
3.1.3 Innovaatiosetelin kokeilu	35
3.1.4 Innovaatiopankki	36
3.1.5 Maahanmuuttajien yrittäjyys	38

3.1.6 Kansainvälisten erityisasiantuntijoiden rekrytointi	41
3.1.7 Startup-yrittäjän oleskelulupa	44
3.1.8 Muutokset työttömyysturvajärjestelmään	45
3.2 Yrittäjyyspaketin kohdentuminen	47
3.3 Näkemyksiä yrittäjyyspaketin täydentämisestä	51
4. Muiden maiden lähetymistapoja yrittäjyden edistämiseen	59
4.1 Irlanti – vahvat strategiat ja systeminen lähestymistapa	59
4.1.1 Action Plan for Jobs	59
4.1.2 National Policy Statement on Entrepreneurship.....	61
4.1.3 Enterprise 2025 -strategia	62
4.1.4 Opit Suomelle	63
4.2 Viro – digitaaliset ratkaisut kilpailutekijänä	64
4.2.1 Estonia 2020 -ohjelma	64
4.2.2 Estonian Entrepreneurship Growth Strategy 2020.....	65
4.2.3 Sähköinen e-oleskelulupa yrityksen perustamiseen	66
4.2.4 Opit Suomelle	67
4.3 Alankomaat – kansainvälisten osaajien houkuttelija	67
4.3.1 Ambitious Entrepreneurship Action Plan.....	67
4.3.2 Kaikille yrityksille ja yrittäjille suunnatut tukitoimet ja palvelut	67
4.3.3 Tuki innovaatioille, osaamisen kehittämiselle ja PPP-yhteistyölle	68
4.3.4 Kansainvälisten osaajien houkuttelu ja yrittäjyys	70
4.3.5 Opit Suomelle	73
5. Johtopäätökset ja suositukset	74
5.1 Vastaukset tutkimuskysymyksiin	74
5.2 Suositukset yrittäjyyspolitiikan kehittämiseksi	81
Lähteet.....	83
Liite 1. Kyselyn tulokset	
Liite 2. Työpajojen yhteenveto	
Liite 3. Kehittämisehdotuksia	
Liite 4. Autio, Erkko: Finland's entrepreneurial ecosystem: Strengths and challenges in the digital era	

1. JOHDANTO

1.1 Selvityksen tausta ja tavoitteet

Selvityshankkeen **pää tavoitteena** on tuottaa tietoa hallituksen kärkihankkeen ”Kilpailukyvyyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla” tueksi. Hanke jakautuu seuraaviin neljään **osatavoitteeseen**:

- i. Arvioida Yrittäjyyspaketin vahvistaminen -kokonaisuuden toimenpiteiden ja avausten toimivuutta, tehokkuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja tarkempia suuntaamistarpeita.
- ii. Arvioida, mitä uusia tai jo päätettyjä toimia korvaavia toimenpiteitä tarvittaisiin yrittäjyyden ja työllisyyden vahvistamiseksi, huomioon ottaen yrittäjyyden uusiutuvat puitteet ja haasteet sekä yhteiskunnan yleiset kehityslinjat.
- iii. Arvioida kokonaisuudessaan kilpailukyky-kärkihankkeen yrittäjyyttä ja työllisyyttä vahvistavien toimenpiteiden toimivuutta sekä päivitys- ja uudelleensuuntaamistarpeita.
- iv. Esittää uusia yrittäjyyttä vahvistavia avauksia ja kysymyksenasetteluja, sekä haastaa ja tarvittaessa provosoida päättäjiä ja toimenpiteiden valmistelijoita.

Selvityksen keskeisiä **tutkimuskysymyksiä** ovat:

- i. Miten yrittäjyyspaketin toimenpiteitä tulisi edelleen jalostaa tai kytkeä muihin politiikkatoimenpiteisiin?
- ii. Huomioivatko yrittäjyyspaketin toimenpiteet riittävästi yrittäjyyden nykyiset ja ennakoitavat uudet kehityssuunnat?
- iii. Mitä ja millaisia avauksia tarvitaan yrittäjyyden, erityisesti mikroyrittäjyyden vahvistamiseksi?
- iv. Ovatko yrittäjyyspaketin toimenpiteet perusteltuja uusimman tutkimustiedon valossa?
- v. Sisältyykö nykyisiin politiikkatoimenpiteisiin vaikuttavuudeltaan kyseenalaisia tai kehitystä hidastavia elementtejä, joita tulisi uudelleensuunnata tai joista tulisi luopua?

Selvityksen erityisinä painopisteinä olivat *mikro- ja pienyrittäjyyden, uudenlaisten yrittäjyyden muotojen sekä maahanmuuttajien yrittäjyyden* edistäminen. Selvitys keskittyi näin ollen laajasti yrittäjyyden kirjoon, ei niinkään kasvuhakuiseen yrittäjyyteen tai kasvuyrityksiin (käsitteitä ja lähestymistapaa kuvattu tarkemmin jäljempänä).

Selvityksen tarkoituksena on ollut muodostaa kokonaiskuva käynnissä ja suunnitteilla olevista yrittäjyyden edistämiseen tähtäävistä toimenpiteistä sekä tunnistaa konkreettisia toimenpiteitä yrittäjyyden edistämiseksi. Selvityksen yhteydessä on kuultu eri sidosryhmiä ja koostettu yhteen sekä jäsennelty yrittäjyyden edistämiseen kohdistuvia kehittämis ehdotuksia. Kaikkien toimenpiteiden ja niiden vaikuttavuuden yksityiskohtainen analyysi ei ole ollut tämän selvityksen puitteissa mahdollista.

1.2 Hallituksen kärkihankkeet ja yrittäjyyspaketti

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisen hallitusohjelman 1. Kärkihanke:

Kilpailukyvyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla, eli ns. yrittäjyyspaketti, kuuluu hallitusohjelman Työllisyys ja kilpailukyky painopistealueeseen, jonka vision mukaan ”Vuonna 2025 Suomessa työn tekeminen ja työn teettäminen on aina kannattavaa. Suomi on kilpailukykyinen maa, jossa yrittäminen, omistaminen ja investoiminen on nykyistä kannattavampaa.”¹

Painopistealueen tavoitteet on asetettu erityisesti julkisen talouden kestävyysvarmistamisen näkökulmasta. Näin ollen niissä painottuvat erityisesti työllisyyden ja julkisten palveluiden rahoituksen, ja osana näitä yrittäjyyden lisäämisen ja yritystoiminnan monipuolistumisen, näkökulmat. Lisäksi tavoitteena on yritysten elinkelpoisuuden ja kehittymisen vauhdittaminen varmistamalla, että yritykset investoivat liiketoimintansa kehittämiseen.

Tavoitteet painopistealueelle ovat:

- Hyvinvointipalveluiden ja tulonsiirtojen rahoituksen turvaamiseksi on toteutettu työn kannustavuutta, työllistämisen houkuttelevuutta, työvoimahallinnon toimivuutta ja kilpailukykyä parantavat uudistukset.
- Työllisyysaste on nostettu 72 prosenttiin ja työllisten määrä on vahvistunut 110 000 henkilöllä. Investoinnit ylittävät poistot ja työpanoksen määrä on kasvanut.
- Uudistukset lisäävät työn tarjontaa, yrittäjyyttä ja elinkeinorakenteen monipuolistumista sekä vahvistavat julkistaloutta yli miljardilla eurolla.

Kilpailukyvyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla - ”[k]ärkihankkeen toimenpiteet muodostavat yrittäjyyspaketin, jolla tuetaan yrityksiä niiden kehityskaaren eri vaiheissa. Päämääränä on poistaa yrittämisen esteitä ja parantaa koti- ja maailmanmarkkinoilla toimivien yritysten toimintaedellytyksiä.”²

Kärkihankkeeseen kuuluu yhdeksän toimenpidettä.³

1. Vauhditetaan yritysten kansainvälistä kasvua Team Finland -toimintamallia uudistamalla
2. Yritysten rahoitusaseman ja oman pääoman aseman vahvistaminen
3. Kasvun voimistaminen ja kilpailun lisääminen
4. Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen
5. Valtion ja kuntien välisten MAL-sopimusten uudistaminen Helsingin, Tampereen, Turun ja Oulun kaupunkiseuduilla
6. Yrittäjyyspaketin vahvistaminen
7. Lisätään innovatiivisten hankintojen osuutta kaikista julkisista hankinnoista
8. Tehdään Suomesta genomitiedon hyödyntämisen edelläkävijämaa
9. Luodaan digitaalisen liiketoiminnan tiekartta

¹ Valtioneuvosto (VNK) (2017a). Ratkaisujen Suomi: Puolivälin tarkistus. Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017-2019. Hallituksen julkaisusarja 5/2017. http://vnk.fi/documents/10616/4610410/Toimintasuunnitelma+H_5_2017+280417.pdf

² Valtioneuvosto (VNK). Kärkihanke 1 – toimenpiteet. <http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/tyollisyys/karkihanke1>, viitattu 8.8.2017

³ Emt.

Toimenpidekokonaisuuden ideana on, että sitä päivitetään koko hallituskauden ajan. Nämä painotukset näkyvät mm. maahanmuuttajien yrittäjyyden painottamisessa vuoden 2016 päivityksessä edellisen vuoden pakolaistilanteen seurauksena, ja itsensäyöllistäjien aseman korostumisessa vuonna 2017.

Tässä raportissa käsitellään tarkemmin tämän selvityksen varsinaisena aiheena olevaan toimenpiteeseen 6. *Yrittäjyyspaketin vahvistaminen* kuuluvat kokonaisuudet, joista hallitus päätti huhtikuussa 2016.⁴ Näitä toimenpiteitä ja niiden toteutusta on tarkasteltu tarkemmin luvussa 4. Yrittäjyyspaketin vahvistamisen toimenpiteet ovat:

- Kasvupalvelu-uudistus
- Ensimmäisen työntekijän palkkaamisen kynnyksen madaltaminen
- Innovaatio- ja palvelusetelin kokeilu
- Innovaatiopankki
- Startup-yrittäjän oleskelulupa
- Maahanmuuttajien yrittäjyys
- Kansainvälisten erityisosaajien rekrytointi
- Työttömyysturvajärjestelmän uudistaminen

Hallitus on esitellyt myös kevään 2016 jälkeen yrittäjyyden edistämiseen liittyviä toimenpiteitä puoliväliriihessä huhtikuussa 2017 ja budjettiriihessä elokuussa 2017.

- Puoliväliriihi 4/2017
 - Uudistetut työllisyys- ja yrittäjyyspaketit
 - Business Finland -uudistus
 - Osaamisen ja luovien alojen toimenpiteet
- Budjettiriihi 8/2017
 - Omistajanvaihdosten hanketoiminta
 - Matkailu 4.0 -kärkihankkeen lisärahoitus
 - Vienninedistämisen vahvistaminen

Yrittäjyyden ja yritysten toimintaympäristön edistämiseen liittyy olennaisesti, yrittäjyyspaketin edistämisen kokonaisuuden lisäksi, seuraavat hallituksen kärkihankkeet.

1. Kilpailukyvyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla
2. Työn vastaanottamista estäviä kannustinloukkuja puretaan ja rakenteellista työttömyyttä alennetaan
3. Paikallista sopimista edistetään ja työllistämisen esteitä puretaan
4. Uudistetaan työvoimahallinto työllistymistä tukevaksi
5. Asuntorakentamista lisätään

Nämä kärkihankkeet on huomioitu tässä selvityksessä osana yrittäjyyden edistämisen kokonaiskuvaa ja kehittämistarpeita.

⁴ Muiden kärkihankkeen toimenpiteiden osalta ks. Valtioneuvosto (VNK) (2017a). Ratkaisujen Suomi: Puolivälin tarkistus. Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017-2019. Hallituksen julkaisusarja 5/2017.

1.3 Selvityksen toteutus

Selvitys toteutettiin helmikuun ja lokakuun 2017 välisenä aikana. Toteuttajina toimivat 4FRONT Oy ja professori Erkko Autio.

Selvityksen aineisto koostuu yrittäjyyspaketin toimenpiteitä ja niiden valmistelua koskevista dokumenteista ja 19 haastattelusta, yrittäjyyspolitiikan kysymyksiin liittyvästä kirjallisuudesta, sekä selvityshankkeessa toteutetusta kyselystä ja työpajoissa tuotetusta materiaalista.

Kysely: yrittäjyyden edistämisen pullonkauloista ja kehittämistarpeista toteutettiin avoin sähköinen kysely 13.6.–15.8.2017. Kutsu kyselyyn vastaamiseen lähetettiin yhteensä 553 mm. yritysneuvojalle, yritys- ja ammattijärjestön edustajalle ja yrityshautomon edustajalle. Kyselyn saatteessa pyydettiin levittämään kyselyn vastauslinkkiä vastaanottajan omilla verkostoissa. Kyselyyn vastasi 207 henkilöä.

Työpajat: selvityshankkeen yhteydessä järjestettiin kaksi työpajaa 16.5.2017 ja 14.9.2017. Työpajoissa oli yhteensä 53 osallistujaa.

Ensimmäisen toukokuussa järjestetyn työpajan tavoitteena oli kartoittaa yrittäjyyden ja yritystoiminnan pullonkaulat ja haasteet, nykyisin käytössä olevat hyvät käytännöt ja mallit, sekä kehittää uusia avauksia ja toimenpiteitä yrittäjyyden vahvistamiseksi. Ensimmäisen työpajan tuotoksia hyödynnettiin kesä-elokuussa toteutetun kyselyn laatimisessa. Työpajaan osallistui yhteensä 28 henkilöä.

Toinen työpaja järjestettiin 14.9.2017. Toisen työpajan tavoitteena oli jäsentää ja jalostaa hankkeessa tunnistettuja yrittäjyyspolitiikan kehittämiskohteita ratkaisuuksi ja osaksi yrittäjyyden edistämisen toimenpidevalikoimaa; kehittää politiikkasuosituksia ja yhteistyömalleja yrittäjyyden kehittämiseen, sekä löytää suuntaviivoja ja tienviittoja yrittäjyyden edistämistyön jatkolle. Työpajaan osallistui yhteensä 25 henkilöä.

1.4 Keskeiset käsitteet ja lähestymistapa

Yrittäjän ja yrittäjyyden määrittely ei ole yksiselitteistä. Määritelmä ja sisältö vaihtelevat sen mukaan, tarkastellaanko ilmiötä esimerkiksi juridisesta tai tilastollisesta näkökulmasta vai puhutaanko yrittäjyydestä yleisenä kansantaloudellisena ilmiönä.

Kuka on yrittäjä?

Periaatteessa **yrittäjän** ja **työntekijän** erottaa toisistaan se suoritetaanko työ työ- tai virkasuhteessa vai ei. Työntekijäasemassa henkilö työskentelee ”työnantajan kanssa tehdyn työsopimuksen perusteella, työnantajan valvonnan alaisena, palkkaa tai muuta vastiketta vastaan”. Jos taas henkilö työskentelee itsenäisesti, vastaa itse työnsä tuloksesta ja kantaa siihen liittyvän taloudellisen riskin itse, tulkitaan henkilö yrittäjäksi.

Viime aikoina julkisuudessa on keskusteltu runsaasti itsensätyöllistäjistä, freelancereista ja kevytyrittäjistä. Lainsäädäntö ei kuitenkaan tunne työsuhteen ja yrittäjyyden välimuotoja, eikä yritystoiminnan käsite ole sidottu yritysmuotoihin, vaan yrittäjäksi katsotaan myös mm. itsenäiset ammatinharjoittajat. Löfgrenin ja Hellsténin⁵ mukaan ”[h]ieman yleistäen voidaan

⁵ Löfgren, M. & Hellstén, H. (2016). Selvitys työttömyysturvajärjestelmän muutostarpeista palkkatyön ja perinteisen yrittäjyyden välimaastossa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, TEM raportteja 40/2016, http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79079/TEMrap_40_2016_verkko.pdf?sequence=1

todeta, että ansiotarkoituksessa tapahtuva työskentely, jota ei tehdä työ- tai virkasuhteessa, on elinkeinonharjoittamista eli yritystoimintaa.”⁶

Mitä on yrittäjyys?

Tässä selvityksessä yrittäjyydellä tarkoitetaan yleisesti ilmiötä, joka liittyy yritystoiminnan käynnistämiseen ja kehittämiseen. Yritystoiminnalla puolestaan tarkoitetaan toimintaa, jossa pyritään uusia tuotteita, palveluita, prosesseja tai markkinoita hyödyntämällä luomaan taloudellista arvoa.⁷ Tämän selvityksen lähtökohtana on erityisesti ”perinteinen” omistaja-yrittäjyys, eli sellainen yrittäjyyden muoto, jossa yrityksen omistaja myös työskentelee ainakin osa-aikaisesti yrityksessä sekä osallistuu sitä koskevaan päätöksentekoon. Tämä pitää sisällään myös itsenäiset elinkeinon- ja ammatinharjoittajat.⁸

”Mahdollisuusyrittäjät” ja ”pakkoyrittäjät”

Usein julkisessa keskustelussa yrittäjät niputetaan yhdeksi homogeeniseksi ryhmäksi. Todellisuudessa yrittäjyyden kirjo pitää kuitenkin sisällään niin kasvuhakuisten osakeyhtiöiden omistajat kuin myös yksinyrittäjät, ammatinharjoittajat ja itsensätyöllistäjät, joilla kaikilla on hyvin erilaiset lähtökohdat, odotukset ja tavoitteet yrittäjyyteen liittyen. Siinä missä toisille yrittäjyyden taustalla ovat tunnistetut liiketoimintamahdollisuudet ja voimakas halu kasvattaa yritystä, toisille yrittäjyys voi olla pakon sanelema vaihtoehto tai elämäntapaan liittyvä valinta.⁹ Tämän vuoksi esimerkiksi kansainvälisessä Global Entrepreneurship Monitor (GEM) -tutkimuksessa tehdään ero ”mahdollisuusyrittäjyyden” (opportunity-driven entrepreneurship) ja ”pakkoyrittäjyyden” (necessity-driven entrepreneurship) välille.¹⁰ Tässä selvityksessä fokus on mahdollisuusyrittäjyydessä, joskaan pakkoyrittäjyyteen liittyviä kysymyksiä ei voida sulkea kokonaan tarkastelun ulkopuolelle.

Yrittäjyys ekosysteemi

Tässä selvityksessä olemme tarkastelleet yrittäjyyttä ekosysteeminäkökulmasta soveltaen Acs ym.¹¹ määritelmää yrittäjäekosysteemille. Se korostaa, että ekosysteemissä on sekä eläviä (esim. yrittäjät) että elottomia (esim. instituutiot) elementtejä ja yrittäjäekosysteemin dynamiikassa on kyse yrittäjien itsenäisistä toimista (ja niiden taustalla olevista asenteista, kyvyistä ja odotuksista/tavoitteista). Nämä toimet tapahtuvat tietyssä institutionaalisessa kontekstissa, joka myös osaltaan ohjaa sitä, miten resurssit (yrittäjät, työntekijät, opiskelijat...) ekosysteemissä kohdentuvat ja liikkuvat uusien yritysten perustamisen ja toiminnan myötä.¹²

Yrittäjäekosysteemin käsitteeseen sisältyy myös näkemys ekosysteemien elinkaaresta. Acsin ja Aution¹³ mukaan yrittäjyys ja laajempi kansantalouden kehitys kulkevat käsi kädessä, ja yrittäjyyden rooli vaihtelee riippuen siitä, missä kehitysvaiheessa kukin maa on.

⁶ Emt. sivut 13-14

⁷ Ahmad, N. & R. Seymour (2008). Defining Entrepreneurial Activity: Definitions Supporting Frameworks for Data Collection. OECD Statistics Working Papers, 2008/01. OECD Publishing, Paris. <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/243164686763.pdf?expires=1507197355&id=id&accname=quest&checksum=92255C62A6D03A5B99BD20388D664E92>

⁸ Omistaja-yrittäjyyden määritelmä: Pajarinen, M., Rouvinen, P. & Ylä-Anttila, P. (2006). Uusyrittäjien kasvuhakuisuus. Keskusteluaiheita – Discussion papers, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (ETLA). <https://www.eta.fi/julkaisut/dp1052-fi/>

⁹ Esim. Pajarinen, M. & Rouvinen, P. (2006). Mistä yrittäjät tulevat? Teknologia katsaus 198/2006, Tekes; Kautonen, T & Palmroos, J. (2010) The impact of necessity-based start-up on subsequent entrepreneurial satisfaction. International Entrepreneurship and Management Journal 6(3):285-300; Lahtinen, H. ym. (2016) Startup-yritysten kasvun ajurit ja pullonkaulat. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 30/2016.

¹⁰ GEM (2017). Global Entrepreneurship Monitor. Global Report 2016/2017. <http://www.gemconsortium.org/>

¹¹ Acs, Z., Szerb, L., Autio, E. & Lloyd, A. (2017). Global Entrepreneurship Index. The Global Entrepreneurship and Development Institute, Washington, D.C., USA.

¹² Emt.

¹³ Acs, Z. & Autio, E. (2011). The Global Entrepreneurship and Development Index: A Brief Explanation. <https://www.imperial.ac.uk/business-school/research/innovation-and-entrepreneurship/events/conferences/qedi/about-qedi/>

Määritelmän mukaan Suomen kaltaisissa innovaatiovetoisissa talouksissa tulisi yrittäjyyden fokuksen olla yrittäjien tavoitteissa ja odotuksissa – tavoitteena synnyttää mahdollisimman hyvin kasvavia ja menestyviä yrityksiä, jotka kehittävät uusia tuotteita, palveluita ja liiketoimintamalleja ja omaksuvat tehokkaasti uusia teknologioita. Vaikka institutionaaliset tekijät ovat edelleen tärkeitä myös innovaatiovetoisille kansantalouksille, niiden merkitys on kuitenkin pienempi kuin muissa kehitysvaiheissa. Päähuomio tulisikin kohdistua yksilötason tekijöihin ja sitä kautta yrittäjyyden laatuun.¹⁴

1.5 Tarkastelun viitekehys

Yksi tämän selvityksen osatehtävistä on ollut rakentaa viitekehys yrittäjyyspolitiikan toimenpiteiden jäsentämiseksi ja toimenpiteiden kokonaisuuden hahmottamiseksi. Tätä haastetta on lähestytty tässä selvityksessä yrittäjyyden systeemimallin¹⁵ kautta (Kuvio 1).

Mallin keskiössä on yksilöiden näkökulma eli yrittäjyyttä harkitsevien, yrittäjinä toimivien tai yrittäjyydestä luopuvien yksilöiden asenteet ja odotukset, osaaminen sekä (todelliset ja koetut) mahdollisuudet. Nämä tekijät ohjaavat yrittäjyyden dynamiikkaa eli mm. sitä, ketkä lähtevät yrittäjiksi, mistä syistä, ja mihin suuntaan yrittäjät päättävät kehittää yritystensä toimintaa. Näin ollen nämä yksilötason tekijät tulisi olla myös politiikkatoimenpiteiden suunnittelun lähtökohtana.

Tässä selvityksessä tarkastelu kohdistuu erityisesti seuraavaan kolmeen dynamiikkaan (oranssit nuolet kuviossa):

1. Yrittäjyyden aloittaminen ja päättäminen
2. Yrityksen kehittäminen ja siihen liittyvät muutostilanteet
3. Siirtymät yrittäjyyden ja palkkatyön välillä

Palkkatyön aloittamiseen ja päättämiseen sekä työn kysynnän ja tarjonnan kohtaantoon liittyvät mekanismit (harmaat nuolet) ovat tässä selvityksessä vähemmällä huomiolla. Ne ovat kuitenkin tärkeä osa yrittäjyyden systeemimallia, sillä ne määrittelevät osaltaan mm. sitä, miten houkuttelevana uravaihtoehtona eri henkilöt näkevät yrittäjyyden.

¹⁴ Acs, Z. & Autio, E. (2011).

¹⁵ Malli pohjautuu Pajarinen, M. & Rouvinen, P. (2006). "Mistä yrittäjät tulevat?" -raportissa esitettyyn yrittäjyyden elinkaarimalliin.

Kuvio 1. Selvityksen viitekehyksenä sovellettu yrittäjyyden systeemimalli. Lähde: 4FRONT.

Yrittäjyyden aloittamisessa ensimmäinen vaihe on **yrittäjyydestä kiinnostuminen** uravaihtoehdona. Tähän liittyvät olennaisesti henkilön omat asenteet ja mielikuvat yrittäjyyttä kohtaan. Toisaalta myös yrittäjän omat (todelliset ja koetut) kyvykkyydet sekä yrittäjyyteen liittyvät odotukset ja toiveet määrittävät yrittäjäksi ryhtymistä.¹⁶

Osa yrittäjyydestä kiinnostuneista päättää lopulta aloittaa konkreettiset valmistelutoimet, kun taas osa luopuu ajatuksesta jo varhaisessa vaiheessa. Lopulliseen päätökseen lähteä yrittäjäksi voivat vaikuttaa monet (myös ei-rationaaliset) tekijät, mutta pääsääntöisesti voidaan ajatella, että henkilö päättää lähteä yrittäjäksi, jos siitä koituva hyöty on muita vaihtoehtoja (esim. palkkatyössä jatkaminen, opiskelu, eläkkeelle siirtyminen) suurempi.¹⁷ Pajarisen ja Rouvisen mukaan tähän arvioon vaikuttavia tekijöitä ovat 1) lähtötilanne (henkilöominaisuudet, elämäntilanne, nykyinen työ- ja toimintaympäristö), 2) yrittäjäksi siirtymiseen ja yrityksen perustamiseen liittyvät kustannukset, 3) yrittäjänä toimisesta saatavat rahalliset ja muut hyödyt, 4) yrittäjyyden päättymisestä aiheutuvat välittömät (esim. omaisuuden menetykset) ja välilliset (maine, stressit) seuraukset sekä 5) mahdollisesti väliaikaiseksi jääneen yrittäjyyden vaikutukset myöhempään elämään (esim. vaikeus palata palkkatyöhön, eläke-ehtojen muutokset jne.).¹⁸

Uudet yrittäjät voivat käytännössä olla (1) palkkatyössä olevia henkilöitä, (2) nykyisiä yrittäjiä (sarjayrittäjät) tai (3) henkilöitä, jotka eivät ole palkkatöissä tai yrittäjinä. Tämä pitää sisällään mm. työttömät, opiskelijat ja eläkeläiset. Myös maahanmuutto voi olla tärkeä potentiaalisten uusien yrittäjien lähde. Tutkimusten mukaan tuottavuuskasvua eniten vahvistavat sellaiset yrittäjät, jotka ovat jo kartuttaneet osaamistaan ja verkostojaan yksityisissä yrityksissä ja menestyneet hyvin myös palkkatyössään. Haasteena onkin se, että nimenomaan innovatiivisista yrityksistä siirrytään vähemmän todennäköisesti yrittäjiksi.¹⁹

Kun päätös yrittäjäksi lähtemisestä on tehty, osa aloittaa yrityksen perustamisen käytännön valmistelut. Osa kuitenkin luopuu ajatuksesta matkan varrella. Tämä voi johtua esimerkiksi oman elämäntilanteen muutoksesta tai siitä, että alkuperäinen idea tai toimintasuunnitelma osoittautuu toimimattomaksi jo ennen yrityksen perustamista. Osalle erilaiset sääntelyyn ja byrokraatiaan liittyvät esteet voivat estää tai vaikeuttaa yrityksen perustamista.

Kuten yrittäjäksi ryhtymiseen, myös yrityksen kehittämiseen liittyy useita isompia tai pienempiä päätöstilanteita, joihin yksilötason motiivit ja tekijät vaikuttavat. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi (ensimmäisen) työntekijän palkkaaminen ja uusien työntekijöiden rekrytointi tai päätökset kehittämishankkeiden tai investointien käynnistämisestä. Omistajanvaihdokset tai konkurssitilanteet ovat puolestaan esimerkkejä isoista ja tärkeistä muutostilanteista, jotka osuvat yksittäisen yrittäjän kohdalle melko harvoin (jos lainkaan).

Yrittäjyyden päättyminen ei suinkaan aina tarkoita sitä, että yritys olisi epäonnistunut tai ajautunut konkurssiin. Lopettamisen syyt ovat huomattavasti moninaisemmat. Esimerkiksi Etlan vuoden 2006 selvityksen mukaan yrittäjien suurin lopettamissyynä oli se, että toiminta oli alkujaankin suunniteltu väliaikaiseksi (62 %). Toiseksi yleisin syy oli sopimattomuus yrittäjäksi (57 %) ja kolmanneksi yleisin hyvä palkkatyötarjous (49 %).²⁰

¹⁶ Esim. GEM (2017).

¹⁷ Pajarinen & Rouvinen (2006).

¹⁸ Emt.

¹⁹ Hyytinen, A. ja Maliranta, M. (2006). When Do Employees Leave Their Job for Entrepreneurship: Evidence from Linked Employer-Employee Data. ETLA, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, Keskusteluaiheita, Discussion papers No. 1023.

²⁰ Pajarinen, M. & Rouvinen, P. (2006).

2. YRITTÄJYYDEN NYKYTILA JA KEHITYSSUUNNAT

Seuraavassa on tarkasteltu tarkemmin Suomen mikro- ja pienyrittäjyyden nykytilaa sekä toimintaympäristön pullonkauloja aikaisempien selvitysten ja analyysien sekä selvityksen yhteydessä esiin nousseiden havaintojen pohjalta.

2.1 Yrittäjyys Suomessa

2.1.1 Mikroyritysten määrä kasvussa – huomattava osa ei työnantajyrityksiä

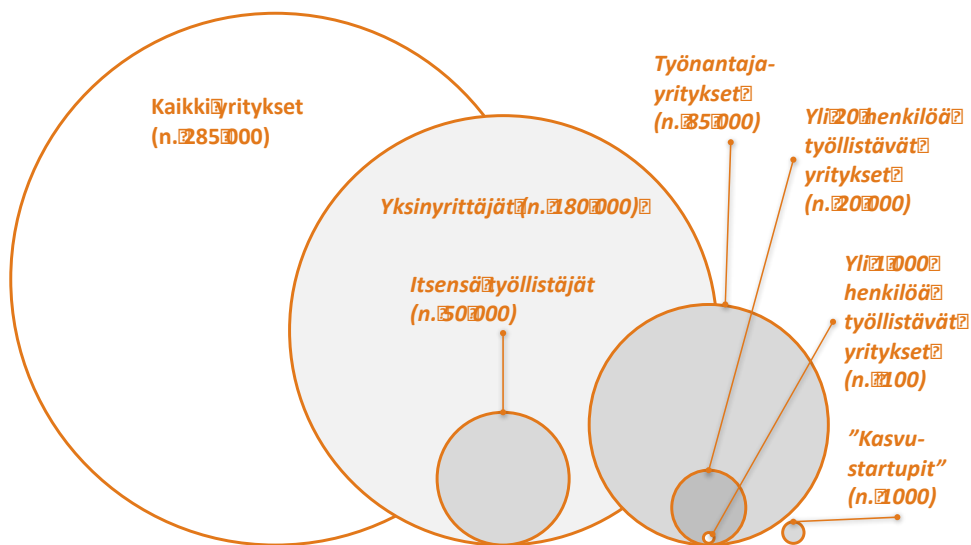
Vuonna 2015 Suomessa oli noin 284 000 yritystä, kun laskuista jätetään pois maa-, metsä- ja kalatalous.²¹ Yritykset ovat keskimäärin hyvin pieniä: Vuonna 2015 yrityksistä lähes yhdeksän kymmenestä (93 %, noin 265 000) oli alle 10 hengen yrityksiä eli ns. mikroyrityksiä.²² Mikroyritysten osuus työllisyydestä oli vuonna 2015 noin neljännes (338 000 henkilöä).

Suurin osa (177 000) näistä mikroyrityksistä on yhden henkilön yrityksiä. Yhden henkilön yritysten määrä on ollut viime vuosina voimakkaassa kasvussa. Vuosien 2005-2016 välillä yksinyrittäjien lukumäärä on kasvanut miltei 50 000 henkilöllä. Yli yhden henkilön mikroyrityksiä, eli 2–9 henkilön yrityksiä oli vuonna 2015 puolestaan 67 000. Kaikista yrityksistä pk-työnantajyrityksiä oli n. 85 000 vuonna 2015. (Kuvio 2.) Pk-työnantajyritysten määrä on kuluvan vuosikymmenen aikana ollut 85 000–90 000 yrityksen välillä. Vuosien 2013 ja 2015 välillä pk-työnantajyritysten määrä on laskenut n. 5 000 yrityksellä. Erityisesti laskua on tapahtunut alle 10 henkilön yritysten joukossa.²³

²¹ Maa-, metsä- ja kalatalouden piirissä vuonna 2015 toimi 76 246 yritystä. Ne mukaan laskettuna yrityksiä oli vuonna 2015 kaikkiaan n. 360 000. Tilastokeskus (2017a). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto. Verkkopulkaisu. ISSN=2342-6217 <http://www.stat.fi/til/vrti/> Viitattu 7.9.2017.

²² Emt.

²³ EK (2017). Pk-pulssi – Pk-yritysten tilannekuva keväällä 2017. 5.6.2017. PPT-esitys. https://ek.fi/wp-content/uploads/Pk-Pulssi_infografiikka_kevat-2017.pdf. Tilastokeskus, työvoimatilastot.

4front.fi

Kuvio 2. Yritysten määrä eri yritystyyppien mukaan Lähde: Tilastokeskus (2017a); EK (2017); Lahtinen ym. (2016). Kuva: 4FRONT.

Yksinyrittäjien määrän kasvu ei olekaan pystynyt korvaamaan työnantajayrityksistä vähentyneitä työpaikkoja.²⁴ OECD-maihin verrattuna Suomessa perustetaan kuitenkin edelleen varsin paljon työnantajayrityksiä, mikä onkin tärkeää, jotta Suomeen syntyy lisää sellaisia elinkelpoisia yrityksiä, jotka pystyvät myös työllistämään muita henkilöitä. Suomen yritys rakenne on eurooppalaisten OECD-maiden joukossa myös varsin tyyppillinen.²⁵

2.1.2 Kasvuhakuisuus lisääntynyt, mutta edelleen haaste

Suomessa perustetaan vuosittain noin 25 000–28 000 yritystä.²⁶ Tämä luku pitää kuitenkin sisällään myös mm. asunto- ja kiinteistöyhtiöitä sekä ns. pöytälaatikkoyrityksiä. Todellisuudessa "aitojen" aloittavien yritysten määrä on huomattavasti pienempi.²⁷ Vielä pienempi osa tästä joukosta on sellaisia, jotka tavoittelevat kasvua. Positiivista kuitenkin on, että kasvuhakuisien "uusyritysten" määrä näyttäisi olevan kasvussa. Esimerkiksi Etlan tutkimuksen mukaan vuonna 2015 aloittaneet yrittäjät olivat selvästi kasvuhakuisempia kuin vuonna 2005 aloittaneet yrittäjät. Tutkimuksen mukaan vuonna 2015 aloittaneet aikoivat työllistää keskimäärin neljä henkilöä vuoden päästä ja kuusi henkilöä kolmen vuoden päästä. Vastaavat luvut vuonna 2005 aloittaneiden osalta olivat kolme ja neljä henkilöä. Myös kovaa kasvua tavoittelevien yrittäjien osuus näyttäisi kasvaneen: vuonna 2015 aloittaneista 7 prosenttia aikoi työllistää vähintään 10 henkilöä vuoden kuluessa (4 % vuonna 2005 aloittaneista).

Uusyritysten lisääntynyt kasvuhakuisuus ei kuitenkaan juurikaan heijastu koko pk-yrityspopulaation kasvuhakuisuuteen. Pk-yritysbarometrin (kevät 2017) mukaan kasvuhakuisia yrityksiä on noin puolet pk-yrityksistä. Kaikista kasvuhakuisista yrityksistä

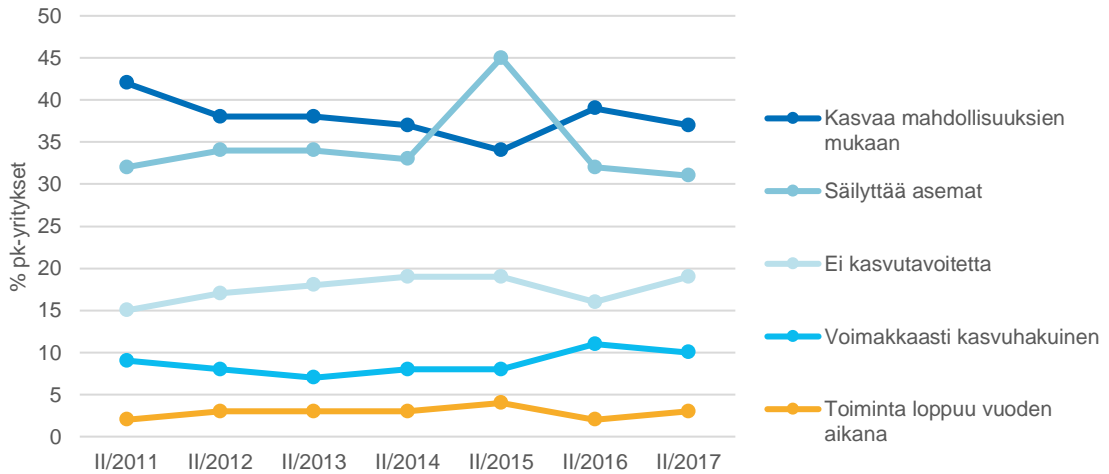
²⁴ Lith, P. (2014). Uudet työnantajayritykset harvassa. Tieto & Trendit 5/2014. http://tietotrendit.stat.fi/mag/mag/article/85/#_ga=2.72425683.1123710029.1504162239-2109796134.1503382388

²⁵ OECD (2017a): *Entrepreneurship at a glance 2017*. OECD. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/entrepreneurship-at-a-glance-2017_entrepreneur_aag-2017-en#.WeYHLhOONTY

²⁶ Tilastokeskus (2017b). Aloittaneet ja lopettaneet yritykset. 25.7.2017. [verkkójulkaisu]. ISSN=1797-0660. Helsinki: Tilastokeskus <http://www.stat.fi/til/aly/>. Viitattu 7.9.2017.

²⁷ Esimerkiksi Etlan tutkimuksessa vuonna 2015 aloittaneista yrityksistä lopulta noin puolet aloittaneista yrityksistä karsiutui pois eri syistä: Kotiranta, A., Pajarinen, M. & Rouvinen, P. (2016). Onko uusyritystyyppien luonne muuttunut?. ETLA Raportit, 22.12.2016. No 67. <https://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Raportit-Reports-67.pdf>

voimakkaasti kasvuhakuisia on kuitenkin vain noin joka kymmenes (11 %).²⁸ Kasvuhakuisuudessa ei pk-yritysbarometrin mukaan ole tapahtunut merkittävää muutosta 2010-luvulla. Alle 5 henkilöä työllistävästä yrityksistä kasvuhakuisia oli yhteensä 42 prosenttia ja 5–9 henkilöä työllistävästä 56 prosenttia. Toisin sanoen kasvuhakuisuus on selvästi heikompaa kaikkein pienimmissä yrityksissä, jotka muodostavat suurimman osan yrityskannasta. Huomionarvoista on myös se, että nuoremmat, 2010-luvulla perustetut yritykset, ovat vanhempia yrityksiä selvästi kasvuhakuisempia: 2010-luvulla perustetuista yrityksistä kasvuhakuisia oli yhteensä 64 prosenttia, kun taas ennen 2000-lukua perustetuista kasvuhakuisia oli vain noin 40 prosenttia.²⁹

Kuvio 3. Kasvuhakuisuuden kehitys. Lähde: Pk-barometri, syksy 2017.

GEM-tutkimuksessa on tarkasteltu myös yrittäjien innovaatiohakuisuutta eli yrittäjiä, jotka tähtäävät uusilla tuotteilla uusille markkinoille. Tutkimuksen mukaan tällaisia yrittäjiä on Suomessa 20 prosenttia, mikä on selvästi alle EU-maiden keskiarvon. Huomionarvoista on se, että yli 3,5 vuotta yrittäjinä toimineilla innovaatiohakuisuus ja yleisesti yrittäjyyteen liittyvät tavoitteet ovat selvästi vaatimattomampia kuin uusilla yrittäjillä.³⁰

2.1.3 Yrittäjyyden taustalla monia syitä ja polkuja

Suomalaisten uusien yrittäjien taustoja on tarkasteltu tarkemmin mm. Etlan tutkimuksessa *Onko uusyrittäjyyden luonne muuttunut?* Vuonna 2015 aloittaneista yrittäjistä tärkeimmät motiivit yrityksen perustamiseen olivat halu toteuttaa itseään ja unelmiaan (89 % pitää tärkeänä tai melko tärkeänä motiivina) ja saada vapautta ja itsenäisyyttä (86 %). Seuraavaksi tärkeimmät motiivit olivat oman uran edistäminen tai ammatillisen osaamisen lisääminen (78 %) sekä paremmat tulot tai varallisuuden lisääminen (66 %). Etlan tutkimuksen mukaan ns. mahdollisuusyrittäjiä oli noin kaksi kolmasosaa aloittaneista yrittäneistä ja ns. pakkoyrittäjiä vajaa kolmannes. Noin joka kymmenes oli perustanut yrityksen lyhytaikaisen mutta kannattavan tilaisuuden hyödyntämiseksi. Huomionarvoista on, että pakkoyrittäjyyden osuus oli kasvanut noin 10 prosenttiyksiköllä vuoden 2005 tilanteeseen verrattuna. Seuraavassa on kuvattu muita Etlan tutkimuksesta esiin nousseita havaintoja liittyen vuonna 2015 aloittaneisiin yrittäjiin.³¹

²⁸ Kuismanen, M., Malinen, P. & Seppänen, S. (2017). Pk-yritysbarometri - kevät 2017. Suomen Yrittäjät, Finnvera Oyj, työ- ja elinkeinoministeriö. https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/sy_pk_barometri_kevät2017.pdf

²⁹ Emt.

³⁰ GEM (2016). Finland – Entrepreneurial Behaviour and Attitudes. <http://www.gemconsortium.org/country-profile/61>

³¹ Kotiranta, A., Pajarinen, M. & Rouvinen, P. (2016)

- 87 % oli 22–55-vuotiaita
- 28 % oli naisia
- 5 % puhui äidinkielenään muuta kuin suomea ja joka kymmenes koki, että heillä oli muukin kuin suomalainen kulttuuritausta
- 32 %:lla oli ammatillinen, 34 %:lla opistoasteen tai alimman korkea-asteen ja 21 %:lla vähintään ylemmän korkea-asteen korkeakoulututkinto
- 87 % aloittaneista yrittäjistä oli ollut ennen yrityksen perustamista ansiotöissä, 8 % opiskelemassa tai palkattomassa työharjoittelussa, 2 % työttömänä ja loput 3 % joko hoitamassa kotitaloutta, lapsia tai muita henkilöitä, eläkkeellä tai muu ei työssä oleva
- Aiempaa työ- tai yrittäjäkokemusta alalta oli 80 %:lla ja aiempaa esimies- tai johtamiskokemusta 57 %:lla
- Joskus aiemmin yrittäjänä oli ollut 42 % aloittaneista yrittäjistä. Viidennes oli ”portfolioyrittäjiä”, ts. uudesta yrityksestä huolimatta he olivat mukana aiemmin perustamassa yrityksessään omistajana ja/tai johtajana.
- 60 % oli saanut julkisista lähteistä rahamääräistä tukea, avustusta tai lainaa. Starttirahaa yrityksen perustamiseen oli hakenut 36 %, ja heistä 91 % oli saanut hakemansa starttirahan.

2.2 Yrittäjyysekosysteemin vahvuudet ja heikkoudet

Seuraavassa on kuvattu lyhyesti aikaisemman kirjallisuuden ja kansainvälisten vertailujen pohjalta tunnistettuja pullonkauloja suomalaisessa yrittäjyysekosysteemissä luvussa 1 kuvatun viitekehäyksen mukaisesti. Aluksi on tarkasteltu yleisemmällä tasolla Suomen yrittäjäekosysteemin vahvuuksia ja heikkouksia GEI-indeksin pohjalta. Tämän jälkeen on tarkasteltu syvemmin yksilötason ja instituutiotason tekijöitä.

2.2.1 Instituutiot vahvoja – heikkoudet yksilötason tekijöissä

Yrittäjyysekosysteemien tilaa analysoiva kansainvälinen Global Entrepreneurship Index (GEI) -indeksi tarkastelee ekosysteemien vahvuuksia ja heikkouksia 14 eri pilarin kautta. Jokainen pilari pitää sisällään instituutiotason ja yksilötason mittareita. Uusimassa GEI-rankingissa (2017) Suomen sijoitus on 11., esimerkiksi Ruotsia, Tanskaa, Irlantia ja Hollantia jäljessä. Indeksien perusteella Suomen vahvuuksia verrokkimaihin nähden ovat startup-kyvykkyydet, verkostoituminen ja mahdollisuuksien tunnistaminen. Heikkouksina näyttäytyvät erityisesti kilpailuympäristö, inhimillinen pääoma, riskirahoitus ja teknologian omaksuminen (Kuvio 4).

Tarkempi analyysi (Kuvio 5) kuitenkin osoittaa, että Suomen vahvuudet perustuvat ensisijaisesti institutionaalisiin tekijöihin, kun taas heikkoudet ovat yksilötason tekijöissä. Esimerkiksi startup-taitojen osalta Suomi sijoittuu erinomaisesti institutionaalisella mittarilla (korkeakoulutus), mutta erittäin huonosti taitojen tunnistamisessa (skill perception³²). Muut heikkoudet liittyvät mm. kilpailutilanteeseen³³, uuden teknologian omaksumiseen³⁴ ja suhtautumiseen yrittäjyyteen uravaihtoehtona³⁵. Kaikki nämä ovat myös yksilötason

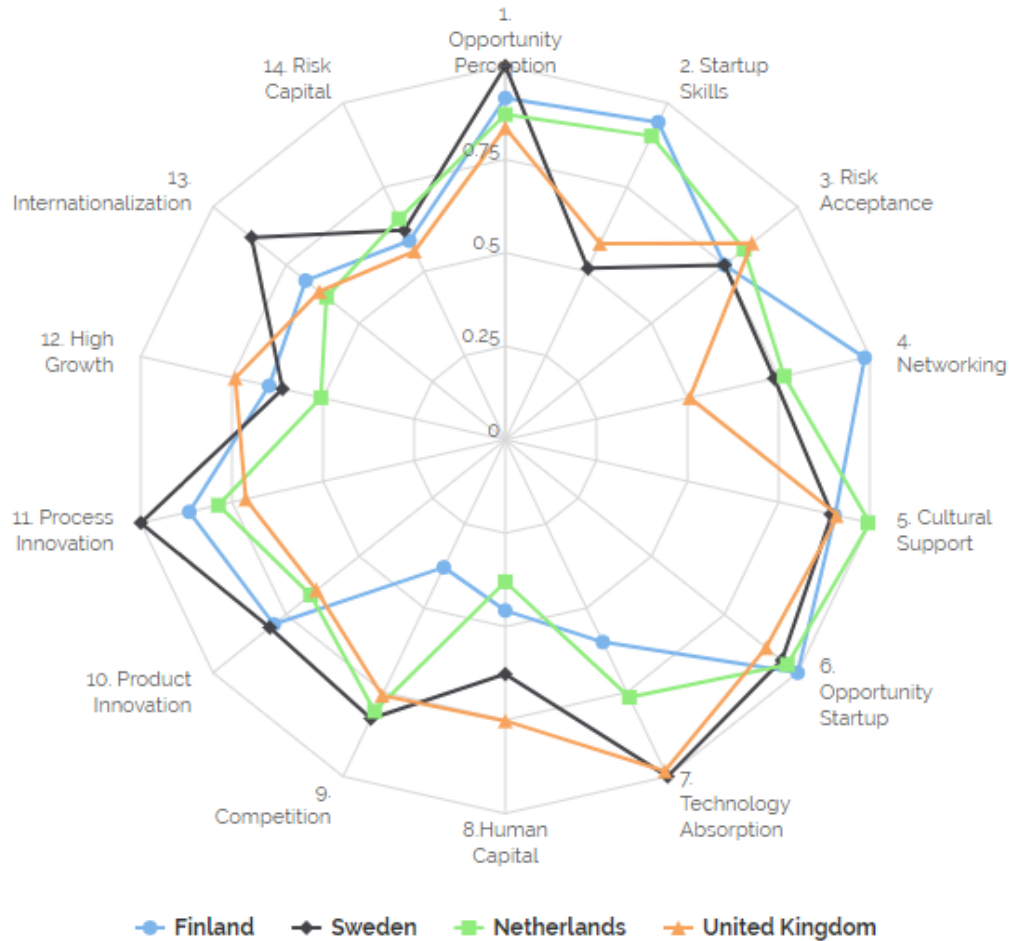
³² Osuus 18-64-vuotiaista, jotka kokevat omaavansa riittävät tiedot ja taidot yrityksen perustamiseen.

³³ Osuus aloittavista yrityksistä, jotka perustettu sellaisille markkinoille, joilla ei ole vielä paljon vastaavia tuotteita.

³⁴ Osuus aloittavista yrityksistä, jotka hyödyntävät alle 5-vuotta vanhaa teknologiaa.

³⁵ Keskiarvo ura (career) ja status mittareista. Career = Osuus aikuisväestöstä, jonka mukaan ihmiset kokevat yrityksen perustamisen hyvänä uravaihtoehtona. Status = osuus aikuisväestöstä, joka katsoo että ihmiset arvostavat menestyviä yrittäjiä.

tekijöitä.³⁶ Aution mukaan näyttäisi siltä, että yksi Suomen yrittäjyyskosysteemin heikkouksista on tuottaa uusia (kasvuhakuisia) haastajia vakiintuneille yrityksille.³⁷

Kuvio 4. Suomen yrittäjyyskosysteemin profiili suhteessa verrokkimaihin. Lähde: GEI 2017.

³⁶ GEDI. <https://thegedi.org/>

³⁷ Autio, E. (2017). Finland's entrepreneurial ecosystem: Strengths and challenges in the digital era. Ks. Liite 4..

	PILLARS		INSTITUTIONAL VARIABLES		INDIVIDUAL VARIABLES	
Entrepreneurial Attitudes	Opportunity Perception	0.94	Market Agglomeration	0.98	Opportunity Recognition	0.69
	Start-up Skills	0.94	Tertiary Education	1.00	Skill Perception	0.44
	Risk Acceptance	0.75	Business Risk	1.00	Risk Perception	0.52
	Networking	0.99	Internet Usage	0.94	Know Entrepreneurs	0.69
	Cultural Support	0.99	Corruption	1.00	Career Status	0.45
	Entrepreneurial Attitudes	78.27				
Entrepreneurial Abilities	Opportunity Startup	1.00	Economic Freedom	1.00	Opportunity Motivation	0.83
	Technology Absorption	0.60	Tech Absorption	0.87	Technology Level	0.71
	Human Capital	0.45	Staff Training	0.64	Educational Level	0.58
	Competition	0.35	Market Dominance	0.68	Competitors	0.30
	Entrepreneurial Abilities	58.31				
Entrepreneurial Aspirations	Product Innovation	0.79	Technology Transfer	1.00	New Product	0.61
	Process Innovation	0.87	GERD	1.00	New Tech	0.41
	High Growth	0.65	Business Strategy	0.95	Gazette	0.58
	Internationalisation	0.68	Globalization	0.95	Export	0.71
	Risk Capital		Depth of Capital Market	0.81	Informal Investment	0.69
	Entrepreneurial Aspirations	66.98				
GEI	66.91	Institutional	0.92	Individual	0.59	

Kuvio 5. Suomen yrittäjyyskosysteemit vahvuudet (siniset ruudut) ja heikkoudet (keltaiset ja punaiset ruudut). Lähde: GEI 2017.

2.2.2 Yrittäjyysvalmiudet koetaan puutteellisiksi

Edellä esitetty GEI-indeksi perustuu yksilötason tekijöiden osalta pitkälti kansainvälisen Global Entrepreneurship Monitor -tutkimuksen tuottamaan aineistoon. Seuraavassa on purettu tarkemmin auki tutkimuksen havaintoja Suomen osalta. Vuoden 2015 GEM:n Suomen maaraportin mukaan **yrittäjyyspotentiaali on Suomessa varsin korkealla tasolla**, sillä lähes puolet (49 %) aikuisväestöstä tunnistaa hyviä liiketoimintamahdollisuuksia ympäristössään. Luku on suurempi kuin EU-maissa keskimäärin, mutta kuitenkin selvästi alempi kuin esimerkiksi Ruotsissa (70 %). GEM-tutkimuksen mukaan vuonna 2016 noin 40 prosenttia suomalaisesta aikuisväestöstä piti yrittäjyyttä hyvänä uravaihtoehtona.

Sen sijaan GEM-tutkimuksen mukaan **vain 37 prosenttia suomalaisesta aikuisväestöstä uskoo, että heillä on taitoja yrityksen perustamiseen ja johtamiseen**.³⁸ Miehet kokevat valmiudet keskimäärin naisia paremmiksi. EU28-maihin verrattuna Suomi sijoittuu tässä suhteessa erittäin huonosti: miesten osalta sijoitus on kolmanneksi huonoin ja naisten osalta viidenneksi huonoin. Nuorten kohdalla (18–30-vuotiaat) Suomi pärjää kansainvälisessä vertailussa suhteessa paremmin, mutta muuhun väestöön verrattuna nuorten taidot ja tiedot ovat jonkin verran heikommat.³⁹ Toisaalta näyttäisi siltä, että vaikka tiedot ja taidot koetaan puutteellisiksi, ei ongelma ole kuitenkaan yrittäjyyskoulutuksen saatavuudessa. OECD:n vuoden 2013 raportin perusteella lähes 90 prosenttia aikuisväestöstä koki, että yrittäjyyskoulutusta on saatavilla riittävästi. Osuus oli tarkastelussa olleiden OECD-maiden suurin.⁴⁰

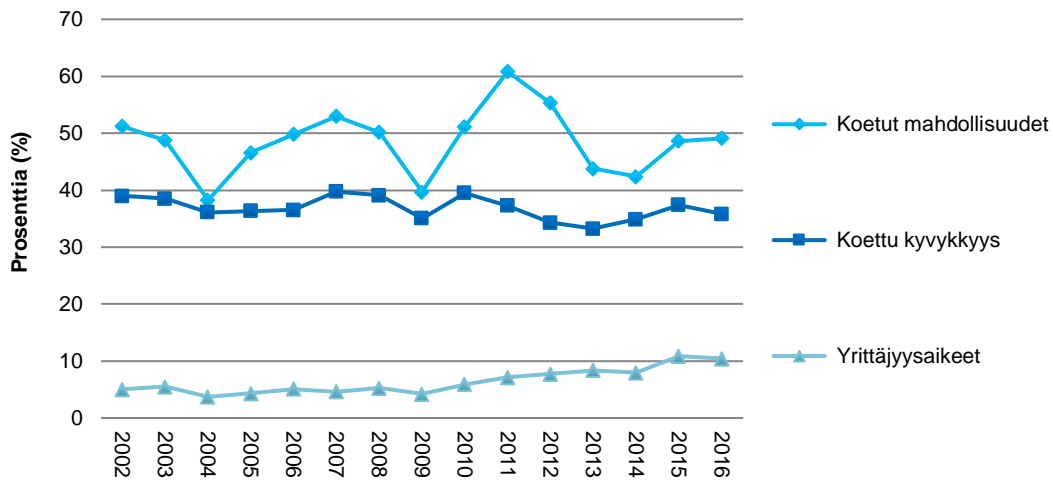
Neuvonta- ja mentorointiverkostojen merkitys pienyrittäjien menestyksen rakentamisessa on havaittu merkittäväksi erityisesti silloin kun yrittäjä ei kuulu ”tyypillisten” yrittäjien joukkoon. Neuvonta ja mentorointi ovat siten erityisen tärkeä osa mm. maahanmuuttajien, nuorten,

³⁸ Suomalainen, S., Stenholm, P., Kovalainen, A., Heinonen, J. & Pukkinen, T. (2016). Global Entrepreneurship Monitor – Finnish 2015 Report. Turun Yliopiston Kauppakorkeakoulu, TSE Entre, Sarja A tutkimusraportteja, A1 / 2016. <http://www.gemconsortium.org/country-profile/61>

³⁹ OECD (2015). The Missing Entrepreneurs 2015: Policies for Self-employment and Entrepreneurship, OECD Publishing, Paris.s.48, 58.

⁴⁰ OECD (2017a).

seniorien, etnisten vähemmistöjen ja myös naisten yritystoiminta-aktiivisuuden nostamisessa.⁴¹

Kuvio 6. Yrittämisen mahdollisuuksien, kyvykkyysien ja aikeiden kehitys Suomessa 2002–2016. Lähde: GEM.

Epäonnistumisen pelko ei GEM-tutkimuksessa kuitenkaan näyttäyty erityisen merkittävänä tekijänä muihin maihin verrattuna. Suomalaisista työikäisistä aikuisista epäonnistumisen pelon yrittäjäksi ryhtymisen esteenä mainitsee 40 prosenttia. EU-maissa keskimäärin vastaava luku on 46 prosenttia. Varsinaisissa yrittäjyysaikeissa Suomi sen sijaan jää hieman EU-maiden keskiarvosta: GEM-tutkimuksen mukaan työikäisestä aikuisväestöstä 11 prosenttia aikoo perustaa yrityksen tulevan kolmen vuoden aikana. EU-maissa yrityksen aikoo perustaa keskimäärin 13 prosenttia työikäisestä väestöstä. Yrittäjyystoimintaa on konkreettisesti aloittamassa alle seitsemän prosenttia suomalaisesta aikuisväestöstä, mikä on selvästi alhaisempi määrä kuin EU-maissa keskimäärin. Toisin sanoen suomalaisen **aikuisväestön yrittäjyysaktiivisuus on melko vaatimatonta myönteisistä asenteista ja aikomuksista huolimatta.**⁴²

2.2.3 Sääntelyssä tehostettavaa, mutta suurimmat haasteet työmarkkinoiden toimivuudessa

Kuten edellä esitetystä GEI-vertailusta käy ilmi, institutionaaliset tekijät ovat Suomessa vertailujen perusteella pääosin hyvällä mallilla. Tätä tukee myös World Economic Forumin (WEF) viimeisin kilpailukykyvertailu, jossa Suomi sijoittuu perinteisesti varsin hyvin. Seuraavassa on tarkasteltu lähemmin muutamia osa-alueita, joissa kuitenkin Suomi näyttäisi jäävän verrokkimaiden jälkeen.

Yrityksen perustamiseen liittyvä sääntely

Yleisellä tasolla sääntely ei näyttäisi olevan merkittävä este yrittämiselle. Esimerkiksi Maailmanpankin *Ease of Doing Business* -rankingissa Suomi sijoittuu 13:ksi. Euroopan maista edellä olivat Tanska (3.), Norja (6.), Iso-Britannia (7.), Ruotsi (9.) ja Viro (12.). World Economic Forumin (WEF) kilpailukykyvertailussa Suomen sijoitus *Burdern of government regulation* -mittarilla on puolestaan 8. Tarkasteltaessa *Ease of Doing Business* -indeksin *Starting a Business* -pilaria, jossa fokuksessa on perustamiseen liittyvät kustannukset ja

⁴¹ OECD (2015).

⁴² Suomalainen, S., Stenholm, P., Kovalainen, A., Heinonen, J. & Pukkinen, T. (2016).

vaadittava ajankäyttö, Suomen sijoitus on 28. Erityisesti haasteena vertailussa näyttäisi olevan yrityksen perustamiseen vaadittava aika, ei siihen liittyvä hallinnollinen taakka (vaadittavien toimenpiteiden määrä). Yritykseen perustamiseen liittyvässä hallinnollisessa taakassa näyttäisi siis olevan jonkin verran parannettavaa suhteessa kilpailijamaihin.

Etlan tutkimuksen mukaan yritysten perustamiseen liittyviä esteitä, hidasteita tai ongelmia oli kokenut noin puolet aloittaneista yrittäjistä. Suurimmalla osalla ongelmat liittyivät omiin taitoihin ja osaamiseen, mistä selvästi tärkeimpänä erityisesti markkinointi- ja myyntitaitojen puute. 41 prosenttia ongelmia kokeneista vastaajista oli kokenut muita kuin omiin taitoihin liittyviä esteitä. Näistä selvästi merkittävin tekijä oli sääntelyyn ja lainsäädäntöön liittyvät ongelmat (54 % niistä vastaajista, jotka kokivat muita kuin omiin taitoihin liittyviä esteitä). Seuraavaksi merkittävämpiä esteitä olivat rahoitus (18 %) sekä resurssien ja voimavarojen saatavuus (10 %). Huomionarvoista on, että sääntelyn ja lainsäädännön koki esteenä suurempi osuus yrittäjistä kuin vuonna 2005. Tutkimus ei kuitenkaan kerro tarkemmin millaisista esteistä oli kyse.

Toinen sääntelyn kuormittavuuteen liittyvä ulottuvuus on toimialakohtainen sääntely, joka arviotiin selvitykseen liittyvissä työpajoissa ja kyselyssä tärkeäksi seikaksi. Alakohtainen sääntely on voimakasta erityisesti tietyillä toimialoilla, kuten sosiaali- ja terveysaloilla ja majoitus- ja ravitsemisalalla. Edellämainitun kaltaisilla aloilla on paljon mm. toimittajia, pätevyyskysymyksiä ja lupia koskevaa sääntelyä. Erilaiset viranomaistarkastukset voivat myös olla yrittäjän arjessa kuormittavaksi koettu ja yrityksen kehittämisintoa heikentävä tekijä.

Työmarkkinoiden dynamiikka

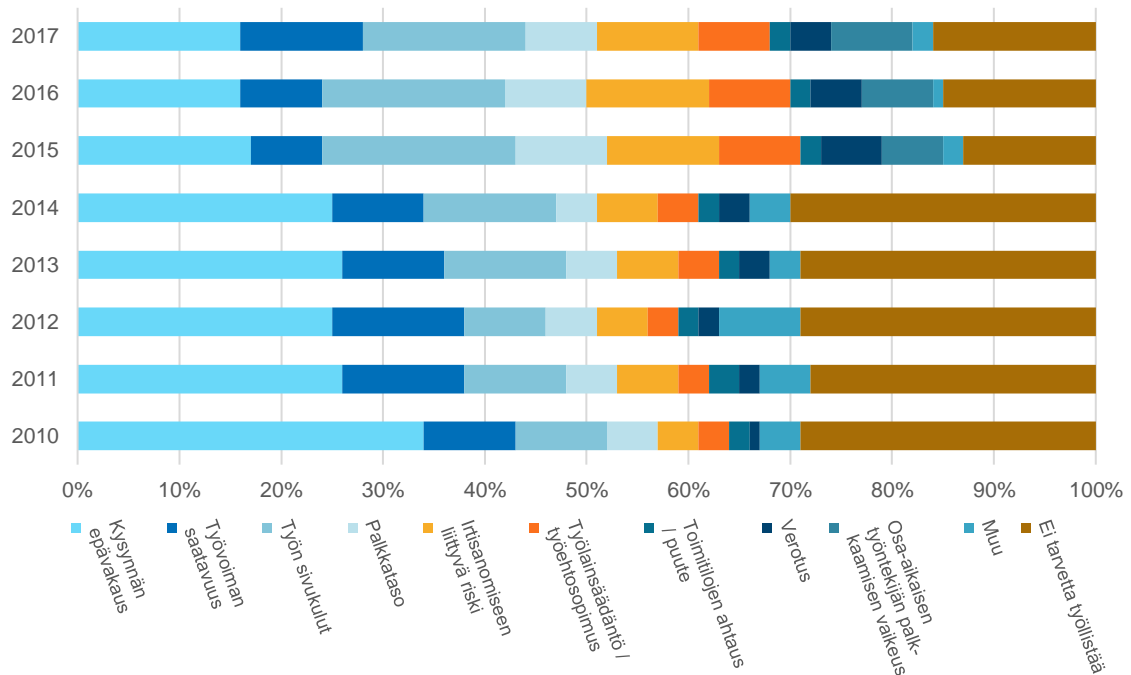
World Economic Forum (WEF) kilpailukykyvertailussa Suomi sijoittuu häntäpäähän erityisesti muutamiiin työmarkkinoiden tehokkuuteen ja joustavuuteen liittyvissä mittareissa. Tällaisia ovat esimerkiksi palkanmääräytymisen joustavuus (*Flexibility of wage determination*), jossa Suomen sijoitus on viimeinen tutkituista maista (137/137) sekä verojärjestelmän kannustavuus (*Effect of taxation on incentives to work*), jossa Suomi sijoittuu myös viimeisten joukkoon 111/137). Työntekijöiden palkkaamisen ja irtisanomisen (*Hiring and firing practices*) osalta Suomi sijoittuu tutkittujen maiden puolivälin heikommalle puolelle (86/137).⁴³

Pk-yritysbarometrissa tarkastellaan pk-yritysten näkemyksiä työllistämisen pahimmista esteistä. Kevään 2017 barometrissa pahimpina esteinä mainittiin työn sivukulut (16 %) ja kysynnän epävakaus (16 %). Seuraavaksi yleisimmät esteet olivat työvoiman saatavuus (12 %) ja irtisanomiseen liittyvä riski (10 %). Sen sijaan esimerkiksi palkkataso, työläinsäädäntö ja työehtosopimukset, osa-aikaisen työntekijän palkkaus ja verotus eivät nousseet yleisimpien esteiden joukkoon. 16 prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei heillä ole ollut tarvetta työllistää. Toimialakohtaiset erot yritysten näkemyksissä eivät osoittautuneet kovinkaan suuriksi.⁴⁴ Kilpailutilanne ja työvoimakustannukset nousivat merkittäviksi esteiksi myös Etlan tekemässä kyselytutkimuksessa vuonna 2015 aloittaneille yrityksille.⁴⁵

⁴³ Schwab, K. (2017). The Global Competitiveness Report 2016–2017. World Economic Forum.

⁴⁴ Kuismanen, M., Malinen, P. & Seppänen, S. (2017)

⁴⁵ Kotiranta, A., Pajarinen, M. & Rouvinen, P. (2016)

Kuvio 7. Työllistämisen pahimmat esteet. Lähde: Pk-yrittäjäbarometri, kevät 2017.

Yrittäjien sosiaaliturva ja yrittäjyyden kannusteet

Erityistä kehittämisen tarvetta on sen sijaan havaittu olevan varsinkin aloittavien yrittäjien sosiaaliturvassa. Turvan monimutkaisuuden ja vaikean ennakoitavuuden, ja siitä johtuvan pelon sosiaali- ja työttömyysturvan menettämisestä, arvioidaan olevan jonkinlainen este yrittäjyystoiminnan käynnistämiseksi.⁴⁶ Tämän selvityksen yhteydessä toteutetun kyselyn mukaan epäkohdat sosiaaliturvan tasossa ja vaikea ennustettavuus siitä, kuinka yritystoiminta vaikuttaa henkilön työttömyys- ja muuhun sosiaaliturvaan, on merkittävä yrittäjäksi ryhtymistä vaikeuttava tekijä. Erityisesti ongelmat konkretisoituvat ns. itsensätyöllistäjien ja osa-aikaisten yrittäjien kohdalla, joiden osalta asiaa tarkastellaan lähemmin luvussa 2.3.

2.3 Yrittäjyyden uudet kehityssuunnat

Tämän selvityksen yksi tavoite oli arvioida sitä, missä määrin yrittäjyyspaketin vahvistamistoimenpiteet vastaavat yrittäjyyden uusiin kehityssuuntiin. Valitsimme tarkasteluun kolme erityistä kehityskulkua: 1) *digitalisoitumisen vaikutukset a) alusta- ja jakamistalouden sekä b) pk-yritysten näkökulmista* 2) *itsensätyöllistämisen ja kevytyrittäjyyden yleistymisen sekä* 3) *kansainvälisen liikkuvuuden ja maahanmuuton lisääntyminen.*

⁴⁶ Löfgren & Hellsten (2016)

2.3.1 Digitaalinen alusta- ja jakamistalous

Termillä alustatalous viitataan useimmiten digitalisaation mahdollistamaan tuotteiden, palveluiden ja niihin liittyvien vastikkeellisten ja vastikkeettomien transaktioiden välittämiseen digitaalisilla markkinapaikoilla kahden tai useamman osapuolen välillä.⁴⁷

Alustataloudessa voidaan hahmottaa kaksi tasoa, joita Ailisto ym.⁴⁸ kutsuvat digitaaliseksi alustataloudeksi ja digitaaliseksi palvelutaloudeksi. Digitaalisella alustataloudella he tarkoittavat ”markkinaa, jossa digitaalisiin alustoihin nojaava liiketoiminta on saavuttanut merkittävän ja määräävän markkina-aseman”. Tämä taso viittaa alustataloudessa toimivien yritysten ja niiden ylläpitämien alustojen tasoon. Digitaalisella palvelutaloudella taas viitataan palvelutalouteen, jossa palvelut tuotetaan, välitetään tai kulutetaan digitaalisten alustojen kautta. Nämä palvelut tuottaa yleensä digitaalisen alustan omistavan yhtiön sijaan kolmas osapuoli, esimerkiksi itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva henkilö.

Digitaalisen palvelutalouden määritelmä on vielä hyvin avoin, ja tähän ilmiöön viitataan usealla melko samansisältöisellä termillä jakamistalous (”sharing economy”), mutta esim. EU-komissio käyttää digitaalisesta palvelutaloudesta termiä yhteistoiminnallinen talous (”collaborative economy”).⁴⁹ Olennaista kuitenkin on, että digitaalinen palvelutalous toimii digitaalisilla alustoilla ja se liittyy olennaisesti muuhun alustatalouteen. Merkittävää ilmiössä työtään ja palvelujaan tarjoavien henkilöiden kannalta on digitaalisten alustojen mahdollistama kysynnän ja tarjonnan entistä tehokkaampi yhteensaattaminen.

PwC on arvioinut jakamistalouden markkinoiden koon olevan Suomessa yli 100 miljoonaa euroa vuodessa. Volyymin arvioidaan yli kymmenkertaistuvan vuoteen 2020 mennessä. Tällä hetkellä selvästi suurin jakamistalouden sektori on *joukkorahoitus*, joka kattaa kaksi kolmasosaa markkinoiden koosta. Seuraavaksi suurimmat sektorit ovat *majoitus ja tilat* (19 %) sekä *kotitalous- ja pientyöt* (14 %). Erityisesti *vertaisliikenteen ja autonjaon* merkityksen arvioidaan nousevan vuoteen 2020 mennessä, jolloin se vastaisi n. kolmasosaa koko jakamistalouden markkinan koosta.⁵⁰ Jakamistaloudella tarkoitetaan tämän ensimmäisen Suomessa tehdyn jakamistalousselvityksen mukaan ”ilmiötä, jossa yksittäiset henkilöt tai muut toimijat, kuten mikroryrittäjät tai pienyritykset, jakavat vajaakäytöllä olevaa resurssia digitaalisen alustan kautta.”⁵¹ PwC:n raportissa jakamistalouden piiriin on luettu mm. joukkorahoitus ja sellaiset digitaalisia alustoja hyödyntävät palvelut kuin taksitoimintaa tarjoava Uber, ja ruokakuljetuksia tarjoavat Foodora ja Wolt.

NOSTO 1. Jakamistalouden verotus Belgiassa ja Iso-Britanniassa

Alusta- ja jakamistalous on ilmiönä vielä uusi, mutta siihen liittyvää toimintaa on pyritty mahdollistamaan mm. Belgiassa, jossa alustojen kautta tehdylle palvelutyölle on säädetty 10 prosentin efektiivinen vero. Vero koskee tuloja, jotka jäävät alle 5 000 euron suuruisiksi vuodessa. Alle 5 000 euroon jäävät tulot ovat myös täysin vapautettu arvonlisäverosta. Yhtäältä edullisella verotuksella pyritään kannustamaan ihmisiä tarjoamaan työtään alustojen kautta ja hankkimaan näin lisätuloja. Toisaalta selkeän verotuksen katsotaan

⁴⁷ Ailisto, H., Collin, J., Juhanko, J., Mäntylä, M., Ruutu, S. & Seppälä, T. (toim.) (2016). Onko Suomi jäämässä alustatalouden junasta?. Valtioneuvoston kanslia, 20.4.2016. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 19/2016. http://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/19_Onko+Suomi+%C3%A4%C3%A4m%C3%A4ss%C3%A4+alustatalouden+junasta.pdf/5e1f46ed-415c-4763-a530-633309eafb77?version=1.0

⁴⁸ Emt.

⁴⁹ Euroopan Komissio (2016a). Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Yhteistyötaloutta koskeva eurooppalainen toimintasuunnitelma. Bryssel 2.6.2016 COM(2016) 356 final. <https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKewity524wNnWAhWhE5oKHYPDBaYQFggIMAA&url=https%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fdocsroom%2Fdocuments%2F16881%2Fattachments%2F2%2Ftranslations%2Ffi%2Frenditions%2Fnative&usq=AOvVaw1ULVt4FwvSMzvsB9S9GxJ>

⁵⁰ Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) (2017a). Jakamistalous Suomessa 2016 – Nykytila ja kasvunäkymät. PwC. 10.2.2017. http://ulkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79253/TEMap_9_2017_verkkojulkaisu.pdf?sequence=1

⁵¹ Emt.

ehkäisevän alustojen kautta tehdyn työn ajautumista harmaan talouden piiriin. Alustan ylläpitäjällä on lisäksi velvollisuus ilmoittaa verottajalle sen kautta tehdystä työstä ansaitut tulot. Alemman verokannan piiriin kuuluville tuloille on säädetty varsin matala yläraja, jotta matalammalla veroasteella toimivat pienimuotoista yrittäjyyttä harjoittavat toimijat eivät toimisi markkinahäirikköinä ja haittaisi päätoimisten yrittäjien ja suurempien yritysten toimintaa.⁵²

Myös Iso-Britannia on ottanut käyttöön verovähennykset pienistä jakamistalouden piirissä saatavista tuloista, jotka voivat liittyä palveluiden tai tavaroiden myyntiin, omaisuuden vuokraamiseen tai muihin tuloihin. Verovähennyksiä on kaksi, joista ensimmäinen liittyy tavaroiden ja palveluiden myyntiin ja toinen omaisuudesta saataviin tuloihin. Molemmissa vähennyksissä ylärajana on 1 000 punnan vuositulot. Jos henkilön tulot jäävät kokonaisuudessaan alle näiden rajojen, tuloista ei tarvitse maksaa lainkaan veroa. Tulorajojen ylittyessä henkilöllä on mahdollisuus vähentää näiden vähennysten piiriin kuuluvia tuloja verotuksessa. Vähennysten tavoitteena on yksinkertaistaa verotusta ja vahvistaa Iso-Britannian asemaa jakamistalouden kärkimaiden joukossa.⁵³

Alustatalous muuttaa työn tekemisen ja teettämisen organisointitapaa. Digitaalisten alustojen potentiaali työn ja palvelujen kysynnän ja tarjonnan entistä tehokkaammassa yhteensaattamisessa muuttaa myös työn tekemisen ja työn teettämisen tapoja. Se mahdollistaa entistä tehokkaamman ja nopeamman työn ja tekijän yhdistämisen, sekä työtehtävien pilkkomisen pieniksi tehtäviksi, jotka voidaan suorittaa käytännössä eri paikoissa ja eri ihmisten toimesta. Yksilön kannalta työn pirstaloituminen tarkoittaa, että yhä useammalle työ ja toimeentulo muodostuvat useasta toisistaan riippumattomasta lähteestä. Keikkatalous korostaa usein äärimmäisellä tavalla joustavuutta, ja on tavallista, että henkilöt työskentelevät joko ns. 0-tuntisopimuksilla tai itsenäisinä ammatinharjoittajina (itsensätyöllistäjät). Keikkatalouden tilapäisissä ja epätyypillisissä työsuhteissa työskenteleviä ihmisiä kuvataan prekariaatin käsitteellä, joka viittaa näiden henkilöiden työsuhteiden ja tulevaisuuden näkyminen epävakauteen ja matalaan tulotasoon.⁵⁴

Keikkatalous osin korvaa olemassa olevia työpaikkoja, mutta toisaalta luo työmahdollisuuksia myös henkilöille, jotka ovat olleet työvoiman ulkopuolella. Tietoa keikkatalouden piirissä työskentelevien henkilöiden toiminnasta on tarjolla vielä vähän. Iso-Britannian kohdalta tiedetään kuitenkin, että keikkatalouden piirissä työskennellään tyypillisesti satunnaisesti ja sivutoimisesti. Iso-Britanniassa arvioidaan olevan n. 1,1 miljoonaa keikkatyöntekijää, joista noin joka kahdeksas henkilö työskentelee päivittäin ja harvempi kuin joka kymmenes työskentelee säännöllisesti 35 tuntia tai enemmän viikoittain.⁵⁵

2.3.2 Digitalisaatio mikro- ja pk-yritysten toiminnassa

Digitalisaatio on muuttanut vuosituhannen vaihteesta lähtien myös yritystoiminnan organisoitumisen tapaa. Aution⁵⁶ mukaan olennaista muutoksessa on se, että digitalisaatio mahdollistaa myös yrityksille monimuotoisen ja jatkuvan kanssakäymisen useiden tahojen kanssa samanaikaisesti. Kanssakäymisen helpottuminen muuttaa myös arvonluonnin tapoja

⁵² De Croo, A. (2016). Belgian Government Approves Simple and Low Tax Rates for Sharing Economy. <http://www.decree.belgium.be/en/belgian-government-approves-simple-and-low-tax-rates-sharing-economy>

⁵³ Government of UK (2016). Income Tax: new tax allowance for property and trading income. Policy paper. 5.12.2016. (<https://www.gov.uk/government/publications/income-tax-new-tax-allowance-for-property-and-trading-income/income-tax-new-tax-allowance-for-property-and-trading-income>)

⁵⁴ Ailisto, H. ym. (2016).

⁵⁵ OECD (2017a).

⁵⁶ Autio (2017).

yrittöiminnassa ja luo uusia mahdollisuuksia. Autio hahmottaa kolme pääasiallista vaikutusta:

1. Liiketoimintamahdollisuudet sijaitsevat digitalisaation myötä klustereiden sijaan niiden ulkopuolella
2. Uudet yrittäjyysmahdollisuudet koskevat yhä enemmän radikaaleja liiketoimintamalleja, arvoketjuihin liittyvän erikoistumisen ja uusien teknologisten innovaatioiden sijaan
3. Digitalisaatio laskee voimakkaasti yrittäjämäiseen kokeiluun liittyviä kustannuksia

Yllä mainitut muutokset tarkoittavat yrittäjyyden kannalta sitä, että huolellisen suunnittelun ja investointien sijaan korostuu nopea ja ketterä kokeileminen. Digitalisaation mahdollistama monipaikkaisuus ja helppo kanssakäyminen osallistaa asiakkaat yhteisiin kokeilu- ja suunnitteluprosesseihin. Edellisistä seikoista johtuen uusien yritysmahdollisuuksien etsiminen perustuu yhä enemmän iteratiiviseen kokeiluun ja oppimiseen.

Olennaista on huomata, etteivät digitalisaation mahdollisuudet rajoitu ainoastaan uusiin digitaalisiin tai startup-yrityksiin, vaan digitaalisuuden hyödyntäminen luo mahdollisuuksia käytännössä kaikille, niin uusille kuin vanhoille, yrityksille. Digitalisaatio muokkaakin voimakkaasti pk-yritysten toimintakenttää ja avaa myös uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Suomessa 40 prosenttia yrityksistä katsoo, että digitalisoitumiseen panostaminen on ensiarvoisen tärkeää (pk-barometri). Digitalisaation aikaansaama murros on globaali ja mm. Sveitsissä vuonna 2016 tehdyssä kyselytutkimuksessa kolme neljästä pk-yrityksestä odotti digitalisaation vaikuttavan omiin markkinoihinsa seuraavan viiden vuoden aikana⁵⁷.

Suomalaiset yritykset ovat monessa mielessä digitalisaatiokehityksen kärkeä maailmassa. OECD:n vuoden 2017 digitaalisuusiiraportin mukaan suomalaiset yritykset ovat maailman huippua mm. laajakaistayhteyksien ja verkkosivujen käytössä. Käytännössä kaikilla yrityksillä on laajakaistayhteys ja yli 90 prosentilla myös verkkosivut. Suomalaiset yritykset ovat maailman kärjessä myös pilvilaskennan hyödyntämisessä. Pilvilaskentaa käyttää OECD:n mukaan 57 prosenttia suomalaisista yrityksistä. Digitaalisten työkalujen hyödyntämisessä ja digitalisaation mahdollisuuksiin tarttumisessa on kuitenkin huomion arvoista, että suuret yritykset käyttävät digitaalisia ratkaisuja pieniä yrityksiä useammin. Esimerkiksi Big Dataa käyttää Suomessa 40 prosenttia suurista (yli 250 henkilöä) yrityksistä, mutta vain hieman yli 10 prosenttia pienistä (10–49 henkilöä) yrityksistä. Molemmilla osuuksilla mitattuna Suomi on kuitenkin OECD-maiden kärkiviisikossa, ja yleensäkin ottaen suomalaisten yritysten kansainvälisesti katsottuna hyvä digitaalisten välineiden käyttö koskee myös pk-yrityksiä.⁵⁸

Digitalisaatio muuttaa markkinoita nopeasti, ja sen mukanaan tuomien mahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen vaatisi uusien yritysten syntymisen edistämisen lisäksi myös olemassa olevien pk-yritysten digitaalisen muutoksen fasilitoimista. Tästä johtuen on tärkeää, että kaikkien yritysten digitalisoituminen on myös yrittäjyyspolitiikan lähtökohtana. Tämän selvityksen pääasiallisena kohderyhmänä olevien ”perinteisten” pk-yritysten näkökulmasta huomiota tulisi Aution mukaan kiinnittää erityisesti: olemassa olevien pk-

⁵⁷ Greif, H., Kühnis, N., & Wamking, P. (2016). Digital transformation: How mature are Swiss SMEs?. Zurich: PwC Switzerland.

⁵⁸ OECD (2017b): OECD Digital Economy Outlook 2017.; <https://www.yrittajat.fi/yrittajat/a/uutiset/564369-tassa-vertailussa-suomalaiset-pk-yritykset-pesevat-muut-pohjoismaat>.

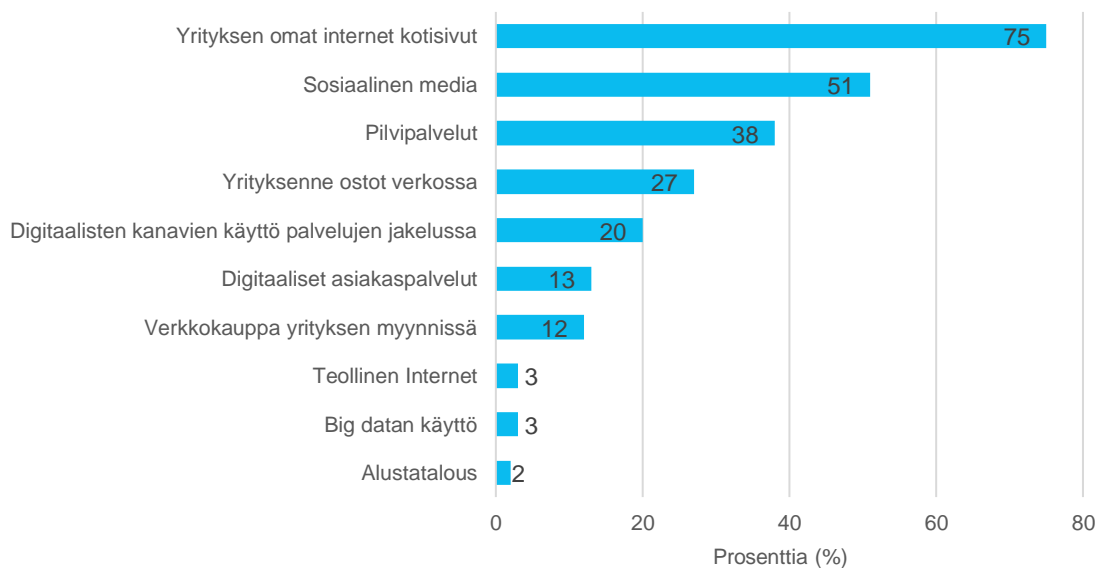
yritysten uusiutumisen tukemiseen ja pk-yritysten digitalisoitumisen edistämiseen ja fasilitointiin. Näitä yritysten digitalisoitumisen osa-alueita ovat muun muassa:⁵⁹

- Sisäisten ja hallinnollisten prosessien digitalisointi – mm. yritysten tehokkuuden ja kannattavuuden parantaminen prosesseja digitalisoimalla ja ulkoistamalla
- Asiakasprosessien digitalisointi – mm. asiakastyytyväisyyden parantaminen ja asiakashankinnan tehostaminen
- Tuotteiden ja palveluiden digitalisointi – mm. tuotteiden ja palveluiden laadun ja asiakaskokemuksen parantaminen, tuotekehityksen nopeuttaminen, alustojen kehittäminen ja hyödyntäminen
- Markkinoinnin digitalisoiminen – mm. digitaalisten kanavien ja digitaalisuuden hyödyntäminen markkinoinnissa ja brändin rakentamisessa
- Kansainvälistyminen – mm. kansainvälisten digitaalisten alustojen hyödyntäminen

Syksyn 2017 pk-yritysbarometrin mukaan digitaalisia työkaluja ja palveluja käytetään suomalaisissa yrityksissä vaihtelevasti. Kolmella neljästä yrityksestä on omat internet-sivut ja puolet hyödyntää sosiaalista mediaa toiminnassaan. Pilvipalveluita käyttää varsin suuri osa yrityksistä (38%) ja ostoja verkossa tekee noin joka neljäs yritys.

Tuotteiden ja palveluiden jakamisessa digitaalisia työkaluja sen sijaan käyttää harva yritys. Palvelujen jakelussa digitaalisia kanavia käyttää joka viides, ja verkkokauppaa noin joka kahdeksas yritys. Digitaaliset asiakaspalvelut ovat käytössä joka kahdeksannella yrityksellä.

Uusimpia digitalisaation mahdollisuuksia hyödyntää vain pieni vähemmistö pk-yrityksistä. Big Dataa tai teollista internetiä käyttää pk-barometrin mukaan vain pieni vähemmistö (3 %) yrityksistä ja alustataloudessa toimii vielä harvempi (2 %). Hyvin harva yritys aikoo myöskään ottaa näitä välineitä käyttöönsä.

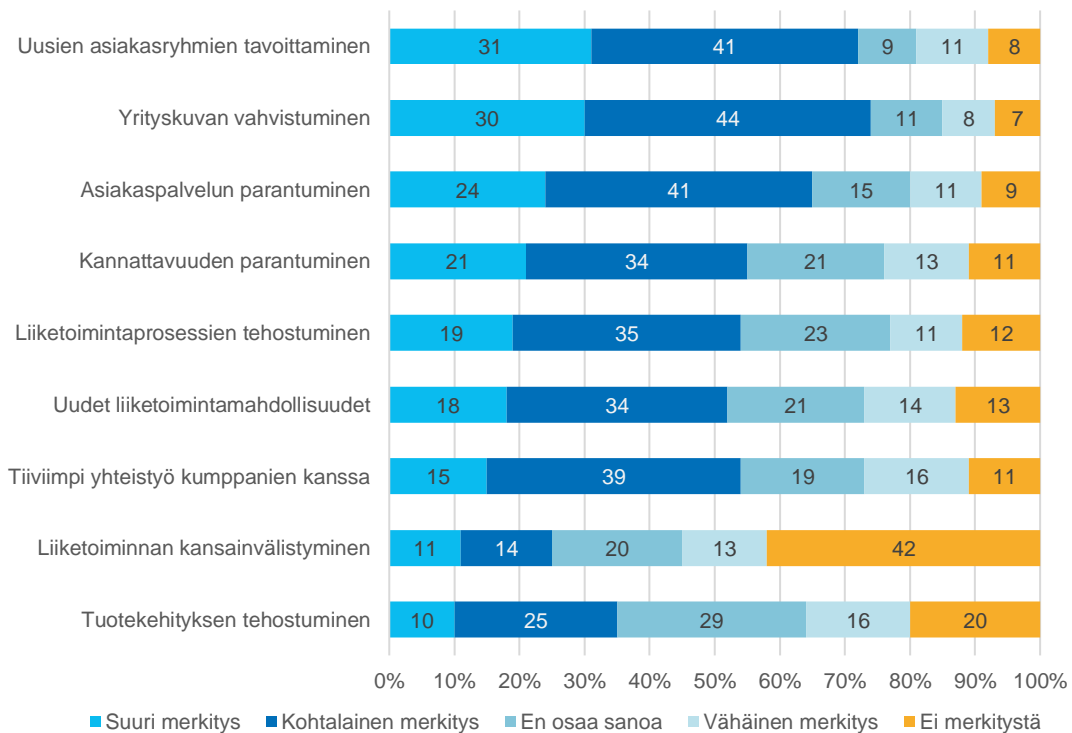
Kuvio 8. Digitaalisten työkalujen ja palvelujen käyttö pk-yrityksissä (%). Lähde: Suomen Yrittäjät, Finnvera ja Työ- ja elinkeinoministeriö (2017): Pk-yritysbarometri. Syksy 2017.

⁵⁹ Autio (2017).

Suomalaiset yritykset tunnistavat digitalisoitumisen merkityksen liiketoiminnan kehittämisessä. Kolme neljästä yrityksestä pitää digitalisoitumista merkittävänä tekijänä yrityskuvan vahvistumisessa ja miltei yhtä moni myös uusien asiakasryhmien tavoittamisessa. Kaksi kolmesta katsoo digitalisaation vaikutuksen merkittäväksi asiakaspalvelun parantumisessa. Noin puolet katsoo digitalisaation johtavan tiiviimpään yhteistyöhön kumppanien kanssa, ja ilmiön merkittäväksi liiketoimintaprosessien tehostumisessa ja kannattavuuden parantumisessa, sekä uusien liiketoimintamahdollisuuksien kohdalla.

Kaikkein vähäisimmäksi digitalisaation merkitys nähtiin tuotekehityksen tehostumisessa ja liiketoiminnan kansainvälistymisessä. Tämä on voimakkaasti ristiriidassa sen kanssa, että digitalisaation merkittävimpinä mahdollisuuksina nähdään nimenomaan yrittäjyyden kokeilun ja uusien liiketoimintamallien kokeilu ja kehittämiskustannusten voimakas lasku. Digitalisaatio vähentää myös paikan merkitystä, minkä pitäisi laskea kansainvälistymisen kynnystä voimakkaasti.

Pk-barometrin vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että suomalaiset pk-yritykset ovat omaksuneet digitaaliset välineet käyttöön verrattain hyvin viestinnässä sekä asiakkaiden että yhteistyökumppanien kanssa ja hallinnollisissa tehtävissä. Kuitenkin barometrin perusteella vaikuttaa siltä, ettei digitalisaation mahdollisuuksia ja merkitystä täysin ole sisäistetty liiketoiminnan uudistamisessa, kansainvälistymisessä ja uusien liiketoimintamallien kehityksessä.

Kuvio 9. Liiketoiminnan digitalisoitumisen merkitys pk-yrityksille (%). Lähde: Suomen Yrittäjät, Finnvera ja Työ- ja elinkeinoministeriö (2017): Pk-yritysbarometri. Syksy 2017.

2.3.3 Itsensäyöllistämisen ja kevytyrittäjyyden yleistyminen

Itsensäyöllistäjät ja kevytyrittäjät ovat olleet runsaasti esillä julkisuudessa viime aikoina. Itsensäyöllistäjä ja kevytyrittäjä eivät kuitenkaan ole virallisia termejä, vaan virallisesti kyse

on yksinyrittäjistä ja ammatinharjoittajista, joilla ei kuitenkaan tyypillisesti ole omaa yritystä. Käytännössä he toimivat siten yksityisinä elinkeinonharjoittajina, mutta ilman y-tunnusta. Käytännössä yksinyrittäjät (pl. maa-, metsä- ja kalatalous) on lähin käyttökelpoinen tilastoluokka, jonka kautta ilmiötä voi tarkastella. Vuonna 2015 Suomessa oli Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan 177 000 15–74-vuotiaasta yksinyrittäjää⁶⁰. Työllisiä oli samana vuonna yhteensä 2 437 000, ja yksinyrittäjiä työllisistä siten n. 7 prosenttia. Yksinyrittäjien määrä on ollut viime vuodet kasvussa. Vuosien 2005–2016 välillä heidän lukumääränsä kasvoi 48 000 henkilöllä.⁶¹

Suomi kuuluu OECD-maiden joukossa mm. Iso-Britannian, Ranskan ja Alankomaiden kanssa ryhmään, jossa itsensätyöllistäminen on ollut kasvussa. Itsensätyöllistäminen ei ole kaikissa maissa kasvanut trendinomaisesti, ja suurimmassa osassa OECD-maita itsensätyöllistäjien osuus on pysynyt viime vuodet suhteellisen vakaana. Vaikka itsensätyöllistäminen ja yksinyrittäjyys on Suomessa kasvanut, niin suomalaisten yritysten kokojakauma on OECD-maille varsin tyypillinen ja painottunut jopa hieman keskimääräistä voimakkaammin työntantajyrityksiin.⁶²

Owal Groupin itsensätyöllistäjiä koskevan selvityksen mukaan vuonna 2015 itsensätyöllistäjiksi katsotuista henkilöistä 72,5 prosenttia oli yksinyrittäjiä, 21 prosenttia ammatinharjoittajia ja 7,5 prosenttia freelancereita tai apurahansaaajia. Vuoden 2015 tietojen perusteella olisi suurin osa, n. 128 000 henkilöä, itsensätyöllistäjistä siten yksinyrittäjiä. Ammatinharjoittajia ja freelancereita sekä apurahansaaajia olisi vastaavasti ollut Suomessa n. 49 000 henkilöä. Suomessa itsensätyöllistäjistä osa-aikaisia on OECD:n mukaan 29 prosenttia. Osa-aikaisten itsensätyöllistäjien lukumäärä on kasvanut 2000-luvulla yli 50 prosentilla.⁶³

Itsensätyöllistämisen yhteydessä keskustellaan usein myös ns. kevytyrittäjyydestä, jolla viitataan tilanteeseen, jossa henkilö käyttää laskutuspalvelua asiakkaidensa laskuttamiseen, eli hoitamaan laskutukseen ja pakollisiin maksuihin liittyvän byrokratian. Laskutuspalvelua on mahdollista käyttää ilman y-tunnusta. Henkilö toimii kuitenkin muutoin yrittäjämäisesti, vastaa itse mm. asiakashankinnasta, työvälineistä ja työn suorittamisesta. Suomessa arvioidaan olevan laskutuspalveluita käyttäviä kevytyrittäjiä n. 25 000–75 000, riippuen siitä kuinka aktiivisia käyttäjiä tarkoitetaan. Laskutuspalveluiden käytön ennakoitaan olevan kasvussa.⁶⁴

Digitaalinen alusta- ja jakamistalous muuttavat voimakkaasti työn organisoimisen, teettämisen ja tekemisen tapoja. Digitalisaation aiheuttama muutos tuo mukanaan uusia mahdollisuuksia. Mahdollisuuksiin tarttumista tulisikin tukea myös politiikan keinoin.⁶⁵ Jakamistalouteen liittyvät yhtäältä palveluyritykset, kuten mm. Uber, Foodora tai Wolt, jotka toimivat palveluja tarjoavien ja niitä ostavien henkilöiden yhdistävänä alustana, mutta eivät pidä palveluja tuottavia henkilöitä työntekijöinä, ja toisaalta Air b'n'b:n kaltaiset jakamistalouden piiriin kuuluvat yritykset, jotka mahdollistavat ihmisten harjoittaa yritystoimintaa hallinnassaan olevia pääomia jakamalla. Molemmissa tapauksissa työntekijän asema on tyypillisesti yrittäjämäinen siinä mielessä, että hän voi itsenäisesti päättää siitä kuinka paljon ja milloin työskentelee ja saa korvauksen tekemiensä töiden perusteella. Joustavuus myös mahdollistaa työskentelyn useille päämiehille

⁶⁰ Vuonna 2016 määrä oli kasvanut 183 000:een.

⁶¹ Löfgren & Hellsten 2016; Koramo, M., Keinänen, J., Oosi, O. & Wennberg, M. (2017): Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous työelämän murroksessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 13/2017.; Tilastokeskus, työvoimatilastot.

⁶² OECD (2017a).

⁶³ OECD (2017a).

⁶⁴ Koramo, M. ym. (2017).

⁶⁵ OECD (2016a). Automation and Independent Work in a Digital Economy. Policy Brief on the Future of Work. May 2016. <https://www.oecd.org/els/emp/Policy%20brief%20-%20Automation%20and%20Independent%20Work%20in%20a%20Digital%20Economy.pdf>

samanaikaisesti ja sallii työn joustavan yhdistämisen esimerkiksi opiskeluun. Suurin osa suomalaisista itsensä työllistäjistä on Owl Groupin selvityksen mukaan tyytyväisiä asemaansa ja työskentelevät mieluummin yrittäjinä kuin palkansaajina. Merkittäviä tyytyväisyyttä lisääviä tekijöitä ovat mm. valta päättää itse työajoista, mahdollisuus työskennellä usealle päämiehelle ja mahdollisuus palkkatyösuhdetta parempiin ansioihin.

Toisaalta edellä mainitun tapaisessa suhteessa työskentelevä henkilö ei nauti työntekijäasemaan kuuluville henkilöille taattuja oikeuksia vuosilomiin, sairausajan palkkaan tai työttömyyskorvaukseen, ja on usein itse vastuussa työvälisestäään. Todellisuudessa jakamistalouden alustoilla työskentelevä henkilö on kuitenkin usein varsin sidottu päämiehenään toimivaan yritykseen. Riippuvainen asema yhdestä yrityksestä muistuttaa todellisuudessa voimakkaasti perinteistä palkkatyösuhdetta, ilman siihen kuuluvia etuja. Suurimmat haasteet digitalisaation ja alustatalouden ajamassa itsensä työllistämisen nousussa liittyvätkin sosiaali-, työttömyys- ja vakuutusturvaan liittyviin kysymyksiin. Se, laskeeko alustatalouden piirissä tehtävä työ työntekijöiden ansiotasoa tai siirtää voittoja kohtuuttomalla tavalla alustan omistavalle yhtiölle, on toinen merkittävä keskustelunaihe Suomessa ja kansainvälisesti.⁶⁶

Iso-Britanniassa kesällä 2017 julkaistussa Taylorin selvityksessä⁶⁷ itsensä työllistäviä henkilöitä varten ehdotetaan otettavan käyttöön uusi termi ”dependent contractor”. Tämä ryhmä ei ole oikeutettu työntekijöille kuuluviin oikeuksiin, mutta sillä ei myöskään ole yrittäjän tapaan mahdollisuutta vaikuttaa työnsä teon tapaan, aikaan, paikkaan tai sisältöön. Näiden keikkatalouden työntekijöiden katsotaan kärsivän eniten ”yhdensuuntaisesta joustavuudesta” ja epäreiluista sopimusehdoista. Selvityksessä näiden ihmisten turvaksi ehdotetaan ”dependent contractor” -aseman huomioimista lainsäädännössä, sekä Iso-Britanniassa toimiville alustayrityksille velvollisuutta osoittaa, että niiden palveluksessa itsensä työllistäjän on mahdollista saavuttaa halutessaan säädettyä kansallista minimipalkkaa vastaavat ansiot.

Parviainen ym.⁶⁸ asettavat tavoitteeksi digitalisaation muutoksiin mukautumisessa sosiaaliturvan ”uudistamisen siten, että se on yhteensopiva uudenlaisten työn muotojen kanssa”. Sosiaaliturvan uudistamisessa on kaksi tärkeää näkökulmaa. Yhtäältä sosiaaliturvan tulee perustarkoituksensa mukaisesti tarjota ihmisille turvaverkko silloin kun henkilö kohtaa työttömyyden, sairauden tai muun tilanteen, jossa hän ei kykene elättämään itseään ja läheisiään. Toisaalta tämän turvaverkon pitää olla hyvin ennakoitavissa, jotta ihmiset voivat yrittää ja tehdä työtä ilman epävarmuutta siitä, mitä vaikutuksia tällä on heidän sosiaaliturvalleen. Tällä hetkellä pelon sosiaali- ja työttömyysturvan menettämisestä voidaan arvioida olevan ainakin jonkinlainen este myös pienimuotoisen ja sivutoimisen yrittäjyystoiminnan käynnistämiseksi.⁶⁹ Tämän selvityksen yhteydessä toteutetun kyselyn mukaan epäkohdat sosiaaliturvan tasossa ja vaikea ennustettavuus siitä, kuinka yritystoiminta vaikuttaa henkilön työttömyys- ja muuhun sosiaaliturvaan, on merkittävä yrittäjäksi ryhtymistä estävä tekijä.

⁶⁶ Emt.

⁶⁷ Taylor, M., Marsh, G., Nicol, D. & Broadbent, P. (2017). Good Work: The Taylor Review of Modern Working Practices. July 2017. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/627671/good-work-taylor-review-modern-working-practices-rq.pdf

⁶⁸ Parviainen, P., Federley, M., Seisto, A., Koponen, J., Annala, M., Korhonen, O. & Harjunen, V. (2017). Digimuutoksessa onnistumisen eväät. Valtioneuvoston kansia, 19.6.2017. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 54/2017. http://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/54_DigimuutosLoppuraportti_TEAS_.pdf/73992970-04da-4083-98ee-acaa9936f377?version=1.0

⁶⁹ Löfgren & Hellsten (2016).

Suomessa on selvitetty palkansaaja-aseman ja yrittäjyyden välimaastossa toimivien ihmisten sosiaaliturvan kehittämistä. Ainakin toistaiseksi Suomessa yrittäjyyden ja palkkatyön välinen ero on haluttu pitää lainsäädännössä selvänä.⁷⁰

Löfgren & Hellstén ehdottavat selvityshenkilöraportissaan toimenpiteitä palkansaaja- ja yrittäjäasemien välillä olevien henkilöiden sosiaali- ja työttömyysturvan selkeyttämiseen. Hallitus on antanut syksyllä 2017 Eduskunnalle esityksen, jonka mukaisesti työttömyysetuutta voitaisiin jatkossa maksaa tietyn edellytyksin neljän kuukauden ajan, vaikka henkilö aloittaisi työttömänä olleessaan yritystoiminnan.⁷¹ Työttömälle työnhakijalle myös pienimuotoinen yrittäjyys voi olla keino palata takaisin työelämään. Uudistuksen tavoitteena on laskea kynnystä työttömälle työnhakijalle kokeilla yritystoimintaa ja tehdä itsensä työllistämisen työttömyysaikana mahdollisimman yksinkertaiseksi ja kannustavaksi. Työttömällä työnhakijalla säilyisi kuitenkin velvollisuus ottaa vastaan tarjottu ansiotyö tai osallistua työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin. Selvityshenkilöt arvioivat neljän kuukauden ajan riittävän toiminnan työllistävyiden ja ansiomahdollisuuksien selvittämiseen. Lyhyellä määräajalla vältetään myös tilanne, jossa työttömyysetuudella tuettaisiin suoraan yritystoimintaa.

Löfgren ja Hellstén ehdottavat myös yhdistelmävakuutusta henkilöille, joilla on samanaikaisesti tai lomittain tuloja sekä ansiotyöstä että yrittäjänä toimimisesta. Itsensä työllistäjille on tyypillistä tehdä yhtä aikaa yrittäjätoiminnan kanssa työtä palkansaajana tai vaihdella statusta useasti lyhyenkin ajan sisällä. Selvityksessä määriteltiin itsensä työllistäminen ”työttömyysturvajärjestelmän ulkopuolelle jäävänä ansiotyönä, a) joka ei yhtäältä kerrytä palkansaajan työehtoa sen vuoksi, että se työttömyysturvassa katsotaan yrittäjänä tehdyksi, mutta b) jota ei toisaalta ole lainsäädännön mukaan mahdollista vakuuttaa yrittäjän työttömyysvakuutuksessa.” Määritelmä ei ole juridisesti merkityksellinen, vaan sen on tarkoitus toimia apukäsitteenä selventämään tilanteita, joissa ansiotyö ei ole vakuuttamiskelpoista palkansaajana eikä yrittäjänä.⁷²

Tällä hetkellä henkilö voi Suomessa olla vakuutettuna vain palkansaajana tai yrittäjän työttömyyskassassa, vaikka hän työskentelisi sekä palkansaajana että yrittäjänä. Selvitys ehdottaa yhdistelmävakuutusta erityisesti itsensä työllistäjän työttömyysturvan kehittämiseksi. Ehdotuksen arvioidaan parantavan erityisesti nykyisen työttömyysturvajärjestelmän ulkopuolelle jäävien itsensä työllistäjien mahdollisuuksia päästä ansiosidonnaisen työttömyysvakuutuksen piiriin. Yhdistelmävakuutusta selvitetään STM:ssä.

2.4 Kansainvälinen liikkuvuus ja maahanmuuttajien yrittäjyys

Kansainvälistä liikkuvuutta tarkasteltaessa on huomioitava vuosien 2015–2016 ennätyskorkea turvapaikanhakijoiden määrä, joka osaltaan on vaikuttanut maahanmuuton kokonaismäärien kasvuun monissa OECD-maissa ja vaikuttanut myös muun muassa integraation liittyviin politiikkatoimenpiteisiin. Samaan aikaan kuitenkin myös työntekijöiden ja opiskelijoiden liikkuvuus on kasvanut ja monimuotoistunut. Liikkuvuudella on vaikutusta innovaatio- ja kehitystoimintaan sekä luonnollisesti myös työmarkkinoiden kansainvälistymiskehitykseen ja kilpailuun osaavasta työvoimasta.⁷³

⁷⁰ Emt.

⁷¹ Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 124/2017 vp); Valtioneuvosto (VNK) (2017a).

⁷² Löfgren & Hellsten (2016)

⁷³ OECD (2017c). International Migration Outlook 2017. OECD, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2017_migr_outlook-2017-en#page1; OECD (2008). The Global Competition for Talent: Mobility of the Highly Skilled. ISBN: 978-92-64-04774-7. <http://www.oecd.org/sti/inno/theglobalcompetitionfortalentmobilityofthehighlyskilled.htm#howto>

Liikkuvuuteen liittyen monissa maissa on otettu käyttöön sekä tarjonta- että kysyntävetoisia toimenpiteitä. Tarjontavetoisilla toimenpiteillä edistetään jo maassa asuvien maahanmuuttajien osaamisen parempaa hyödyntämistä ja yrittäjyyttä, ja kysyntävetoisilla toimenpiteillä pyritään edistämään tiettyjen alojen osaajien ja yrittäjien muuttamista maahan. Monilla aloilla kansainvälisistä osaajista käydään jo globaalia kilpailua ja osaajien saatavuus nähdään yhdeksi suurimmista yritysten kasvun, kansainvälistymisen ja ekosysteemisen verkottumisen haasteista Euroopassa⁷⁴ ja Suomessa.⁷⁵ Rakenteellinen osaamisvajae sekä kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuus tietyillä aloilla, kuten terveydenhuollossa, tieto- ja viestintäteknikassa sekä insinööritieteissä, on jo tunnistettu EU:ssa. Tällä hetkellä kaikista EU:n ulkopuolelta OECD-maihin tulevista korkeasti koulutetuista maahanmuuttajista 31 prosenttia valitsee jonkin EU-maan. Euroopan komission antamalla ehdotuksella pyritään uudistamaan EU:n sinistä korttia koskevaa direktiiviä, ja siten lisäämään EU:n houkuttelevuutta EU- ja ETA-maiden ulkopuolisten (ns. kolmansien maiden) korkean osaamistason kansalaisten keskuudessa sekä vaikuttamaan EU-maissa jo olevien kansainvälisten osaajien jäämiseen EU:hun.⁷⁶

Liikkuvuus ja maahanmuuton lisääntyminen näkyvät myös Suomessa. Tilastot vaihtelevat sen mukaan tarkastellaanko maahanmuuttajia⁷⁷ vai ulkomaalaistaustaisia⁷⁸, ja käytetäänkö taustamuuttajana henkilöiden kansalaisuutta, äidinkieltä, syntymämaata tai näiden yhdistelmää. Tilastointitavasta riippumatta maahanmuutto Suomeen on noin kaksinkertaistunut 2000-luvulla. Vuonna 2016 Suomessa oli kaikkiaan 243 639 vakinaisesti asuvaa ulkomaan kansalaista⁷⁹, noin 360 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä ja yli 350 000 äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvaa⁸⁰. Ennusteiden mukaan määrä myös kasvaa lähivuosina.⁸¹ Toisaalta on huomioitava, että samaan aikaan myös maastamuutto kasvaa. Vuonna 2016 yli 18 000 ihmistä muutti Suomesta pois,⁸² heistä yli puolet Suomen kansalaisia.⁸³

NOSTO 2. Ulkomaalaistaustaisten yrittäjyys ja työmarkkinoille sijoittuminen Ruotsissa

Ruotsissa ulkomaalaistaustaisten yrittäjillä ja yrityksillä nähdään olevan markkinoita uudistava ja piristävä vaikutus ja ulkomaalaistaustaisilla työntekijöillä potentiaalinen positiivinen vaikutus yritysten vientiin ja kansainvälistymiseen – ainakin kyseisten henkilöiden lähtömaihin. Maahanmuuttajan tausta vaikuttaa usein liikeideoiden syntyyn ja siten vakiintuneiden paikallismarkkinoiden muotoon, jonka asiakaskuntaan kuuluvat sekä ulkomaalaistaustainen

⁷⁴ Euroopan Komissio (2016b). Ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi kolmansien maiden kansalaisten maahanmuuttoon ja oleskelun edellytyksistä korkeaa osaamista vaativaa työtä varten, Strasbourg 7.6.2016, COM(2016)378 final, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0378&from=EN>

⁷⁵ Kaihovaara, A., ym. (2017). Innovaatioekosysteemit elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyön vahvistajina. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 28/2017, http://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/28_innovaatioekosysteemit-elinkeinoelaman-ja-tutkimuksen-yhteistyon-vahvistajina_kuvamuokattu.pdf/401dd477-d967-44c2-bd57-a74c0f43f095?version=1.0; Lahtinen, H., ym. (2016). Startup-yritysten kasvun ajurit ja pullonkaulat. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 30/2016, <http://tietokayttoon.fi/documents/10616/1034423/Startup-yritysten-kaasvun-ajurit-ja-pullonkaulat/31152558-ae58-42ef-9cf0-e2483ec45bc1?version=1.0>

⁷⁶ Euroopan Komissio (2016b).

⁷⁷ Maahanmuuttajalla tarkoitetaan yleensä sellaista ulkomailta muuttanutta henkilöä, joka on oleskellut maassa yli kolme kuukautta ja aikoo asua maassa yli vuoden tai pidempään. Käsite kattaa kaikki ulkomailta muuttaneet henkilöt, mukaan lukien **siirtotyöläiset** (tilapäisesti työn vuoksi muuttavat, ei kuitenkaan kausityöläiset eikä työkomennuksella olevat), **turvapaikanhakijat** (henkilöt, jotka hakevat kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta vierasta valtiosta), **pakolaiset** (henkilöt, jolle on myönnetty kansainvälistä suojelua kotimaansa ulkopuolella), **paluumuuttajat** (Suomessa entiset ja nykyiset Suomen kansalaiset ja heidän perheenjäsenensä sekä inkerinsuomalaiset, jotka muuttavat Suomeen) sekä **työn, opiskelun, perheen tai muun syyn takia maahan muuttavat**. (Väestöliitto http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/; Pakolaisapu. Sanasto. <http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto/>; Maahanmuuttovirasto. Sanasto. <http://www.migri.fi/medialle/sanasto/>; Tilastokeskus. Käsitteet ja määritelmät. <http://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/kasitteet-ja-maaritelmat.html>)

⁷⁸ Ulkomaalaistaustaisella viitataan henkilöön, jonka molemmat vanhemmat tai ainoo tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomilla. (Tilastokeskus (2016); Ulkomaalaistaustaiset. <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html>)

⁷⁹ Tilastokeskus (2017c), Väestörakenne – Ulkomaiden kansalaiset. Tilasto päivitetty 3.4.2017. http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

⁸⁰ Tilastokeskus (2017d); Väestörakenne. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/?tablelist=true

⁸¹ Tilastokeskus (2015); Väestöennuste. http://www.stat.fi/til/vaenn/2015/vaenn_2015_10-30_tie_001_fi.html

⁸² Tilastokeskus (2017e). Maahanmuutto uuteen ennätykseen vuonna 2016. http://www.tilastokeskus.fi/til/muuti/2016/muuti_2016_2017-05-17_tie_001_fi.html

⁸³ Tilastokeskus (2017f). Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat, Muuttoliike. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_muuti/statfin_muuti_pxt_010.px/table/tableViewLayout1/?rxid=11ed5d0e-1d91-4050-bd28-31afb84ed2db

että paikallisväestö.⁸⁴ Maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden vahvuusiksi kansainvälistymistä ajatellen tunnistetaan heidän potentiaalinsa toimia kulttuurien välisenä ymmärryksen välittäjinä, luottamuksen vahvistajina ja kaupan lähettiläinä.⁸⁵ Olof Åslund ym⁸⁶ ovat tarkastelleet ruotsalaisten yritysten toimitusjohtajien ja rekrytointihenkilöstön taustojen vaikutuksia maahanmuuttajien palkkaamiseen. Etniset verkostot ovat todennäköisin vaikuttava tekijä siihen, että maahanmuuttajataustainen esimies palkkaa samaa taustaa olevan työntekijän. Myös Pernilla Andersson Joona kiinnittää huomiota ulkomailla syntyneiden työnantajayrittäjien rooliin uusien maahanmuuttajien kotouttamisessa. Vaikutukset voivat olla sekä positiivisia että negatiivisia. Kommunikointi ja osaamisen tunnistaminen on toisaalta helpompaa samasta etnisestä taustasta tulevien kesken, mutta pitkällä aikavälillä ruotsin oppiminen ja integroituminen yhteiskuntaan voivat heikentyä, ja myös palkkataso vaikuttaisi pysyvän ruotsalaistaustaisia alempana. Andersson Joona nostaa esiin myös yrittäjyyden ja mentoroinnin merkityksen maahanmuuttajien kotoutumiselle. Kuten Suomessa, myös Ruotsissa tietyiltä alueilta tulevien maahanmuuttajien keskuudessa yrittäjyys on muita yleisempää. Kyse on toisaalta työmarkkinoille integroitumisen vaikeudesta, mutta monet tulevat myös sellaisista maista, joissa yrittäjyydellä on vahvat perinteet. Lisäksi verkostoilla ja tiedonvälityksellä on merkitystä. On havaittu, että maahanmuuttajien yrittäjyys Ruotsissa on sitä todennäköisempää, mitä suurempi oman etnisen ryhmän koko alueella on.⁸⁷

Maahanmuuttajien kotouttamiseen liittyvät toimenpiteet ovat Ruotsissa tyypillisesti pyrkineet mahdollistamaan aikaiseen kontaktointiin työnvälitystoimiston kanssa ja suunnanneet toimiin, joiden tarkoituksena on saattaa maahanmuuttajat työmarkkinoiden saavutettavaksi⁸⁸. Tästä huolimatta maahanmuuttajien integroituminen työmarkkinoille on ollut Ruotsissa muuhun väestöön nähden suhteellisen heikkoa.⁸⁹ Työmarkkinoille integroitumisessa on keskitytty lähinnä maahanmuuttajien koulutuksen ja osaamisen päivittämiseen vastaamaan työmarkkinoiden tarpeita. Tuki yrityksen perustamiseen kuuluu myös kotoutumistoimenpiteiden sisältämiin työmarkkinapoliittisiin toimenpiteisiin, mutta sitä on hyödynnetty vain vähän. Vuonna 2015 yhteensä 42 850 henkilöä osallistui kotoutumissuunnitelman mukaisiin työmarkkinapoliittisiin toimenpiteisiin, mutta heistä vain 134 sai tukea yrityksen perustamiseen.⁹⁰

Maahanmuuttajille, joilla jo on koulutus tai työkokemusta sellaiselta alalta, jossa Ruotsissa on työntekijäpula, on kohdistettu nopeutettu väylä työmarkkinoille, ns. 'snabbspår'. Tässä mallissa maahanmuuttajalle mahdollistetaan tuettu työharjoittelu, työssä tarvittavan ruotsin kielen opiskelu, osaamisen ja ammattipätevyyden validoiminen ja täydennyskoulutus.⁹¹ Työnvälitystoimisto on toteuttanut myös hankemuotoisesti erilaisia osajia ja työnantaja yhdistäviä toimia.⁹²

⁸⁴ Westberg, K. (2010). Omvandling genom invandring i livsmedelsbranschen. Teoksessa: Tillväxtverket (2010). Möjligheternas marknad – En antologi om företagare med utländsk bakgrund. http://startvaekst.dk/file/367379/mojligheternes_marknad.pdf

⁸⁵ Hatzigeorgiou, A. & Lodefalk, M. (2014). Utlandsfödda och företagens internationalisering – ett lyft för tjänsteexporten?. Entreprenörskapsforum, http://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2014/10/GloFo_Utlandsfodda_rapport_webb.pdf

⁸⁶ Åslund, O., Hensvik, L. & Nordström Skans, O. (2009). "Seeking Similarity: How Immigrants and Natives Manage at the Labor Market, Discussion paper series, Institute for the Study of Labor – IZA, <http://ftp.iza.org/dp4640.pdf>

⁸⁷ Andersson Joona, P. (2016). Integrationspolitiska insatser för nyanlända: Vilken roll spelar egenföretagande? Teoksessa: Eklund, J., toim. (2016). Immigration, ekonomisk integration och entreprenörskap. Swedish Economic Forum Report 2016, http://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2016/11/SEF2016_rapport_webb.pdf s. 54–73

⁸⁸ Emt.

⁸⁹ OECD (2017c). International Migration Outlook 2017; Andersson Joona, P. (2016).

⁹⁰ Andersson Joona, P. (2016)

⁹¹ Arbetsförmedlingen, Snabbspår – en snabbare väg in på arbetsmarknade, <https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Om-Arbetsformedlingen/Etablering-av-nyanlanda/Snabbspar.html> ks. myös: Arbetsförmedlingen (2017), Arbetsförmedlingens nulägesbedömning av arbetet med snabbspår, Af-2017/0025 0180, https://www.arbetsformedlingen.se/download/18_5892287715b839d2365cac0e/1496305099634/Snabbsp%C3%A5r+MASTER+P1.0-19+170523.pdf

⁹² Esimerkiksi meneillään oleva viranomaisten yhteistyötä ja erityisesti terveydenhuoltoalan työntekijöiden ja työnantajien kohtaamista tukeva KISA – Kortare Integration, Snabbare till Arbete <https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Om-Arbetsformedlingen/EU-projekt/Projektsidor/2016-03-18-KISA-Kortare-Integration-Snabbare-till-Arbete.html> ja vuosina 2011–2014 toteutettu akateemisille ulkomaalaistaustaisille ja työnantajille suunnattu Nationell

2.4.1 Maahanmuuttajien yrittäjyys

Maahanmuuttajien työllistyminen ja yrittäjyys ovat nousseet tutkimusaiheiksi esimerkiksi OECD:n ja EU:n raporteissa⁹³ sekä maahanmuuttajien itsensä että yritysten tulevaisuuden näkökulmasta. Suomessa maahanmuuttajien yrittäjyyttä ovat kansallisesti käsitelleet muun muassa Tuula Joronen, Mika Pajarinen & Petri Rouvinen sekä Mika Raunio.

Tilastokeskuksen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Työterveyslaitoksen ns. UTH-tutkimus ulkomaalaistaustaisten työmarkkina-asemasta ja hyvinvoinnista tarjoaa aiheeseen liittyvää ajankohtaista tutkimustietoa monesta perspektiivistä. Lisäksi Eläketurvakeskuksen tutkimuksessa on tarkasteltu Suomeen muuttaneiden työuria rekisteritietoihin perustuen. Maahanmuuttajataustaisten osallistumista työmarkkinoille ja työvoimapalveluihin on lisäksi tarkasteltu TEM:n teettämien selvitysten kautta.⁹⁴

Mika Pajarinen ja Petri Rouvinen ovat tarkastelleet Suomen aloittavia ns. monikulttuurisia yrittäjiä, eli heitä, joilla on muukin kuin suomalainen kulttuuristausta.⁹⁵ Selvityksen perusteella joka kymmenes Suomen uusyrittäjä on taustaltaan monikulttuurinen. Heidän yrityksensä ovat verkostoituneempia ja hyödyntävät toiminnassaan useita yhteistyön muotoja, mutta kasvavat samaa tahtia kuin muut samaan aikaan aloittaneet yritykset keskimäärin. Monikulttuuriset yritykset näyttäytyivät myös innovaatio-orientoituneempina ja suuremman riskipreferenssin omaavina.⁹⁶ Pajarinen ja Rouvinen viittaavat OECD:n raporttiin, jonka mukaan yrityksen perustaminen on maahanmuuttajien parissa syntyperäisiä todennäköisempää useissa OECD-maissa.⁹⁷ Vastaava kehitys nähdään Yhdysvalloissa, jossa Kauffman-säätiön mukaan lähes 30 prosenttia uusista yrittäjistä on maahanmuuttajia, ja maahanmuuttajalle yrittäjäksi ryhtyminen on lähes kaksi kertaa todennäköisempää kuin Yhdysvalloissa syntyneelle henkilölle.⁹⁸ Maahanmuuttajien yrittäjyyteen vaikuttaa kuitenkin usein muiden työllistymisvaihtoehtojen vähäisyys ja siten alhainen työllisyysaste. Perustetut yritykset ovat tyypillisesti luonteeltaan vain vähäistä kasvua tavoittelevia, mutta ne mahdollistavat toimeentulon usein koko perhepiirille. OECD:n mukaan maahanmuuttajien perustamilla yrityksillä olikin tarkasteluaikana 1998–2008 tasaisesti kasvava vaikutus työpaikkojen syntymiseen OECD-maissa. Työpaikkojen syntymisen lisäksi yritykset tukevat innovaatioiden syntymistä ja kauppaa.⁹⁹ Esimerkiksi Yhdysvalloissa maahanmuuttajien ja heidän lastensa perustamilla yrityksillä on merkittävä asema parhaiten menestyvien yritysten joukossa. Tämä käy ilmi New American Economy selvityksestä, jonka mukaan vuosina 1985–2010 perustetuista menestyvistä Fortune 500 -listatuista yrityksistä 90:ssä (18 %) ainakin yksi perustajajäsen on maahanmuuttaja.¹⁰⁰

Työllisten toimintaa tarkasteltaessa UTH-tutkimus osoittaa, että vuonna 2014 ulkomaalaistaustaiset 15–64 vuotiaat toimivat yrittäjinä tai yrittäjäperheenjäsenenä (14 %) jotakuinkin yhtä usein kuin suomalaistaustaiset (13 %).¹⁰¹ Myöskään rekrytoidun työvoiman suhteen ei ollut eroa ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten yrittäjien välillä. Ulkomaalaistaustaisten yrittäjyys on tutkimuksen mukaan vahvasti painottunut majoitus- ja

Matchning, <https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Om-Arbetsformedlingen/EU-projekt/Projektsidor/2012-06-13-Nationell-Matchning---skapar-motn-mellan-utlandska-akademiker-och-arbetsgivare-i-hela-landet.html>

⁹³ OECD (2015); OECD (2011).

⁹⁴ Busk, H., Jauhainen, S., Kekäläinen, A., Nivalainen, S. & Tähtinen, T. (2016). Maahanmuuttajat työmarkkinoilla – tutkimus eri vuosina Suomeen muuttaneiden työurista. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia, 6/2016. http://www.etk.fi/wp-content/uploads/Maahanmuuttajat_tyomarkkinoilla.pdf

⁹⁵ Kyselytutkimukseen osallistuneet määrittelivät itse oman kulttuurisen taustansa, eikä monikulttuurisuuden määritelmää oltu tässä yhteydessä rajattu.

⁹⁶ Pajarinen, M. & Rouvinen, P. (2017)

⁹⁷ OECD (2011); ks. myös OECD (2010); Entrepreneurship and Migrants. Report by the OECD Working Party on SMEs and Entrepreneurship

⁹⁸ Ewing Marion Kauffman Foundation (2017). 2017 Kauffman Index of Startup Activity: National Trends. May 2017. <http://www.kauffman.org/kauffman-index/reporting/startup-activity>

⁹⁹ OECD (2011).

¹⁰⁰ The "New American" Fortune 500 (2011) <http://www.newamericaneconomy.org/wp-content/uploads/2013/07/new-american-fortune-500-june-2011.pdf>

¹⁰¹ UTH-haastattelututkimukseen osallistui 3 262 ulkomaalaistaustaista 15–64-vuotiaalle henkilöä, jotka poimittiin satunnaisotoksena Tilastokeskuksen Suomen väestöstä koskevasta tietokannasta. Ulkomaalaistaustaisella tarkoitetaan henkilöitä, joiden molemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt muualla kuin Suomessa. (ks. Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. 2015)

ravitsemustoimialalle, jolla toimii 24 prosenttia ulkomaalaistaustaisista yrityksistä ja vain kaksi prosenttia suomalaistaustaisista. Suomalaistaustaisista yrityksistä 21 prosenttia toimii sen sijaan maa- tai metsätalousyrittäjänä, ulkomaalaistaustaisista vain harva. Sekä suomalais- että ulkomaalaistaustaisille miehille yrittäjyys on yleisempää (17 %) kuin naisille (suomalaistaustaiset 9 prosenttia, ulkomaalaistaustaiset 10 prosenttia). Tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisten yrittäjyys on yleisempää enintään peruskoulun suorittaneilla ja jonkin verran yleisempää niillä ulkomaalaistaustaisilla, joiden maahantulon syynä on ollut pakolaisuus. Samoin kuin työllistymiseen, myös yrittäjyyteen vaikuttaa maahanmuuttajien maassaolon kesto. Suomeen 20–29 vuotiaina muuttaneista ja yli 10 vuotta Suomessa asuneista työllisistä jopa joka viides toimi yrittäjänä vuonna 2014.¹⁰²

Kaupparekisteriaineiston perusteella vuonna 2005 Suomessa toimi arviolta 6 000 vähintään puoliksi maahanmuuttajataustaista yritystä¹⁰³. Tämä vastasi noin 2,5 prosenttia koko maan yrityskannasta. Yrityksistä 56 prosenttia toimi Uudellamaalla, erityisesti Helsingissä.¹⁰⁴ Maahanmuuttajataustaisten yritysten ja yrittäjien määrä on kasvanut. Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan vuonna 2014 yrittäjänä pääasiallisesti toimivia ulkomaan kansalaisia oli Suomessa 8 174.¹⁰⁵ Suhteessa ulkomaalaistaustaisten työllisten määriin alueellisesti, ulkomaalaistaustaisia yrittäjiä oli vuonna 2014 eniten Länsi-Suomessa ja Ahvenanmaalla sekä Pohjois- ja Itä-Suomessa.¹⁰⁶ ETK:n Tilastokeskuksen rekisteriaineistoon perustuva selvitys tarkasteli neljä vuotta Suomessa olleiden maahanmuuttajien työssäkäyntitilastoja, joiden perusteella yrittäjyys on yleisintä Euroopasta ja Turkista Suomeen muuttaneilla ihmisillä.¹⁰⁷ UTH-tutkimuksen mukaan yrittäjyys puolestaan oli vuonna 2014 yleisintä ulkomaalaistaustaisilla työllisillä, joiden taustalla on Lähi-itä tai Pohjois-Afrikka.¹⁰⁸ Erot tilastoissa johtuvat muun muassa siitä, että työssäkäyntitilasto kuvaa kulloisenkin vuoden lopun tilannetta ja UTH-tutkimuksen työllisyysaste puolestaan tarkastelee koko vuoden keskiarvoa. Myös työllisyyden määrittely on työssäkäyntitilastossa selvästi tiukempi, edellyttäen mm. voimassa olevaa työsuhdetta¹⁰⁹.

Työmarkkinoille integroituminen nähdään Suomen kotoutumisohjelmassa tärkeänä osana kotoutumisprosessia¹¹⁰ ja maahanmuuttajien osaamisen nykyistä tehokkaampi saaminen työmarkkinoiden käyttöön on tärkeää myös huoltosuhteen näkökulmasta.¹¹¹ Työikäinen kantaväestö pienenee jatkuvasti, kun taas Suomeen saapuvat maahanmuuttajat ovat suurelta osin työikäisiä. Elinkeinorakenne, työpaikat ja ammatit ovat myös muutoksessa ja työtehtävien ja tekijöiden kohtaannosta tulee entistä haastavampaa. Maahanmuuttajilla nähdään työ- ja elinkeinoministeriössä olevan vaikutusta työllisyyden kehitykseen, elinkeinoelämän monimuotoisuuden ja innovaatiopohjan rakentamiseen sekä yritysten kasvuun ja kansainvälistymiseen¹¹². Suomessa EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisten ja heidän jälkeläistensä työllisyysaste on alhaisempi kuin syntyperäisten. Ero oli vuonna 2015

¹⁰² Sutela, H. (2015a); Sutela, H. (2015b). Ulkomaalaistaustaiset työelämässä: Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi –tutkimus 2014. Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-12-17_003.html; Larja, L. & Sutela, H. (2015); Työllisyys. Teoksessa Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (2015). *Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014*. Tilastokeskus.

¹⁰³ Ulkomaalaisuus pääteltiin yritysten vastuhenkilön kansalaisuuden mukaan ja tilastossa on ne yritykset, joilla oli liikevaihtoa tai palkattua henkilöstöä vuonna 2005.

¹⁰⁴ Lith, P. (2007). Maahanmuuttajat ovat erilaisia yrittäjinä. Artikkelijulkaisu Tilastokeskuksen Kuntapuntari-lehdessä 4/2007. http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-10-26_001.html?s=0

¹⁰⁵ Tilastokeskus (2017g). Työssäkäynti [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_tyokay/statfin_tyokay_pxt_004.px/table/tableViewLayout1/?rxid=e5b10f96-6ff9-4468-a294-c8e2ec399eb4

¹⁰⁶ Sutela, H. (2015a)

¹⁰⁷ Busk, H. ym. (2016).

¹⁰⁸ Sutela, H. (2015a).

¹⁰⁹ Busk, H. ym. (2016).

¹¹⁰ Valtion kotoutumisohjelma vuosille 2016–2019

¹¹¹ Talent Boost –valmisteluryhmä, Muistiluonnos, 28.8.2017. Maahanmuuton tarpeellisuutta myös huoltosuhteen näkökulmasta on käsitellyt myös Pekka Myrskylä ja Topias Pyykkönen EVA-analyyseissä: Myrskylä, P. & Pyykkönen, T. (2015); Tulevaisuuden tekijät – Suomi ei pärjää ilman maahanmuuttoa. EVA-analyysi, No 42. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2015/01/Tulevaisuuden-tekij%C3%A4t.pdf>

¹¹² Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) (2016); ks. myös OECD (2011) ikääntyvän väestön ja maahanmuuttajatyövoiman välisestä tasapainosta

25,4 prosenttiyksikköä, ollen yksi EU:n korkeimmista (EU:n keskiarvo oli 13,9 prosenttiyksikköä). Euroopan komission Suomen maaraportissa (2017) todetaankin, että hyvin hoidettuna tämänhetkinen pakolaisten ja maahanmuuttajien virta tarjoaa mahdollisuuksia torjua väestön ikääntymisen vaikutuksia.¹¹³

Maahanmuuttajien osallistumista työmarkkinoille ja työvoimapalveluihin on tarkasteltu myös TEM:n teettämien selvitysten kautta. Eronen ym. tarkastelivat työvoimapalvelujen ja kotouttamistoimenpiteiden vaikuttavuutta maahanmuuttajien työllistymiseen sekä muita työllistymisen taustatekijöitä ajanjaksolla 2000–2010. Selvityksen mukaan maahanmuuttajien työllistyminen vaihteli lähtömaan, sukupuolen ja maahanmuuton perusteen mukaan. Selvitys suosittaa maahanmuuttajien kielitaitoa parantavia TE-palveluita sekä yli 40-vuotiaille työhakijoille suunnattuja toimenpiteitä, sillä selvityksen mukaan maahanmuuttajien työllisyyden todennäköisyys alkaa laskea jo 37 ikävuoden jälkeen.¹¹⁴ Myös Työterveyslaitoksen henkilöstöalan ammattilaisille suunnatun Monimuotoisuusbarometrin 2016 mukaan keskeisimpänä osaamisen kehittämistarpeena maahanmuuttajien osalta on juuri kotimaisten kielten taito. Muita kehittämisen tarpeita maahanmuuttajien osalta olivat ammattialan laajempi tuntemus, työkokemuksen myötä saatu kokemus, muodollinen koulutus sekä sosiaalisten verkostojen tuntemus.¹¹⁵

Maahanmuuttajat ovat moninainen ryhmä ja heistä vain osa tulee työvoimapalvelujen ja kotoutumistoimenpiteiden piiriin¹¹⁶, kuten Simo Aho ja Ari Mäkiäho selvityksessään huomauttavat.¹¹⁷ Esimerkiksi vuonna 2008 maahan muuttaneista henkilöistä, vuodet 2008–2013 käsittävällä seurantajaksolla, 36 prosenttia oli työvoimaan kuulumisaikansa kokonaan työssä eikä siten kuulunut TE-hallinnon toimenpiteiden piiriin, 11 prosenttia puolestaan ei hakeutunut työnhakijaksi tai kotoutumistoimenpiteisiin lainkaan ja jäi siten kokonaan työvoiman ulkopuolelle. Selvityksen mukaan kotoutumiskoulutuksella¹¹⁸ ja erityisesti ammatillisella työvoimakoulutuksella ja palkkatuella on maahanmuuttajien kotoutumista edistävä vaikutus ja he suosittavatkin näiden toimenpiteiden kohdentamista useammalle ja nykyistä aikaisemmin.¹¹⁹

2.4.2 Kansainväliset osaajat ja yrittäjät

EU-tason toimenpiteiden lisäksi useat maat ovat kehittäneet kansallisia toimenpiteitä kansainvälisten osaajien houkuttelemiseksi ja maahanmuuton helpottamiseksi. Myös maisteri- ja jatko-opiskelijoiden liikkuvuus tuo oman lisänsä tutkimus- ja kehitystoiminnan ja innovaatioiden kehittämiseen, ja heidänkin houkuttelemiseen on suunnattu monissa maissa ja myös EU-tasolla toimenpiteitä.¹²⁰ Osaamisen tasoon voidaan toki vaikuttaa myös kansallisten osaajien toimintaympäristön ja osaamisen kehittämisellä sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiopolitiikkaa tukemalla. OECD:n raportissa nostetaankin esiin osaajien lähtömaiden näkökulmasta tyyppillisesti nähdyn aivovuodon (brain drain) rinnalle

¹¹³ Euroopan Komissio, (2017), Komission yksiköiden valmisteluasiakirja; Suomen maaraportti 2017, Bryssel 1.3.2017, SWD(2017) 91 final/2 https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-country-report-finland-fi_0.pdf

¹¹⁴ Eronen A. ym. (2014): Maahanmuuttajien työllistyminen. Taustatekijät, työnhaku ja työ- voimapolvelut. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja: Työ ja yrittäjyys 6/2014. <https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Maahanmuuttajien-ty%C3%B6llistyminen+10022014.pdf>

¹¹⁵ Työterveyslaitos (2016). Monimuotoisuusbarometri 2016, <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131381/Monimuotoisuusbarometri%202016.pdf?sequence=1>

¹¹⁶ Ilmoittautuessaan työnhakijaksi TE-toimistoon maahanmuuttaja tulee myös kotoutumispalvelujen piiriin

¹¹⁷ Aho, S. & Mäkiäho, A. (2017): Maahanmuuttajat ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikuttavuus, Työ- ja Elinkeinoministeriön julkaisuja, Työelämä, 26/2017, http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80048/TEMjul_26_2017_verkkojulkaisu.pdf

¹¹⁸ Kotouttamiskoulutuksella ja –suunnitelmalla on osoitettu ylipäätään olevan huomattava positiivinen vaikutus maahanmuuttajien työllisyyteen ja ansiotasoon. Ks. esim Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) (2014). Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen. VATT-työryhmä. VATT-analyysi 1-2014. <http://vatt.fi/documents/2956369/3012221/i/67.pdf/6655011a-d0f4-4e9b-a01e-5dd5274514ad>

¹¹⁹ Emt.

¹²⁰ OECD (2016). The internationalization of doctoral and master's studies. Education indicators in focus. February 2016. <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5jm2f7d5wkg-en.pdf?expires=1507717182&id=id&accname=quest&checksum=AF7121DDFCB1E2F9A06172899DBBED4B>; Euroopan komissio. Making the EU more attractive for foreign students. https://ec.europa.eu/education/policy/international-cooperation/education-quality_en (viitattu 11.10.2017)

osaamiskierron (brain circulation), joka edistää osaamisen ja tiedon siirtymistä myös kansainvälisten osaajien lähtömaihin. Raportissa kiinnitetään huomiota myös diasporayhteisöjen rooliin osaamisen ja osaajien välittäjinä lähtö- ja vastaanottajamaiden välillä. Monisuuntaiseen liikkuvuuteen vaikuttavat lisäksi useat eri tekijät, kuten taloudelliset ja tutkimusrahoitukseen liittyvät insentiivit, uralla etenemiseen vaikuttavat tekijät, tutkimusympäristöön ja -infrastruktuureihin liittyvät tekijät. Asuinpaikan valintaan vaikuttavat ammatillisten tekijöiden lisäksi myös osaajien ja heidän perheidensä näkökulmasta vetovoimaisina näyttäytyvät tekijät.¹²¹

Kansainvälisessä vertailussa Suomi ei ole houkutteleva maa korkean osaamistason maahanmuuttajien keskuudessa, minkä seurauksena heidän maahanmuuttonsa Suomeen on ollut vähäistä.¹²² Työperusteinen myönteinen oleskelulupapäätös annettiin vuonna 2016 yhteensä 5 770 henkilölle, joista 992 oli erityisasiantuntijoita (ml. IT-alan erityisosaajat). Samana vuonna 54 erityisasiantuntijaa saapui Suomeen EU:n sinisellä kortilla, 603 henkilön oleskelulupaperuste oli tieteellinen tutkimus ja 51:n elinkeinonharjoittaminen. Osaratkaisua edellyttäviä työntekijän oleskelulupia, eli tarveharkintaperustaisia työntekijän oleskelulupia, myönnettiin eniten, yhteensä 3 182 henkilölle. Loput myönteiset päätökset kohdistuivat harjoittelijoille (217) sekä urheiluun ja valmentamiseen (323). Kaikkiaan vuonna 2016 myönnettiin 39 317 ensimmäistä oleskelulupaa. Oleskeluluvan saaneista suurin ryhmä oli Suomeen rekisteröidyt EU-kansalaiset (9 852). Toiseksi suurin ryhmä oli perhesiteen perusteella luvan saaneet (8 177).¹²³ Perhesyyt ovat EU-maiden kansalaisille yleisin Suomeen muuttoon vaikuttava tekijä, lukuun ottamatta virolaisia, joille työ on yleisin Suomeen muuton syy.¹²⁴

Mika Raunio on tarkastellut maahanmuuttoa innovaatiopolitiittisten mahdollisuuksien näkökulmasta. Maahanmuuttajat tunnustetaan raportissa Suomen voimavaraksi ja heidän potentiaali arvonlisän ja hyvinvoinnin tuottajina on raportin mukaan vielä osin hyödyntämättä. Potentiaalın hyödyntämisessä erityisesti osallistavat käytännöt ja innovaatiopolitiikka ovat tärkeitä keinoja. Raunio kiinnittää huomiota ulkomaalaisten opiskelijoiden kasvaneeseen määrään Suomessa ja heidän rooliinsa – yhdessä työperusteisten maahanmuuttajien kanssa – innovaatioyhteisöissä sekä kasvuyritysten kansainvälistymisessä. Raportin mukaan innovaatiopolitiikan välineet auttavat hyvin monenlaisista taustoista tulevia maahanmuuttajia työllistymään tai työllistämään itsensä, sekä kehittämään linkityksiä maahanmuuttajien lähtömaiden ja Suomen välillä. Raunio suosittaakin aktivoimaan maahanmuuttajien yrittäjyyttä ja innovaatiotoimintaa esimerkiksi erilaisten alueellisten kehittämishankkeiden ja niiden muodostamien kehittäjäverkostojen puitteissa. Yrittäjyyteen ja innovaatioihin aktivoiminen sellaisten Suomessa toimivien maahanmuuttajien yhdistysten ja yhteisöjen kautta, joilla on potentiaalia toimia alueen elinkeinoelämää ja innovaatiotoimintaa vahvistavassa ja kansainvälistävässä roolissa on myös suositeltavaa. Esimerkkinä Raunio antaa Kalifornian Piilaaksossa toimivan kiinalaisdiasporan käynnistämän HYSTAN (Hua Yuan Science and Technology Association), joka edistää yrittäjyyttä ja tarjoaa valmennusta sekä tukea kiinalaisille osaajille Piilaaksossa ja Kiinassa.¹²⁵

¹²¹ OECD (2008). The Global Competition for Talent: Mobility of the Highly Skilled. ISBN: 978-92-64-04774-7. <http://www.oecd.org/sti/inn/the-global-competition-for-talent-mobility-of-the-highly-skilled.htm#howto>

¹²² Euroopan Komissio (2017). Komission yksiköiden valmisteluasiakirja; Suomen maaportti 2017, Bryssel 1.3.2017, SWD(2017) 91 final/2 https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-country-report-finland-fi_0.pdf

¹²³ EMN (2017); Maahanmuuton tunnusluvut 2016. Euroopan muuttoliikeverkosto, Maahanmuuttovirasto. http://emn.fi/files/1528/Tilastokatsaus_2016_FI_netti.pdf

¹²⁴ Sutela, H. & Larja, L. (2015). Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perhesyistä. Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-10-15_001.html#uuttatietoaeu-jaefta-maistatulleidenmuutosyist%C3%A4

¹²⁵ Raunio, M. (2015); Innovaatiotalouden maahanmuuttopolitiikka – Kansainvälinen muuttoliike, maahanmuuttajat ja innovaatiopolitiikka. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Innovaatio, 33/2015. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74991/TEMjul_33_2015_web_12052015.pdf?sequence=1

Opetushallituksen Uutta osaamista pk-yrityksiin -selvityksen tulosten perusteella kansainväliset osaajat voivat tuoda pk-yrityksiin sellaista uutta osaamista ja näkökulmia, joita yritys voi hyödyntää liiketoiminnan kehittämisessä. Näitä mainittiin olevan esimerkiksi paikallistuntemus ulkomaan markkinaselvitykseen ja erilaisen koulutus- ja/ tai kulttuuritaustan mukanaan tuomat näkemykset kehittämistyön tueksi. Selvityksessä tarkasteltiin erityisesti Suomen korkeakouluissa opiskelevien ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden osaamisen hyödyntämistä, ja sen mukaan tiedon puute näyttäytyi merkittävimpänä syynä sille miksi kansainvälisiä osaajia ei ole palkattu yrityksiin. Suomen korkeakouluissa opiskelee vuosittain tuhansia ulkomaalaisia tutkinto-opiskelijoita, minkä lisäksi Suomeen tulee myös tuhansia osaajia työharjoitteluun. Yritykset eivät kuitenkaan tavoita potentiaalisia osaajia eivätkä osaajat osaa hakeutua yrityksiin.¹²⁶ Kaupungit ovat olleet kansallista tasoa aktiivisempia yritysten ja osaajien kohtaamisen tukemisessa ja alueellisen verkostoyhteistyön koordinoinnissa. Toiminta on kuitenkin ollut pitkälti hankerahoitteista. Esimerkiksi Tampereen kaupunkiseudun elinkeino- ja kehittämissyhtiö Tredean koordinoima Talent Tampere -verkosto, jonka toiminta on osittain AIKO-rahoitteista. Talent Tampere luo yhteyksiä työnantajien ja kansainvälisten osaajien välille alueellisesti ja pyrkii ohjaamaan myös maahanmuuttajien osaamisresursseja ja verkostoja alueen yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tueksi.¹²⁷

Yrittäjyyspalveluiden roolia ja kehittämistarpeita ekosysteemien näkökulmasta tarkastelleet Kaihovaara, A. ym. nostavat VN TEAS -raportissa 'Innovaatioekosysteemit elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyön vahvistajina' esiin monialaisen osaamisen tarpeen menestyksekkään liiketoiminnan edellytyksenä. Raportti kiinnittää huomiota Suomen osaavan työvoiman saatavuuden haasteisiin ja arvioi kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden ja osaajien integroimisen ekosysteemeihin tulevan tulevaisuudessa vielä entistäkin tärkeämmäksi. Raportti suosittaa maahanmuuttopolitiikan kytkemistä nykyistä selvästi vahvemmin ja painokkaammin elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaan sekä maahanmuuttopolitiikan ottamista yhdeksi ekosysteemien kehittämisen työkaluksi. Tällä viitataan erityisesti maahanmuuttoon suunnattujen yrityspalvelujen, kuten osaamisen houkuttelun, kiinnittämisen ja osaajien mentoroinnin tukemiseen sekä niitä tukevien palvelujen, kuten osaajien saapumisen helpottamiseen liittyvien soft-landing -palvelujen ja tätä tukevan infrastruktuurin kansalliseen ja alueelliseen kehittämiseen.¹²⁸

Toisaalta erikoistuneen osaamisen lisäksi myös niin sanotusti *erilaista* osaamista arvostetaan. Työterveyslaitoksen Monimuotoisuusbarometri tuo esiin henkilöstöalan ammattilaisten näkemyksiä maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden tuomista moniulotteisista hyödyistä. Erityisosaamisen lisäksi barometrin kyselyyn vastanneiden useimmin mainitsema osaaminen liittyi ammatilliseen osaamiseen, joka saattaa näkyä teknisen ammattiosaamisen lisäksi myös asiakaspalvelutaitoina sairaanhoidon parissa. Kielitaidon ja kulttuurien tuntemuksen lisäksi maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden on koettu muuttavan työpaikan ajattelu- ja toimintatapoja myönteisesti.¹²⁹ Maaseudun yritysten näkökulmasta maahanmuuttoa tarkastelevassa Ruralia-instituutin raportissa todetaan myös, että maahanmuuttajien rekrytoinnit edistävät usein myös yrityksen kykyä toimia kansainvälisesti. Raportti painottaa, että maahanmuuttajien positiivinen vaikutus yritysten

¹²⁶ Uutta osaamista. <http://uuttaosaamista.fi/>

¹²⁷ Talent Tampere. <https://talent tampere.fi/>

¹²⁸ Kaihovaara, A., Haila, K., Noro, K., Salminen, V., Härmälä, V., Halme, K., Mikkela, K., Saarnivaara, V.-P. & Pekkala, H. (2017). Innovaatioekosysteemit elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyön vahvistajina. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, Valtioneuvoston kanslia, 15.2.2017, http://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/28_innovaatioekosysteemit-elinkeinoelaman-ja-tutkimuksen-yhteistyon-vahvistajina_kuvamuokattu.pdf/401dd477-d967-44c2-bd57-a74c0f43f095?version=1.0

¹²⁹ Työterveyslaitos (2016); Monimuotoisuusbarometri 2016, <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131381/Monimuotoisuusbarometri%202016.pdf?sequence=1>

kykyyn toimia kansainvälisesti näkyy esimerkiksi suomalaisten työntekijöiden lisääntyneenä itseluottamuksena käyttää vierasta kieltä ja kohdata eri kulttuureista tulevia ihmisiä.¹³⁰

¹³⁰ Suutari, T., Lämsä, A.-M., Lähdesmäki, M. & Mattila, M. (2016); Maahanmuuttajat työvoimana maaseudun yrityksissä – yrityksen yhteiskuntavastuun näkökulma. Helsingin Yliopisto – Ruralia-instituutti. Raportteja 161. <http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Raportteja161.pdf>

3 YRITTÄJYYSPAKETIN TOIMEENPANO JA YRITTÄJYYDEN PULLONKAULAT

Tässä luvussa esitellään hallituksen *yrittäjyyspaketin vahvistaminen* -kokonaisuuteen kuuluvat kahdeksan toimenpidettä, niiden alakohdat ja tavoitteet sekä toteutuksen tilanne. Lisäksi jokaista toimenpidettä arvioidaan lyhyesti toimenpiteen relevanssin ja toteutuskeinojen perusteella. Arviossa toimenpiteet liitetään yrittäjyyden dynamiikan eri vaiheisiin tämän selvityksen viitekehyksen valossa (ks. Luku 1.5).

3.1 Yrittäjyyspaketin toimenpiteet

3.1.1 Kasvupalvelu-uudistus

Kasvupalvelujen markkinoilla, eli yritysten ja työnhakijoiden palveluissa, arvioidaan toimivan Suomessa yli 10 000 yritystä. Erityisesti työllistämistoiminnassa yritysten määrä on ollut kasvussa. Tällä hetkellä TE-hallinnossa ostopalveluiden volyymi on yli 300 miljoonaa euroa, jonka odotetaan nousevan 150 miljoonalla eurolla kasvupalvelu-uudistuksen yhteydessä.¹³¹

Kasvupalvelu-uudistuksen toteuttaminen on sidoksissa maakuntauudistukseen ja sen tavoitteena on ensimmäisessä vaiheessa yhdistää TEM-konsernin ELY-keskuksissa oleva yritysrahoitus ja yrityspalvelut sekä TE-palvelut maakuntauudistuksen yhteydessä kasvupalveluiksi, jotka ovat maakuntien vastuulla. Osan palveluista maakunta tuottaa itse, ja osa on tarkoitus tuottaa markkinoilla. Uudistuksen tavoitteena on myös siirtää työvoima- ja yrityspalveluiden järjestäminen maakuntien vastuulle. Lisäksi kasvupalveluun liittyy maakuntien aluekehittämisen uudistaminen. Lailla ei ole tarkoitus muuttaa tai säännellä uudestaan valtakunnallisia kasvupalveluja, vaan varmistaa valtakunnallisten ja maakunnallisten kasvupalvelujen yhteensopivuus.

Kasvupalvelu-uudistus perustuu palveluiden järjestäjän ja tuottajan eriyttämiseen. Maakuntauudistuksen toteutumisen jälkeen palveluiden järjestäjänä toimivat maakunnat. Maakunta vastaa palveluiden järjestämisen lisäksi julkisten hallintotehtävien hoitamisesta. Palveluiden tuottajina toimivat mm. yksityiset yritykset, yhdistykset tai muut palveluita tuottavat tahot sekä maakunnat itse. Maakunnat voivat jatkossa itse päättää palvelutuotannon ulkoistamisen laajuudesta.

Taulukko 1. Kasvupalvelu-uudistus -toimenpiteen vaiheet

Alatavoite	Toteutus	Toteutuksen vaihe ja suunnitelma	Vetovastuu
Kasvupalvelu-uudistus maakuntauudistuksen yhteydessä. Tavoitteena maakunnallisten kasvupalvelujen tuotanto kilpailullisella monituottajamallilla	Kasvupalveluiden järjestämisvastuun siirtäminen maakunnille. Palveluiden monituottajamalli.	Hallituksen esitys kasvupalvelulaista annetaan eduskunnalle keväällä 2018	TEM
ELY-keskuksilta ja TE-toimistoilta maakunnille siirtyvien yrittäjien ja työnhakijoiden palveluiden yhteensovittaminen	Kansallisten ja maakunnallisten kasvupalveluiden koordinointi	Uudistus tehtäväsiirtoineen tulossa kokonaisuudessaan voimaan vuoden 2020 alusta	TEM ja maakunnat

¹³¹ Owl Group (2017): Markkinavuoropuhelu kasvupalvelun tueksi. Analyttisen tuen raportti. Työ- ja elinkeinoministeriö. <http://tem.fi/documents/1410877/3178243/markkinavuoropuhelu-raportti/7affd776-2cc6-4745-8fb3-dab77d3326be>

Nykyisen aikataulun perusteella hallituksen esitys kasvupalvelulaista annettaisiin eduskuntaan keväällä 2018 ja maakuntauudistuksen kannalta keskeiset lait tulisivat voimaan vuoden 2018 kesällä. Maakunnissa olisi siirtymäaika ja väliaikaishallinto vuoden 2018 toisen puoliskon ja vuoden 2019 ajan. Uudistus tehtäväsiirtoineen tulisi kokonaisuudessaan voimaan vuoden 2020 alusta.¹³²

Arvio toimenpiteestä

Kasvupalvelu-uudistuksen lähtökohtana on mittakaavaltaan suuri hallinnollinen maakuntauudistus. Muista yrittäjäyyspaketin vahvistamistoimenpiteistä poiketen toimenpide ei kohdistu mihinkään tiettyyn yritysten toimintaympäristössä havaittuun puutteeseen, vaan uudistus koskee julkisten palveluiden järjestämisen ja organisoimisen tapaa.

Kasvupalvelu-uudistuksessa kootaan yhteen ELY-keskuksilta ja TE-toimistoilta maakunnille siirtyvät yrittäjien ja työnhakijoiden palvelut. Palveluiden monituottajamalli ja yksityisten palveluntuottajien roolin vahvistuminen antavat mahdollisuuksia tuottaa palveluita uusilla ja innovatiivisilla tavoilla. Vaarana toisaalta on, että pirstaleiseksi jo nykyisellään moitittu yritysneuvontaverkosto sirpaloituu entisestään, kun järjestämisvastuu jaetaan maakunnille ja palvelujen tuotanto ainakin osittain kilpailullistetaan.

Uudistuksen toteuttamiseen liittyvien epävarmuuksien vuoksi kasvupalvelu-uudistuksen vaikutuksia yrittäjyyden edistämiseen on kuitenkin liian aikaista arvioida.

3.1.2 Ensimmäisen työntekijän palkkaus

Suomessa on tilastojen mukaan n. 140 000 yksinyrittäjää (pl. ammatinharjoittajat, freelancerit ja apurahansaajat). Yksinyrittäjien määrä on ollut nousussa viime vuosina. Työnantajayritysten määrä ei sen sijaan ole kasvanut. Yksinyrittäjissä katsotaankin olevan suuri työnantajapotentialiaali, koska yritysten kasvaminen tarkoittaa yksinyrittäjien muuttumista työnantajayrittäjäksi. Ensimmäisen työntekijän palkkaaminen on kuitenkin yksinyrittäjälle myös erittäin suuri henkilökohtainen taloudellinen riski. Rekrytoinnin epäonnistumiseen ja irtisanomisen vaikeuteen liittyvät riskit saattavat laskea merkittävästikin yrittäjän halua ja uskallusta palkata työntekijä.

TEM:n sisäinen työryhmä päätyi siihen, ettei uusia rahallisia tai verotuksellisia tukimuotoja ole tarkoituksenmukaista perustaa, vaan tavoitteen saavuttamiseksi pyritään tarjoamaan neuvontaa ja ohjausta yrittäjille. Myös Talouspolitiikan arviointineuvoston raportissa¹³³ (2017) rahalliset tuet ensimmäisen työntekijän palkkaamiseen katsotaan tehottomiksi. Ensimmäisen työntekijän palkkauksen helpottamiseen voidaan käyttää jatkossakin palkkatukea. Palkkatuen osalta on huomioitava, että kasvupalvelu-uudistus muuttaa mahdollisesti palkkatuen käyttömahdollisuuksia. Lisäksi pitkäaikaistyöttömän kanssa

¹³² Valtioneuvosto (VNK) (2017b): Maakuntauudistus – missä mennään? Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen. 6.9.2017. <http://vm.fi/documents/10623/3779937/ Maakuntauudistus+-+miss%C3%A4+menn%C3%A4n+6.9.2017.pdf/6b23958a-d559-46fa-a404-73624e136adb>

¹³³ Economic Policy Council (2017): Economic Policy Council Report 2016. <https://www.talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/wordpress/wp-content/uploads/2017/01/economic-policy-council-report-2016.pdf>

tehtävä työsopimus on voinut olla vuodesta 2017 lähtien määräaikainen, ja myös koeajan pituutta on kasvatettu.

Taulukko 2. Ensimmäisen työntekijän palkkaus –toimenpiteen vaiheet

Alatavoite	Toteutus	Toteutuksen vaihe ja suunnitelma	Vetovastuu
Ensimmäisen työntekijän palkkausta suunnittelevien yrittäjien neuvonnan vahvistaminen	Yrittäjästä työnantajaksi - palvelupaketti	Palveluntarjoajien valinta ja palvelun käynnistäminen lokakuussa 2017	Uudenmaan ELY-keskus ja TE-toimisto

Ensimmäisen työntekijän palkkaamisen tukemisessa edetään **Yrittäjästä työnantajaksi – palvelupaketin** mukaisesti. Hankemuotoisena huhtikuusta 2017 alkaen toteutettava palvelupaketti perustuu työnvälityksen kehittämisen kärkihankkeen alla toteutettuun Lapin pilottiin. Tavoitteena palvelussa on kehittää ensimmäistä työntekijää palkkaavien yritysten rekrytointi- ja työnantajaosaamista. Palvelu toteutetaan henkilökohtaisena valmennuksena ja ohjauksena. ELY-keskukset kilpailuttivat alueelliset palveluntarjoajat alkusyksyllä 2017, ja palvelu lanseerattiin 13.10.2017. Alueellisesti tarjottavan henkilökohtaisen neuvonnan lisäksi, palvelupakettiin kuuluu valtakunnallisella tasolla toteutettavaa viestintää. Mukana hankkeessa on 13 ELY-keskusaluetta, joille valitaan omat palveluntuottajansa. Hanketta koordinoivat Uudenmaan ELY-keskus ja TE-toimisto. Hanke päättyi vuoden 2018 lopussa.

Arvio toimenpiteestä

Ensimmäisen työntekijän palkkaamisen edistämiseksi pyritään vaikuttamaan yksinyrittäjien yritystoiminnan kasvuun ja kehittymiseen. Toimenpiteellä tarjotaan yrittäjille kyvykkyksiä ja osaamista yritystoiminnan kasvattamiseen. Aiemmin käytössä olleiden rahallisten kannusteiden vaikuttavuus ensimmäisen työntekijän palkkauksessa on havaittu heikoksi¹³⁴, ja yksinyrittäjien työnantajataidoissa on havaittu selvityksessä kuultujen asiantuntijoiden mukaan puutteita. Tätä taustaa vasten neuvontatoimenpiteen vaikuttavuus on perusteltua selvittää.

3.1.3 Innovaatiosetelin kokeilu

Pk-yritysten kehittämistoiminnan tukemiseen suunnattu innovaatioseteli sisältyi Sipilän hallituksen strategiseen hallitusohjelmaan. Setelin toteutuksesta vastaa Tekes ja se on arvoltaan (5 000€ + ALV) 6 250€. Seteli on tarkoitettu vakiintunutta liiketoimintaa harjoittaville pk-yrityksille, jotka haluavat käynnistää innovaatiotoiminnan, jolla tarkoitetaan tuote-, palvelu- tai prosessikehitystä, tai asiantuntijapalvelujen hankintaa yrityksiltä, yliopistoilta, ammattikorkeakouluilta tai tutkimusorganisaatioilta. Setelillä hankittavat palvelut voivat liittyä muun muassa tuote- tai palvelustrategian kehittämiseen, kehittämishankkeiden valmisteluun, innovaatiotoimintaan liittyvään mittaukseen, testaukseen, soveltuvuustutkimuksiin tai asiantuntijalausuntoihin tai tutkimustulosten arviointiin ja hyödyntämiseen.

Innovaatioseteli otettiin kokeilumuotoisesti käyttöön 3.10.2016. Seteli osoittautui odotuksia suositummaksi ja se jäi tauolle joulukuussa 2016. Seteleitä alettiin uudelleen myöntää tammikuussa 2017 tarkennetuin kriteerein. Samaan aikaan lanseerattiin uusi setelimuotoinen yrityksen kansainvälistymistä tukeva **Team Finland Explorer - rahoituspalvelu**. Selkeät kotimarkkinayritykset, joilla ei ole kansainvälistymisnäkömiä, rajattiin innovaatiosetelin ulkopuolelle.

¹³⁴ Emt.

Innovaatioseteliä oli syyskuuhun 2017 mennessä myönnetty yhteensä 2076 yritykselle¹³⁵.

Toisin kuin muista yrittäjyyspaketin vahvistamistoimenpiteistä, on innovaatiosetelistä toteutettu väliarviointi.¹³⁶ Väliarvioinnin mukaan yritysten kokemukset setelistä ovat olleet laajasti positiivisia ja hankkeita toteuttaneet yritykset ovat tyytyväisiä setelillä rahoitettujen hankkeiden tuloksiin. Seteliä ovat käyttäneet pääasiassa pienet ja nuoret yritykset, ja hankkeet ovat perustuneet pääosin yritysten omiin ideoihin ja tarpeisiin. Setelin käyttötarkoituksista yleisimpiä ovat olleet tuote- ja palvelukehitys, sekä IPR- ja patenttiselvitykset. Joka kymmenennessä hankkeessa kehityskohteena on ollut liiketoiminnan digitalisointi.

Innovaatiosetelin arvioinnin mukaan setelin saaneet yritykset odottavat hankkeistaan myönteisiä vaikutuksia sekä liiketoimintaansa että työllisyyteen. Neljä viidestä yrityksestä odottaa liikevaihdon ja yli puolet henkilöstön määrän kasvavan lähitulevaisuudessa. Lisäksi vaikuttaa siltä, että innovaatioseteli-hankkeet ovat kannustaneet yrityksiä myös käyttämään omia varojaan kehittämistoimintaan.

Taulukko 3. Innovaatioseteli -toimenpiteen vaiheet

Alatavoite	Toteutus	Toteutuksen vaihe ja suunnitelma	Vetovastuu
Vakiintunutta liiketoimintaa harjoittavien pk-yritysten kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen	Innovaatiosetelin myöntäminen pk-yrityksille	Innovaatioseteli kokeilu käynnistettiin 3.10.2016, tauko joulukuussa 2016. Innovaatiosetelien myöntäminen jatkunut jälleen tammikuussa 2017. Syyskuuhun 2017 mennessä Tekes on myöntänyt 2076 seteliä. Innovaatiosetelikokeilua jatketaan ainakin vuoden 2018 ajan.	Tekes

Innovaatioseteliin liittyy kuitenkin tiettyjä rajoitteita. Yksittäinen yritys voi saada setelin vain kerran, ja se myönnetään vain yrityksille, jotka eivät ole edellisen kahden vuoden aikana olleet Tekesin asiakkaita, ja joilla ei ole muita hakemuksia vireillä Tekesissä. Setelin saavan yrityksen yritysmuodon tulee olla osakeyhtiö. Seteli myönnetään vain yrityksille, joiden luottokelpoisuus on riittävän hyvä, ja joilla ei ole maksamattomia verovelkoja. Luottokelpoisuusvaatuksesta johtuen yrityksellä pitää olla vähintään yksi tilikausi valmiina, eikä seteli näin ollen sovellu mm. startup-yritysten ensimmäiseksi rahoitusmuodoksi.

Arvio toimenpiteestä

Ensimmäiset tiedot innovaatiosetelin käytöstä ja ennakoidusta vaikuttavuudesta ovat myönteisiä. Vaikuttaa siltä, että seteli on kannustanut yrityksiä panostamaan kehittämistoimintaan pienen rahallisen kannusteen avulla. Setelin tarkoitus on toimia alkuunpanevana kannusteena liiketoiminnan kehittämiseen ja kansainvälistymiseen, ja vaikuttavuuden kannalta tärkeää onkin se, että setelin saaneiden yritysten innovaatiotoiminta jatkuu myös seteli-hankkeen jälkeen.

3.1.4 Innovaatiopankki

Yrittäjyyspaketin keväällä 2016 päätettyihin vahvistamistoimenpiteisiin sisältyy tavoite perustaa Suomeen innovaatiopankki, jonka perusajatuksen pääministeri Sipilä esitteli Aalto-

¹³⁵ Tekes (2017). Innovaatioseteli on tuonut uusia yrityksiä kehitystoimintaan – väliarviointi valmistunut. 5.9.2017. <https://www.tekes.fi/nyt/uutiset-2017/innovaatioseteli-on-tuonut-uusia-yrityksia-kehitystoimintaan--valiarviointi-valmistunut/>

¹³⁶ Härmälä, V., Wiikeri, J. & Halme, K. (2017). Innovaatioseteli kannustanut yrityksiä kehittämistoimintaan. Tekes Impact Brief 3/2017.

yliopiston lukukauden avajaisissa 1.9.2015. Innovaatiopankin tarkoituksena on edistää osaamisen, innovaatioiden ja patenttien hyödyntämistä ja kaupallistamista. Pankki auttaa tuomaan yhteen ideoiden tuottajat, omistajat ja hyödyntäjät, sekä erityisesti auttaa tunnistamaan korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa olevaa osaamista, jota yritykset voivat hyödyntää uuden liiketoiminnan kehittämisessä. Tavoitteena on myös suomalaisten osaajien ja yritysten vahvempi liittäminen kansainvälisiin tutkimus- ja liiketoimintaverkostoihin sekä yritysten innovaatiotoiminnan vauhdittaminen ja aineettomien oikeuksien hallintaan liittyvän osaamisen parantaminen.¹³⁷

Innovaatiopankin toteutus tapahtuu Tekesin ohjelmajärjestelmien kokeiluna hyödyntäen käynnissä olevia toimenpiteitä ja rahoituspalveluja. Toteutus on kehitysvaiheessa ja sen konseptia on valmisteltu yhdessä TEM:n kanssa vuoden 2016 aikana. Innovaatiopankin on määrä olla varsinaisen pankin sijaan digitaalinen palvelukokonaisuus, joka koostuu kolmesta erillisestä palvelusta: **Match Making**, **IP-osaamisen sparrauspalvelu** ja **Innovation Scout**.

1. **Match Making -palvelu.** Tavoitteena on auttaa tutkijoita, keksijöitä ja yrityksiä löytämään nopeasti ja helposti omaan kehityshankkeeseen sopivia osaajia sekä rahoittajia ja siten nopeuttaa osaamisen kaupallistamista. Digitaalisen palvelun kohderyhmänä ovat korkeakoulut, tutkijat, keksijät ja yritykset, sekä tulevaisuudessa myös investoijat. Palvelun suunnittelukilpailu on päättynyt ja pilotointi Tekesin sisäisessä käytössä asiakkaiden sparrauksen tukena on meneillään.
2. **IP-osaamisen sparraus -palvelu.** Tekoälyä hyödyntävän Patent Screening – työkalun avulla on mahdollista tunnistaa kehitettävään liiketoimintaan liittyvät kilpailijat sekä kilpailevat patentit ja patenttihakemukset. Tavoitteena on tarjota pk-yrityksille tietoa siitä mitä patenteja ja patenttihakemuksia kehitteillä olevaan liiketoimintaan liittyy ja miten näitä voi hyödyntää kehitystyössä. Sparrauksen tavoitteena on saada yritykset ymmärtämään IPR:ien hyödyt ja riskit liiketoiminnalle. Tekesin asiantuntijat ovat pilotoineet palvelua asiakastyössä syksystä 2017 lähtien.
3. **Innovation Scout -palvelu.** Tavoitteena on tukea korkeakoulujen osaamisen esille tuomista ja tutkimusosaamisen siirtoa yrityksille. Palvelu tukee korkeakoulujen kaupallistamiskyvykkyyksiä lähtien siitä, että korkeakoulut tunnistavat omasta työstään yrityksille hyödynnettävissä olevat asiat ja miten tuoda niitä yritysten saataville. Innovation Scout -rahoitushaku korkeakouluille on toteutettu syksyllä 2016.

Tarkoitus Innovaatiopankissa on, että se näyttäytyy asiakkaalle yhtenä palveluna. Edellä esiteltyjä palveluita täydentämään on suunniteltu mm. pk-yrityksille esiselvityshanketta, jossa formuloidaan yrityksen tarpeita ja haetaan tarpeen perusteella esim. patenteja tai kumppaneita. Varsinaiseen osaamisen siirtoon tarvitaan innovaatiopankin lisäksi muita palveluita, joita Tekes pystyy tarjoamaan (mm. kehityshankkeiden rahoitus). Tekes uudistaa tutkimusrahoituksensa vuoden 2018 alussa BusinessFinland -uudistuksen yhteydessä. Uudistuksessa on tarkoituksena, että rahoitus kannustaa aiempaa vahvemmin tutkimusorganisaatioita yhteistyöhön yritysten kanssa.

Taulukko 4. Innovaatiopankki-toimenpiteen vaiheet

Alatavoite	Toteutus	Toteutuksen vaihe ja suunnitelma	Vetovastuu
Osaamisen, innovaatioiden ja patenttien hyödyntämisen ja kaupallistamisen	1. Match-making -palvelu	Suunnittelukilpailu on päättynyt ja pilotointi	Tekes

¹³⁷ Valle, A. (2016). Innovaatioseteleitä innovaatiopankista? Kokeileva Suomi –blogi, 6.10.2016, <http://kokeilevasuomi.fi/blogi/-blogs/innovaatioseteleita-innovaatiopankista>.

edistäminen		Teokesissä alkanut keväällä 2017
	2. IP-osaamisen sparraus -palvelu	Pilotointi Teokesissä alkanut syksyllä 2017
	3. Innovation Scout	Innovatio Scout - rahoitushaku on toteutettu syksyllä 2016

Arvio toimenpiteestä

Innovaatiopankin tavoitteena on yhdistää ideoiden tuottajat, omistajat ja hyödyntäjät. Pankin olennaisena tavoitteena on tuoda näkyviin korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa olevaa osaamista, ja vauhdittaa tutkimuksen ja elinkeinoelämän yhteistyötä. Yrittäjyyden kannalta pankin vaikuttavuus koskee yritysten kasvua ja kehittymistä, mutta myös uusien yritysideoiden ja yritysten synnyttämistä.

Tutkimuksen ja elinkeinoelämän yhteistyön ja innovaatioekosysteemien edistäminen on tunnustettu merkittäväksi kehittämiskohteeksi. Käytännön yhteistyön edellytyksenä on luonnollisesti tarpeiden ja mahdollisuuksien sekä oman ja toisen osapuolen osaamisen tunnistaminen. Innovaatiopankki voidaan käsittää Kaihovaaran ym.¹³⁸ mukaan proaktiiviseksi innovaatiotoimijoiden verkostoitumista tukeväksi digitaaliseksi alustaksi.

Innovaatiopankin tavoite korkeakoulujen, tutkimuksen ja elinkeinoelämän yhteistyön edistämisestä ja osaamisen siirrosta liittyy läheisesti myös mm. korkeakoululeksintölain uudistamiseen. Myös Tekesin ja Suomen Akatemian rahoitusehdoilla on vaikutusta siihen millaiset kannusteet yhteistyöhön ovat.

3.1.5 Maahanmuuttajien yrittäjyys

Huhtikuussa 2016 päivitetystä hallitusohjelman toimintasuunnitelmassa maahanmuuttoa lähestytään työllisyyden ja Suomen talouden kilpailukyvn näkökulmasta, ja maahanmuuttajataustaisten yrittäjyys on nostettu omaksi toimenpiteekseen myös yrittäjyyden vahvistamisen toimenpidepakettiin. Myös nyt valmisteltavana olevassa hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa vuosille 2018–2021 on kotoutumisen ja väestösuhteiden lisäksi työvoiman maahanmuutto.¹³⁹

Maahanmuuttajien yrittäjyys -osa-alueen tavoitteena on maahanmuuttajien yrittäjyyspotentiaalin tunnistaminen sekä maahanmuuttajien asiantuntemuksen, verkostojen ja innovaatiopotentiaalin kanavoiminen suomalaisten yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tueksi.

Tavoitteen saavuttamiseksi pyritään varmistamaan, että elinkeinoelämän ekosysteemit ja innovaatioalustat sekä työmarkkinat ovat avoimia myös maahanmuuttajataustaisille henkilöille ja kannustavat yrittäjyyteen. Maahanmuuttajille suunnattuja aloittavien yrittäjien palveluita on tavoite vahvistaa osana TE-palvelujen aloittavien yrittäjien palvelukokonaisuutta, lisäämällä englanninkielisten yrittäjyyskoulutusten tarjontaa ympäri Suomea ja toteuttaa niitä avoimena maahanmuuttajan statuksesta riippumatta (ml.

¹³⁸ Kaihovaara ym. (2017).

¹³⁹ EMN (2017); Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkaportti – Suomi 2016, Euroopan muuttoliikeverkosto. http://emn.fi/files/1522/Politiikkaportti_FI_EN_final.pdf; Valtioneuvosto (VNK). Työllisyys ja kilpailukyky, <http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/tyollisyys/karkihanke1#toimenpide6>; Valtioneuvosto (VNK). Hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman kuulemistilaisuudessa raikasta keskustelua. http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410869/hallituksen-maahanmuuttopoliittisen-ohjelman-kuulemistilaisuudessa-raikasta-keskustelua

kansainväliset tutkinto-opiskelijat). Koulutuksissa on tarkoituksena kiinnittää erityistä huomiota kansainväliseen liiketoimintaan tähtäävän yrittäjyyden tukemiseen. Lisäksi tavoitteena on tuoda maahanmuuttajayrittäjänäkökulma vahvemmin Yritys-Suomi – palveluun (tuleva suomi.fi -palvelu). Jakamistalouteen ja ns. kevytyrittäjyyteen perustuvia uusia itsensä työllistämisen malleja on tavoite tarjota myös maahanmuuttajille, sekä tehdä tunnetuksi erilaisia innovaatioalustoja ja startup-yhteisöjä. Maahanmuuttajien yrittäjyyttä pyritään myös edistämään tiivistämällä yhteistyötä kaupunkien, alueiden ja yrittäjäjärjestöjen kanssa. Myös tilastointia kehitetään yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa.

Tavoitteen toteutuminen on keskeinen osa TEM:n **Kasvua kansainvälisistä osaajista-agendaa**, joka pyrkii kanavoimaan kansainvälisten osaajien asiantuntemusta ja verkostoja yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tueksi, kehittämään kansainvälisille osaajille suunnattuja yrittäjyyspalveluita sekä vahvistamaan maahanmuuton kytkentymistä alueiden ja kaupunkien elinvoimaisuuden vahvistamiseen ja elinkeinopolitiikkaan. Ulkomaalaistaustaisten yrittäjien Born Global –yrittäjyysvalmiuksia ja vientiosaamista onkin tavoite vahvistaa vuonna 2018 käynnistyvissä Kasvua kansainvälisistä osaajista -hankkeissa ja lisäksi vahvistaa työvoimakoulutuksia (esim. Further Educated with Companies -koulutukset).

Hallitus päätti puoliväliriihessä keväällä 2017 laajentaa TEM:n Kasvua kansainvälisistä osaajista -agendan poikkihallinnolliseksi **Talent Boost** -toimenpideohjelmaksi, jonka tavoitteet ovat yhteneväiset Kasvua kansainvälisistä osaajista -agendan kanssa, mutta aiheen tarkastelu ja toimenpiteiden suunnittelu toteutetaan poikkihallinnollisesti. Tavoitteena on lisätä Suomen houkuttelevuutta kansainvälisesti, kanavoida kansainvälisten osaajien asiantuntemus ja verkostot yritysten kasvun, kansainvälistymisen ja innovaatioiden tueksi sekä vahvistaa suomalaisten työmarkkinoiden (ml. ammatillisten verkostojen, innovaatiotoiminnan ja bisnesyhteisöjen) avoimuutta ja houkuttelevuutta kansainvälisille osaajille (toimenpideohjelmasta lisää luvussa 3.1.6).

Taulukko 5. Maahanmuuttajien yrittäjyys -toimenpiteen vaiheet

Alatavoite	Toteutus	Toteutuksen vaihe ja suunnitelma	Vetovastuu
	Palveluita vahvistetaan osana TE-palveluita	Toteutuksessa	
	Englanninkielisen yrittäjyyskoulutuksen tarjonnan lisääminen ympäri Suomea	Suunnitteluvaiheessa	
Työmarkkinat ja elinkeinoelämän ekosysteemit sekä innovaatioalustat ovat avoimia kansainvälisille osaajille ja maahanmuuttajille suunnatut aloittavien yrittäjien palvelut kannustavat yrittäjyyteen	Maahanmuuttajanäkökulman tuominen vahvemmin YritysSuomi-palveluun (tuleva suomi.fi)	Kehittämisvaiheessa	TEM
	Itsensä työllistämisen malleja (mm. jakamistalous ja kevytyrittäjyys) tarjotaan myös maahanmuuttajille	Kehittämisvaiheessa (työmarkkinatori.fi – palvelussa toimiva Uuden työn ja yrittäjyyden pilotti käynnistynyt 05/2017)	
	Innovaatioalustat ja startup-yhteisöt tehdään tunnetuiksi	Suunnittelu- ja	

		kehittämävaiheessa	
	Yhteistyön tiivistäminen kaupunkien, alueiden ja yrittäjäjärjestöjen välillä		
Maahanmuuttajien osaaminen ja verkostot tukevat suomalaisten yritysten kasvua ja kansainvälistymistä	Kasvua kansainvälisistä osaajista -agenda	Kasvua kansainvälisistä osaajista agendan hankehaku sekä EAKR- ja ESR-hankehau ovat olleet avoimia 14.6.–25.9.2017 ¹⁴⁰	Valtioneuvoston yhteinen

Maahanmuuttoon ja erityisesti turvapaikanhakijoihin koskeviin kysymyksiin liittyen hallitusohjelmaa täydennettiin erillisellä Turvapaikkapoliittisella toimenpideohjelmalla jo joulukuussa 2015. Myös tässä toimenpideohjelmassa hallitus linjasi osana kotoutumisen tukemista maahanmuuttajien yrittäjyyden edistämisen ja osaamispotentiaalin monipuolisen hyödyntämisen.¹⁴¹ Meneillään on myös useita muita eri hallinnonalojen piiriin kuuluvia uudistuksia ja toimenpiteitä, jotka kohdistuvat maahanmuuttajiin ja heidän kotoutumiseensa, koulutukseensa ja työmarkkinoille siirtymiseensä. Esimerkkeinä voidaan mainita hallituksen esitys uudeksi kotoutumislaki,¹⁴² opetus- ja kulttuuriministeriön koordinoima aiemman osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytäntöjen parantamiseen tähtäävä vastuukorkeakoulutoiminta,¹⁴³ sekä työ- ja elinkeinoministeriön ja Sitran tukema tulosperustaiseen rahoitussopimusmalliin perustuva maahanmuuttajien kotoutumisen pilottiohjelma vuosille 2016–2019,¹⁴⁴ jonka kautta pyritään kouluttamaan ja työllistämään ainakin 2 000 maahanmuuttajaa vuosina 2017–2019.

Arvio toimenpiteestä

Maahanmuutto Suomeen on noin kaksinkertaistunut 2000-luvulla. Työmarkkinoille integroituminen työnteon tai yrittäjyyden muodossa on tärkeä osa kotoutumista, ja maahanmuuttajien osaamisen nykyistä tehokkaampi saaminen työmarkkinoiden käyttöön on tärkeää huoltosuhteen, yritysten kasvun ja kansainvälistymisen näkökulmista.

Maahanmuuttajien yrittäjyyspotentiaalin tunnistaminen osana osaamisen ja kiinnostusalueiden kartoitusta voi tukea yrittäjyyden muodostumista työllistymisvaihtoehtojen vähyyden muodostamasta pakosta enemmänkin mahdollisuudeksi. Siksi pyrkimys yritys- ja kasvupalvelujen asiakaslähtöisyyden kehittämisestä myös maahanmuuttaja-asiakkaiden osalta on toteutuessaan positiivisena näyttäytyvä kehityssuunta. Oletettavaa on, että tunnistamalla potentiaaliset ja motivoituneet yrittäjät, voidaan myös yrityspalveluita ja neuvontaa kohdistaa paremmin heille, ja siten tukea alkavia yrityksiä kasvuun. Samoin suunnitelluista toiminnoista kotimaisiin verkostoihin ja innovaatioalustoihin ohjaamisesta on todennäköistä hyötyä maahanmuuttajataustaisille yrittäjille, yrityksille ja työntekijöille – sekä muillekin yrittäjille ja innovaatio- ja kehitystoiminnan parissa toimiville.

¹⁴⁰ Kotouttaminen.fi, http://kotouttaminen.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kasvua-kansainvalisista-osaajista-hankehaku-avautuu-14-6-2017

¹⁴¹ Valtioneuvosto (Vnk) (2015); Hallitus julkisti turvapaikkapoliittisen toimenpideohjelmansa, Tiedote 657/2015, Valtioneuvoston viestintäosasto, http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/hallitus-julkisti-turvapaikkapoliittisen-toimenpideohjelmansa?_101_INSTANCE_3wysLo1ZQni_groupId=10616

¹⁴² Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) (2017b), Uusi kotoutumislaki vastaa maakunta-, sote- ja kasvupalvelu-uudistukseen, 5.5.2017, (http://tem.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-kotoutumislaki-vastaa-maakunta-sote-ja-kasvupalvelu-uudistukseen)

¹⁴³ Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) (2017), Maahanmuuton vastuukorkeakoulutoiminta, 25.9.2017 <http://minedu.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-502-0>

¹⁴⁴ Sitra (2015), SIB! Maahanmuuttajien työllistymistä tehostetaan yksityisellä pääomalla, <https://www.sitra.fi/uutiset/sib-maahanmuuttajien-tyollistymista-tehostetaan-yksityisella/>

3.1.6 Kansainvälisten erityisasiantuntijoiden rekrytointi

Suomessa ei toistaiseksi ole ollut kansallista mallia osaajien houkuttelemiseksi Suomeen ja jo Suomessa olevien maahan jäämiseksi, toisin kuin monessa muussa OECD-maassa.¹⁴⁵ Myös EU-tasolla pyritään edistämään kolmansista maista tulevien korkean osaamistason työntekijöiden saamista EU-maihin. Euroopan komissio on muun muassa antanut kesäkuussa 2016 muutosehdotuksen EU:n sinistä korttia koskevaan direktiiviin. Muutoksen tavoitteena on entisestään helpottaa korkean osaamistason työntekijöiden muutttoa EU-maihin. Osaajia houkutellaan myös yhdenmukaistamalla ja täydentämällä unionin muita politiikkoja, esimerkiksi tutkintojen tunnustamisen ja sosiaaliturvan osalta.¹⁴⁶

Osana yrittäjyyspaketin vahvistamistoimenpiteitä hallitus pyrkii kehittämään lainsäädäntöpohjaa, joka sujuvoittaisi kansainvälisten osaajien rekrytointia Suomeen ja kehittämään toimenpiteitä, joilla Suomessa olevat ulkomaalaiset opiskelijat ja muut korkean osaamisen kansainväliset henkilöt saataisiin jäämään Suomeen ja tuottamaan arvonlisää Suomen elinkeinoelämälle. Kansainvälistä osaamista voidaan työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan hyödyntää yrityksissä erityisesti myynnissä ja markkinoinnissa, tuotekehityksessä, kohdemarkkinaselvityksissä, asiakassuhteiden syventämisessä ja partneriverkostojen rakentamisessa. Sillä nähdään olevan rooli uuden liiketoiminnan kehittämisessä, yritysten kilpailukykyyn vahvistumisessa sekä osaamiskapeikkojen täydentämisessä ja investointien houkuttelussa.¹⁴⁷

Sisäministeriö on käynnistänyt **ulkomaalaislainsäädännön kehittämishankkeen** ajalle 25.4.2016–1.12.2017. Hankkeen työryhmän tehtävänä on selvittää parhaat toteuttamismuutokset yritysten tarvitsemien kansainvälisten osaajien oleskelulupajärjestelmien sujuvoittamiseen ja asiantuntijatyötä varten myönnetyn ensimmäisen oleskeluluvan enimmäisvoimassaoloajan pidentämiseen sekä ulkomaalaisten kasvuyrittäjien maahanmuuton helpottamiseen (ns. startup-oleskelulupa, esitellään luvussa 3.1.7).¹⁴⁸

Työ- ja elinkeinoministeriö on osana kasvun agendaansa käynnistänyt syksyllä 2016 myös erillisen **'Kasvua kansainvälisistä osaajista -agendan'**, joka pyrkii edistämään kansainvälisten osaajien hyödyntämistä yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tukena. Agendan päämääränä on kansainvälisen osaamisen ohjaaminen tukemaan yritysten kasvua ja kansainvälistymistä ja tuottaa elinvoimaa edistämällä maahanmuutto-, elinkeino- ja innovaatiopolitiikan nivoutumista toisiinsa.¹⁴⁹

Kasvua kansainvälisistä osaajista -agenda päätettiin hallituksen puoliväliriihessä huhtikuussa 2017 laajentaa koko valtioneuvoston yhteiseksi, **poikkihallinnolliseksi Talent Boost – Kasvua kansainvälisistä osaajista -toimenpideohjelmaksi**, jonka tavoitteena on vahvistaa yritysten kasvua ja kansainvälistymistä yhteensovittamalla elinkeino-, innovaatio-, työllisyys-, koulutus- ja maahanmuuttopolitiikka kasvua tukevaksi kokonaisuudeksi. Toimenpideohjelma painottaa myös yhteistyötä muiden toimijoiden, kuten kaupunkien, alueellisten toimijoiden, etujärjestöjen, korkeakoulujen ja kauppakamarien, kanssa.¹⁵⁰

¹⁴⁵ OECD (2017c); International Migration Outlook 2017, OECD, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2017_migr_outlook-2017-en#page44

¹⁴⁶ Euroopan komissio (2016).

¹⁴⁷ Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), Kasvua kansainvälisistä osaajista, <http://tem.fi/talent-boost>

¹⁴⁸ Sisäministeriö (SM) (2017); Lausuntopyyntö – Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja ulkomaalaisrekisteristä annetun lain muuttamisesta, SM017:00/2016, SMDno-2016-696, <http://intermin.fi/documents/1410869/3723672/Lausuntopyynt%C3%B6+HE+ulkomaalaislain+ja+ulkomaalaisrekisterist%C3%A4+annetun+lain+muuttamisesta/1906e1f5-5fdd-49e1-8eb0-c6d6e4171fdc>

¹⁴⁹ Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), Kotouttaminen, Kasvua kansainvälisistä osaajista, <http://kotouttaminen.fi/kasvua-kansainvalisista-osaajista> viitattu 9.10.2017

¹⁵⁰ Talent Boost –valmisteluryhmä, Muistioluonnos, 28.8.2017. (ei julkinen)

Toimenpideohjelmassa on kolme osakokonaisuutta, joiden tavoitteena on, että 1) Suomi houkuttelee kansainvälisiä osaajia ja hyödyntää heidän verkostojaan investointien hankkimisessa, 2) Yritykset hyödyntävät kansainvälisten osaajien verkostoja ja asiantuntemusta kasvussa ja kansainvälistymisessä, ja 3) Elinkeinoelämän ekosysteemit ja innovaatioalustat sekä työmarkkinat ovat kansainvälisille osaajille avoimia ja yrittäjyyteen kannustavia. Toimenpideohjelmassa on otettu huomioon myös kansainvälisten osaajien puolisoille ja perheille tarjottavien palveluiden kehittäminen, kuten kansainvälisten koulujen ja englanninkielisten palveluiden lisääminen.

Tulevaan Business Finlandiin sisällytettäväksi on valmisteilla **Talent Finland -palvelumalli**, jonka kautta yritysten on mahdollista löytää Suomessa olevat kansainväliset osaajat. Toiminnan osaksi on lisäksi suunniteltu myös kansallisesti koordinoitujen **Talent Hubien** avaamista isoimpiin kasvukeskuksiin. Niiden erityisenä tehtävänä tulee olemaan kohtaamisten ja yhteiskehittämisen mahdollistaminen sekä palveluiden koordinoitu tarjoaminen niin osaajille kuin yrityksille.¹⁵¹

Viestinnällä sekä infomateriaaleilla ja neuvonnalla on myös rooli kansainvälisten osaajien houkuttelussa ja näiden pitämisessä Suomessa. Toimenpiteessä kiinnitetään huomiota esimerkiksi maakuvaviestintään ja viranomaispalveluiden tarjoamiseen englanniksi.

Taulukko 6. Kv. erityisasiantuntijoiden rekrytointi –toimenpiteen vaiheet

Alatavoite	Toteutus	Toteutuksen vaihe ja suunnitelma	Vetovastuu
Sujuvoitetaan kansainvälisten osaajien oleskelulupajärjestelmää	Ulkomaalaislain ja ulkomaalaisrekisteristä annetun lain muuttaminen	Työryhmä asetettu ajalle: 25.4.2016-1.12.2017 Hallituksen esitys annettu eduskunnalle 28.9.2017	SM
Kansainvälisten osaajien houkuttelevuus Suomeen	Talent Boost - toimenpiteet: - startup-yrittäjän ja erityisasiantuntijan oleskelulupaprosessien sujuvoittaminen - kehitetään korkeakoulujen ulkomaalaisten opiskelijoiden, tutkijoiden ja muun henkilökunnan maahantulon prosesseja korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälistymislinjausten pohjalta - Maakuvaviestintä - kansainvälisten koulujen lisääminen Suomeen tuleville perheille - Englanninkielisten palveluiden lisääminen	Talent Boost - valmistelutyöryhmän kehitettävänä	TEM, OKM, UM, VNK, SM
Kansainvälisten osaajien hyödyntämisen edistäminen tukemaan yritysten kasvua ja kansainvälistymistä	Talent Boost – Kasvua kansainvälisistä osaajista - toimenpideohjelma, jonka osana määritellään myös toimenpiteitä Suomen aseman vahvistamiseksi kansainvälisistä osaajista käytävässä globaalissa kilpailussa	Kasvua kansainvälisistä osaajista hankehaku sekä EAKR- ja ESR-hankehau ovat avautuneet 14.6.2017 ¹⁵²	TEM, UM, OKM EAKR-hankkeissa rahoittajana toimii Uudenmaan liitto ja ESR-hankkeissa Hämeen ELY-keskus
	Talent Finland -palvelumallin kehittäminen tulevaan Business Finlandiin auttamaan yrityksiä löytämään Suomessa olevat kansainväliset osaajat	Kilpailukyvyyn aliministerityöryhmä hyväksyi 9.12.2016 esityksen valmistella Talent Finland – palvelua ja on nyt	TEM

¹⁵¹ Haastattelu; Talent Boost –valmisteluryhmä

¹⁵² Kotouttaminen.fi

	Talent Hub -toiminnan aloittaminen tukemaan yliopistojen, kansainvälisten osaajien, innovaatiotoimijoiden ja yritysten välistä kohtaamista ja yhteistyötä isoimmilla yliopistopaikkakunnilla	Talent Boost - valmisteluryhmän kehitettävänä muiden suunniteltujen toimenpiteiden ohella	TEM, yliopistot, alueelliset toimijat
	Luodaan kv. osaajapoleja		TEM
	Luodaan yritysten ja kv. osaajien yhteiskehittämismalleja		TEM
	Kehitetään viestintää ja tuodaan esiin onnistumisia		TEM
	Tuetaan yritysten rekrytointia kasvupalvelukoulutuksilla		TEM
Elinkeinoelämän ekosysteemit ja innovaatioalustat sekä työmarkkinat ovat kansainvälisille osaajille avoimia ja yrittäjyyteen kannustavia	Talent Boost -ohjelman toimenpiteet: - Viestitään kansainvälisen osaamisen merkityksestä yrityksille ja innovaatiotoiminnalle	Talent Boost – valmisteluryhmän kehitettävänä	TEM, OKM, UM

Lisäksi meneillään on useita muita alueellisia ja kansallisia aloitteita, jotka koskevat korkean osaamistason kansainvälisiä henkilöitä. TEM on myös mukana alueiden käynnistämässä Talent Attraction Management Finland -verkostossa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt selvityksen Suomessa tutkinnon suorittavien kansainvälisten opiskelijoiden osaamis- ja innovaatiopotentiaalin laajamittaisesta hyödyntämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa ja valmisteilla on myös verohelpotus / veronpalautus EU/ETA -alueen ulkopuolelta tuleville lukukausimaksulla opiskelleille ulkomaalaisille, jotka työllistyvät Suomeen tai perustavat yrityksen. Alueellisista aloitteita ovat esimerkiksi ESR-rahoitteinen Töissä Suomessa –hanke, jonka päätavoitteena on perustaa International House Helsinki, joka olisi kansainvälisiä rekrytointeja tukeva viranomaisten yhteispalvelupiste. Osana hanketta toteutetaan myös Helsingin seudun kauppakamarin ja Uudenmaan liiton COME – Chamber of Multicultural Enterprises –projektia.¹⁵³ Hyvä esimerkki jo käynnissä olevasta Talent Hub -tyyppisestä toiminnasta on Talent Tampere.¹⁵⁴

Arvio toimenpiteestä

Pula osaajista ja osaamisesta on tunnistettu yritysten kasvua ja kansainvälistä kilpailukykyä heikentäväksi tekijäksi useilla aloilla. Kansainvälisten asiantuntijoiden rekrytoinnin helpottaminen parantaa yritysten mahdollisuuksia hankkia tarpeitaan vastaavaa osaamista sekä laajentaa ja kansainvälistää suomalaisten yritysten osaamispohjaa.

Osaajien houkuttelusta ja pysymisestä Suomessa on tehty koko valtioneuvoston yhteinen poikkihallinnollinen Talent Boost – Kasvua kansainvälisistä osaajista -toimenpideohjelma, joka mahdollistaa johdonmukaisen politiikan ja sitä kautta sujuvampien käytäntöjen kehittämisen. Suunnitelmat ovat varsin kattavia ja eri näkökulmista mietittyjä. Elinkeinoelämän ekosysteemien ja innovaatioalustojen kehittämisen osalta suunnitelmat jäävät vielä avoimiksi, mutta suunnitteluprosessi on kokonaisuudessaan vielä kesken. Ekosysteemien ja innovaatioalustojen kehittämisessä oppia voitaisiin kerätä esimerkiksi Alankomaiden käytännöistä (ks. luku 4.3.), erityisesti alueellisiin vahvuuksiin perustuvista innovaatioekosysteemeistä.

¹⁵³ Helsingin seudun kauppakamari (2017). Monimuotoisuudesta yritysten kasvun vauhdittaja. 20.1.2017. <http://helsinki.chamber.fi/ uutiset/monimuotoisuudesta-yritysten-kasvun-vauhdittaja/>, <http://helsinki.chamber.fi/ yhdessa-yritysten-puolesta/come-chamber-multicultural-enterprises/>

¹⁵⁴ Talent Tampere.

Korkean tason osaamisen ja asiantuntijuuden määrittely on myös vielä osittain auki. Rajausten tekeminen on vaikeaa, koska joillain aloilla esimerkiksi koulutustausta ei välttämättä kerro henkilön tehtävään tarvittavasta erityisosaamisen tasosta (esim. peliala). Myös kieleen ja kulttuuriin sidonnainen erityisosaaminen voi monissa tapauksissa olla arvokasta, vaikka siihen ei liittyisi muodollista pätevyyttä. Poikkihallinnollinen kommunikaatio asiantuntijoiden rekrytointiin ja tarveharkintaan liittyen olisikin myös näiltä osin tarpeellista. Myös suomalaisiin osaajiin kohdistuu houkuttelua kansainvälisten yritysten toimesta, ja myös suomalaiset osaajat ovat osa kansainvälistä osaamisen liikkuvuutta. Erityistä huomiota voitaisiin kiinnittää esimerkiksi ulkomaisissa korkeakouluissa kouluttautuneiden suomalaisten houkuttelemiseen takaisin Suomeen.

3.1.7 Startup-yrittäjän oleskelulupa

Pohjoismaiden, EU-maiden, ETA-maiden tai Sveitsin kansalaiset, jotka muuttavat Suomeen töihin, eivät tarvitse oleskelulupaa elinkeinonharjoittamiseen tai työskentelyyn Suomessa, vaan rekisteröityminen maistraatissa riittää. Muussa tapauksessa henkilö tarvitsee oleskeluluvan. Myös yrityksen voi perustaa kuka tahansa henkilö, jolla on pysyvä asuinpaikka jossakin Euroopan talousalueen (ETA) maassa.¹⁵⁵ EU:n, ETA-maiden ja Sveitsin ulkopuolelta tulevat tarvitsevat vielä tällä hetkellä oleskeluluvan yrityksen perustamiseen Suomessa. Oleskelulupahakemuksen käsittely on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa ELY-keskus tekee osapäätöksen, jossa arvioidaan liiketoimintasuunnitelman tai rahoituksen perusteella yrityksen kannattavuus. Toisessa vaiheessa Maahanmuuttovirasto käsittelee hakemuksen ja tekee siitä päätöksen.¹⁵⁶

Hallituksen tavoitteena on lisätä kansainvälisten kasvuhaluisten startup-yrittäjien määrää osana Suomen kilpailukyvyn parantamista. Taustalla on havainto työpaikkojen muodostumisesta suurilta osin pieniin ja keskisuuriin teknologia- ja innovaatioperustaisiin kasvuyrityksiin. Uusien yrittäjien houkuttelemiseksi oleskelulupajärjestelmää pyritään sujuvoittamaan, ja samalla lupaan liittyvä yhtiömuotosidonnaisuus on suunniteltu poistettavaksi. Säädosympäristön muutosten tavoitteena on tukea Suomen talouskasvua ja kilpailukykyä edesauttamalla yritysten toimintaedellytyksiä. Sisäministeriön vetämän 'Yrittäjien ja erityisosaajien oleskeluluvat' -hankkeen tavoitteena on selvittää toteuttamismahdollisuutta ulkomaalaisten kasvuyrittäjien maahanmuuton helpottamiseksi ja varmistaa Suomen mahdollisuudet kilpailla kansainvälisesti taloudellisesta ja osaamiseen liittyvästä pääomasta edistämällä ulkomaalaisten kasvuyrittäjien, sijoittajien ja huippuosaajien maahanmuuttoa tekemällä oleskelulupajärjestelmästä mahdollisimman sujuva ja selkeä.

Hankkeen työryhmän kirjoittama hallituksen esitysluonnos ulkomaalaisten startup-yrittäjien oleskeluluvasta on ollut lausuntokierroksella 23.3.–30.4.2017 ja hallituksen esitys annettiin eduskunnalle 28.9.2017.¹⁵⁷

Uudistuksen tarkoituksena on huomioida erityisesti kasvu- ja startup-yrittäjyyteen liittyvät ominaispiirteet, kuten se, että kasvuyrityksen alkuvaiheessa yritystoiminnasta ei välttämättä saada vielä tuloja, ja myöntää oleskelulupa pidemmäksi aikaa kuin normaalisti. Esityksen mukaan oleskeluluvan myöntäisi edelleen Maahanmuuttovirasto, mutta hakijan tulisi ennen oleskeluluvan hakemista hankkia lausunto uudelta Business Finlandilta (Tekes), joka arvioi yrityksen liiketoimintamallin ja tarkistaa, että kyseessä on startup-yritys, eli että yrityksellä on

¹⁵⁵ Infopankki (2017). Työntekijä tai yrittäjä. 21.6.2017 <http://www.infopankki.fi/fi/muutto-suomeen/olen-tyontekija-tai-yrittaja>

¹⁵⁶ Maahanmuuttovirasto. Elinkeinoharjoittaja tarvitsee oleskeluluvan, <http://www.migri.fi/tyoskentely-suomessa/elinkeinoharjoittaja>

¹⁵⁷ Sisäministeriö (SM). Yrittäjien ja erityisosaajien oleskeluluvat. <http://intermin.fi/erityisosaajien-oleskeluluvat> (viitattu 20.10.2017)

edellytykset nopeaan, kansainväliseen kasvuun, yrityksen liiketoimintamalli on skaalautuva ja sillä on tietty innovaatioarvo. Maahanmuuttoviraston tehtäväksi jäisi ehdotetun mukaisesti arvioida yrittäjän toimeentulo, mukaan lukien henkilön säästöt. Oleskelulupa olisi tarkoitus pystyä myöntämään nopeutetulla aikataululla muutamassa viikossa. Lupa on suunniteltu myönnettäväksi suoraan kahdeksi vuodeksi, myös yrittäjän perheenjäsenille, joiden toimeentulon maahanmuuttovirasto tarkistaa myös. Kahden vuoden jälkeen startup-yrittäjälle ja perheenjäsenille voidaan myöntää jatkolupa normaalikäytäntöjen mukaisesti, eikä Business Finlandilta (Tekes) tässä vaiheessa enää välttämättä tarvita lausuntoa, ellei Maahanmuuttovirasto sitä erikseen pyydä. Esitettyjen uudistusten on tarkoitus korjata ulkomaalaislainsäädännön puutteita yrittäjien maahanmuuton osalta ja sujuvoittaa olemassa olevaa oleskelulupaprosessia.

Parhaillaan eduskuntakäsittelyssä olevan selvityshankkeen työn tukena toimii asiantuntijaryhmä, jossa on sisäministeriön lisäksi edustettuina työ- ja elinkeinoministeriö, ELY-keskus, Maahanmuuttovirasto ja Tekes.¹⁵⁸

Taulukko 7. Startup-oleskelulupa -toimenpiteen vaiheet

Alatavoite	Toteutus	Toteutuksen vaihe ja suunnitelma	Vetovastuu
Taloukasvun tukeminen EU-/ETA alueen ulkopuolelta tulevien kasvuyrittäjien toimintamahdollisuuksia parantamalla	Yrittäjien ja erityisosaajien oleskeluluvat –selvityshanke: Startup-yrittäjyyden lisääminen oleskeluluvan perusteisiin ja lupakäsittelyn sujuvoittaminen	Työryhmä asetettu ajalle: 25.4.2016-1.12.2017. Hallituksen esitys annettu eduskunnalle 28.9.2017	SM

Arvio toimenpiteestä

Hallituksen tavoite lisätä kansainvälisten startup-yrittäjien määrää osana Suomen kilpailukyvyyn parantamista on ajankohtainen ja suunnitellun kaltaisia startup-yrittäjyyden perusteella myönnettäviä lupakäytäntöjä on jo käytössä muissa maissa – esimerkiksi Alankomaissa ja Virossa (ks. luku 5). Lainsäädännön ja hallinnollisten prosessien kehittäminen ovat tärkeitä lähtökohtia startup-yrittäjien houkuttelemiseksi Suomeen, mutta yksin näiden toimenpiteiden kautta ei todennäköisesti houkutella suurta joukkoa kasvua ja kansainvälistymistä tavoittelevia startup-yrittäjiä tai saada aikaan merkittäviä muutoksia liiketoimintaympäristöön.

Startupeissa verkostoidutaan henkilökohtaisella tasolla ja monien esimerkiksi peli- ja ICT-yritysten toimintakenttä on globaali. Näin ollen yritysten menestymisen kannalta niiden sijoittumispaikka ei ole olennaisin tekijä. Sen sijaan tärkeää on verkostoihin mukaan pääsy ja lisäarvoketjuihin linkittyminen. Näistä näkökulmista katsoen Suomen täytyisikin pystyä tarjoamaan jotain sellaista, joka henkilön kannalta näyttäytyy sekä yritykselle että hänelle itselleen ja myös yrittäjän perheenjäsenille houkuttelevana paikkana asua.

3.1.8 Muutokset työttömyysturvajärjestelmään

Työttömyysturvajärjestelmään valmistellaan muutoksia, joilla kannustetaan itsensä työllistämiseen pää- tai sivutoimisesti, otetaan nykyistä paremmin huomioon erilaiset työnteon muodot sekä mahdollistetaan joustavat siirtymät yrittäjästä palkansaajaksi ja päinvastoin.

¹⁵⁸ Emt.

Hallitus päätti elokuussa 2017 budjettiriihessä, että työttömyysetuutta voitaisiin jatkossa maksaa tietyin edellytyksin työttömänä aloitetun yritystoiminnan estämättä. Hallituksen esitys eduskunnalle on annettu syksyllä 2017.

Käytännössä työtön työnhakija voisi jatkossa aloittaa yrittäjänä ilman, että yrittäjyys vaikuttaa työttömyysturvaan neljän kuukauden ajan. Yritystoiminnan pää- tai sivutoimisuutta ei arvioitaisi jatkossa neljän ensimmäisen kuukauden aikana, jos yritystoiminta on aloitettu työttömänä ollessa. Työttömän kannalta järjestelmä olisi selkeämpi, ennakoitavampi ja kannustaisi itsensä työllistämiseen. Uudistus perustuu Löfgrenin ja Hellsténin selvityshenkilöraporttiin¹⁵⁹, jossa arvioitiin myös, että muutos vähentäisi työttömyysturvajärjestelmän toimeenpanoon liittyviä tehtäviä TE-toimistoilta, kun työttömänä aloitettu yritystoiminta katsottaisiin pääsääntöisesti sivutoimiseksi ilman erillistä harkintaa. Muutoksen vaikutuksiksi arvioitiin myös työttömyysjaksojen lyheneminen, työttömyysturvamenojen väheneminen ja verotulojen lisääntyminen työnhakijan työllistyessä yritystoimintaan.

Löfgren ja Hellstén esittävät raportissaan lisäksi sekä yrittäjä- että palkansaaja-asemassa tuloja ansaitseville henkilöille yhdistelmävakuutusta. Itsensä työllistäjille on tyypillistä tehdä yhtä aikaa yrittäjätoiminnan kanssa työtä palkansaajana tai vaihdella statusta useasti lyhyenkin ajan sisällä. Tällä hetkellä henkilö voi olla vakuutettuna vain palkansaajana tai yrittäjän työttömyyskassassa, vaikka hän työskentelisi sekä palkansaajana että yrittäjänä. Selvitys ehdottaa yhdistelmävakuutusta erityisesti itsensä työllistäjän työttömyysturvan kehittämiseksi. Yhdistelmävakuutuksen arvioidaan parantavan erityisesti nykyisen työttömyysturvajärjestelmän ulkopuolelle jäävien itsensä työllistäjien mahdollisuuksia päästä ansiosidonnaisen työttömyysvakuutuksen piiriin. Yhdistelmävakuutusta selvitetään STM:ssä.

Työ- ja elinkeinoministeriö tulee valmistelemaan maakuntauudistuksen yhteydessä muutoksen, jolla TE-toimistoille nykyisin kuuluvat työttömyysturva- ja vuorotteluvapaajärjestelmien toimeenpanoon liittyvät tehtävät siirretään Kansaneläkelaitoksen, työttömyyskassojen ja maakuntien hoidettavaksi. Käytännössä muutos tullee tarkoittamaan sitä, että yrittäjiin liittyviä työttömyysturva- ja vuorotteluvapaasioita hoitaisivat jatkossa työttömyyskassat ja Kansaneläkelaitos.

Taulukko 8. Muutokset työttömyysturvajärjestelmään -toimenpiteen vaiheet

Alatavoite	Toteutus	Toteutuksen vaihe ja suunnitelma	Vetovastuu
Mahdollisuus työttömälle henkilölle ryhtyä yrittäjäksi menettämättä oikeuttaan työttömyysturvaan 4 kuukauden ajan	Yritystoiminnan pää- ja sivutoimisuutta ei arvioida 4 kuukauden aikana yrittäjyyden aloittamisesta	Hallitus osoitti budjettiriihessä 2017 toimenpiteelle 10 miljoonan euron määrärahan. Hallituksen esitys eduskunnalle syksyllä 2017	TEM/STM
Yhdistelmävakuutus henkilöille, jotka työskentelevät sekä työsuhteessa että yrittäjänä			STM
TE-toimistolle kuuluvat yrittäjien työttömyysturvaan liittyvät tehtävät siirretään Kelan ja työttömyyskassojen hoidettavaksi		Toteutettaneen maakuntauudistuksen yhteydessä 2020	TEM

Elokuun 2017 budjettiriihessä hyväksyttiin lisäksi ns. työttömyysturvan aktiivimalli, josta on annettu hallituksen esitys eduskunnalle. Aktiivimallissa työttömyysturva porrastetaan perustuen työttömän aktiivisuuteen. Sen ytimessä ovat työttömyyden jatkuessa uhkaavat uudet omavastuupäivät, joilta ei makseta työttömyyskorvausta ja joiden toteutumisen työtön

¹⁵⁹ Löfgren & Hellstén (2016)

voisi välttää olemalla tarpeeksi aktiivinen. Omavastuupäiviä niille työttömille, jotka eivät täytä ehtoja, tulisi kolmen kuukauden jälkeen yksi kuukautta kohden. Aktiivimallilla kannustetaan työttömiä hakeutumaan töihin, mikä saattaa lisätä sekä työvoiman tarjontaa että yrittäjänä aloittavien työttömien määrää. Työnhakija voi täyttää aktiivisuusehdon myös yritystoiminnassa ansaittujen tulojen perusteella.¹⁶⁰

Arvio toimenpiteestä

Työttömyysturvajärjestelmään valmisteltavat muutokset kohdistuvat erityisesti ns. itsensätyöllistäjiin sekä kevytyrittäjiin. Ne selkiyttävät järjestelmää, tekevät työttömyysturvan ennakoinnista helpompaa ja siten todennäköisesti kannustavat ihmisiä harjoittamaan yritystoimintaa. Tällä hetkellä työttömyysturvan heikko ennustettavuus saattaa johtaa siihen, että myös sivutoimisia yrityksiä jää syntymättä. Itsensä työllistäminen, kevytyrittäjäyys ja palkkatyön ja yrittäjyyden yhdistäminen ovat merkittäviä kehitystrendejä. Nyt suunnitellut muutokset kehittävät työttömyysturvajärjestelmää oikeaan suuntaan ja pientenkin kannusteiden on arvioitu kannustavan erityisesti työttömiä työnhakijoita kokeilemaan yritystoimintaa.¹⁶¹

3.2 Yrittäjyyspaketin kohdentuminen

Yrittäjyyspaketin vahvistamistoimenpiteet liittyvät *Kilpailukyvyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla* –”[k]ärkihankkeseen, jonka toimenpiteet muodostavat yrittäjyyspaketin. Päämääränä paketilla on poistaa yrittämisen esteitä ja parantaa kotimaisilla ja kansainvälisillä markkinoilla toimivien yritysten toimintaedellytyksiä.”¹⁶²

Yrittäjyyden ja yritysten toimintaympäristön edistämisessä olennaisia ovat yrittäjyyspaketin edistämisen kokonaisuuden lisäksi seuraavat hallituksen kärkihankkeet:

1. Kilpailukyvyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla
2. Työn vastaanottamista estäviä kannustinloukkuja puretaan ja rakenteellista työttömyyttä alennetaan
3. Paikallista sopimista edistetään ja työllistämisen esteitä puretaan
4. Uudistetaan työvoimahallinto työllistymistä tukevaksi
5. Asuntorakentamista lisätään

Kärkihankkeiden yrittäjyyden edistämisen ja mikro- sekä pk-yritysten kannalta olennaisia toimenpiteitä on kartoitettu selvityksen viitekehysten muodostamassa analyysikehikossa (**Error! Reference source not found.**).

¹⁶⁰ Eduskunta (2017). Hallituksen esitys HE 124/2017 vp. 26.10.2017. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_124+2017.aspx

¹⁶¹ Löfgren ja Hellstén (2016)

¹⁶² Valtioneuvosto (VNK). Kärkihänke 1 – toimenpiteet.

Taulukko 9. Hallituksen yrittäjyyspaketin vahvistamisen (YP) ja kärkihankkeiden keskeisten sisältöjen kohdentuminen yrityksen elinkaaren vaiheisiin. Kärkihankkeiden numerointi sivulla 45. Toimenpiteiden lähde: Ratkaisujen Suomi: Puolivälin tarkistus. Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017–2019.

Kärkihankkeet	Toimenpide	1. Kiinnostus ja harkinta	2. Perustaminen, käynnistäminen	3. Operatiivinen toiminta	4. Kehittäminen ja uudistaminen	5. Kasvu	6. Päätäminen ja muutostilanteet
YP	Startup-yrittäjän oleskelulupa	x	x				
YP	Maahamuuttajien yrittäjyys	x	x	x			
YP	Työttömyysturvajärjestelmän uudistaminen	x	x				
YP	Kasvupalvelu-uudistus	x	x	x	x	x	x
YP	Ensimmäisen työntekijän rekrytointi				x	x	
YP	Innovaatiosetelin kokeilu				x	x	
YP	Innovaatiopankki				x	x	
YP	Kansainvälisten erityisosaaajien rekrytointi				x	x	
1	Normien purku ja kilpailullisuusohjelma	x	x	x	x	x	x
2	Itsensätyöllistäjien työttömyysturvan kehittämisen	x	x	x			
1	Nuorten yrittäjyyskasvatuksen tukeminen	x					
2	Työttömyysetuuden käyttö palkkatuen ja starttirahan rahoittamiseen		x		x		
1	Selvittää konkurssin tehneiden yrittäjien mahdollisuudet päästä uuteen alkuun		x				x
1	Yritystoiminnan lupa- ja ilmoitusmenettelyjen asiakaslähtöinen kehittäminen ja digitalisointi		x	x	x		
1	YEL-yrittäjän sairauspäivärahan omavastuunajan lyhentäminen			x			
1	Kasvurahoituskokonaisuus				x	x	
1	Business Finland –uudistus				x	x	
1	Kasvumootorit ja huippututkimuksen lippulaivat				x	x	
2	Työnantajan tarjoaman koulutuksen verovapauden selkeyttäminen ja laajentaminen				x		
1	Digitaalisen liiketoiminnan tiekartta				x		
1	Tekoälyn ja robotiikan toimenpideohjelma				x		
2	Työttömyysturvan toimeenpanon käytäntöjen muuttamisella helpotetaan lyhytkestoisen työn vastaanottoa – selvitys				x		
4	Palkkatuen kohdennus yrityksiin ja vaikeasti työllistyviin				x	x	
4	Digitaalinen työmarkkinatori				x	x	
3	Työkokeilun käyttötarkoituksen laajentaminen				x		
4	Kasvuyritysten työllisyysohjelma					x	
4	Työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmien torjuminen kasvualojen rekrytointipalveluja ja –koulutusta vahvistamalla					x	
1	Omistajanvaihdosten edellytysten vahvistaminen						x

Eri toimenpiteiden jäsentely niiden kohdentumisen mukaan osoittaa, että ne kohdistuvat yrittäjyyden dynamiikan kannalta eri vaiheisiin. Suurin osa toimenpiteistä kohdentuu yrityksen kehittämisen ja uudistamisen sekä kasvun vaiheisiin. Sen sijaan esimerkiksi yrittäjyyden aloittamiseen liittyviin vaiheisiin kohdistuvia toimenpiteitä on vähemmän. Kun analyysin lasketaan mukaan myös muiden kärkihankkeiden toimenpiteet, kokonaiskuva kuitenkin hieman tasoittuu, joskin pääpaino on selvästi edelleen kehittämiseen ja kasvuun liittyvissä toimenpiteissä.

Yrittäjyydestä kiinnostumisen ja yritystoiminnan käynnistämisen harkinnan vaiheeseen kohdistuu muutamia erityisille kohderyhmille kuten maahanmuuttajille ja kansainvälisille startup-yrittäjille suunnattuja toimenpiteitä. Lisäksi työttömyysturvan ja neuvonnan uudistuksilla pyritään kannustamaan ihmisiä aloittamaan yritystoiminta. Nuorten yrittäjyyskasvatuksen kohderyhmä on myös laajempi, koska sillä pyritään muokkaamaan nuorten ikäluokkien asennetta yritystoiminnalle myönteisempään suuntaan.

Yrityksen operatiivisen toiminnan, eli yrittäjän arkipäivän vaiheeseen kohdentuu varsin vähän toimenpiteitä. Tähän vaiheeseen liittyvät toimenpiteet ovat kuitenkin kokoluokaltaan ja kattavuudeltaan varsin suuria (esim. työttömyysturvan uudistus, sairausvakuutuksen omavastuuajan lyhennys ja lupa- ja ilmoitusmenettelyjen digitalisointi). Lopettamisvaiheeseen liittyvät erityisesti omistajanvaihdosten hanke ja konkurssin tehneiden yrittäjien uuteen alkuun pääsemisen selvittäminen.

Analyysi osoittaa myös sen, että yrittäjyyspaketin toimenpiteitä ei ole mielekästä tarkastella yhtenä ”pakettina”, vaan osana laajempaa yrittäjyyspolitiikan kokonaisuutta. Toisaalta tämä myös kuvastaa sitä, että yrittäjyyden edistämiseen tähtäävät toimenpiteet ovat hajautuneet monen eri kärkihankkeen, ja samalla myös eri tavoitteiden, alle.

Taulukko 10. Yrittäjyyspaketin vahvistamistoimenpiteiden kohderyhmät

Toimenpide	1. Maahanmuuttajat	2. Kansainväliset osajat	3. Yrittäjyyttä harkitsevat	4. Yrittäjät	5. Opiskelijat ja koululaiset	6. Itsensätyöllistäjät, kevytyrittäjät
Startup-yrittäjän oleskelulupa; ulkomaalaislainsäädännön kehittäminen	x	x				
Maahanmuuttajien yrittäjyys; palveluiden ja yhteistyöverkostojen vahvistaminen	x					
Työttömyysturvajärjestelmän uudistaminen; Yrittäjäksi ryhtyminen työttömyysetuudella			x			
Työttömyysturvajärjestelmän uudistaminen; Yhdistelmävakuutus						x
Kasvupalvelu-uudistus; yritys- ja työvoimapalveluiden kokoaminen yhteen	x	x	x	x	x	x
Ensimmäisen työntekijän rekrytointi; Yrittäjästä työnantajaksi neuvontapalvelu				x		
Innovaatiosetelin kokeilu				x		
Innovaatiopankki				x		
Kansainvälisten erityisosajien rekrytointi; Talent Boost	x	x		x	x	

Yrittäjyyspaketin toimenpiteistä useat kohdistuvat rajattuihin kohderyhmiin (Taulukko 10). Kohderyhmistä tärkein on (olemassa olevat) yrittäjät, ja erityisesti kehittämishakuiset, kansainvälistyvät ja rekrytointeja harkitsevat yrittäjät. Yrittäjille kohdenneet toimenpiteet kohdistuvatkin erityisesti yrityksen ja yrityksen tuotteen, palvelun tai toiminnan kehittämiseen. Kasvupalvelu-uudistus on periaatteessa läpileikkaava toimenpide, joka kohdentuu kaikkiin yrittäjiin tai yrittäjyyttä harkitseviin henkilöihin.

Seuraavaksi eniten toimenpiteitä kohdistuu maahanmuuttajiin ja kansainvälisiin osaajiin. Erityisesti kansainvälisten osaajien ja yrittäjien houkutteluun ja maahanmuuttajien yrittäjyysoiminnan edistämiseen on kohdennettu toimenpiteitä.

Oman kokonaisuutensa muodostavat yrittäjyyttä harkitsevien henkilöiden ja itsensätyöllistäjien tilanteen edistämiseen liittyvät toimenpiteet. Yrittäjäksi ryhtyminen työttömyysetuudella mahdollistaa työttömälle yritystoiminnan aloittamisen ilman välitöntä vaaraa toimeentulon menettämisestä, ja yhdistelmävakuutus parantaa ja selkeyttää yrittäjyydestä ja palkkatyöstä samanaikaisesti tuloja saavien henkilöiden työttömyysturvaa.

Taulukko 11. Yrittäjyyspaketin vahvistamistoimenpiteiden vaikuttavuusmekanismit.

Toimenpide	1. Tieto	2. Koulutus	3 Kulttuurin muutos	4. Rahoitus	5. Verkotot	6. Sääntelyn purku	7. Kannustinloukkujen purkaminen
Startup-yrittäjän oleskelulupa; ulkomaalaislainsäädännön kehittäminen	x					x	
Maahanmuuttajien yrittäjyys; palveluiden ja yhteistyöverkostojen vahvistaminen	x				x		
Työttömyysturvajärjestelmän uudistaminen; Yrittäjäksi ryhtyminen työttömyysetuudella						x	x
Työttömyysturvajärjestelmän uudistaminen; Yhdistelmävakuutus							x
Kasvupalvelu-uudistus; yritys- ja työvoimapalveluiden kokoaminen yhteen	x	x		x	x		
Ensimmäisen työntekijän rekrytointi; Yrittäjistä työntantajaksi neuvontapalvelu	x	x					
Innovaatiosetelin kokeilu				x			
Innovaatiopankki	x						
Kansainvälisten erityisosaaajien rekrytointi; Talent Boost	x	x			x	x	

Toimenpiteiden vaikuttavuusmekanismit on esitetty taulukossa 11.

Vaikuttavuusmekanismit viitataan tässä siihen, millä keinoin haluttuja vaikutuksia pyritään kohdejoukossa, eli yrittäjissä tai yrittäjyyttä harkitsevissa, saamaan aikaan.

Yleisimmät vaikutuskanavat ovat tiedon jakaminen ja verkostojen vahvistamiseen liittyvät toimenpiteet. Nämä keinot ovat erityisesti käytössä uusiin ja potentiaalsiin yrittäjiin kohdistuvissa toimissa sekä yritysten kehittämiseen tähtäävissä toimenpiteissä. Tiedon ja osaamisen välittämiseen ja vahvistamiseen liittyvät olennaisesti myös yrittäjien verkostot. Verkostojen merkitys korostuu erityisesti maahanmuuttajiin sekä kansainvälisiin asiantuntijoihin ja yrittäjiin liittyvissä toimenpiteissä. Myös kasvupalvelu-uudistus antaa periaatteessa mahdollisuuksia korostaa yrittäjien ja yritysneuvojen sekä -mentorien verkostojen rooleja.

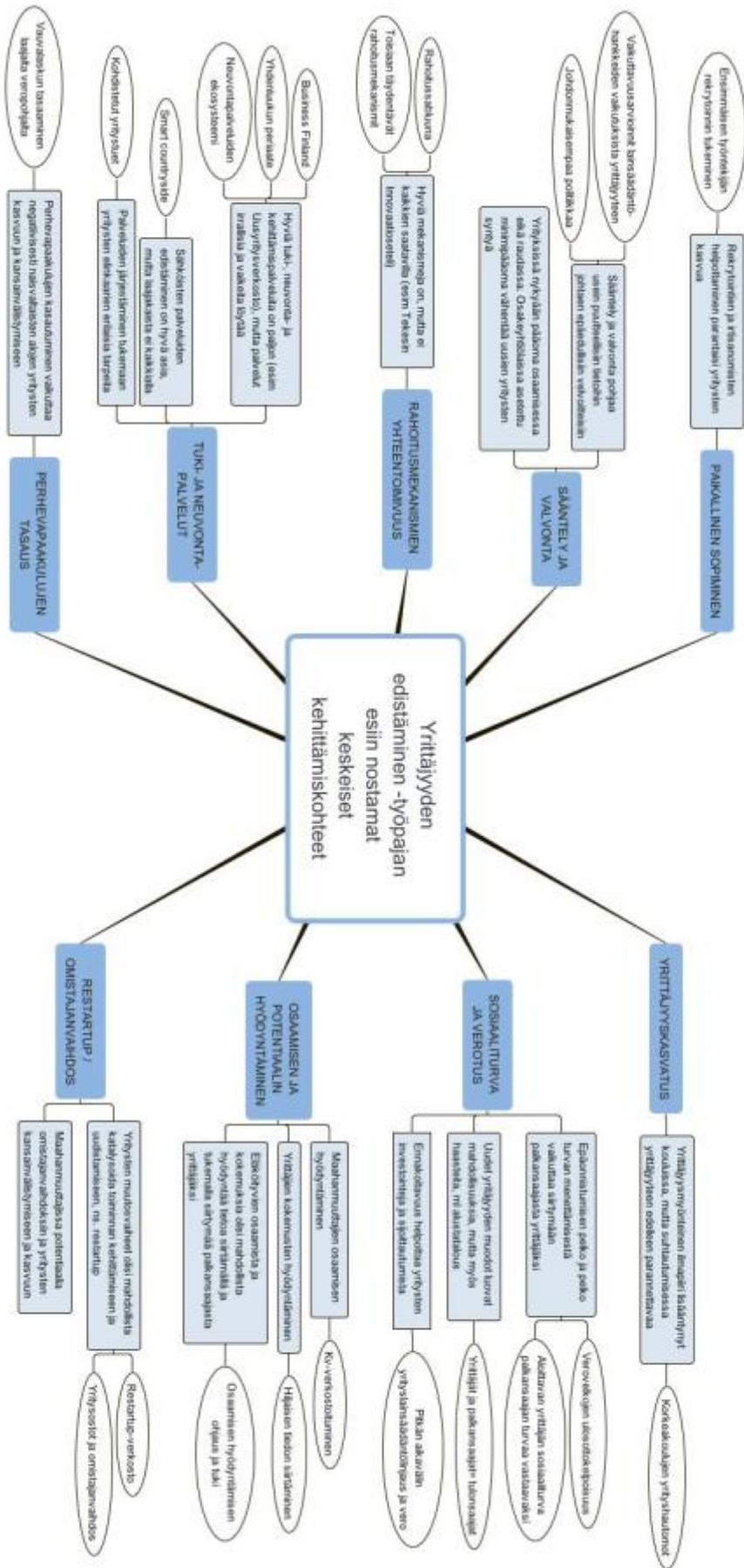
Työttömyysturvajärjestelmän uudistamisen toimenpiteet (yrittäjäksi ryhtyminen työttömyysetuudella ja yhdistelmävakuutus) taas ovat luonteeltaan kannustinloukkuja purkavia toimenpiteitä. Ne eivät varsinaisesti tarjoa yksilölle rahallista tai muuta tukea, mutta antavat mahdollisuuden ja kannustavat yrittämiseen.

Yrittäjyyden aloittamisen työttömyysetuudella salliminen voidaan käsittää myös sääntelyä purkavaksi toimenpiteeksi. Samantapainen sääntelyyn liittyvä ulottuvuus liittyy myös kansainvälisten erityisasiantuntijoiden ja startup-yrittäjien oleskelulupiin liittyviin toimenpiteisiin, koska ne vaativat ulkomaalaislainsäädännön ja oleskelulupakäytäntöjen muuttamista.

Kulttuurin muutos ei ole pääasiallisena vaikutusmekanismina varsinaisesti yhdessäkään toimenpiteessä, vaikka erityisesti maahanmuuttajien yrittäjyyteen liittyvät toimenpiteet väistämättä muokkaavat myös kulttuuria. Innovaatioseteli ja -pankki vuorostaan toimiessaan voivat olla mukana tuottamassa pidemmällä aikavälillä suomalaista yrityskulttuuria innovaatioita ja kasvua vahvemmin painottavaan suuntaan.

3.3 Näkemyksiä yrittäjyyspaketin täydentämisestä

Hankkeessa kerättiin työpajojen, kyselyn, haastattelujen, kirjallisuuden, selvitysten sekä julkisen keskustelun perusteella käsityksiä yrittäjyyteen liittyvistä haasteista ja yrittäjyyden edistämiseen liittyvistä toimenpide-ehdotuksista. Seuraavassa on esitetty näiden aineistojen pohjalta synteesi näkemyksistä liittyen yrittäjyyspaketin puutteisiin ja asioihin, joihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Kyselyn tulokset ja työpajojen yhteenveto löytyvät raportin liitteistä (liitteet 1 ja 2). Kyselyn ja työpajojen kautta kerätyt osallistujien toimenpide-ehdotukset on listattu liitteeseen (liite 3) ja jäsenelty yrittäjyyden elinkaaren vaiheen perusteella omiin ryhmiinsä.

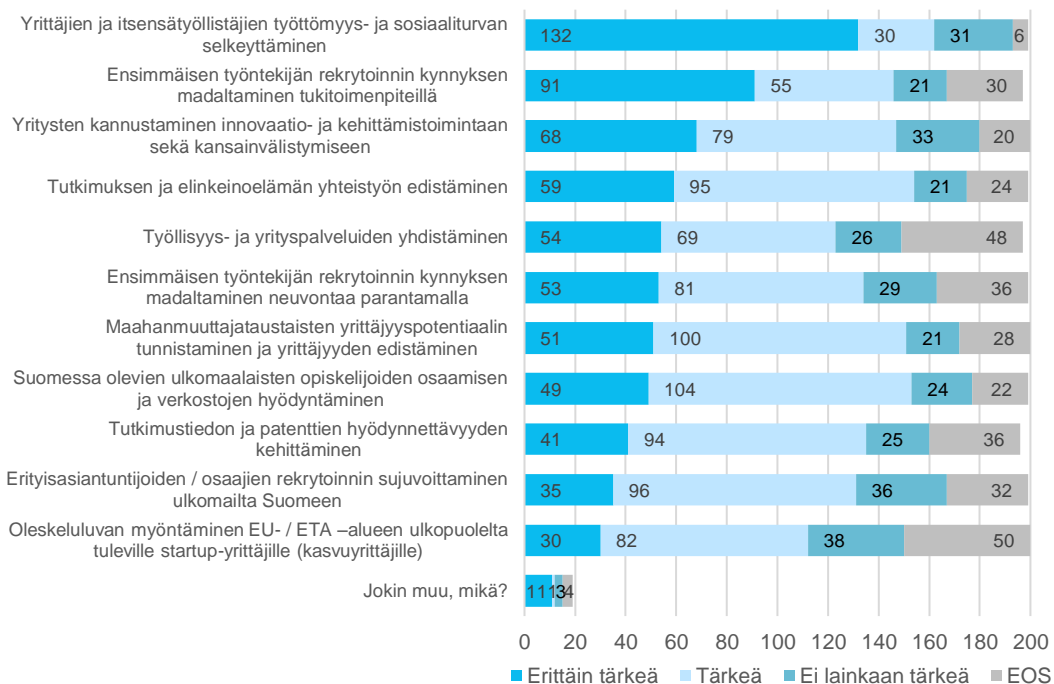

Kuvio 10. Yhteenveto ensimmäisen työpaijan esiin nostamista keskeisistä kehittämiskohteista

Suurimpien kehittämistarpeiden katsotaan liittyvän yrittäjien sosiaali-, työttömyys- ja eläketurvaan

Nykyisistä yrittäjyyspaketissa mukana olevista toimenpidekokonaisuuksista *yrittäjien ja itsensätyöllistäjien sosiaali- ja työttömyysturvan selkeyttäminen* pidettiin hankkeessa toteutetun kyselyn perusteella kaikkein tärkeimpänä kokonaisuutena. 81 prosenttia vastaajista piti kysymystä joko erittäin tärkeänä tai tärkeänä. Seuraavaksi tärkeimmät toimenpiteet olivat *yritysten kannustaminen innovaatio- ja kehittämistoimintaan sekä kansainvälistymiseen (74 %)* ja *ensimmäisen työntekijän rekrytoinnin kynnyksen madaltaminen tukitoimenpiteillä (74 %)*, joka oli jonkin verran tärkeämmäksi arvioitu kuin *ensimmäisen työntekijän rekrytoinnin kynnyksen madaltaminen neuvontaa parantamalla (67 %)*. *Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden yrittäjyyspotentiaalin tunnistamista ja yrittäjyyden edistämistä (75 %)* ja toisaalta *Suomessa olevien ulkomaalaisten opiskelijoiden osaamisen ja verkostojen hyödyntämistä (77 %)* pidetään myös hyvin tärkeänä.

Kyselyssä yritysten kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyvät asiat: *tutkimustiedon ja patenttien hyödynnettävyyden kehittäminen, ulkomaalaisten erityisasiantuntijoiden ja osaajien rekrytoinnin sujuvoittaminen sekä oleskeluluvan myöntäminen EU-/ETA-alueen ulkopuolelta tuleville startup-yrittäjille* jäivät vähiten tärkeinä pidetyiksi toimenpiteiksi. Tämä liittyy ainakin osittain kyselyn vastaajajoukkoon, jossa pien- ja yksinyrittäjät muodostivat merkittävän osan vastaajista.

Kuvio 11. Kuinka tärkeänä pidät seuraavia asioita mikro- ja pienyrittäjyyden edistämisen näkökulmasta? (N=196–200)

Suurimmat kehittämistarpeet yrittäjyysympäristössä liittyvät tässä selvityksessä toteutettujen kyselyn ja työpajojen perusteella yrittäjien sosiaali-, työttömyys- ja eläketurvaan. Sosiaaliturvajärjestelmää pidetään erityisesti mikroyrittäjän ja yrittäjyyttä harkitsevan henkilön näkökulmasta monimutkaisena ja jopa puutteellisenä.

”Yrittäjien sosiaaliturva huono. Huomattu, kun perheessä kaksi yksityisyrittäjää. Perussosiaaliturvaa voi saada vain, jos ajaa yrityksen konkurssiin ja lopettaa työnteon kokonaan.”¹⁶³

Järjestelmää verrataan yleensä palkansaajan järjestelmään, johon verrattuna yrittäjän sosiaaliturva näyttyy epäselvänä. Erityisesti ongelmakohtaksi nähdään yrittäjäksi siirtyminen ja palkkatyön ja yrittäjyyden yhdistäminen. Kyselyn perusteella myös sairausajan turva huolettaa erityisesti pienyrittäjiä. Muutoin yrittäjyydestä kiinnostuneiden henkilöiden yrittäjäksi ryhtymistä voikin haitata se, ettei henkilö osaa luotettavasti arvioida, kuinka yrittäjänä toimiminen vaikuttaisi hänen työttömyys- ja muuhun sosiaaliturvaansa.

”Asiakaskokemusten perusteella suuri yksittäinen yrityksen perustamista hidastava tekijä on yrittäjien heikko sosiaaliturva ja kalliit vakuutusmaksut yritystoiminnan riskeihin varautumisessa.”¹⁶⁴

Sosiaali-, työttömyys- ja eläketurva, ja etenkin niihin liittyvät loukut ovat yrittäjyyteen ryhtymistä hidastava tekijä aivan erityisesti itsensätyöllistäjien, ammatinharjoittajien ja yksityisyrittäjien kohdalla. Tärkeä asia on turvan taso, mutta varsinkin yrittäjyyttä harkitsevan ja sivutoimisen yrittäjän – kuten palkkatyötä tai opiskelua ja yrittäjyyttä samanaikaisesti harjoittavan henkilön – kannalta turvajärjestelmän ennustettavuus. Erityisen tärkeää ennustettavuus olisi siirtymissä palkansaajasta yrittäjäksi tai työttömästä yrittäjäksi. Tällä hetkellä tulkintojen heikko ennustettavuus saattaa johtaa siihen, että myös sivutoimisia yrityksiä jää syntymättä, kun työttömyys- tai muita sosiaalietuuksia saavat, tai työttömyysriskin alla olevat henkilöt eivät uskalla aloittaa yritystoimintaa.

”Keskeisin haaste on kynnyksen madaltaminen siihen, että henkilö voisi aluksi harjoittaa sivutoimista yrittäjyyttä ilman pelkoa siitä, että työttömyysturva tai KELAn perhe-etuudet olisivat heti jumissa tai poikki.”¹⁶⁵

Järjestelmän huono ennustettavuus ja epäselvät tulkinnat näkyivät mm. keväällä 2017 laskutuspalveluiden kautta taloushallintonsa hoitavien ns. kevytyrittäjien kohdalla kun heidät siirrettiin vakuutetuiksi Yrittäjien eläkejärjestelmän mukaan. Tämä oli periaatteellisesti suuri muutos, koska aiemmin asiaa oli tulkittu siten, että laskutuspalvelun maksaessa työnantajamaksut kevytyrittäjän osalta, kuului hän palkansaajan työttömyys- ja eläkevakuutuksen piiriin.

Yrittäjyyden sivu- ja päätoimisuuden harkinta tehdään nykyään työn ajallisen kuormittavuuden, eikä tulojen perusteella. Näin ollen sivutoimisen yrittäjän kohdalla vaarana on, että hänen jäädessään ansiotyöstä työttömäksi, hänen yrittäjyytensä tulkitaan päätoimiseksi, vaikka se tosiasiallisesti ei tuottaisi päätoimiselta työn edellyttämää tulovirtaa. Päätoiminen yrittäjä ei ole oikeutettu palkansaajan työttömyysturvaan. Periaatteessa yrittäjyys tulkitaan nykyäänkin sivutoimiseksi, jos henkilö on harjoittanut sitä riittävän pitkään ansiotyön ohella. Järjestelmän koettu monimutkaisuus, epävarmuus ja tulkinnanvaraisuus voivat kuitenkin estää ihmisten ryhtymistä yrittäjäksi tai yritystoiminnan kehittämistä.

Selvityksen toisessa työpajassa ehdotettiin, että pitkällä aikavälillä yrittäjä- ja palkansaaja-asemiin liittyvästä järjestelmästä tulisi siirtyä järjestelmään, jossa sekä yrittäjät että palkansaajat olisivat sosiaaliturvan piirissä ”tulonsaajia”. Tämä poistaisi tarpeen tehdä

¹⁶³ Lainausta kyselyn avovastauksesta

¹⁶⁴ Lainausta kyselyn avovastauksesta

¹⁶⁵ Lainausta kyselyn avovastauksesta

yrittäjyyteen ja palkansaaja-asemaan liittyvää harkintaa sosiaali- ja työttömyysturvakysymyksissä. Digitalisaation mahdollistamat ajantasaiset tulo- ja verotiedot tekevät järjestelmästä ainakin periaatteessa toteuttamiskelpoisen. Uudistuksen toteuttaminen vaatisi kuitenkin laajan sosiaali-, työttömyys- ja eläketurvajärjestelmän uudistamisen.

Toinen varsinkin itsensätyöllistäjien, sivutoimisten yrittäjien ja yrittäjyyttä ja palkansaaja-asemassa toimimista yhdistävien henkilöiden työttömyysturvaa selkeyttävä aloite on selvityksessä oleva yhdistelmävakuutus. Yhdistelmävakuutusmallissa henkilön työskentely sekä yrittäjä- että palkansaaja-asemassa kerryttäisi työttömyysturvaa ja ansiosidonnaisen työttömyysturvan työssäoloehdot. Työttömäksi jäädessään henkilön työttömyysturvan perusteena käytetään molemmissa toimissa kerrytettyä työuria ja ansioita.

Neuvonnan ja ohjauksen saatavuudessa katsotaan olevan parannettavaa

Yrittäjien ja yritysten neuvonnan ja ohjauksen saatavuus, saavutettavuus ja löydettävyyttä oli työpajoissa läpileikkaava teema, ja sitä pidettiin tärkeänä käytännössä kaikissa yritystoiminnan vaiheissa ja haasteissa. Neuvonnan saatavuuden lisäksi painotettiin, että neuvonnan tulee olla ajantasaista ja ammattitaitoista. Tämä asettaa erityisesti digitalisoituvassa maailmassa ja yritysten kansainvälistyvässä toimintaympäristössä neuvojen ammattitaidolle suuria vaatimuksia. Myös kyselyssä neuvonnan saatavuus ja tarve nousi vahvasti esiin.

*"Palvelujen tulee olla helposti saatavia, tarpeen mukaan kasvokkain (alussa) ja mahdollisesti myös vieraskielisenä (vaikka alussa). Palvelujen tarjoajien tulee olla keskenään hyvin verkottuneita, jotta voivat tarpeen mukaan ohjata asiakkaan eteenpäin ja jotta palveluissa ei tule päällekkäisyyksiä."*¹⁶⁶

Tärkeänä osana yrittäjien neuvonnan ja tukipalveluiden verkostoa nähtiin myös vertaistukeen perustuvien mentorointiverkostojen kehittäminen. Mentoroinnin arvo on suurimmillaan yrityksen ja yrittäjän tilanteen muuttuessa, kuten esim. yritystä perustettaessa, yrityksen kehittämisen yhteydessä tai yritystoiminnan lopettamisen suunnittelussa. Mentorointi voi luonnollisesti olla merkittävä tekijä myös yrittäjän arkipäivän haasteiden ratkaisemisessa. Vertaistuen kautta yrittäjän voi olla helpompi ottaa vastaan myös kriittistä ja suoraa palautetta yrityksen tilasta ja kehittämisen suunnasta.

*"Oman selvityksemme mukaan yrityksen suurin kasvun haaste on yrittäjän oma jaksaminen. Tästä näkökulmasta meidän pitää kiinnittää huomioita kaikkeen siihen, mikä edesauttaa jaksamista. Tällöin kyse on osaamisesta, verkostojen hyödyntämisestä ja digitalisaation voimakkaammasta käyttöön otosta."*¹⁶⁷

Yritys- ja yrittäjyyspalveluiden organisoimisen tapa muuttuu tulevassa kasvupalvelu-uudistuksessa. Kasvupalvelu-uudistus ja siihen liittyvä monituottajamalli mahdollistavat uusien toimijoiden ja toimintatapojen käytön yritysneuvonnassa. Yrittäjien vertaistukimalli on yksi kokeilemisen arvoinen malli paremman ja helpommin saavutettavan neuvonnan järjestämiseksi. Toisaalta kasvupalvelu-uudistuksen uhkakuvana on, että sen myötä palvelut pirstoutuvat entistä pienempiin osiin ja yrityksen tarpeisiin soveltuvan neuvonnan löytäminen vaikeutuu entisestään. Tähän tulee kiinnittää uudistuksessa erityistä huomiota.

¹⁶⁶ Lainaus kyselyn avovastauksesta

¹⁶⁷ Lainaus kyselyn avovastauksesta

Yrittäjyys- ja yrityspolitiikan kehittämisen keskeiseksi haasteeksi nostettiin erityisesti hankkeen toisessa työpajassa yrittäjien osaamisen, kyvykkyyksien ja motivaation kehittäminen. Yrittäjyyden kehittämisessä pitäisikin kiinnittää huomiota erityisesti yrittäjien ja yritysten laatuun, eikä pelkästään yritysten määrään. Myös kansantalouden kannalta hyödyllisintä on, että yrittäjiksi ryhtyvillä on yrittäjänä menestymiseen vaadittava osaaminen ja motivaatio. Osaaminen ja motivaatio ovat myös yrittäjyysilmapiiriin keskeisesti liittyviä tekijöitä, joiden kehittämisessä koulutusjärjestelmällä ja kasvatuksella on keskeinen sija.

Yrittäjien osaamisen ja yritysten laadun nostaminen katsotaan tärkeäksi

Kansainvälisessä vertailussa (ks. Luku 2.2) Suomen heikkoutena suhteessa moniin keskeisiin kilpailijamaihin on yrittäjien henkilökohtaisen tason osaaminen ja osaamisen tunnistaminen. Myös suomalaisten yrittäjien koulutustaso on palkansaajiin verrattuna alhaisempi ja uusiutumiskyvyssä vaikuttaa olevan puutteita.

*"Varsinkin alkavien yrittäjien yllättävän heikko talousosaaminen yhdistettynä yrittäjyyteen liittyvään epäonnistumisen pelkoon ja leimautumiseen on melko tappava yhdistelmä."*¹⁶⁸

*"[Yrityksen kehittämistä] hidastavat ja estävät tekijät ovat ensisijaisesti markkinoihin, myyntiin ja verkostojen puutteeseen liittyvät tekijät."*¹⁶⁹

*"Kokemukseni on, että merkittäviä pullonkauloja ovat (edelleen) tuotteistaminen ja maksavan asiakkaan löytäminen, varsinkin viimeinen. Yhteinen nimittäjä on uudistumiskyvykkyyden vähäisyys. Miten normaalitoiminnasta varataan aikaa liiketoiminnan uudistamiseen ja miten uudistamista konkreettisesti tehdään. Esimerkiksi voidaan tarvita enemmän tietoa omasta toiminnasta: miten omaa toimintaa analysoidaan?"*¹⁷⁰

Työpajoissa ja kyselyssä erityiseksi kehittämiskohteeksi nostettiin yrittäjien osaamisen vahvistaminen. Merkittävänä pullonkauloina yritysten kasvulle ja kehittymiselle nähtiin erityisesti yritysten ja yrittäjien puutteellinen markkinointi- ja talousosaaminen. Myös pk-yritysten hallitustyöskentelyssä nähtiin runsaasti kehitettävää. Toisaalta yrittäjyystaitojen pitkäjänteisessä rakentamisessa olennaista on myös koulutusjärjestelmän tuki. Yrittäjyystaitojen parantamisessa olennaista on se, että yrittäjät hakeutuvat neuvonnan ja koulutuksen piiriin.

Osaava työvoima on uudistumisen edellytys

Yrittäjien osaamisen kehittämisen lisäksi osaavan työvoiman saatavuus on yritysten kehittämisessä luonnollisesti ensiarvoisen tärkeää. Rekrytointeihin, irtisanomisiin ja muuhun työläinsäädäntöön liittyvät käytännöt ovat erittäin tärkeitä tekijöitä yritysten kehittämisen kannalta. Yrittäjien ja yrittäjäjärjestöjen keskuudessa peräänkuulutetaan yleisesti nykyistä joustavampaa järjestelmää. Tämän selvityksen yhteydessä esille ovat yritysten kasvua ja kehittymistä edistävinä toimenpiteinä nousseet erityisesti nykyistä laajemmat mahdollisuudet paikalliseen sopimiseen ja joustavimmat rekrytointi- ja irtisanomiskäytännöt.

*"Ensimmäisen työntekijän palkkaaminen pitäisi olla helpompaa voimakkaan kustannustason hyppäämisen takia. Se on ongelma."*¹⁷¹

¹⁶⁸ Lainausta kyselyn avovastauksesta

¹⁶⁹ Lainausta kyselyn avovastauksesta

¹⁷⁰ Lainausta kyselyn avovastauksesta

¹⁷¹ Lainausta kyselyn avovastauksesta

Nykyistä joustavampien mahdollisuuksien solmia määräaikaista työsuhteita arvioidaan kannustavan ja rohkaisevan erityisesti ensimmäisen työntekijän palkkaamista harkitsevia yrittäjiä toteuttamaan rekrytoinnin. Pienissä yrityksissä henkilöiden henkilökohtaisella panoksella on luonnollisesti hyvin suuri merkitys. Nykyinen hallitus on jo joustavoittanut rekrytointi- ja irtisanomiskäytäntöjä mm. pidentämällä koeaikojen kestoja, lyhentämällä irtisanotun työntekijän takaisinottovelvoitteen kestoja, sekä sallimalla määräaikaisten työsuhteiden tekemisen pitkäaikaistyöttömän kanssa ilman muita määräaikaisuuden perusteita. Lisäksi kyselyn vastauksissa ja työpajoissa kerätyissä näkökulmissa korostuu ehdotus työntekijän irtisanomisen helpottamiseen myös henkilöperusteella. Ensimmäisen työntekijän rekrytointia harkitsevien yrittäjien tueksi on käynnistymässä *yrittäjästä työnantajaksi* -palvelu.

Viranomaisilta toivotaan entistä palvelevampaa kanssakäymistä yritysten kanssa

Palveluihin liittyy myös viranomaisten ja yritysten kanssakäyminen. Työpajoissa toivottiin viranomaisilta yritysten suuntaan nykyistä vahvemmin konsultoivaa ja neuvovaa palveluasennetta. Tätä kuvattiin muutoksella ”kyttäämisestä konsultointiin”. Viranomaisten toimintaa kritisoitiin siitä, että se keskittyy liikaa virheiden etsimiseen sen sijaan, että virheitä pyrittäisiin korjaamaan ja ennalta ehkäisemään. Tukes ja verohallinto nostettiin toisessa työpajassa hyviksi esimerkeiksi viranomaistoiminnan kehittämistä yritysyhteistyön suuntaan.

Viranomaisten palveluasenteeseen liittyvänä myönteisenä asiana pidettiin myös entistä avoimempaa tiedottamista ajankohtaisista asioista ja virkamiesten esiintymistä omilla kasvoillaan. Tiedottamista toivottiin entistä enemmän lainsäädännön muutoksista. Käytännön havainto on ollut, etteivät yrittäjät tunne aina kovin hyvin ajantasaista lainsäädäntöä, jolloin mielikuvat siitä mitä lainsäädäntö sallii tai ei salli, voivat muodostua toiminnan kehittämisen esteiksi. Lisäksi lainsäädännön valmistelun yhteydessä toivottiin nykyistä vankempaa lainsäädännön muutosten vaikutusten arviointia erityisesti yritysten näkökulmasta.

Konsultoivaan asenteeseen liittyen ehdotettiin valvonta- ja lupamaksuissa siirtymistä vuosimaksuhinnoitteluun, jolla yritys ostaa valvonta- ja lupapalvelut. Lisäksi ehdotettiin valvonta- ja lupamaksujen porrastamista yrityksen koon mukaan, mikä tasaisi valvontamaksujen suhteellista osuutta eri kokoisten yritysten välillä ja helpottaisi pienten yritysten tilannetta.

Alakohtainen sääntely koetaan kuormittavaksi tekijäksi

Sääntely koetaan kyselyn perusteella yrittäjiä rasittavaksi tekijäksi. Hallinnollisten asioiden hoitamiseen käytettävä aika on lopulta pois uudistamiselle ja kehittämiselle käytävissä olevasta ajasta. Sääntelyyn liittyvät velvoitteet aiheuttavat myös suhteellisesti suurimman työkuorman ja kustannuksen kaikkein pienimmissä yrityksissä.

”Ei pitäisi olla kovin vaikeata ymmärtää, että mitä pienempi yritys, sitä suurempi on jonkin tietyn velvoitteen aiheuttama kokonaiskustannus (sisältää työn) liikevaihtoeuroa kohti.”¹⁷²

Kyselyn avovastausten perusteella yrittäjän kannalta kuormittava sääntely juontuu yleisen yrittämiseen liittyvän sääntelyn sijaan alakohtaisesta sääntelystä, ja on siten erityisesti rasite tietyillä toimialoilla, kuten mm. sosiaali- ja terveys-, majoitus- ja ravintola- ja kuljetusalioilla.

¹⁷² Lainaus kyselyn avovastauksesta

”Sotealan pienyrittäjälle voi tulla kohtuuton määrä sähköistä dokumentointiveloitetta, mitä määrää pitäisi kohtuullistaa jo suunnitelmissa.”¹⁷³

”Norminpurkutalkoisiin sellainen viesti, että terveydenhuollon yrityksellä pitää olla siivousvälineille lukittava tila, jossa on lattiaviemäri. Terapiapalveluja tuottavalle toimimelle ei saa palkata terveydenhuollon henkilöstöä, vaan pitäisi muuttua yhtiöksi. Tämä kävisi, mutta viemäriä ei ole eikä tule. Ehdotus: mikroyritykselle voisi riittää lukittava siivouskomero, jossa siivoustarvikkeiden säilytykseen on muovilaatikko, josta pesuaineet eivät pääse valumaan mihinkään. Siivoustarvikkeita ei juuri tarvita, kun siivousfirmalla on omat säilytykset kerrostalossa.”¹⁷⁴

Osaamisen ja työmahdollisuuksien kohtaanto tärkeä tekijä maahanmuuttajien yrittäjyydessä

Maahanmuuttajien yrittäjyyden ja työllistymisen kannalta osaamisen ja työtehtävien kohtaannon parantaminen on sekä yritysten että työntekijöiden kannalta tärkeää. Suomessa pyritään sijoittamaan maahanmuuttajia koko maahan, mutta sekä maahanmuuttajien kotoutumisen että alueiden yritysten näkökulmasta on järkevää, että sijoittamista taustoitetaan henkilöiden osaamisen ja oppimiskiinnostusten sekä alueiden yritys- ja työllisyysmahdollisuuksien mukaisesti. Yrittäjyyden mahdollisuuksien osalta tämän selvityshankkeen työpajassa nousi esiin huomio maahanmuuttajien potentiaalista maaseudun yritysten tulevaisuuden turvaajina. Vastaava toistuu myös Ruralia-instituutin tekemässä selvityksessä. Poikkihallinnollisen maahanmuutto- sekä työ- ja elinkeinopolitiikan lisäksi kaivataan siis myös yhteistyötä kansallisten ja alueellisten toimijoiden välillä tukemaan osaamisen ja tehtävien kohtaavuutta myös maaseudun yrityksiä ajatellen.

Tätä selvitystä varten toteutetuissa haastatteluissa nousi esiin myös verkostoitumisen tärkeys eri taustaisten toimijoiden välillä, myös suomalaistaustaisten yritysten näkökulmasta. Maahanmuuttajien ryhmittely nähtiin tarpeettomaksi silloin, kun sille ei esiinny erityistä tarvetta. Esimerkiksi yrittäjyydestä kiinnostuneille suunnattuja koulutuksia ja tilaisuuksia ei haastateltujen asiantuntijoiden näkemysten mukaan ole syytä suunnata erikseen maahanmuuttajille, vaan eri taustaisia ihmisiä on hyvä tuoda yhteen, jotta perustettavien uusien yritysten verkostot olisivat moninaiset ja laajat. Vastaavasti eri taustaisten, ikäisten ja kokoisten yritysten välistä verkostoitumista ja toimijoiden välistä mentorointia ja sparrausta voitaisiin kehittää.

¹⁷³ Lainaus kyselyn avovastauksesta

¹⁷⁴ Lainaus kyselyn avovastauksesta

4. MUIDEN MAIDEN LÄHESTYMISTAPOJA YRITTÄJYYDEN EDISTÄMISEEN

Seuraavassa on esitetty kuvaukset Irlannin, Alankomaiden ja Viron lähestymistavoista yrittäjyyden edistämiseen. Tarkasteltavat maat on valittu sillä perusteella, että ne ovat kaikki Suomen tavoin innovaatiovetoisia (suhteellisen pieniä) kansantalouksia, joiden haasteet yrittäjyyden edistämisen osalta ovat näin ollen vertailukelpoisia. Lisäksi maat nousivat esiin selvityksen yhteydessä sellaisina verrokkeina, joissa on toteutettu Suomen kannalta kiinnostavia linjauksia ja toimenpiteitä viime vuosina.

4.1 Irlanti – vahvat strategiat ja systeeminen lähestymistapa

Irlanti on kiinnostava vertailukohta Suomen yrittäjyyspolitiikalle erityisesti kahdesta syystä. Ensinnäkin Irlanti on talouden koon ja rakenteen puolesta soveltuva (ei liian etäinen) verrokki. Toiseksi, Irlannissa on toteutettu viime aikoina merkittäviä uusia yrittäjyyteen ja työllisyyteen liittyviä linjauksia, joiden tarkastelusta on löydettävissä oppeja myös Suomelle sekä strategisella että yksittäisten toimenpiteiden tasolla. Seuraavassa on kuvattu lyhyesti Irlannin keskeiset yrittäjyyspolitiikkaan liittyvät linjaukset sekä esitelty esimerkkejä tämän selvityksen kokonaisuuden kannalta kiinnostavista yksittäisistä toimenpiteistä.

4.1.1 Action Plan for Jobs

Action Plan for Jobs (APJ) on vuosittain laadittava, koko Irlannin valtionhallinnon yhteinen toimintasuunnitelma uusien työpaikkojen synnyttämiseksi. Suunnitelma on yksi Irlannin hallituksen tärkeimmistä työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan työkaluista. Ensimmäinen suunnitelma laadittiin vuonna 2012. OECD arvioi APJ:n vuonna 2014 ja totesi sen ennen kaikkea parantaneen politiikan koordinoitua ja auttaneen hajanaisten tavoitteiden yhteensovittamisessa sekä toimeenpanon seurannassa¹⁷⁵. OECD:n suositusten mukaisesti APJ:lle laadittiin tarkempi viitekehys, jonka avulla pyritään linkittämään toimenpiteet strategiaan tavoitteisiin.¹⁷⁶

"APJ seems to have provided a coordination mechanism and instrument which helped fill a pre-existing implementation gap, disaggregating policy goals and establishing key time-lined delivery staging points along the way."

Vuoden 2017 suunnitelmassa fokus on erityisesti keskeisten rakenteellisten kysymysten ratkaisussa keskipitkällä aikavälillä. Suunnitelmassa asetettiin seuraavat seitsemän strategista päämäärää (goals):

1. Add 200,000 jobs by 2020, including 135,000 outside Dublin;
2. Deliver strong competitive regions to drive regional employment;
3. Grow trade and investment in existing markets and diversify into new markets;
4. Become a global innovation leader to grow and diversify the composition of our exports;
5. Achieve a top 5 global competitiveness ranking;
6. Drive productivity across all sectors of the economy; and
7. Develop and attract high quality talent.

¹⁷⁵ OECD (2014). Ireland's action plan for jobs: a preliminary review. April 2014. <https://www.oecd.org/ireland/Ireland-action-plan-for-jobs-review.pdf>

¹⁷⁶ Department of Business, Enterprise and Innovation. Action plan for jobs. <https://www.djei.ie/en/What-We-Do/Business-Sectoral-Initiatives/Regional-Action-Plans-for-Jobs/>

Jokaisen päämäärän alla on lisäksi määritelty tarkemmat tavoitteet (objectives) ja mittarit. Yhteensä vuoden 2017 suunnitelmassa on mainittu 164 eri toimenpidettä.

Esimerkkejä vuoden 2017 APJ-suunnitelmassa esitetyistä toimenpiteistä:

Enhance awareness of enterprise supports

- (21) Lead and implement an integrated communications plan for enterprise supports that increases awareness among all businesses of the broad suite of supports that are available and how to access them.

Growing and scaling Irish companies

- (22) Implement the new Enterprise Ireland strategy to target the creation of 15,000 new jobs and to support clients to achieve €23 billion in exports in 2017.
- (24) Strengthen the potential of Local Enterprise Offices to support jobs and start-ups at local level.
- (25) Enhance leadership capability and address skills gaps by delivering significant Leadership and Management Development programmes to 650 managers and to support the scaling of Irish companies.
- (26) Implement tailored mentoring programmes for the benefit of over 300 Enterprise Ireland supported companies.
- (31) Actively engage with enterprise to facilitate SME participation in public procurement, including training and information events and the development of guidance and information notes.

Supporting entrepreneurs and start-ups

- (45) Progress the implementation of the National Policy Statement on Entrepreneurship.
- (47) Deliver a new approach to the promotion of entrepreneurship at local level.
- (48) Promote and facilitate increased provision of education and training opportunities related to entrepreneurship and identify best practice education and training on entrepreneurship within further education and training provision.

Female entrepreneurship

- (51) Roll out the Women's Entrepreneurship Initiative to promote female entrepreneurship and develop their entrepreneurial capabilities.

Delivering Skills for a Growing Economy

- (67) Monitor and progress the actions and recommendations from the National Skills Strategy 2025, which provides the framework for skills development to support long term sustainable growth.
- (68) Support and strengthen the apprenticeship and traineeship systems through enhancing the range of courses and providing 4,947 apprenticeship places and 2,600 traineeships.

Promoting Innovation

- (82) Enhance and support business RDI investment and capacity of both Irish and foreign owned enterprise to achieve the Innovation 2020 targets;

Delivering on our regional development goals

- (96) Progress the implementation and monitoring of the Regional Action Plans for Jobs, including promotion of cross regional collaboration and of best practice exemplars.
- (97) Support all eight Regional Action Plans for Jobs and provide investment of up to €60 million over the period to 2020 to support collaborative approaches to boost enterprise and job creation across the regions. This competitive funding is aimed at accelerating economic recovery in every part of the country by delivering on the potential of local and regional strengths.

Improving the ease of doing business

- (106) Provide updates each quarter on progress achieved towards the Government's commitment to make all licensing, authorisation, certification, permit application, and payment-taking procedures for business fully available online on a progressive basis by November 2017.
- (107) Develop an easy user friendly SME test suitable for the Irish context to ensure policymakers "Think Small First".

Workplace Innovation

- (112) Develop a toolkit and checklist for enterprises to develop sustainable plans for workplace innovation, with the objectives of sustaining and growing firm level competitiveness, innovation and employment.

Realising the Digital Economy Opportunities

- (114) Establish Ireland as a European leader in the digital economy by ensuring a coordinated whole of Government approach to pursuing the economic opportunities.
- (122) Implement the recommendations of a Roadmap for Enhancement in a Digital World 2015-2017.

Kansallisen tason APJ:n rinnalla on vuosina 2015-2016 laadittu jokaiselle kahdeksalle alueelle oma APJ (Regional Action Plans for Jobs)¹⁷⁷. Lisäksi APJ on linkitetty muihin kansallisiin strategioihin ja ohjelmiin kuten *National Skills Strategy 2025*, *Innovation 2020*,

¹⁷⁷ Department of Business, Enterprise and Innovation. Action plan for jobs. <https://www.djei.ie/en/What-We-Do/Business-Sectoral-Initiatives/Regional-Action-Plans-for-Jobs/>

Enterprise 2025 ja *National Policy Statement on Entrepreneurship*. Kaksi jälkimmäistä on kuvattu lyhyesti tarkemmin seuraavassa.

4.1.2 National Policy Statement on Entrepreneurship¹⁷⁸

Syyskuussa 2014 julkistettu *National Policy Statement on Entrepreneurship in Ireland* on keskeinen Irlannin yrittäjyyspolitiikan linjaus. Se on linkitetty kansallisen APJ:n toteutukseen: linjauksen laatiminen esitettiin osana vuoden 2014 APJ-suunnitelmaa ja sen toimeenpanoon viitataan uudemmissa APJ-suunnitelmissa.

Tärkeimpänä perusteluna yrittäjyyspolitiikan linjauksille mainitaan työpaikkojen luominen. Välineenä tavoitteen saavuttamiseksi on kuitenkin kasvuhakuinen yrittäjyys ja yrittäjyyden *laatuun* liittyvät tekijät. Irlanti asemoidaan linjauksessa GEDI:n viitekehysten (ks. luku 2.2) mukaisesti innovaatiovetoiseksi taloudeksi, jossa yrittäjyyspolitiikan fokus tulisi olla korkean lisäarvon yrittäjyydessä ja sitä kautta yrittäjien *pyrkimyksissä* (aspirations). Linjauksessa korostetaan erityisesti uusien yritysten ja uuden yrittäjyyden (startupien) merkitystä työpaikkojen luomisessa. Keskeisenä tavoitteena onkin startupien työllisyysvaikutusten parantaminen seuraavien kolmen päätavoitteen kautta:

1. Startupien määrän lisääminen 25 prosentilla (3000 uutta startupia vuodessa)
2. Startupien selviytymisen todennäköisyyksien (survival rate) lisääminen yritysten ensimmäisen viiden vuoden aikana 25 prosentilla (1800 "selviytyjää" enemmän vuodessa)
3. Startupien kasvu- ja skaalautuvuuskyvyn parantaminen 25 prosentilla

Linjausten valmistelun taustalla on Irlannin yrittäjyysfoorum (The Entrepreneurship Forum) perustaminen toukokuussa 2013. Sen tehtävänä oli tehdä suosituksia Irlannin yrittäjyyden parantamiseksi. Foorumi korosti erityisesti yrittäjyysvetoisuuden merkitystä ja julkisen sektorin fasilitoivaa (ei johtavaa) roolia. Linjauksessa keskitytäänkin erityisesti määrittelemään julkisen sektorin roolia Irlannin yrittäjyys ekosysteemin fasilitaattorina. Lähtökohta onkin vahvasti systeeminen: linjaus korostaa yrittäjyyspolitiikan poikkisektoraalista ja eri hallinnonalat ylittävää luonnetta sekä laajasti eri toimijoiden osallistamisen merkitystä. Taustalla on näkemys siitä, että toimiva yrittäjyys ekosysteemi edellyttää monien eri osa-alueiden huomioimista läpi yrittäjyyden elinkaaren. Linjauksen taustaksi toteutettiin

The Global Entrepreneurship & Development Indexin (GEDI) perustuva analyysi Irlannin yrittäjyys ekosysteemin tilasta ja kehittämistarpeista.

Toimenpiteet on jaoteltu yrittäjyys ekosysteemin kuuteen eri osa-alueeseen, joista jokaisen alle on määritelty strategiset tavoitteet. Kuusi osa-aluetta ovat:

1. Culture, human capital and education
2. Business environment and supports
3. Innovation
4. Access to finance
5. Entrepreneurial networks and mentoring
6. Access to markets

¹⁷⁸ Department of Business, Enterprise and Innovation (2014). National Policy Statement on Entrepreneurship in Ireland 2014. <https://dbei.gov.ie/en/Publications/Publication-files/Policy-Statement-Entrepreneurship-in-Ireland.pdf>

Esimerkkejä *National Policy Statement on Entrepreneurship in Ireland* -linjauksen toimenpide-ehdotuksista osa-alueella *Business Environment & Supports*

- Create a business environment, in terms of company law, taxation, regulation and licensing, which makes it is easy to start and grow a new business and makes Ireland one of the most attractive environments for entrepreneurship in Europe.
- Review and consider further amendments to the Employment and Investment Incentive (EII) scheme to fulfil its potential as a non-bank (equity) source of funding for SMEs.
- Review and consider further amendments to the Seed Capital Scheme (SCS) to encourage and support individuals to establish and work in their own companies.
- Develop an integrated licensing application service to help reduce the regulatory burden on the enterprise sector.
- Streamline Company Law obligations and compliance obligations so they are easy to understand and execute.
- Make it easier for a company to qualify for audit exemption.
- Each Local Enterprise Office (LEO) will develop a Local Enterprise Development Plan for boosting enterprise. Key targets in the local plan will be new business startups, business expansions and jobs created or sustained as well as wider economic impacts such as exports, mentoring, training and enterprise promotion.

4.1.3 Enterprise 2025 -strategia

Toinen tärkeä yrittäjyyspolitiikan linjaus on marraskuussa 2015 julkistettu *Enterprise 2025* -strategia, jossa on esitetty Irlannin pitkän aikavälin visio yritysten kasvun ja uusien työpaikkojen luomiseksi. Strategian tueksi on laadittu laaja taustaraportti.

Strategian kunnianhimoisena tavoitteena on työttömyysprosentin lasku 6 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä ja täystyöllisyyden saavuttaminen vuoteen 2025 mennessä. Tavoitteiden saavuttamiseen pyritään vahvasti vientivetoisen kasvun kautta, mutta strategiassa on kuitenkin huomioitu laaja-alaisesti koko yrittäjyyden kirjo asettamalla sekä suurempiin yrityksiin, startupeihin että kotimarkkinoilla toimiviin paikallisiin yrityksiin liittyviä tavoitteita. Jälkimmäisen osalta tavoitteena on lisätä tuottavuutta 25 prosentilla erityisesti tietoteknologian avulla.

”For Ireland as a small open economy, sustainable long term growth is dependent on continued success in international markets. Our policy focus is predicated upon growth fuelled by foreign earnings derived from exports in the first instance as distinct from being driven primarily by domestic consumption, which we know is an unsustainable growth model. ... In addition to generating greater wealth than would be possible through only domestically traded activities, there is a substantial ripple effect in terms of job creation across the entire economy and an increase in technology adoption, innovation, standards and best practice overall.”

Strategiassa on kolme pääteemaa, jonka alla määritelty tarkempia tavoitteita ja toimenpiteitä. Teemat ovat (1) Enterprise resilience, joka keskittyy uusien kasvualojen ja yritysten edistämiseen; (2) Differentiating Ireland, joka keskittyy osaamisen ja innovaatiotoiminnan vahvistamiseen sekä houkuttelevuuden ja saavutettavuuden parantamiseen; ja (3) Excelling in the basics, jossa fokus on rahoituksessa, verotuksessa, kustannuskilpailukyvyssä ja infrastruktuurissa. Kiinnostava lähestymistapa strategiassa on myös eri sektoreille tunnistetut erilaiset räätälöidyt lähestymistavat, joiden alla erilaisia toimenpiteitä on määritelty.

Kuten *National Policy Statement on Entrepreneurship in Ireland*, myös *Enterprise 2025* perustuu systeemiseen lähestymistapaan, jossa korostuu julkisen sektorin fasilitoiva ja rooli ja vuorovaikutus yritysten kanssa “suurten haasteiden” ratkaisemisessa. Yrittäjyyspolitiikka nähdään koko valtionhallinnon läpileikkaavana horisontaalisena teemana ja toimenpiteet

kattavat laajasti teemat osaamisesta, innovaatioista ja startupeista työllistämistöimiin ja kustannuskilpailukykyyn.

Esimerkkejä Enterprise 2025 -strategian toimenpide-ehdotuksista:

Enhancing the productivity and innovative capacity of locally trading and employment intensive sectors

Develop and implement a programme to target a broader cohort of small enterprises in these sectors (and operating within state aid guidelines) to deliver improved productivity, innovation and competitiveness, including for example the use of innovation vouchers, establishment of Skillnets, management development, mentoring, peer-to-peer networking, lean initiatives and awareness raising.

Strengthening our entrepreneurship ecosystem in an international context

Implement the National Entrepreneurship Strategy to achieve a 25 percent increase in the rate of start-up, survival and scaling of new businesses in Ireland.

Delivering a coordinated approach to attracting mobile entrepreneurs and emerging companies

Establish Ireland as a leading Start-up location for internationally mobile entrepreneurs through developing and promoting the Ireland value proposition that packages the elements to position Ireland as a leading European location for start-ups and fast growing businesses.

Growing our Irish owned enterprises to scale

Support a greater number of Irish owned enterprises to grow to scale at an accelerated rate, beyond their current turnover levels. This will require a tailoring of interventions to meet the specific needs of the scaling enterprise, with the objective of delivering to Ireland's enterprise policy objectives to grow exports and employment.

An integrated and collaborative approach to supporting enterprises

Deliver an integrated approach to meeting enterprise needs, ensuring that the range of services on offer across the development agencies as a whole is aligned and coherent to business, in areas such as linkages, entrepreneurship, leadership and management development, sectoral ecosystem development, and trade and investment promotion.

Embedding a system of evidence based policy development to maximise economic impact arising from state intervention

In the immediate term: undertake an evaluation/review of Ireland's trade and investment promotional activities overseas as part of the overall system to stimulate trade and investment; and using the concept of developmental evaluation, identify an appropriate intervention in the short term and undertake an ex-ante review

Deliver a demonstrable uplift in leadership and management capability across the enterprise base

Achieve a demonstrable uplift in business leadership skills to drive innovation and internationalisation across a broader cohort of enterprises, and in management capability across the enterprise base, so that all firms have the potential to achieve a one-step-up to higher business performance and growth, using the most appropriate intervention to deliver to the specific needs of the enterprise, scale and stage of development.

Enhancing innovation in enterprise

Bring forward a successor to the Strategy for Science, Technology and Innovation, which will underpin the development of Ireland as an innovation economy, built on excellence in strategic areas of research, on market-driven translation into commercial opportunities of the technology and research capabilities and on entrepreneurship.

Facilitating a culture of innovativeness across all of enterprise

Develop new approaches appropriate to the scale and capability of the firm to boost the absorptive capacity of the enterprise base and to stimulate a shift in culture and mind-set including: the introduction of Lean principles and approaches to problem; solving and including manufacturing and services activities; broadening the reach of programmes catering to management development for the innovative enterprise; and stimulating cross industry-research community mobility through for example, secondments and placements.

Ensure our regulatory environment remains sufficiently agile in an increasingly disruptive innovative environment to accommodate sectoral development and emerging areas of potential

Drive the system-wide initiative to reduce the regulatory administrative burden for businesses under the guidance of the High Level Group on Business Regulation.

4.1.4 Opit Suomelle

Irlannin esimerkissä erityisen hyvänä käytäntönä nousee esiin Irlannin vahva, eri hallinnonalat ja sektorirajat läpäisevä ja hallituskaudet ylittävä (joskin vuosittain päivittyvä)

strategiakokonaisuus. Kokonaisuudessa on onnistuttu sovittamaan yhteen erilaisia politiikkatavoitteita ja asemoimaan yrittäjyyspolitiikka osaksi laajempaa, systeemistä, kokonaisuutta. Irlannin yrittäjyyspolitiikan fokus on vahvasti kasvuhakuisessa yrittäjyydessä, mutta se on linkitetty laajempaan tavoitteeseen eli uusien – kansainvälisessä kilpailussa kestävien – työpaikkojen luomiseen. Huomionarvoista on myös selkeä työnjako kansallisten ja alueellisen tason linjausten välillä: Kansallisella tasolla fokus on yleisessä toimintaympäristössä ja kasvuyrittäjyydessä, kun taas aluetason strategioissa keskitytään paikallisen tason ja kotimarkkinayritysten edistämiseen.

Lisäksi hyvinä käytäntöinä voidaan tunnistaa selkeät mittarit ja seurantaprosessi sekä viimeisimpään tutkimukseen perustuva analyysi Irlannin yrittäjyyskosysteemin tilasta strategioiden taustalla. Samoin ulkomaisten osajien ja investointien houkuttelussa Irlanti näyttäisi olevan selvästi Suomea pidemmällä.

Strategian (tai sen yksittäisten toimenpiteiden) implementoinnin toimivuutta ei tässä selvityksessä ole ollut mahdollista tarkastella, mutta strategisen suunnitteluun näkökulmasta Irlanti tarjoaa erinomaisen verrokin Suomelle.

4.2 Viro – digitaaliset ratkaisut kilpailutekijänä

Viro on kiinnostava verrokki Suomelle paitsi maantieteellisen läheisyytensä vuoksi, myös siksi, että Viro on lyhyessä ajassa pyrkinyt muuntautumaan innovaatiovetoiseksi taloudeksi ja panostanut merkittävästi tutkimukseen, kehitykseen ja uusien kasvuyritysten syntymiseen ja houkutteluun.

4.2.1 Estonia 2020 -ohjelma

Vuonna 2011 julkistettu ja vuosittain päivitettävä Viron kansallinen uudistusohjelma (The National Reform Programme) *Estonia 2020* on Viron strategia EU:n *Europe 2020* -strategian toteuttamiseksi. Se vastaa Suomen kansallista Eurooppa 2020 -strategiaa, sisältäen Viron hallituksen tärkeimmät tavoitteet ja toimenpiteet kilpailukyyn ja työllisyyden parantamiseksi vuosina 2015-2020. Ohjelman kaksi tärkeintä pidemmän aikavälin tavoitetta ovat tuottavuuden kasvun parantaminen korkeamman arvonlisän tuotteiden ja palveluiden kautta (mittarina työn tuottavuuden kasvu suhteessa EU:n keskiarvoon) sekä finanssikriisiä edeltäneen korkean työllisyystason saavuttaminen (mittarina työllisyysasteen kasvu 76 %:iin vuoteen 2020 mennessä).

Ohjelma jakautuu neljään osa-alueeseen, jotka liittyvät (1) koulutukseen ja tasa-arvoon, (2) yritysten kilpailukykyiseen toimintaympäristöön, (3) kestäväan talouteen ja energiaan sekä (4) kestäväan ja sopeutumiskykyiseen julkiseen sektoriin. Tämän selvityksen kannalta kiinnostavimmat tavoitteet ja toimenpiteet liittyvät erityisesti yritysten kilpailukyyn vahvistamiseen. Tähän liittyvät kolme päätavoitetta ovat T&K-investointien kasvu (3 % BKT:sta vuonna 2020), Viron viennin osuuden kasvu maailmankaupasta (0,110 % vuonna 2020) ja työvoimakustannusten hillitseminen suhteessa tuottavuuteen (työvoimakustannusten nousu ei ylitä tuottavuuden kasvuvauhtia).

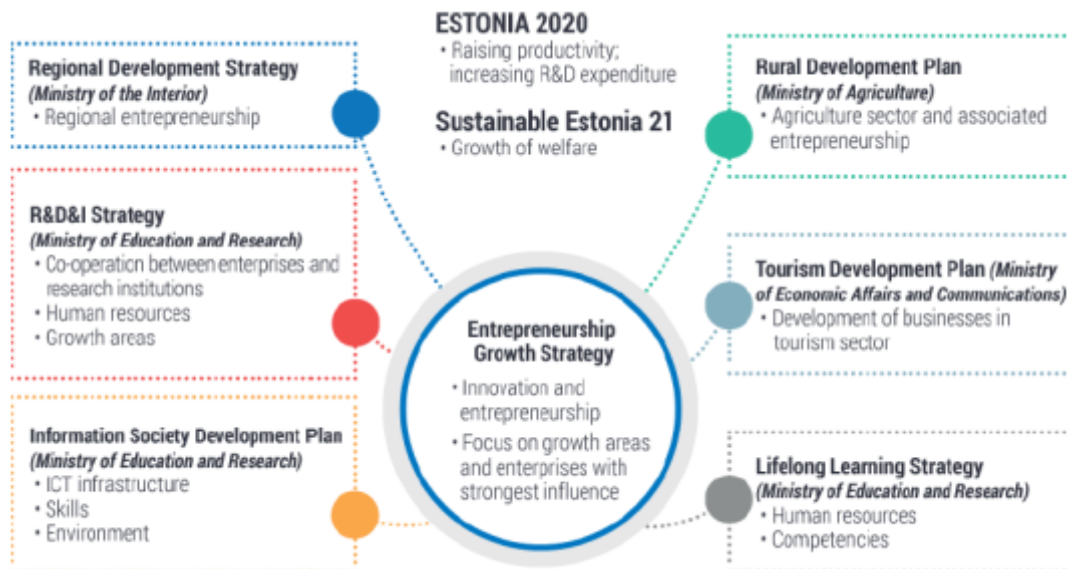
Yritysten toimintaympäristön kilpailukyyn osa-alue jakautuu edelleen kuuteen alla listattuun alatavoitteeseen. Tavoitteet ovat säilyneet pieniä täsmennyksiä lukuun ottamatta samana vuodesta 2011 lähtien. Kaiken kaikkiaan Viron ohjelmassa painottuu vahvasti koulutukseen ja osaamiseen, startup- ja kasvuyrittäjyyteen sekä T&K-panostusten vahvistamiseen

tähtäävät toimet. Tähän liittyviä teemoja ja toimenpiteitä vuoden 2017 toimintasuunnitelmassa ovat esimerkiksi:

- Ulkomaisia erityisasiantuntijoita koskevan lainsäädännön kehittäminen osaavan työvoiman ja investointien varmistamiseksi (sisältäen mm. sijoittajia ja startup-yrityksiä ja ICT-osaajia koskevat erityissäädökset)
- Yrittäjyyskoulutuksen kehittäminen kaikilla koulutustasoilla esim. oppimateriaaleja ja opetusmenetelmiä kehittämällä sekä osallistamalla aktiivisemmin yrittäjiä koulutuksen suunnitteluun
- Yrittäjyyden tukipalveluiden vahvistaminen ja yksinkertaistaminen (esim. Enterprise Estonian aloittaville yrityksille suunnattujen toimenpiteiden (esim. neuvonta, koulutus, mentorointi, startup-avustukset) vahvistaminen sekä vientipalveluiden vahvistaminen)
- Varhaisen vaiheen pääomasijoitustoiminnan vahvistaminen innovatiivisten ja korkean kasvupotentiaalin yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi

4.2.2 Estonian Entrepreneurship Growth Strategy 2020

Viron kasvuyrittäjyysstrategia (Estonian Entrepreneurship Growth Strategy 2020) on Viron keskeisin yrittäjyyteen liittyvä dokumentti. Strategia julkistettiin vuonna 2013, sisältäen tavoitteet vuosille 2017-2020. Strategia on suoraan linkitetty Estonia 2020 -strategian tavoitteisiin työn tuottavuuden ja työllisyyden kasvusta. Lisäksi strategia linkittyy muihin olemassa oleviin strategioihin kuten aluekehitysstrategiaan ja TKI-strategiaan. Huomionarvoista on, että kansallisessa kasvuyrittäjyysstrategiassa huomio on kaikkein potentiaalisimmissa kasvuyrityksissä ja -aloissa, aluekehitysstrategioiden keskittyessä paikallisesti tai alueellisesti toimiviin yrityksiin.

Kuvio 12. Viron kasvuyrittäjyysstrategian asemoituminen suhteessa muihin strategioihin.

Kasvuyrittäjyysstrategia jakautuu toimenpiteisiin jotka liittyvät (1) tärkeimpiin kasvualoihin ja (2) suurimman potentiaalin yrityksiin. Kasvualojen edistämisen osalta tärkeimmät instrumentit ovat yhteistoimintaverkostojen kehittäminen, kysyntälähtöiset politiikkatoimet (esim. julkiset hankinnat) ja startup-yrittäjyyden edistäminen. Läpikäyvinä periaatteena strategiassa on fokuoiminen yritysten osaamisen ja kyvykkyyksien vahvistamiseen projektien rahoituksen sijaan. Rahallisen tuen osalta tavoitteena on hyödyntää suorien

avustusten sijaan esim. verotukseen tai pääomasijoitukseen liittyviä instrumentteja ja lisätä maksullisten palveluiden osuutta.

4.2.3 Sähköinen e-oleskelulupa yrityksen perustamiseen

Virossa on ollut käytössä sähköinen e-kansalaisuus vuodesta 2014. Se mahdollistaa verkossa tehtävän paikasta riippumattoman yrityksen perustamisen, yrityksen pankkitilin avaamisen ja pankkiasioiden hoitamisen sekä muun muassa veroilmoituksen tekemisen Viroon. Ensimmäisenä maana maailmassa Viro on kevästä 2015 alkanut myöntää kansalaisilleen tarjoamat verkkopalvelut mahdollistavia sähköisiä e-oleskelulupia (e-residency) myös muille kuin Viron kansalaisille ja muualla kuin Virossa asuville. Sähköinen e-oleskelulupa on digitaalinen identiteetti, jonka saaneilla on pääsy Viron sähköisiin palveluihin, mukaan lukien henkilökohtaiseen neuvontaan yrityksen perustamisesta ja liiketoiminnasta.

E-oleskeluluvan uskotaan lisäävän Viron houkuttelevuutta liiketoiminta-alueena ja yritysten rekisteröinnin Viroon uskotaan myös lisäävän investointeja, työpaikkoja ja vauhdittavan talouskasvua. Tavoitteena on, että e-virolaisia, sähköisen oleskeluluvan mukaan lukien, on 10 miljoonaa vuoteen 2025 mennessä.¹⁷⁹ Syyskuuhun 2017 mennessä e-oleskelulupaa oli hakenut jo yli 24 000 ihmistä 143 maasta ja luvan saaneet olivat perustaneet yhteensä 3995 yritystä. Suomalaiset ovat olleet aktiivisimpia e-oleskeluluvan hakijoita, 13,11 prosenttia kaikista, ja perustaneet syyskuuhun 2017 mennessä 257 yritystä Viroon. Eniten yrityksiä ovat perustaneet ukrainalaiset, 269 yritystä.¹⁸⁰

E-oleskelulupa myönnetään henkilötietojen perusteella, jotka varmennetaan oikeiksi. Luvan saavalle toimitetaan digitaalinen henkilökortti, jolla hän kirjautuu palveluihin ja tunnistautuu verkossa. Lupa oikeuttaa verkossa samoihin palveluihin, kuin Virossa ja yrityksen perustamiseen verkkoympäristössä, mutta ei toimi lupana oleskella Virossa tai muualla EU:ssa.¹⁸¹

Yrityksen perustaminen ja liiketoimintaan liittyvien asiakirjojen hallinta ja allekirjoittaminen on mahdollista tehdä kokonaisuudessaan sähköisesti ja etänä. Prosessista on karsiutunut pois hallinnollisia vaiheita ja yrityksen perustaminen verkossa on nopeaa. Tarjolla on myös laaja skaala kohdennettuja verkkopohjaisia palveluita tukemaan myös itse liiketoimintaa.¹⁸²

E-oleskelulupa on osa laajempaa virolaista tietoyhteiskunnan kehittämissuunnitelmaa, jonka tavoitteena on kehittää Virosta turvallinen sähköinen e-state -valtio, joka tarjoaa ympäri vuorokauden automatisoituja sähköisiä e-services -palveluita.¹⁸³ Vuonna 2013 Viron hallituksen hyväksymä Digital Agenda 2020 for Estonia sisältää e-oleskeluluvan kehittämisen lisäksi ICT-infrastruktuurin kehittämisen muun muassa maan kilpailukykyä lisäämään. Informaatioyhteiskunnan kehittämisestä ja agendan toteuttamisesta vastaa talous- ja viestintäministerin koordinoima tietoyhteiskuntaneuvosto, jossa on edustettuina valtion viranomaisten lisäksi yksityisen ja kolmannen sektorin edustajia.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Ministry of Economic Affairs and Communications, Estonia has launched its e-residency program. 2.2.2015. <https://www.mkm.ee/en/estonia-has-launched-its-e-residency-program> viitattu 25.9.2017

¹⁸⁰ Republic of Estonia, e-Residency, Real-time monitoring, <https://app.cyfe.com/dashboards/195223/5587fe4e52036102283711615553> viitattu 25.9.2017

¹⁸¹ Republic of Estonia, e-Estonia, Become an e-resident, <https://e-resident.gov.ee/become-an-e-resident/> viitattu 25.9.2017

¹⁸² Republic of Estonia, Business and finance, <https://e-estonia.com/solutions/business-and-finance/e-business-register/> viitattu 25.9.2017

¹⁸³ Republic of Estonia, e-Estonia, Ambitious future, <https://e-estonia.com/> viitattu 25.9.2017. Ks. myös, Vaarik, D. Where Stuff Happens First – White paper on Estonia's Digital Ideology, BDA/Think tank of the President of Estonia, https://www.mkm.ee/sites/default/files/digitalideology_final.pdf

¹⁸⁴ Ministry of Economic Affairs and Communication, Estonia. Information society. 26.3.2015. <https://www.mkm.ee/en/objectives-activities/information-society> viitattu 25.9.2017

4.2.4 Opit Suomelle

Irlannin tavoin myös Viron esimerkissä hyvänä käytäntönä nousee esiin yrittäjyysstrategian kokonaisuus ja asemoituminen suhteessa muihin strategioihin. Virossa on pyritty määrätietoisesti siirtymään ”tehokkuusvetoisesta” taloudesta innovaatiovetoiseksi taloudeksi ja tehty merkittäviä panostuksia tuotekehitykseen ja startup-ekosysteemin rakentamiseen. Pienenä kansantaloutena Virossa on kiinnitetty erityistä huomiota osaavan työvoiman ja startup-yrittäjien houkutteluun ulkomailta. Tässä suhteessa Viro on pyrkinyt rakentamaan kilpailuetuaan mm. hallinnon keveyden ja sähköisten palveluiden avulla.

4.3 Alankomaat – kansainvälisten osaajien houkuttelija

Alankomaiden lähestymistavat yrittäjyyspolitiikkaan ja kansainväliseen liikkuvuuteen ovat Suomen kannalta kiinnostavia koska niiden kautta käsitellään pitkälti samoja tunnistettuja haasteita ja tilanteita, joihin yrittäjyyspaketin toimenpiteillä pyritään Suomessa vastaamaan. Tätä selvitystä varten tehdyissä asiantuntijahaastatteluissa Alankomaat nostettiin myös usein esiin maana, josta Suomella olisi opittavaa näiden nimenomaisten toimenpiteiden osalta.

Alankomaissa erityyppisille yrityksille on suunnattu erilaisia strategisia toimenpiteitä. Painotus on vahvasti kasvuyrittäjyyttä tukevissa politiikkatoimenpiteissä (scale-up policy) ja tavoitteena on yltää maailman viiden kilpailukykyisimmän valtion joukkoon sekä nostaa T&K –investointien taso 2,5 % BKT:sta vuoteen 2020 mennessä. Tavoitteen saavuttaakseen hallitus on laatinut erillisen toimintasuunnitelman, *Ambitious Entrepreneurship Action Plan’in*, jolla nimenomaisesti kasvuhaluista ja kunnianhimoisia yrityksiä tuetaan erityistoimin.¹⁸⁵

4.3.1 Ambitious Entrepreneurship Action Plan

Hallituksen toimintasuunnitelma **Ambitious Entrepreneurship Action Plan** kohdistuu erityisesti innovatiivisiin ja kunnianhimoisiin yrityksiin ja niiden kasvupyrkimysten tukemiseen. Toiminnan jalkauttamiseen on osoitettu 75 miljoonaa euroa, joka osoitetaan toimenpiteisiin, joilla parannetaan erityisesti alkuvaiheen rahoituksen saatavuutta, vahvistetaan Alankomaiden asemaa startup-yrittäjyyden kansainvälisissä vertailuissa ja houkutellaan ulkomaisia startupeja Alankomaihin mm. **Startup Delta –aloitteen** kautta, mahdollistetaan yrittäjyysperustainen määräaikainen **oleskelulupa EU:n ulkopuolelta tuleville yrittäjille**, ja edelleen kehitetään **NLevator-aloitetta**, joka toimii alustana kooten yhteen kunnianhimoisia ja kasvua tavoittelevia yrittäjiä ja yrittäjille palveluja ja neuvontaa tarjoavia toimijoita, mentoreita ja rahoitusorganisaatioita. Lisäksi osana tätä toimintaa nähdään myös kansainvälisenä yritysten ja tutkijatahojen yhteistyönä toteutettavien EU:n H2020-puiteohjelmahankkeiden ja Eurostars-projektien rahoitus.¹⁸⁶

4.3.2 Kaikille yrityksille ja yrittäjille suunnatut tukitoimet ja palvelut

Yrittäjiä ja yrityksiä tuetaan Alankomaissa seuraavien keskeisten toimenpiteiden kautta:

¹⁸⁵ Government of the Netherlands. The government supports entrepreneurs, <https://www.government.nl/topics/enterprise-and-innovation/the-government-supports-entrepreneurs>; ks. myös; Government of the Netherlands. Europe 2020, <https://www.government.nl/topics/european-union/europe-2020> viitattu 25.9.2017

¹⁸⁶ Government of the Netherlands. Enterprise and innovation. Supporting ambitious entrepreneurs and startups. <https://www.government.nl/topics/enterprise-and-innovation/supporting-ambitious-entrepreneurs-and-startups> viitattu 20.10.2017)

1. **Rahoituksen saatavuuden parantaminen** – Yrityksille ja erityisesti pk-yrityksille¹⁸⁷ on olemassa erilaisia tuki- ja lainapohjaisia rahoitusjärjestelmiä, verohelpotuksia ja vouchereita.¹⁸⁸

2. **Hallinnollisen taakan keventäminen** – Hallitus on käynnistänyt yrityksiä ja liiketoimintaa koskevien lupa- ja säädösvaikutusten tarkastelun. Prosessissa hyödynnetään Alankomaiden Ministry of Economic Affairs'in toimeksiannosta kehitettyä CAR-menetelmää (Cost driven Approach to Regulatory burdens). Prosessin tavoitteena on kasvattaa liiketoiminnan kannattavuutta keventämällä sääntelyyn liittyvää taakkaa. Prosessissa kuullaan yrityksiä ja valtiohallinnon virastoja. Tavoitteena on tuottaa ratkaisuja vuoden 2017 loppuun mennessä. Tarkistuksia ja helpotuksia on jo tehty esimerkiksi kiinteistöjen käyttötarkoituksilupiin ja tavarankuljetusajoneuvojen sallittuihin toimitusaikatauluihin. Lisäksi on kehitetty mobiiliapplikaatio, johon päivittyvät vaarallisia aineita koskevien säädösten ja ohjeiden muutokset. Applikaation kautta vaarallisia aineita käsittelevät yritykset saavat ajantasaisesti tiedon päivityksistä.¹⁸⁹ Vähittäiskaupan alalla on myös löydetty ratkaisuja ja ideoita, joilla vastata alan tämän hetken tarpeisiin. Alan kehityssuunta on kirjoitettu Ministry of Economic Affairsin ja sidosryhmien '2015 Retail Agenda'an¹⁹⁰.

3. **Sähköisten palveluiden kehittäminen** – Yhteydessä Alankomaiden hallituksen toimeenpanemiin digitalisaatiota edistäviin toimenpiteisiin¹⁹¹ myös yritysten toimintaa helpottamaan on suunnattu ja kehitteillä sähköisiä palveluita. Ondernemersplein.nl sekä sen englanninkielinen versio www.business.gov.nl ovat Ministry of Economic Affairsin avaamia niin sanottuja yhdenluokun sähköisiä palveluita yrittäjille ja yrittäjäksi aikoville. Sivustot kokoavat yhteen laki- ja säädöstietoa sekä sektorikohtaista julkisen sektorin yritysneuvontaa ja – palveluita. Sivusto on myös osa Euroopan komission EUGO-verkoston¹⁹², joka tarjoaa vastaavia tieto- ja neuvontapalveluita EU-tasolla. Lisäksi, startupeille suunnatut julkiset yrityskiohjelmat on koottu Startup Boxiin, joka suosittelee taustakysymyksiin annettujen vastausten perusteella sopivinta tukimuotoa: <http://www.startup-box.nl/>. Kehitteillä on myös sähköinen asiakirjaympäristö yritysten ja viranomaistahojen väliseen yhteydenpitoon ja aiempien yritys kohtaisten asiakirjojen ja tietojen tallentamiseen. Tällä hetkellä olemassa on hollanninkielinen MijnOverheid voor Ondernemers; <http://www.mijnoverheidvoorondernemers.nl/>

4.3.3 Tuki innovaatioille, osaamisen kehittämiseksi ja PPP-yhteistyölle

Valtionhallinto, yksityinen sektori ja korkeakoulut sekä tutkimuslaitokset toimivat yhteistyössä *Top Sector Alliance for Knowledge and Innovationin* (TKI)¹⁹³ kautta kehittämiseksi huippualoista¹⁹⁴ entistä vahvempia. Yhteistyöllä pyritään saamaan

¹⁸⁷ Government of the Netherlands. Enterprise and innovation. Support for small and medium-sized enterprises (SMEs), <https://www.government.nl/topics/enterprise-and-innovation/support-for-small-and-medium-sized-enterprises-smes> viitattu 25.9.2017

¹⁸⁸ Netherlands Enterprise Agency. Subsidies & Programmes. <https://english.rvo.nl/subsidies-programmes> viitattu 25.9.2017

¹⁸⁹ Government of the Netherlands. Customised approach to tackling regulatory burden on business, <https://www.government.nl/topics/reducing-the-regulatory-burden/regulatory-burden-on-businesses/customised-approach-to-reducing-regulatory-burden> viitattu 25.9.2017. Ministry of Economic Affairs (2015). CAR Methodology Manual – a method for identifying regulatory burden within a sector, <https://www.government.nl/binaries/government/documents/reports/2015/05/12/car-methodology-manual-a-method-for-identifying-regulatory-burden-within-a-sector/11052015-car-methodology-manual-def.pdf>

¹⁹⁰ Ministry of Economic Affairs (2015b); Retail Agenda, <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/publicaties/2015/03/17/retailagenda/retailagenda.pdf>

¹⁹¹ Ministry of Economic Affairs (2016), Digital Agenda for the Netherlands – Innovation, trust, acceleration, <https://www.government.nl/binaries/government/documents/reports/2017/04/11/digital-agenda-for-the-netherlands-innovation-trust-acceleration/Digitale+Agenda+ENGELSE+VERSIE.pdf>

¹⁹² Euroopan komissio. Points of Single Contact, http://ec.europa.eu/internal_market/eu-go/index_en.htm viitattu 20.10.2017

¹⁹³ Government of the Netherlands. Encouraging innovation, <https://www.government.nl/topics/enterprise-and-innovation/encouraging-innovation> viitattu 25.9.2017

¹⁹⁴ Puutarhaviilijä ja lisäaineisto, elintarvikkeet, biotieteet ja terveys, kemikaalit, huipputeknologia, energia, logistiikka, luova teollisuus Government of the Netherlands. <https://www.government.nl/topics/enterprise-and-innovation/encouraging-innovation> viitattu 27.10.2017

innovatiivisia tuotteita ja palveluita markkinoille. Lisäksi Alankomaissa on pyritty huomioimaan yrittäjien osaamiseen, yrittäjyyskoulutukseen, koulutuksen ja työelämän linkitykseen sekä tietyillä aloilla osaamisen vahvistamiseen liittyviä seikkoja myös valtionhallinnon tasolla. Esimerkiksi toisen asteen ammatillisella koulujärjestelmällä on useita Innovatiivisten taitojen keskuksia (**Centers for Innovative Skills**), jotka pyrkivät edistämään koulutuksen ja työmarkkinoiden välisiä linkityksiä. Myös korkeakoulujen yhteydessä toimii osaamiskeskuksia (**Centers of Expertise**), joiden tavoitteena on kehittyä kansainvälisiksi osaajia ja opettajia houkutteleviksi keskuksiksi. Tässä kehitysprosessissa yksityisen sektorin kanssa tehtävä yhteistyö on tunnistettu erityisen tärkeäksi.¹⁹⁵

Hallitus panostaa innovaatioiden edistämiseen huippualoilla seuraavin tavoin:¹⁹⁶

- **National Icons Competition** – Hallitus valitsee voittajiksi joka toinen vuosi useampia projekteja ja tuotteita, jotka osoittavat alankomaalaisten innovaatioiden olevan maailman kärkeä. Voittavat innovaatiot kohdistuvat tyypillisesti suuriin yhteiskunnallisiin ja globaaleihin haasteisiin. Vuonna 2016 kilpailun voittivat vesienergiaa kehittävä *Blue Energy*, ekologinen ja vettä säästävä viljelyteknologia *Growboxx*, sekä syöpädiagnostiikan menetelmiä kehittävä *Lighthouse*.¹⁹⁷
- **Innovation Expo** – Joka toinen vuosi järjestettävän tilaisuuden tarkoituksena on vauhdittaa innovaatioita. Tilaisuus toimii myös verkostoitumistapahtumana, joka tuo yhteen yksityisen ja julkisen sektorin edustajia sekä tutkijoita ja muita osaajia. Edellinen Innovation Expo järjestettiin vuonna 2016 Alankomaiden EU-puheenjohtajuuskauden aikaan.¹⁹⁸
- **”Volg Innovate” database** – Tietokanta tarjoaa esimerkiksi Alankomaiden elinkeinoministeriön projektirahoitustiedot. Tietokantaa hallinnoi Netherlands Enterprise Agency (RVO).¹⁹⁹
- **National Research Agenda** – Kansallinen tutkimusagenda on muodostettu eri korkeakoulujen, tiede- ja tutkimusinstituutioiden muodostaman Knowledge Coalitionin toimesta vuonna 2015 ja se kokoaa yhteen keskeisiä tiedehaasteita ja mahdollisia väyliä niiden ratkaisemiseksi. Knowledge Coalition avasi myös alankomaalaisille yrityksille, järjestöille, tutkijoille ja kansalaisille mahdollisuuden nostaa esiin heidän näkökulmastaan keskeisiä tiedehaasteita. Esiin nostetut yli 11 000 tiedekysymystä on työstetty asiantuntijoiden toimesta 140 kysymykseksi ja niihin liittyviksi 16 esimerkinomaiseksi ratkaisuväyläksi. Agenda toimii inspiraationa tiedeyhteisölle ja yhdistää tunnistettujen haasteiden parissa työskenteleviä toimijoita yhteen. Agenda keskittyy Alankomaiden tutkimuksen vahvuuksiin ja sen tarkoituksena on aikaansaada tutkimuksellista synergiaa, lisätä tehokkuutta ja tutkimuksen vaikuttavuutta. Knowledge Coalition on syksyllä 2016 tuottanut myös ehdotuksen julkiselle ja yksityiselle sektoreille investointiagendasta tukemaan kansallisen tutkimuksen agenda.²⁰⁰
- **Innovation Attache Network** – Innovaatioattaseat on sijoitettu Alankomaiden suurlähetystöihin ja konsulaatteihin. Heidän tehtävänä on tukea yrityksiä

¹⁹⁵ Government of the Netherlands. Closing the gap between education and industry. <https://www.government.nl/topics/enterprise-and-innovation/closing-the-gap-between-education-and-industry> viitattu 25.9.2017

¹⁹⁶ Government of the Netherlands. Encouraging innovation. <https://www.government.nl/topics/enterprise-and-innovation/encouraging-innovation> viitattu 25.9.2017

¹⁹⁷ Ministry of Economic Affairs. National Icons 2016. <https://www.nationalicons.nl/> viitattu 25.9.2017

¹⁹⁸ Innovation Expo. <https://www.innovatie-estafette.nl/english> viitattu 26.9.2017

¹⁹⁹ Volg innovatie. <https://www.rvo.nl/onderwerpen/innovatief-ondernemen/research-development/volg-innovatie> viitattu 26.9.2017

²⁰⁰ Duch National Research Agenda. <https://wetenschapsagenda.nl/national-science-agenda/?lang=en> viitattu 26.9.2017; The Knowledge Coalition (2016); Investment agenda for research and innovation, https://wetenschapsagenda.nl/wp-content/uploads/2016/12/nwa_investeringsagenda_eng_digitaal.pdf

kansainvälisessä liiketoiminnassa esimerkiksi luomalla yhteyksiä potentiaalisten partnerien, kuten tutkimuslaitosten, kanssa.

- **Smart Industry** – Aloitteen tavoitteena on tehdä teollisuussektorista kilpailukykyisempi lisäämällä ja parantamalla älytekniikan ja robotiikan luomia mahdollisuuksia.²⁰¹

Pk-yrityksille ja tutkimuslaitoksille on saatavilla innovaatioiden kehittämiseen myös rahallista tukea, esimerkiksi **Innovative Future Fundin** muodossa. Jaettavan summan määrä vuosina 2018–2020 on 5 miljoonaa euroa / vuosi, jonka jälkeen tukimuoto arvioidaan.²⁰²

Lisäksi, Alankomaiden Ministry of Economic Affairs on alullepannut **WBSO-instrumentin** yrityksille, jotka investoivat T&K-toimintaansa. Instrumentin kautta yritysten palkkakustannusten verotusarvo on tuettu.²⁰³ Yrityksiä kannustetaan innovaatioiden kehittämiseen myös niin sanotun **Innovation Box** -verotusjärjestelmän avulla, joka koskee yritysten patenteja ja muuta IP:tä. Vuonna 2017 toteutettujen muutosten myötä järjestelmä tekee eron suurten ja pienten yritysten välillä.²⁰⁴

4.3.4 Kansainvälisten osaajien houkuttelu ja yrittäjyys

Alankomaissa opiskeli lukuvuonna 2016–2017 kaikkiaan 112 000 ulkomaalaista korkeakouluopiskelijaa, joista yli 81 000 opiskelijaa tutkinto-ohjelmissa. Englanninkielisten tutkinto-ohjelmien määrä ja korkeatasoinen opetus vetävät puoleensa opiskelijoita. EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien maisteriopiskelijoiden määrä on suuri erityisesti tekniikan, tieteen ja maataloustieteen koulutusohjelmissa. Valmistuttuaan 30 prosenttia ulkomaisista maisteri- ja jatko-opiskelijoista myös pysyy Alankomaissa vähintään kymmenen vuotta.²⁰⁵ Alankomaiden opetusministeriön teettämän selvityksen mukaan englanninkielisen opetuksen etuna nähdään sen edistämä kansainvälistyminen opiskeluiden aikana ja antamat valmiudet työelämään.²⁰⁶

Koulutuksen kansainvälistämiseen erikoistunut itsenäinen organisaatio Nuffic toimii yhteistyössä opetus- ja ulkoministeriöiden kanssa ja tarjoaa alankomaalaisille korkeakouluille taustatietoa tukemaan korkeakoulujen koulutusohjelmamarkkinointia ja kansainvälisiä rekrytointeja. Tämän lisäksi korkeakoulujen on mahdollista hankkia räätälöityjä palveluita Nufficista, esimerkiksi tiettyjen kohdemaiden potentiaalinen kartoitusta ja etsiä partnereita instituutioiden väliseen yhteistyöhön. Korkeakouluihin suunnatun tiedonvälityksen lisäksi Nuffic tarjoaa tietoa myös ulospäin ja markkinoi koulutus- ja uramahdollisuuksista Alankomaissa 'Study in Holland' –brändin alla. Osaajien houkutteluun ja opiskelijoiden Alankomaihin työllistymisen tukemiseen Nufficilla on ollut käynnissä vuosina 2013–2016 myös ohjelmamuotoinen 'Make it in the Netherlands', joka yhdisti useita hallinnonaloja, korkeakouluja, järjestöjä ja työnantajatahoja.²⁰⁷ Myös Alankomaissa opiskeleville ulkomaisille ja jo pois muuttaneille on suunnattu oma verkkopohjainen Study in

²⁰¹ Smart Industry – Dutch Industry fit for the future. <https://www.smartindustry.nl/en/> viitattu 26.9.2017

²⁰² Government of the Netherlands. Encouraging innovation. <https://www.government.nl/topics/enterprise-and-innovation/encouraging-innovation> viitattu 25.9.2017

²⁰³ Netherlands Enterprise Agency (2017). Technological development is rewarding! – the WBSO in 2017. <https://english.rvo.nl/sites/default/files/2016/02/170124%20Infosheet%20WBSO%202017.pdf>

²⁰⁴ European Patent and Trademark Attorneys, Netherland (NLO). The Innovation Box. https://www.nlo.eu/en/services/advice/innovation_box/ viitattu 26.9.2017; Oosterhoff, H.D. & de Nies, I.J (2016). Evaluation of the innovation box, EY, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-evaluation-of-the-innovation-box/\\$File/EY-evaluation-of-the-innovation-box.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-evaluation-of-the-innovation-box/$File/EY-evaluation-of-the-innovation-box.pdf)

²⁰⁵ Huberts, D. (2017). Update: Incoming student mobility in Dutch higher education 2016–17. Nuffic. <https://www.nuffic.nl/en/publications/find-a-publication/update-incoming-student-mobility-in-dutch-higher-education-2016-17.pdf/view>

²⁰⁶ Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (2017). Foresight study on 'Language policy in Dutch higher education' – English summary. <https://www.knaw.nl/en/news/publications/nederlands-en-of-engels>

²⁰⁷ Nuffic. International education marketing. <https://www.nuffic.nl/en/internationalisation/market-information>; Nuffic. Branding of Dutch higher education. <https://www.nuffic.nl/en/study-and-work-in-holland/branding-of-dutch-higher-education>; Nuffic. Make it in the Netherlands programme 2013–2016. <http://www.government.nl/files/documents-and-publications/reports/2013/11/25/actionplan-make-it-in-the-netherlands-2013-2016/actionplan-make-it-in-the-netherlands-english-version.pdf> viitattu 12.10.2017

Hollandin yhteydessä toimiva Holland Alumni –verkosto, joka tarjoaa tietoa muun muassa uramahdollisuuksista Alankomaissa, tietoa yrityksen perustamiseen, kulttuuri- ja tapatietoa ja tietoa ympäri maailman järjestettävistä infotilaisuuksista. Sivustolla on koottuna myös tietopaketti kansainvälisen osaajan rekrytoivalle työnantajalle.²⁰⁸ Nuffic kohdistaa koulutukseen liittyviä palveluita ja toimia myös pakolaisena Alankomaissa oleskeleville. Sekä opiskelijoille että oppilaitoksille tarjottavien koulutusmahdollisuuksia koskevien tietopakettien lisäksi palveluita ovat esimerkiksi aiempien suoritusten ja tutkintojen hyväksiluettavuuden selvittäminen, jota varten on avattu nettisivusto 'International credential evaluation': <https://www.idw.nl/en/>.²⁰⁹

Nufficin sekä aiemmin mainittujen StartupDeltan ja korkeakoulujen yhteydessä toimivien osaamiskeskusten lisäksi kansainvälisiä osaajia houkuttelee Alankomaihin myös kevennetyin lupaprosessein ja esimerkiksi korkean teknologian kiihdyttämö Brainportin kautta.

EU:n ulkopuolelta tuleva henkilö tarvitsee oleskeluluvan voidakseen työskennellä (lukuun ottamatta työharjoittelua ja kausityötä) tai perustaa yrityksen Alankomaissa. Uuden Modern Migration Policy Act'in myötä oleskelulupaprosessi ja käytännöt ovat päivittyneet. Tärkein muutos on vastuiden jakautumisessa. Sen sijaan, että Alankomaiden Immigration and Naturalisation Service (IND) tarkistaisi jokaisen yksittäisen hakemuksen ennen luvan myöntämistä, IND tarkistaa nyt lupaa hakevien henkilöiden mentoreiden/fasilitaattoreiden tai sponsoreiden (yritysten, instituutioiden) antamat lausunnot. Käsittely nopeuttaa kansainvälisten osaajien mahdollisuutta työllistyä tai perustaa yritys Alankomaissa. Kansainvälisiä osaajia ja startup-yrittäjien maahantuloa on helpotettu ja heitä houkuttelee muun muassa seuraavilla lupamalleilla²¹⁰:

- **Startup-yrittäjän oleskelulupa** – Vuodesta 2015 alkaen startup-yrittäjän on ollut mahdollista hakea vuoden mittaista oleskelulupaa yrityksen perustamiseksi. Oleskeluluvan ehtona on, että henkilö saa ohjausta yrityksen perustamiseen kokeneelta Alankomaissa olevalta mentorilta. Netherland Enterprise Agency arvioi arvioi mentoreiden/fasilitaattorien soveltuvuuden tehtävään ja ylläpitää listaa jo hyväksytyistä henkilöistä. Startup-yrittäjän oleskelulupaohjelma tarjoaa myös tarvittavaa tukea yrittäjälle kehittää ja kasvattaa perustamansa startupin toimintaa. Vuoden oleskelulupavaiheen jälkeen mentori antaa lausunnon oleskeluluvan jatkoa hakevan yritystoiminnasta. Vastaavasti henkilö voi hakea oleskelulupaa itsensä työllistäjänä.²¹¹
- **Orientoiva vuosi korkeasti koulutetulle ulkomaalaiselle** – Vuoden 2016 maaliskuusta myös korkeasti koulutettujen on ollut mahdollista hakea vuoden määräaikaista oleskelulupaa. Oleskelulupa on suunnattu Alankomaissa opiskelleille, muualla korkeasti koulutetuille ja tieteellistä tutkimusta Alankomaissa tekeville. Alankomaissa opiskelevien on mahdollista hakea oleskelulupaa heti valmistuttuaan, tai kolmen vuoden sisällä valmistumisestaan. Oleskelulupavuoden voi näin käyttää työpaikan etsimiseen ja siten hakea oleskelulupaa korkean osaamisen perusteella (highly skilled migrant) tai oman startup-yrityksen perustamiseen.²¹²
- **Korkean osaamisen perusteella myönnettävä oleskelulupa** – Korkean osaamisen perusteella oleskelulupaa hakevalla täytyy olla tunnustettu sponsori,

²⁰⁸ Holland Alumni. <https://www.hollandalumni.nl/> Viitattu 12.10.2017

²⁰⁹ Nuffic. Refugees. <https://www.nuffic.nl/en/news/news-topics/refugees/refugees> viitattu 12.10.2017

²¹⁰ Immigration and Naturalisation Service (2017). Coming to work in the Netherlands. <https://ind.nl/en/Forms/3086.pdf>

²¹¹ Government of the Netherlands. Entrepreneurs from abroad. <https://www.government.nl/topics/immigration/options-for-entrepreneurs-and-employees-from-abroad/entrepreneurs-from-abroad>; Immigration and Naturalisation Service. Self employed person. <https://ind.nl/en/work/Pages/Self-employed-person.aspx> viitattu 6.10.2017

²¹² Government of the Netherlands. Residence permit for the orientation year as a highly educated migrant seeking employment. <https://www.government.nl/topics/immigration/options-for-entrepreneurs-and-employees-from-abroad/orientation-year-highly-educated-persons> 25.9.2017

joka voi olla osaajan rekrytoiva yritys tai instituutio, jonka IND on tunnistanut sponsoriksi. Osaajien rekrytoinneissa ehtona on tietyt palkkauksen alarajat.²¹³

- **Ulkomaiset sijoittajat** – Myös ulkomaisten sijoittajien, joiden pääoman arvo on vähintään €1 250 000 ja jotka investoivat Alankomaihin, on mahdollista saada oleskelulupa. Lupamalla on muutettu vuonna 2016 houkuttelemaan enemmän hakijoita. Sijoittajille myönnetyn ensimmäisen oleskeluluvan kesto on pidennetty yhdestä vuodesta kolmeen ja ennen vaaditun auditointiraportin sijaan IND toteuttaa tarkistukset vain tiettyihin liiketoimiin.²¹⁴

StartupDelta²¹⁵

StartupDelta on hallituksen aloitteesta vuonna 2015 aloitettu startup-ekosysteemi-ohjelma, joka on sittemmin kehittynyt itsenäiseksi PPP-yhteistyöksi, joka pyrkii kehittämään maan startup-ekosysteemiä maailman kärkijoukkoon. Ajatus StartupDeltan käynnistämiseksi tuli yrittäjiltä, jotka halusivat edistää yritystoimintaa yhteistyössä poliittisten toimijoiden kanssa. StartupDelta linkittää yhteen 13 kaupunkialuetta, joilla jokaisella on omat vahvuutensa ja erikoistumisalansa. StartupDelta toimii yhteistyössä Alankomaiden keskeisten innovaatiotoimijoiden, ministeriöiden (elinkeinoministeriö, opetusministeriö ja oikeusministeriö), startup-yhteisön ja muiden partnereiden kanssa toteuttaen hallituksen toimintasuunnitelmaa. Tavoitteena on tuoda Alankomaiden startup-ekosysteemit yhteen ja helpottaa osaamisen ja tiedon saatavuutta sekä verkostoihin ja markkinoille pääsyä. Aloitteessa mukana olevat toimijat ja kumppanit jakavat vetovastuuta toimintasuunnitelman eri osa-alueista. Näin ollen muutos ja kehitys tapahtuvat ekosysteemin sisällä sitä itseään edistäen.

StartupDelta Action Plan

- **One single hub** – Connect & promote the Dutch startup ecosystem as on Single Hub.
- **Access to Capital** – Grow overall pool of 'smart' funding for startups. Attract more foreign (VC) funds
- **Access to Networks** – Link NL startups to the rest of the world. Increase and improve quality of mentoring for startups. Attract and support foreign startups in the Netherlands. Contribute to relevant international startup networks to complete the European Single Market
- **Access to Markets** – Open up public procurement to startups. Lower barriers for launching customers: connect startups & corporates. Remove barriers for startups to EU markets.
- **Access to Talent and Skills** – Address shortage in tech talent. Facilitate entrepreneurship in education.
- **Access to Knowledge & Technology** – Boost academic startups

Brainport Eindhoven – high tech growth accelerator²¹⁶

Brainport näkee vahvuuksikseen t&k-toiminnan, teknologian ja avoimen innovaation. Brainport pyrkii uuden Next Generation –strategiansa mukaisesti mukautumaan alati muuttuvaan ympäristöön ja uudelleen kehittämään toimintamalleja siten, että yhteistyö yhä useampien sidosryhmien kanssa on mahdollista, tähän kuuluu julkisen sektorin, korkeakoulujen ja yritysten lisäksi myös asiakkaat, kuluttajat, sijoittajat, suunnittelijat, yritykset... Strategian mukaisesti Brainport pyrkii löytämään yhtymäkohtia teknologian, designin ja yhteiskunnallisten innovaatioiden välillä ja rakentamaan siltoja muihin kansainvälisiin korkean osaamisen alueisiin.

Brainport pyrkii houkuttelemaan kansainvälisiä osaajia Eindhoveniin ja yhdistämään osaajat ja työnantajat. Osaajat ympäri maailman voivat tallentaa profiilinsa yritysten nähtäväksi online platform **talentBOXiin**,²¹⁷ joka tarjoaa uramahdollisuuksia erityisesti teknologia- ja IT –alojen yrityksiin ja tutkimuslaitoksiin. TalentBOX-alustassa on myös automaattinen match making –toiminto ja sen kautta myös rekisteröityneet

²¹³ Immigration and Naturalisation Service. Highly skilled migrant. <https://ind.nl/en/work/Pages/Highly-skilled-migrant.aspx> viitattu 6.10.2017

²¹⁴ Government of the Netherlands. Foreign investors. <https://www.government.nl/topics/immigration/options-for-entrepreneurs-and-employees-from-abroad/foreign-investors>

²¹⁵ StartupDelta. <https://www.startupdelta.org/about-startupdelta/startupdelta/> viitattu 26.9.2017

²¹⁶ Brainport Eindhoven. <https://www.brainport.nl/en/about-brainport> viitattu 26.9.2017

²¹⁷ Brainport. talentBOX. <https://www.brainporttalentbox.com/> viitattu 26.9.2017

osaajat voivat olla suoraan yhteydessä potentiaaliin työnantajiin ja hakea avoimeksi ilmoitettuja työpaikkoja. Alustalta löytyy myös ajankohtainen tieto Alankomaiden teknologiasektorista ja alan verkostoista.

4.3.5 Opit Suomelle

Alankomaiden osalta hyvänä käytäntönä esiin nousee erilaisten yritysmuotojen tunnistaminen ja sitä kautta strategisesti suunnattujen toimenpiteiden mahdollinen kohdistaminen, erityisesti nopeatempoisille kasvuyrityksille. Yritysten arjen toimivuuteen pyritään vaikuttamaan erimerkiksi hallinnollista taakkaa keventämällä ja tiedonkulkua parantamalla hyödyntäen sähköisiä palveluita. Alankomaissa panostetaan myös vahvasti innovaatioiden syntymiseen sekä osaamisen kehittämiseen ja välittämiseen eri toimijoiden välillä. Tässäkin mielessä yhteistyö valtionhallinnon, yksityisen sektorin ja korkeakoulujen sekä tutkimuslaitosten välillä tiettyjen valikoitujen kansallisten huippualojen vahvuuksien kehittämiseksi ja innovaatioiden synnyttämiseksi on hyvä esimerkki.

Yksityisellä sektorilla nähdään olevan lisäksi tärkeä rooli korkeakoulujen yhteydessä toimivien osaamiskeskusten kehittämisessä kansainvälisiä osaajia ja myös opettajia houkutteleviksi keskuksiksi. Kansallisen korkeantason osaamisen esiin nostaminen muun muassa kilpailujen ja tilaisuuksien kautta auttaa myös tunnistamaan olemassa olevaa potentiaalia ja tuomaan yhteen eri toimijoita kehittämään uusia innovaatioita, kuten kansallisen tutkimusagendan yhtenä pyrkimyksenä on.

Alankomaiden kohdalla hyvinä käytäntöinä voidaan nostaa esiin myös kansainvälisten osaajien ja yrittäjien houkutteluun liittyvät toimet. Alankomaiden korkeakoulujärjestelmä vetää puoleensa ulkomaisia opiskelijoita ja se nähdäänkin yhtenä osana kansainvälisten osaajien houkuttelua. Monet opiskelijat luovat yrityksiin ja organisaatioihin kontakteja jo opiskeluvaiheessa ja suuri määrä tutkinnon suorittaneista jää valmistuttuaan työskentelemään Alankomaihin – myös poislähteneisiin pyritään pitämään yhteyttä ja houkuttelemaan osaajia takaisin. Osaajien ja innovatiivisten yrittäjien houkutteluun panostetaan myös lupakäytäntöjen ja kohdennetun mentoroinnin kautta. Panostus tiedonvälitykseen ja osaajien ja työnantajien törmäyttämiseen eri alustoilla näyttäytyy myös hyvänä käytäntönä. Alueellisiin vahvuuksiin rakentuvilla ekosysteemeillä on osaltaan merkittävä rooli uusien innovaatioiden kehityskenttänä ja ne myös houkuttelevat Alankomaihin osaajia ulkomailta.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

Seuraavassa on kuvattu selvityksen tekijöiden johtopäätökset selvitykselle asetettuihin kysymyksiin sekä suositukset yrittäjyyspaketin vahvistamiseksi.

5.1 Vastaukset tutkimuskysymyksiin

1. Huomioivatko yrittäjyyspaketin toimenpiteet riittävästi yrittäjyyden nykyiset ja ennakoitavat uudet kehityssuunnat?

Selvityksessä on tunnistettu erityisesti kolme yrittäjyyden yleistyvää kehityssuuntaa, joilla on nähtävissä merkittäviä vaikutuksia yrittäjyyden luonteeseen lähitulevaisuudessa, ja jotka yrittäjyyspaketin tulisi vastaisuudessa myös huomioida. Nämä ovat 1) *digitaalinen alusta- ja jakamistalous*, 2) *itsensätyöllistämisen ja kevytyrittäjyyden yleistyminen* sekä 3) *kansainvälisen liikkuvuuden ja maahanmuuton lisääntyminen*.

Digitaalisuus ja sen mahdollistama alusta- ja jakamistalous ovat merkittäviä ja yhä laajenevia ilmiöitä. Ne mahdollistavat uudenlaiset yrittämisen ja työn tekemisen sekä teettämisen tavat. Digitalisaation mahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen pk-yrityksissä vaatii pk-yritysten digitaalisen muutoksen fasilitoimista. Tästä johtuen, on tärkeää, että kaikkien yritysten digitalisoituminen huomioidaan myös yrittäjyyspolitiikassa. Julkinen toimija voi edistää, tukea ja fasilitoida pk-yritysten uusiutumista ja digitalisoitumista.

Digitalisaatio mahdollistaa myös entistä tehokkaamman ja nopeamman työn ja tekijän yhdistämisen. Tämän selvityksen ja yrittäjyyspaketin erityisenä kohderyhmänä oleville itsensätyöllistäjille ja mikroyrittäjille digitalisoitumisen mahdollistama jakamistalous tarkoittaa uutta tapaa myydä osaamistaan ja palvelujaan. Työn suorittavan henkilön kannalta keikkatalous tarkoittaa usein epäsäännöllistä työtä, monia eri tulonlähteitä, epävarmuuden lisääntymistä ja mahdollisesti myös heikompa tulotasoa.

Toisaalta itsensätyöllistämiseen liittyvä joustavuus myös mahdollistaa mm. työskentelyn useille päämiehille samanaikaisesti ja sallii työn joustavan yhdistämisen esimerkiksi opiskeluun. Usein itsensätyöllistäjät ovat tyytyväisiä asemaansa ja työskentelevät mieluummin yrittäjinä kuin palkansaaajina. Merkittäviä tyytyväisyyttä lisääviä tekijöitä ovat mm. valta päättää itse työajoista, mahdollisuus työskennellä usealle päämiehelle ja mahdollisuus palkkatyösuhdetta parempiin ansioihin.

Jotkin maat ovat pyrkineet kannustamaan kansalaisiaan pienimuotoiseen jakamistalouden alalla tapahtuvaan yrittäjyyteen veroetujen ja -vapautusten avulla. Euroopan maista mm. Belgia ja Iso-Britannia ovat ottaneet käyttöön pienille alustatalouden piirissä ansaituille tuloille voimakkaita veroetuja tai jopa täyden verovapauden. Näiden veroetuuksien voi olettaa kannustavan ihmisiä tarjoamaan työtään alustojen kautta. Samalla tulee kuitenkin olla tietoinen siitä, ettei edullinen verokohtelu muodosta uusia kannustinloukkuja siirryttäessä suuremman mittakaavan yrittäjyyteen, tai vääristä markkinoita ja kilpailutilannetta yritysten ja yrittäjien välillä.

Digitalisoitumisen mahdollisuuksiin tarttumista tulisi tukea myös politiikan keinoin. Digitalisoituminen on huomioitu myös yrittäjyyspaketissa mm. itsensätyöllistäjien aseman kannalta, ja toisaalta innovaatioasetelin muodossa. Ilmiö on kuitenkin merkitykseltään erittäin suuri ja laaja-alainen. Digitalisaation asettamiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin tarttuminen

kaipaisikin systeemistä ja nykyistä yrittäjyyspakettia laaja-alaisempaa toimenpidekokonaisuutta.²¹⁸

Itsensätöyöllistämisen ja kevytyrittämisen yleistyessä on tärkeää vahvistaa mahdollisuuksia harjoittaa myös pienimuotoista ja osa-aikaista yrittäjätoimintaa, sekä huolehtia, että lainsäädäntö mahdollistaa eri tulonlähteiden ja yrittäjä-, palkansaaja- tai muiden asemien yhdistämisen. Myös yritysten ja yrittäjien osaamiseen tulee kiinnittää huomiota.

Itsensätöyöllistäjien määrä on kasvussa niin Suomessa kuin ulkomailla. Suomessa itsensätöyöllistäjät katsotaan yksinyrittäjiksi, heidän asemansa on yrittäjämäinen siinä mielessä, että he ovat itse vastuussa siitä kuinka paljon ja milloin he työskentelevät ja saavat yleensä korvauksen tekemiensä töiden perusteella. Itsensätöyöllistäjillä ei ole työsuhteeseen kuuluvaa turvaa, eikä työntekijäasemaan kuuluville henkilöille taattuja oikeuksia esim. vuosilomiin, sairausajan palkkaan tai työttömyyskorvaukseen.

Sosiaali-, työttömyys- ja eläketurva, ja etenkin niihin liittyvät loukut ovat yrittäjyyteen ryhtymistä hidastava tekijä erityisesti itsensätöyöllistäjien, ammatinharjoittajien ja yksinyrittäjien kohdalla. Yrittäjien sosiaaliturvajärjestelmän kehittäminen siten, että se on ennustettava eikä johda kannustinloukkuihin yrittäjyyttä harkitsevien tai sivutoimisesti harjoittavien henkilöiden kohdalla on siten tärkeä tavoite.

Hallitus on näillä näkymin toteuttamassa selvityshenkilöiden Löfgrenin ja Hellsténin ehdottamista toimenpiteistä työttömälle henkilölle annettavaa mahdollisuutta kokeilla yrittäjyyttä ilman, että yrittäjyys vaikuttaa neljän kuukauden ajan työttömyysturvaan. Uudistuksen pitäisi mahdollistaa työttömälle työnhakijalle riittävän ajan selvittää voisiko yrittäjyys olla työllistymiseen johtava vaihtoehto.

Tällä hetkellä henkilö voi Suomessa olla vakuutettuna vain palkansaajana tai yrittäjän työttömyyskassassa, vaikka hän työskentelisi sekä palkansaajana että yrittäjänä. Selvityshenkilöiden ehdottamista toimenpiteistä ns. yhdistelmävakuutus on tällä hetkellä selvityksessä, ja toteutuessaan se ainakin periaatteessa on tärkeä uudistus selkeyttämään työntekijä- ja yrittäjäasemissa samanaikaisesti ja rinnakkain työskentelevien henkilöiden työttömyysturvaa. Uudistuksen arvioidaan parantavan erityisesti nykyisen työttömyysturvajärjestelmän ulkopuolelle jäävien itsensätöyöllistäjien mahdollisuuksia päästä ansiosidonnaisen työttömyysvakuutuksen piiriin.

Sosiaaliturvan yhteydessä on tärkeää huomioida, että epäselviä tilanteita ja kannustinloukkuja voi työttömyysturvan lisäksi liittyä myös muuhun sosiaaliturvaan, kuten Kelan tai kuntien maksamiin toimeentulo- tai asumistukiin, jos yrittäjyyttä harkitseva tai hänen perheenjäsenensä on em. tukien piirissä. Tässä selvityksessä ei ole kuitenkaan ollut mahdollisuutta syventyä tähän asiaa tarkemmin.

Kansainvälisen liikkuvuuden ja maahanmuuton lisääntyminen on tärkeää huomioida yrittäjyyspolitiikassa. Ilmiö on kattavasti huomioitu yrittäjyyspaketin vahvistamistoimenpiteissä. Ilmiö on hyvin monipuolinen, sillä maahanmuuttajat eivät ole homogeeninen ryhmä. Yhtäältä yrittäjyys voi olla vaihtoehto monelle matalasti koulutetulle maahanmuuttajalle, joiden työllistyminen palkansaajana on vaikeaa, ja toisaalta ilmiön toisessa päässä puhutaan kansainvälisistä huippuosajista ja yrittäjistä, joiden houkuttelu Suomeen tai suomalaisten yritysten palvelukseen on elinkeinoelämän kilpailukyvyyn ja uudistumisen kannalta olennaisen tärkeää.

²¹⁸ TEM:ssä on valmistelussa digitaalisen liiketoiminnan tiekartta

Yleisesti maahanmuuttajille suunnattujen tukitoimien yhteensovittaminen on tärkeää. Esimerkiksi kotimaisen kielen osaamisen merkitys osana maahanmuuttajien kotoutumista ja työmarkkinoille sijoittumista on tunnustettu jo pitkään keskeiseksi haasteeksi. Kielikoulutukseen osallistuminen on kuitenkin sidonnaista kotoutumiskoulutuksessa mukana olemiseen, joka edellyttää paitsi ilmoittautumista työnhakijaksi, myös työttömyyttä. Työsuhteiden kestot ovat yleisesti lyhentyneet ja moni toimii samanaikaisesti useassa eri työmarkkina-asemassa, mm. yrittäjänä, palkansaajana ja/tai esimerkiksi opiskelijana. Vaikka suomalaisten yritysten näkökulmasta usein juuri maahanmuuttajien vieraiden kielten taidot nousevatkin esiin merkittävänä hyötynäkökulmina ajatellen kansainvälistä verkostoitumista, on tästä huolimatta oleellista tarjota maahanmuuttajille monipuolisia mahdollisuuksia osallistua kotoutumistoimenpiteisiin, kehittää omaa osaamistaan ja soveltuvuuttaan työmarkkinoille sekä halutessaan harjoittaa myös yritystoimintaa. Työmarkkinoiden muuttuessa myös maahanmuuttajille tarjottavien palveluiden on syytä mukautua ja mahdollistaa esimerkiksi kotoutumispalveluiden kautta tarjotussa kielikoulutuksessa mukanaolo työssä tai yrittäjänä toimimisesta huolimatta.

Suomessa maahanmuuttajien yrittäjyyspotentiaalin hyödyntämiseksi käynnissä on useita alueellisia hankkeita, kuten jo aiemmin mainitut Talent Tampere ja pääkaupunkiseudun International House. Yrittäjyyspaketin vahvistamistoimenpiteissä maahanmuuttajien yrittäjyys on myös nostettu omaksi toimenpiteekseen. Kansainvälisten osaajien ja yrittäjien houkutteluun Suomi pyrkii vastaamaan valtioneuvoston yhteisen Kasvua kansainvälisistä osaajista – Talent Boost –toimenpideohjelman avulla. Se pitää sisällään myös Talent Finland -palvelumallin, jonka kautta yritysten on mahdollista löytää Suomessa jo oleskelevia kansainvälisiä osaajia. EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta houkutteellaan Suomeen myös startup-yrittäjiä lainsäädäntömuutoksilla ja oleskelulupaprosessia sujuvoittamalla.

Maahanmuuttajien yrittäjyyden edistämiseen ja kansainvälisten osaajien houkutteluun liittyvät suunnitteluvaiheessa olevat toimenpiteet ovat kattavia. Toisaalta esimerkiksi Viroon, Irlantiin ja Alankomaihin verrattuna Suomi näyttäisi olevan liikkeellä selvästi jälkijunassa, ja verrokkimaat ovat tältä osin selvästi Suomea pidemmällä. Verrokkimaista esim. Viro katsoo kansainvälisen osaamisen houkuttelemista myös ”transnationaalista” näkökulmasta, eli se ei ainoastaan pyri houkuttelemaan yrittäjiä fyysisesti Viroon vaan tarjoaa mahdollisuuden toimia Virossa yrittäjänä myös muualta käsin digitaalisen identiteetin avulla. Myös Suomessa voitaisiin laajentaa näkökulmaa aidosti kansainväliseen ja rajat ylittävään perspektiiviin, koska tulevaisuudessa osaajien liikkuvuus ei tapahdu vain fyysisesti maasta toiseen, vaan on todennäköisempää, että osaamista voi jakaa esimerkiksi verkkopohjaisten alustojen kautta saman aikaisesti eri puolille maailmaa. Jatkossa tulisikin miettiä, millaisia mahdollisuuksia Suomi voi tarjota tällaiselle osaamisen hyödyntämiselle ja miten Suomi ja suomalaiset yritykset ja organisaatiot näyttäytyvät transnationaalien osaajien silmissä. Tässä näkökulmassa Suomi voisi hyödyntää oppeja Viron e-oleskelulupamallista.

Kansainvälisten osaajien houkuttelu, kiinnittäminen Suomeen sekä heidän asiantuntemuksensa ja verkostojensa hyödyntäminen on moniulotteinen kysymys, jota voidaan – ja tuleekin – tarkastella toisiinsa linkittyvistä yksilön, yrityksen tai organisaation ja yhteiskunnan näkökulmista. Sama moniulotteisuus liittyy myös startup-yrittäjien houkutteluun sekä jo Suomessa olevien maahanmuuttajataustaisten henkilöiden osaamisen parempaan hyödyntämiseen. On yhtä tärkeää tarkastella yhteiskunnan tasolla Suomen talouden kasvua ja kilpailukykyä, yritysten näkökulmasta osaajien saatavuutta, ja yksilöiden integroitumista, sosiaalisia verkostoja ja pääsyä ammatillisiin ekosysteemeihin. Kansainvälisiä osaajia koskevan toimenpideohjelman laajentaminen poikkihallinnolliseksi valtioneuvoston yhteiseksi ohjelmaksi onkin hyvä lähtökohta tämän moniulotteisuuden tarkasteluun.

2. Ovatko yrittäjyyspaketin toimenpiteet perusteltuja uusimman tutkimustiedon valossa? Sisältyykö nykyisiin politiikkatoimenpiteisiin vaikuttavuudeltaan kyseenalaisia tai kehitystä hidastavia elementtejä, joita tulisi uudelleensuunnata tai joista tulisi luopua?

Yrittäjyyspaketin toimenpiteet ovat perusteltuja ja vastaavat tunnistettuihin tarpeisiin. Ne ovat kuitenkin eri toimeenpanovaiheissa ja osaa toimenpiteistä, kuten kasvupalvelu-uudistusta, käytännössä vasta suunnitellaan. Näiltä osin toimenpiteiden vaikuttavuutta ei pystytä vielä arvioimaan. Joistakin toimenpiteistä, kuten innovaatioasetelista, on käytettävissä tuoreita arvioita, jotka on huomioitu selvityksessä. Tämän vuoksi selvityksessä on huomiota kiinnitetty ensisijassa yrittäjyyspaketin toimenpiteiden kohdentumiseen ja kattavuuteen – kuinka hyvin ne vastaavat (pien- ja mikro-) yrittäjyyden nykyisiin ja nouseviin edistämistarpeisiin.

Ensimmäisen työntekijän rekrytointia pyritään tukemaan Ely-keskusalueiden toteuttamalla kokeiluluonteisella *yrittäjästä työnantajaksi* –neuvontapalvelulla. Tavoitteena palvelussa on kehittää ensimmäistä työntekijää palkkaavien yritysten rekrytointi- ja työnantajaosaamista. Palvelu toteutetaan henkilökohtaisena valmennuksena ja ohjauksena. Neuvontatoimenpide vaikuttaa varsin perustellulta, koska aiemmin käytössä olleiden rahallisten kannusteiden vaikuttavuus ensimmäisen työntekijän palkkauksessa on havaittu hyvin heikoksi. Neuvonnan tukena voidaan tietyn edellytyksin käyttää palkkatukea. Sen osalta on kuitenkin huomioitava, että kasvupalvelu-uudistus muuttaa mahdollisesti palkkatuen käyttömahdollisuuksia. Samoin toteutuksen aikana tulee seurata sitä, millainen vaikuttavuus neuvonnalla on. Todennäköisesti neuvonnan ja muun rekrytointin tuen, kuten sopivien rekrytoitavien etsimisen, ja taloudellisen riskin jakamisen yhdistelmällä olisi tehokkaimmat vaikutukset. Ensimmäistä työntekijäänsä palkkaavan yrittäjän näkökulmasta suuri riski liittyy rekrytointin epäonnistumiseen ja irtisanomisen vaikeuteen. Tämä saattaa laskea merkittävästikin yrittäjän halua ja uskallusta palkata työntekijä.

Tekesin hallinnoima **innovaatioasetelin** kokeilu vaikuttaa kannustaneen yrityksiä ryhtymään kehittämistoimintaan. Seteli oli myönnetty syyskuun alussa 2017 yli 2 000 yritykselle. Innovaatioasetelin väliarvioinnin kokemukset setelistä ovat laajasti positiivisia, ja hankkeita toteuttaneet yritykset ovat tyytyväisiä setelillä rahoitettujen hankkeiden tuloksiin. Seteliä ovat käyttäneet pääasiassa pienet ja nuoret yritykset. Yrityksistä neljä viidestä odottaa liikevaihdon ja yli puolet henkilöstön määrän kasvua lähitulevaisuudessa. Vaikuttaa siltä, että innovaatioasetelillä on saatu aikaan oikeansuuntaista kehitystä varsin pienellä julkisella tuella. Jatkossa tulee seurata sitä, kuinka kehittämistoiminta yrityksissä jatkuu innovaatioasetelihankkeen jälkeen.

Myös **innovaatiopankki** toteutetaan Tekesin ohjelmapalveluiden kokeiluna. Innovaatiopankin on määrä olla varsinaisen pankin sijaan digitaalinen palvelukokonaisuus, joka koostuu kolmesta erillisestä palvelusta: *Match Making*, *IP-osaamisen sparraus* ja *Innovation Scout*. Tarkoituksena on edistää osaamisen, innovaatioiden ja patenttien hyödyntämistä ja kaupallistamista. Innovaatiopankki kohdistuu eri yhteyksissä tunnistettuun aitoon tarpeeseen ja pullonkulaan eli tutkimuksen ja elinkeinoelämän yhteistyön vahvistamiseen ja innovaatioekosysteemien edistämiseen. Toimenpide on näin ollen perusteltu. Sen toteutus on kuitenkin vielä kesken, eikä sen käytännön toteutusta ja vaikuttavuutta voida vielä tässä yhteydessä arvioida.

Maahanmuuttajien yrittäjyyspotentiaalin tukeminen ja tunnistaminen, **startup-yrittäjän oleskelulupaprosessin** selkeyttäminen ja **kansainvälisten osaajien** rekrytointien tukeminen ovat olennaisia tekijöitä koko suomalaisen yrityskentän uusiutumisessa ja kansainvälistymisessä. Kuitenkaan pelkillä lainsäädäntömuutoksilla ja lupaprosessien selkeyttämisellä ja nopeuttamisella ei todennäköisesti houkutella suurta joukkoa kasvua ja

kansainvälistymistä tavoittelevia startup-yrittäjiä ja asiantuntijoita. Asiaa täytyy lähestyä hyvin kokonaisvaltaisesti: Suomen täytyy yrityksen ja asiantuntijan sijoittumisen kohdemaana pystyä tarjoamaan jotain sellaista, joka henkilön kannalta näyttäytyy sekä yritykselle, että hänelle itselleen ja mahdollisesti perheenjäsenille sopivana paikkana asua. Suunnitteilla oleva englanninkielisten palveluiden, kuten koulujen ja päivähoitopaikkojen lisääminen on hyvä esimerkki. Maahanmuuttajien yrityspotentiaalin tunnistaminen osana osaamisen ja kiinnostusalueiden kartoitusta voi tukea yrittäjyyden muodostumista työllistymisvaihtoehtojen vähyyden muodostamasta pakosta enemmänkin mahdollisuudeksi. Lisäksi verkostoituminen eri taustaisten toimijoiden välillä on hyödyllistä myös suomalaistaustaisten yritysten näkökulmasta.

Itsensätyöllistäjien aseman selkeyttäminen **työttömyysturvan uudistusten** kautta on tulevaisuudessa olennaista erityisesti työllisyyden ja alustataloudesta hyötymisen näkökulmasta. Sosiaaliturvajärjestelmää pidetään erityisesti mikroyrittäjän ja yrittäjyyttä harkitsevan henkilön näkökulmasta monimutkaisena. Erityisesti ongelmakohtaksi nähdään yrittäjäksi siirtyminen ja palkkatyön ja yrittäjyyden yhdistäminen. Järjestelmän toimivuuden kannalta tärkeää on turvan tason lisäksi järjestelmän ennakoitavuus. Tällä hetkellä tulkintojen heikko ennustettavuus saattaa johtaa siihen, että myös sivutoimisia yrityksiä jää syntymättä. Yrittäjäksi ryhtymistä voikin estää se, ettei henkilö osaa luotettavasti arvioida, kuinka yrittäjänä toimiminen vaikuttaa hänen työttömyys- ja muuhun sosiaaliturvaansa.

Työttömyysturvajärjestelmään valmisteltavat muutokset, jotka antavat työttömälle henkilölle mahdollisuuden ryhtyä yrittäjäksi menettämättä oikeuttaan työttömyysturvaan 4 kuukauden ajan, sekä yrittäjänä ja palkansaajana rinnakkain työskenteleville henkilöille tarkoitettu yhdistelmävakuutus, kohdistuvat erityisesti ns. itsensätyöllistäjiin ja kevytyrittäjiin. Ne selkiyttävät järjestelmää, tekevät työttömyysturvan ennakoinnista helpompaa ja siten kannustavat ihmisiä harjoittamaan yritystoimintaa.

Kasvupalvelu-uudistus on puolestaan mittakaavaltaan ja logiikaltaan erilainen kuin muut yrittäjyyspaketin vahvistamistoimenpiteet. Kyseessä on hallinnon ja palveluntuotannon rakenteisiin kohdistuva uudistus, joka kytkeytyy laajemman maakuntauudistuksen toteutukseen ja sen tavoitteisiin, joista kaikki eivät ole yrittäjyyden edistämisen kannalta perusteltuja. Uudistukseen sisältyykin muita toimenpiteitä enemmän avoimia kysymyksiä. Kasvupalvelu-uudistukseen liittyy vielä toistaiseksi suuria epävarmuuksia. Uudistus voi hyvin toteutettuna parantaa yritysten pääsyä neuvonnan, ohjauksen ja yritystukien piiriin. Monituottajamalli ja yksityisten palveluntuottajien roolin vahvistuminen antavat mahdollisuuksia tuottaa palveluita uusilla ja innovatiivisilla tavoilla. Työhallinnon ja yritysten kehittämisen yhdistäminen on myös periaatteessa myönteinen asia. Vaarana kuitenkin on, että pirstaleiseksi moitittu yritysneuvontaverkosto sirpaloituu entisestään, kun järjestämisvastuu jaetaan maakunnille ja palvelujen tuotanto kilpailutetaan.

Kaiken kaikkiaan yrittäjyyspaketin toimenpiteiden voidaan todeta kohdentuvan tunnistettuihin tarpeisiin. Ne huomioivat erityisesti yrittäjäksi siirtymisen sekä yrityksen kehittämisen ja kasvattamisen vaiheet. Maahanmuuttajat ja kansainväliset osaajat on huomioitu paketissa omana erityisenä kohderyhmänä. Yrityksen arkipäivän toimintaan ja yrittäjän neuvonta- ja palvelutarpeeseen operatiivisessa toiminnassa kohdentuu ainoastaan kasvupalvelu-uudistus, joka tosin on mittakaavaltaan, tavoitteiltaan ja perusteiltaan erilainen kuin muut pakettiin kuuluvat toimenpiteet.

3. Mitä ja millaisia avauksia tarvitaan yrittäjyyden, erityisesti mikroyrittäjyyden vahvistamiseksi?

Yrittäjyyden edellytysten vahvistaminen tarkoittaa kehittämisavauksia yhtäältä isoihin rakenteellisiin kysymyksiin, kuten työmarkkinoiden toimivuuteen, yrittäjän sosiaaliturvaan ja

kannustimiin tai paikalliseen sopimiseen. Toisaalta tarvitaan myös suunnattuja täsmätoimenpiteitä erityisiin ja akuutteihin kysymyksiin. Yrittäjyyspaketin vahvistamistoimenpiteet kuuluvat lähinnä jälkimmäiseen ryhmään – ne ovat verrattain pieniä ja täsmällisiä, minkä myötä myös niiden vaikuttavuus yrittäjyyden koko dynamiikkaan on rajallinen. Selvityksen yhteydessä on kartoitettu mahdollisia uusia toimenpiteitä yrittäjyyden vahvistamiseksi (ks. lista toimenpiteistä liitteessä 3). Alle on tiivistetty näiden keskeiset teemat.

Työttömyys- ja sosiaaliturvan yhdenvertaisuus. Mikro- ja pienyrittäjän kannalta suurimpien puutteiden koetaan tällä hetkellä kohdistuvan työttömyys- ja sosiaaliturvaan. Yrittäjyyspakettiin kuuluvat avaukset vievät asiaa oikeaan suuntaan, mutta sosiaaliturvajärjestelmää tulee edelleen kehittää siten, että se mahdollistaa myös yrittäjyyden yhdistämisen palkkatyöhön, opiskeluun tai muihin elämäntilanteisiin. Digitalisaatio ja digitaalinen alusta- ja jakamistalous kehittyvät suuntaan, jossa ihmisten on mahdollista välittää työtään ja osaamistaan useilla erillisillä alustoilla. Jakamistalous voi olla monelle järkevä tapa ansaita elanto, ja sosiaaliturvajärjestelmän pitäisi mahdollistaa näiden mahdollisuuksien hyödyntäminen. Samaan aikaan tarvitaan kuitenkin edelleen lisää osaavia, menestyviä ja kasvavia yrityksiä, jotka ovat työllisyyden ja talouskasvun kannalta välttämättömiä.

Työsuhteiden joustavuus. Rekrytointeihin, irtisanomisiin ja muuhun työläinsäädäntöön liittyvät käytännöt ovat erittäin tärkeitä tekijöitä yritysten kehittämisen kannalta. Yrittäjien ja yrittäjäjärjestöjen keskuudessa peräänkuulutetaan yleisesti nykyistä joustavampia käytäntöjä rekrytointeihin ja irtisanomisiin sekä palkkauksesta ja työehdoista sopimiseen. Yritysten kasvua ja kehittymistä edistävinä toimenpiteinä ovat selvityksen yhteydessä esille nousseet erityisesti nykyistä joustavimmat rekrytointi- ja irtisanomiskäytännöt sekä laajemmat mahdollisuudet paikalliseen sopimiseen. Nykyistä joustavampien määräaikaisten työsuhteiden solmimismahdollisuuksien arvioidaan kannustavan ja rohkaisevan erityisesti ensimmäisen työntekijän palkkaamista harkitsevia yrittäjiä toteuttamaan rekrytointin. Pienissä yrityksissä henkilöiden henkilökohtaisella panoksella on luonnollisesti hyvin suuri merkitys. Nykyinen hallitus on jo joustavoittanut rekrytointi- ja irtisanomiskäytäntöjä mm. pidentämällä koeaikojen ja lyhentämällä irtisanotun työntekijän takaisinottovelvoitteen kestoa, sekä sallimalla määräaikaisen työsuhteen tekemisen pitkäaikaistyöttömän kanssa ilman muita määräaikaisuuden perusteita.

Yrittäjyysedellytysten ja -osaamisen vahvistaminen. Koko yrittäjyyskosysteemin dynamiikan näkökulmasta erityistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, miten yrittäjiksi valikoituu henkilöitä, joilla on halu kehittää ja kasvattaa yrityksiään. Kansainvälisessä vertailussa Suomen heikkoutena on yrittäjien vähäinen halu ja kyky kokeilevaan ja uudistumiseen tähtäävään toimintaan. Kokeilevan asenteen ja menetelmien opettaminen tulisi ottaa huomioon myös yrittäjyysopetuksessa ja -koulutuksessa.

Yrittäjien taustasta riippumatta, riskinä yritysten määrään keskittyvässä yrittäjyyden edistämisessä on, että tuetaan yrittäjyyttä, jolla ei alkujaankaan ole toimintaedellytyksiä, tai ohjataan yrittäjäksi henkilöitä, joiden osaaminen olisi tuottavammassa käytössä palkansaajana. Yrittäjien määrän lisäksi politiikassa pitäisikin tavoitella yrittäjien ja yritysten laadun nostamista. Yrittäjyyteen kuuluu aina myös riski yritysideoista. Yritysideoita pitäisikin voida kokeilla nopeasti ja joustavasti, ja idean osoittautuessa huonoksi, yrittäjän pitäisi olla mahdollista lopettaa yrittäminen ja aloittaa joustavasti uudella idealla. Yrityksen lopettaminen ja uuden aloittaminen tulisi olla helppoa, ja siirtyminen palkansaajasta yrittäjäksi ja päinvastoin yksinkertaista.

Yritysten ja viranomaisten välisen yhteistyön sujuvuuden kannalta on tärkeää, että viranomaisen työssä korostuu neuvova ja konsultoiva ote virheiden etsimisen ja valvonnan

sijaan. Tärkeä osa palveluasennetta on ajantasainen ja laadukas viestintä ja tiedottaminen. Varsinkin lainsäädännön muutoksista tulisi tiedottaa siten, että mahdollisimman monella yrittäjällä olisi käytössään ajantasainen tieto. Lainsäädännön muutosten arviointi yritysten näkökulmasta on myös tärkeää. Erilaisista lainsäädäntöön liittyvistä velvoitteista ja lupa- ja tarkastusmaksuista voi kertyä pienille yrityksille merkittävä hallinnollinen taakka.

Selvityksen näkökulmasta yksittäisten toimenpiteiden käynnistämisen sijaan tärkeämpää olisi kiinnittää enemmän huomiota yrittäjyyspolitiikan strategisempaan kokonaiskuvaan ja kytkeytymiseen muihin politiikkatoimiin ja pitkän aikavälin tavoitteisiin. Tavoitteeksi tulisi asettaa yrittäjien sekä yritysten laadun ja menestyksen nostaminen. Kannustinloukkujen purkaminen itsensätyöllistämisen ja pienimuotoisen yrittäjyyden kohdalla on suositeltavaa, mutta samalla pitää huolehtia erityisesti siitä, että kasvuhakuisilla yrityksillä on edellytykset pärjätä.

4. Miten yrittäjyyspaketin toimenpiteitä tulisi edelleen jalostaa tai kytkeä muihin politiikkatoimenpiteisiin?

Selkeämpi tavoitteellisuus. Yrittäjyyden edistämiseen kaivattaisiin yhtenäisemmän toimenpiteiden kokonaisuuden tueksi nykyistä vahvempaa ja kirkkaampaa visiota, selkeämpää strategiaa ja systeemistä lähestymistapaa. Yrittäjyyden edistämisestä tulisi myös tehdä vahvemmin ohjelmallinen valtioneuvostotason kokonaisuus, jolla on visioon perustuva strategia. Esimerkkiä voisi ottaa Irlannista, jossa on määritelty johdonmukainen strategia ja tavoitteet, joiden puitteissa yrittäjyyttä edistetään. Yrittäjyyden edistämisen strategian ja tavoitteiden asettaminen auttaisi selkeyttämään edistämistoimenpiteiden toimivuutta, seurantaa ja vaikuttavuutta.

Yrittäjyyspaketin selkeimpänä puutteena näyttäytyy sen hajanaisuus ja selkeän tavoitteenasettelun puuttuminen, yksittäisten toimenpiteiden tai niiden vaikuttavuuden sijaan. Yrittäjyyspaketti ei ole selkeä kokonaisuus, vaan pikemmin nippu korjaavia toimenpiteitä. Nykyiset toimenpiteet ovat lisäksi laaja-alaisia ja niillä ei ole varsinaisia eksplisiittisiä yhteisiä tavoitteita hallituksen strategisen hallitusohjelman työllisyys- ja kestävyystavoitteiden lisäksi. Näin ollen myös paketin ja sen alaisten toimenpiteiden vaikuttavuuden seuranta ja arviointi on hyvin vaikeaa. Jatkossa yrittäjyyden edistämiseen liittyviä toimenpiteitä tulisikin paketoita suuremmiksi kokonaisuuksiksi, joilla olisi myös strategiasta johdetut tavoitteet. Tämä parantaisi paketin ohjaamista ja mahdollistaisi tavoitteiden asettamisen, muutenkin kuin toimenpidetasolla.

Poikkihallinnollisuus. Yrittäjyyden edistämisestä tulisi tehdä myös selkeämmin poikkihallinnollinen kokonaisuus. Käytännössä yritystoiminnan puitteita määrittävät yleisen yrittäjyyspolitiikan ohella useat sektorikohtaiset politiikat. Yrittäjyyspolitiikan johdonmukaisuuden vuoksi on tärkeää, että kaikki hallinnonalat on osallistettu mukaan toimenpiteiden suunnitteluun, toteutukseen ja seurantaan. Poikkihallinnollinen yhteistyö mahdollistaa lisäksi olemassa olevien pullonkaulojen ja epätarkoituksenmukaisten säännösten tunnistamisen ja tarkastelun. Yrittäjyyspolitiikassa pitäisikin vahvistaa poikkihallinnollista tasoa, koska monet yrittäjyyden isot kysymykset ovat poikkihallinnollisia ja niiden hoitaminen edellyttää usean viranomaisen yhteistyötä. Käynnissä olevista toimenpiteistä Kasvua kansainvälisistä osaajista – Talent Boost -toimenpideohjelma on hyvä esimerkki koko valtioneuvoston yhteisestä toimenpiteestä, jota toteutetaan poikkihallinnollisesti. Yrittäjyyden edistämisessä on tarvetta soveltaa vastaavaa toimintatapaa laajemminkin.

Kytkeä laajempaan yrittäjyyspolitiikkaan. Merkittävänä haasteena säilyy se, että suuriin kysymyksiin kuten työlainsäädäntöön, paikalliseen sopimiseen ja muihin

kolmikantaisen valmistelun piiriin liittyviin asioihin verrattuna yrittäjyyspakettiin kuuluvat toimenpiteet ovat verrattain pieniä ja niiden mahdollinen vaikuttavuus on varsin rajattu.

5.2 Suositukset yrittäjyyspolitiikan kehittämiseksi

A) Yrittäjyyspolitiikkaa koskevat yleiset suositukset

1. Yrittäjyyden edistämiseen tarvitaan vahvempi strategia, visio ja poikkihallinnollinen toteutus

Yrittäjyyden edistäminen on koko yhteiskunnan kannalta tärkeä tavoite, jonka kehittäminen tulisi olla laajasti eri hallinnonalojen vastuulla. Koska kyse on ns. systeemisestä haasteesta, myös ratkaisujen tulisi perustua yksittäisten toimenpiteiden sijaan systeemiseen lähestymistapaan, jossa huomioidaan laajasti yrittäjyyteen liittyvät näkökulmat. Nykyinen yrittäjyyspaketti kattaa kyllä laajasti erilaisia toimenpiteitä, mutta sen heikkoutena on näiden tavoitteiden hajanaisuus ja puutteellinen liittymäpinta laajempiin strategisiin tavoitteisiin. Tarvitaan siis nykyistä strategisempi poikkihallinnollinen ja hallituskaudet ylittävä toimenpideohjelma, tavoitteet ja mittarit. Ohjelma tulisi laatia laajasti eri hallinnonalojen ja viranomaisten sekä muiden sidosryhmien kanssa yhteistyössä. Esimerkkiä voisi ottaa mm. Irlannista (ks. luku 4.1).

2. Ratkaisujen hakeminen vaikeisiin ja rakenteellisiin haasteisiin

Monet tunnistetuista haasteista ovat vaikeita ja rakenteellisia. Tässäkin selvityksessä ovat nousseet esiin mm. yrittäjien sosiaaliturvan tasoon ja kattavuuteen liittyvät aukot, työntekijöiden rekrytointiin ja irtisanomiseen liittyvät jäykkyydet, sekä mahdollisuudet työehdoista, -ajoista ja palkkauksesta sopimiseen paikallisesti työpaikoilla. Näihin asioihin liittyy suuria näkemuseroja eri osapuolten, erityisesti työnantajien ja palkansaajien, välillä. Nämä kysymykset kuuluvat yrittäjyyspolitiikan ytimeen, ja ilman niiden käsittelyä yrittäjyyspaketti uhkaa jäädä vain yksittäisistä toimenpiteistä koostuvaksi ”korjaussarjaksi”. Näkemuseroista huolimatta rakenteellisiin haasteisiin tulisi pyrkiä löytämään ratkaisuja.

Edellä mainittujen ja muiden haastavien ja rakenteellisten kysymysten ratkaisemiseksi tulisi käynnistää kokeiluja, joiden avulla toimenpiteiden vaikutuksia ja vaikuttavuutta voitaisiin selvittää luotettavasti. Käynnissä olevat strategiset kokeilut²¹⁹ ovat esimerkkejä tällaisista kokeiluista. Vastaavia kohteita voisi löytyä esim. liittyen ensimmäisen työntekijän palkkaukseen, alakohtaiseen sääntelyyn, alusta- ja jakamistalouteen tai työmarkkinoiden joustoihin tai siirtymiin yrittäjyyden ja palkkatyön välillä. Tarkasti rajatut kokeilut auttaisivat tuomaan lisätietoa mahdollisista ratkaisumalleista ja niiden vaikutuksista eri osapuolten kannalta sekä niiden yhteiskunnallisesta ja kansantaloudellisesta vaikuttavuudesta.

B) Yrittäjyyspakettia ja sen toimeenpanoa koskevat suositukset

3. Yrittäjien osaamisen, valmiuksiin ja tavoitteisiin kiinnitettävä huomiota

Yrittäjien osaaminen ja valmiudet ovat ratkaiseva tekijä yritysten menestyksen takana. Kansainvälisessä katsannossa (ks. Luku 2.2.1) Suomi on vahva yrittäjyysasenteissa, mutta heikkoutena ovat puutteet sekä kyvykkyyksissä että tavoitteissa. Yrittäjien osaamiseen, koulutustasoon ja tavoitteisiin tulisikin kiinnittää erityistä huomiota. Tavoitteeksi tulisi asettaa

²¹⁹ Kokeileva Suomi. Hallituksen strategiset kokeilut. <http://kokeilevasuomi.fi/strategiset-kokeilut> Vierailtu 18.9.2017.

erityisesti yrittäjyyden laadun parantaminen, pelkän määrän kasvattamisen sijaan. Tässä työssä tärkeitä ovat erityisesti koulutus, neuvonta ja verkostot.

Tulevien yrittäjien osaamisen, kyvykkyyksien ja tavoitteiden tason nostossa kouluilla ja oppilaitoksilla on tärkeä rooli. Neuvonnassa olennaista on, että se on ajantasaista, osaavaa ja se on yritykselle saatavilla. Neuvontaa ja tukiverkostoja yhdistävien mentorointiverkostojen edistäminen erityisesti pien- ja mikroyrittäjien keskuudessa auttaisi kehittämään uudistumista tukevaa yrittäjyyskosysteemiä.

Verkostoitumisen vahvistamisen tavoitteena on tukea jo olemassa olevia yrittäjiä yrityksen arkeen ja kehittämiseen liittyvissä kysymyksissä, sekä lisätä yrittäjätaitoja ja luottamusta omiin kykyihin myös muun väestön keskuudessa. Mentori-verkostoihin tulee saada mukaan myös maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä, joilla on vankka kokemus yrittäjyydestä Suomessa. Julkinen sektori, erityisesti TEM ja tulevista kasvupalveluista vastaavat maakunnat, voisivat olla aktiivisia toiminnan käynnistämisessä ja mahdollisesti toimia tarpeen mukaan toiminnan osarahoittajana.

LÄHTEET

- Acs, Z. & Autio, E. (2011). The Global Entrepreneurship and Development Index: A Brief Explanation. <https://www.imperial.ac.uk/business-school/research/innovation-and-entrepreneurship/events/conferences/gedi/about-gedi/>
- Acs, Z., Szerb, L., Autio, E. & Lloyd, A. (2017). Global Entrepreneurship Index. The Global Entrepreneurship and Development Institute, Washington, D.C., USA.
- Ahmad, N. & R. Seymour (2008). Defining Entrepreneurial Activity: Definitions Supporting Frameworks for Data Collection. OECD Statistics Working Papers, 2008/01. OECD Publishing, Paris. <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/243164686763.pdf?expires=1507197355&id=id&accname=guest&checksum=92255C62A6D03A5B99BD20388D664E92>
- Aho, S. & Mäkiäho, A. (2017). Maahanmuuttajat ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikuttavuus. Työ- ja Elinkeinoministeriön julkaisuja, Työelämä, 26/2017, http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80048/TEMjul_26_2017_verkkojulkaisu.pdf
- Ailisto, H., Collin, J., Juhanko, J., Mäntylä, M., Ruutu, S. & Seppälä, T. (toim.) (2016). Onko Suomi jäämässä alustatalouden junasta?. Valtioneuvoston kanslia, 20.4.2016. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 19/2016. http://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/19_Onko+Suomi+j%C3%A4%C3%A4m%C3%A4ss%C3%A4+alustatalouden+junasta.pdf/5e1f46ed-415c-4763-a530-633309eafb77?version=1.0
- Andersson Joona, P. (2016). Integrationspolitiska insatser för nyanlända: Vilken roll spelar egenföretagande? Teoksessa: Eklund, J., toim. (2016). Immigration, ekonomisk integration och entreprenörskap. Swedish Economic Forum Report 2016, http://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2016/11/SEF2016_rapport_webb.pdf 54–73
- Arbetsförmedlingen (2017), Arbetsförmedlingens nulägesbedömning av arbetet med snabbspår, Af-2017/0025 0180, <https://www.arbetsformedlingen.se/download/18.5892287715b839d2365cac0e/1496305099634/Snabbsp%C3%A5r+MASTER+P1.0-19+170523.pdf>
- Autio, E. (2017). Finland's entrepreneurial ecosystem: Strengths and challenges in the digital era. Liite 4.
- Busk, H., Jauhiainen, S., Kekäläinen, A., Nivalainen, S. & Tähtinen, T. (2016). Maahanmuuttajat työmarkkinoilla – tutkimus eri vuosina Suomeen muuttaneiden työurista. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia, 6/2016, http://www.etk.fi/wp-content/uploads/Maahanmuuttajat_tyomarkkinoilla.pdf
- De Croo, A. (2016). Belgian Government Approves Simple and Low Tax Rates for Sharing Economy. <http://www.decroo.belgium.be/en/belgian-government-approves-simple-and-low-tax-rates-sharing-economy>

Department of Business, Enterprise and Innovation (2014). National Policy Statement on Entrepreneurship in Ireland 2014. <https://dbei.gov.ie/en/Publications/Publication-files/Policy-Statement-Entrepreneurship-in-Ireland.pdf>

Economic Policy Council (2017): Economic Policy Council Report 2016. <https://www.talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/wordpress/wp-content/uploads/2017/01/economic-policy-council-report-2016.pdf>

Eduskunta (2017). Hallituksen esitys HE 124/2017 vp. 26.10.2017. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_124+2017.aspx

EK (2017). Pk-pulssi – Pk-yritysten tilannekuva keväällä 2017. 5.6.2017. PPT-esitys. https://ek.fi/wp-content/uploads/Pk-Pulssi_infografiikka_kevat-2017.pdf

Eklund, J., (2016). Immigration, ekonomisk integration och entreprenörskap. Swedish Economic Forum Report 2016, http://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2016/11/SEF2016_rapport_webb.pdf

EMN (2017); Maahanmuuton tunnusluvut 2016. Euroopan muuttoliikeverkosto, Maahanmuuttovirasto. http://emn.fi/files/1528/Tilastokatsaus_2016_FI_netti.pdf

Eronen A, Härmälä V, Jauhiainen S, Kaarikallio H, Karinen R, Kosunen A, Laamanen J-P & Lahtinen M. (2014). Maahanmuuttajien työllistyminen. Taustatekijät, työnhaku ja työvoimapalvelut. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja: Työ ja yrittäjyys 6/2014. <https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Maahanmuuttajien+ty%C3%B6llistyminen+1002014.pdf>

Euroopan Komissio (2016a). Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Yhteistyötaloutta koskeva eurooppalainen toimintasuunnitelma. Bryssel 2.6.2016 COM(2016) 356 final. <https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwity524wNnWAhWhE5oKHYPDBaYQFggIMAA&url=https%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fdocsroom%2Fdocuments%2F16881%2Fattachments%2F%2Ftranslations%2Ffi%2Frenditions%2Fnative&usq=AOvVaw1ULVt4FwySMzyseB9S9GxJ>

Euroopan komissio (2016b). Ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi kolmansien maiden kansalaisten maahantulo ja oleskelun edellytyksistä korkeaa osaamista vaativaa työtä varten. Strasbourg 7.6.2016, COM(2016)378 final, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0378&from=EN>

Euroopan Komissio (2017). Komission yksiköiden valmisteluasiakirja; Suomen maaraportti 2017, Bryssel 1.3.2017, SWD(2017) 91 final/2 https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-country-report-finland-fi_0.pdf

Ewing Marion Kauffman Foundation (2017). 2017 Kauffman Index of Startup Activity: National Trends. May 2017. <http://www.kauffman.org/kauffman-index/reporting/startup-activity>

GEI (2017). Global Entrepreneurship Index. <http://thegedi.org/global-entrepreneurship-and-development-index/>

GEM (2016). Finland – Entrepreneurial Behaviour and Attitudes. <http://www.gemconsortium.org/country-profile/61>

GEM (2017). Global Entrepreneurship Monitor. Global Report 2016/2017.

<http://www.gemconsortium.org/>

Government of UK (2016). Income Tax: new tax allowance for property and trading income. Policy paper. 5.12.2016. <https://www.gov.uk/government/publications/income-tax-new-tax-allowance-for-property-and-trading-income/income-tax-new-tax-allowance-for-property-and-trading-income>

Greif, H., Kühnis, N., & Warnking, P. (2016). Digital transformation: How mature are Swiss SMEs?. Zurich: PwC Switzerland.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 124/2017 vp);

Hatzigeorgiou, A. & Lodefalk, M. (2014). Utlandsfödda och företagens internationalisering – ett lyft för tjänsteexporten?. Entreprenörskapsforum, http://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2014/10/GloFo_Utlandsfodda_rapport_webb.pdf

Huberts, D. (2017). Update: Incoming student mobility in Dutch higher education 2016–17. Nuffic. <https://www.nuffic.nl/en/publications/find-a-publication/update-incoming-student-mobility-in-dutch-higher-education-2016-17.pdf/view>

Hyytinen, A. ja Maliranta, M. (2006). When Do Employees Leave Their Job for Entrepreneurship: Evidence from Linked Employer-Employee Data. ETLA, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, Keskusteluaiheita, Discussion papers No. 1023.

Härmälä, V.; Wiikeri, J. & Halme, K.: Innovaatioaseteli kannustanut yrityksiä kehittämistoimintaan. Tekes Impact Brief 3/2017.

Immigration and Naturalisation Service (2017). Coming to work in the Netherlands. <https://ind.nl/en/Forms/3086.pdf>

Infopankki (2017). Työntekijä tai yrittäjä. <http://www.infopankki.fi/fi/muutto-suomeen/olen-tyontekija-tai-yrittaja>

Joronen, T. (2012). Maahanmuuttajien yrittäjyys Suomessa. Tutkimuksia 2012:2. Helsingin kaupungin tietokeskus.

https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/12_11_19_Tutkimuksia_2_Joronen.pdf

Kaihoavaara, A., Haila, K., Noro, K., Salminen, V., Härmälä, V., Halme, K., Mikkilä, K., Saarnivaara, V-P. & Pekkala, H. (2017). Innovaatioekosysteemit elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyön vahvistajina. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 28/2017, http://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/28_innovaatioekosysteemit-elinkeinoelaman-ja-tutkimuksen-yhteistyon-vahvistajina_kuvamuokattu.pdf/401dd477-d967-44c2-bd57-a74c0f43f095?version=1.0

Kautonen, T & Palmroos, J. (2010) The impact of necessity-based start-up on subsequent entrepreneurial satisfaction. International Entrepreneurship and Management Journal 6(3):285-300

- Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (2017). Foresight study on 'Language policy in Dutch higher education' – English summary.
<https://www.know.nl/en/news/publications/nederlands-en-of-engels>
- Koramo, M., Keinänen, J., Oosi, O. & Wennberg, M. (2017): Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous työelämän murroksessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 13/2017.
- Kotiranta, A., Pajarinen, M. & Rouvinen, P. (2016). Onko uusyrittäjyyden luonne muuttunut? ETLA Raportit, 22.12.2016. No 67. <https://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Raportit-Reports-67.pdf>
- Kuismanen, M., Malinen, P. & Seppänen, S. (2017). Pk-yritysbarometri - kevät 2017. Suomen Yrittäjät, Finnvera Oyj, työ- ja elinkeinoministeriö.
https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/sy_pk_barometri_kevat2017.pdf
- Lahtinen, H., Pekkala, H., Halme, K., Salminen, V., Härmälä, V., Wiikeri, J., Lamminkoski, H., Lähde, K., Mikkilä, K., Rouvinen, P., Kotiranta, A., Pajarinen, M., Dalziel, M., Barge, B., Meade, C. & Zhao, X. (2016). Startup-yritysten kasvun ajurit ja pullonkaulat. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 30/2016,
<http://tietokayttoon.fi/documents/10616/1034423/Startup-yritysten+kasvun+ajurit+ja+pullonkaulat/31152558-ae58-42ef-9cf0-e2483ec45bc1?version=1.0>
- Larja, L. & Sutela, H. (2015); Työllisyys. Teoksessa Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (2015). *Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014*. Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf
- Lith, P. (2007). Maahanmuuttajat ovat erilaisia yrittäjinä. Artikkelit julkaistu Tilastokeskuksen Kuntapuntari-lehdessä 4/2007. http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-10-26_001.html?s=0
- Lith, P. (2011). Maahanmuuttajayrittäjyys Uudellamaalla – Raportti ulkomaalaistaustaisten yritysten määrästä, toimialasta ja yrittäjien kansallisesta taustasta. Uudenmaan liiton julkaisuja E 116-2011.
https://www.uudenmaanliitto.fi/files/6290/Maahanmuuttajayrittajyys_Uudellamaalla_E116_-_2011.pdf
- Lith, P. (2014). Uudet työnantajayritykset harvassa. Tieto & Trendit 5/2014.
http://tietotrendit.stat.fi/mag/mag/article/85/#_ga=2.72425683.1123710029.1504162239-2109796134.1503382388
- Löfgren, M. & Hellstén, H. (2016). Selvitys työttömyysturvajärjestelmän muutostarpeista palkkatyön ja perinteisen yrittäjyyden välimaastossa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, TEM raporteja 40/2016,
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79079/TEMrap_40_2016_verkko.pdf?sequence=1
- Löfgren & Hellsten 2016; Koramo, M., Keinänen, J., Oosi, O. & Wennberg, M. (2017): Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous työelämän murroksessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 13/2017.; Tilastokeskus, työvoimatilastot.

Ministry of Economic Affairs (2015). CAR Methodology Manual – a method for identifying regulatory burden within a sector, <https://www.government.nl/binaries/government/documents/reports/2015/05/12/car-methodology-manual-a-method-for-identifying-regulatory-burden-within-a-sector/11052015-car-methodology-manual-def.pdf>

Ministry of Economic Affairs (2015b); Retail Agenda, <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/publicaties/2015/03/17/retail-agenda/retailagenda.pdf>

Ministry of Economic Affairs (2016), Digital Agenda for the Netherlands – Innovation, trust, acceleration, <https://www.government.nl/binaries/government/documents/reports/2017/04/11/digital-agenda-for-the-netherlands-innovation-trust-acceleration/Digitale+Agenda+ENGELSE+VERSIE.pdf>

Myrskylä, P. & Pyykkönen, T. (2015). Tulevaisuuden tekijät – Suomi ei pärjää ilman maahanmuuttoa. EVA-analyysi, No 42. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2015/01/Tulevaisuuden-tekij%C3%A4t.pdf>

National Policy Statement on Entrepreneurship in Ireland (2014). <https://dbei.gov.ie/en/Publications/Publication-files/Policy-Statement-Entrepreneurship-in-Ireland.pdf>

Netherlands Enterprise Agency (2017). Technological development is rewarding! – the WBSO in 2017. <https://english.rvo.nl/sites/default/files/2016/02/170124%20Infosheet%20WBSO%202017.pdf>

Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (2015). Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Tilastokeskus, http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf

Nuffic. Make it in the Netherlands programme 2013–2016. <http://www.government.nl/files/documents-and-publications/reports/2013/11/25/actionplan-make-it-in-the-netherlands-2013-2016/actionplan-make-it-in-the-netherlands-english-version.pdf>

OECD (2008). The Global Competition for Talent: Mobility of the Highly Skilled. ISBN: 978-92-64-04774-7. <http://www.oecd.org/sti/inno/theglobalcompetitionfortalentmobilityofthehighlyskilled.htm#howto>

OECD (2010). Entrepreneurship and Migrants. Report by the OECD Working Party on SMEs and Entrepreneurship, OECD

OECD (2011). Migrant Entrepreneurship in OECD Countries. International Migration Outlook, http://dx.doi.org/10.1787/migr_outlook-2011-en

OECD (2014). Ireland's action plan for jobs: a preliminary review. April 2014. <https://www.oecd.org/ireland/Ireland-action-plan-for-jobs-review.pdf>

OECD (2015). The Missing Entrepreneurs 2015: Policies for self-employment and entrepreneurship. OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264226418-en>

OECD (2016a). Automation and Independent Work in a Digital Economy. Policy Brief on the Future of Work. May 2016. <https://www.oecd.org/els/emp/Policy%20brief%20-%20Automation%20and%20Independent%20Work%20in%20a%20Digital%20Economy.pdf>

OECD (2016b). The internationalization of doctoral and master's studies. Education indicators in focus. February 2016. <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5jm2f77d5wkq-en.pdf?expires=1507717182&id=id&accname=guest&checksum=AF7121DDFCB1E2F9A06172899DBBED4B>

OECD (2017a): Entrepreneurship at a glance 2017. OECD. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/entrepreneurship-at-a-glance-2017_entrepreneur_aag-2017-en#.WeYHLhO0NTY

OECD (2017b): Digital Economy Outlook 2017. OECD. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/science-and-technology/oecd-digital-economy-outlook-2017_9789264276284-en#page1

OECD (2017c). International Migration Outlook 2017. OECD, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2017_migr_outlook-2017-en#page1

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) (2017). Maahanmuuton vastuukorkeakoulutoiminta, 25.9.2017 <http://minedu.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-502-0>

Oosterhoff, H.D. & de Nies, I.J (2016). Evaluation of the innovation box, EY, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-evaluation-of-the-innovation-box/\\$File/EY-evaluation-of-the-innovation-box.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-evaluation-of-the-innovation-box/$File/EY-evaluation-of-the-innovation-box.pdf)

Owal Group (2017): Markkinavuoropuhelu kasvupalvelun tueksi. Analyttisen tuen raportti. Työ- ja elinkeinoministeriö. <http://tem.fi/documents/1410877/3178243/markkinavuoropuhelu-raportti/7affd776-2cc6-4745-8fb3-dab77d3326be>

Pajarinen, M., Rouvinen, P. & Ylä-Anttila, P. (2006). Uusyrittäjien kasvuhakuisuus. Keskusteluaiheita – Discussion papers, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (ETLA). <https://www.etla.fi/julkaisut/dp1052-fi/>

Pajarinen, M. & Rouvinen, P. (2006). Mistä yrittäjät tulevat? Teknologia katsaus 198/2006, Tekes

Pajarinen, M. & Rouvinen, P. (2017). Kymmenesosa uusyrittäjyydestä monikulttuurista. ETLA Muistio No 55. <http://pub.etla./ETLA-Muistio-Brief-55.pdf>

Parviainen, P., Federley, M., Seisto, A., Koponen, J., Annala, M., Korhonen, O. & Harjunen, V. (2017). Digimuutoksessa onnistumisen eväät. Valtioneuvoston kansia, 19.6.2017. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 54/2017. http://tietokaytoon.fi/documents/10616/3866814/54_DigimuutosLoppuraportti_TEAS_.pdf/73992970-04da-4083-98ee-acaa9936f377?version=1.0

Pärnänen, A. & Sutela, H. (2014). Itsensätyöllistäjät Suomessa 2013. Tilastokeskus.

Raunio, M. (2015). Innovaatiotalouden maahanmuuttopolitiikka – Kansainvälinen muuttoliike, maahanmuuttajat ja innovaatiopolitiikka. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Innovaatio, 33/2015.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74991/TEMjul_33_2015_web_12052015.pdf?sequence=1

Schwab, K. (2017). The Global Competitiveness Report 2016–2017. World Economic Forum

Sisäministeriö (SM) (2017). Lausuntopyyntö – Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja ulkomaalaisrekisteristä annetun lain muuttamisesta, SM017:00/2016, SMDno-2016-696,

<http://intermin.fi/documents/1410869/3723672/Lausuntopyynt%C3%B6+HE+ulkomaalaislain+ja+ulkomaalaisrekisterist%C3%A4+annetun+lain+muuttamisesta/1906e1f5-5fdd-49e1-8eb0-c6d6e4171fdc>

Sitra (2015). SIB! Maahanmuuttajien työllistymistä tehostetaan yksityisellä pääomalla, <https://www.sitra.fi/uutiset/sib-maahanmuuttajien-tyollistymista-tehostetaan-yksityisella/>

Stenholm, P., Suomalainen, S., Kovalainen, A., Heinonen, J. & Pukkinen, T. (2015). Global Entrepreneurship Monitor – Finnish 2014 Report. Turun yliopiston kauppakorkeakoulu, TSE Entre, A1 /2015. <http://www.gemconsortium.org/country-profile/61>

Suomalainen, S., Stenholm, P., Kovalainen, A., Heinonen, J. & Pukkinen, T. (2016). Global Entrepreneurship Monitor – Finnish 2015 Report. Turun Yliopiston Kauppakorkeakoulu, TSE Entre, Sarja A tutkimusraportteja, A1 / 2016. <http://www.gemconsortium.org/country-profile/61>

Suomen virallinen tilasto (SVT). (2016c). Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen_Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen/007_ulkom_osuudet.px/table/tableViewLayout2/?rxid=dc815f51-a7d0-4aec-a81a-49b8ce399d18

Suomen Yrittäjät, Finnvera ja Työ- ja elinkeinoministeriö (2017): Pk-yritysbarometri. Syksy 2017. https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/sy_pk_barometri_syksy2017.pdf

Sutela, H. (2015a). Ulkomaalaiset työelämässä. Teoksessa: Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (2015); Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014, Tilastokeskus, http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf

Sutela, H. (2015b). Ulkomaalaistaustaiset työelämässä: Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi –tutkimus 2014. Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-12-17_003.html

Sutela, H. & Larja, L. (2015). Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perhesyistä. Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-10-15_001.html#uuttatietoaeu-jaefta-maistatulleidenmuuttosyist%C3%A4

Suutari, T., Lämsä, A-M., Lähdesmäki, M. & Mattila, M. (2016). Maahanmuuttajat työvoimana maaseudun yrityksissä – yrityksen yhteiskuntavastuun näkökulma. Helsingin

Yliopisto – Ruralia-instituutti. Raportteja 161.

<http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Raportteja161.pdf>

Talent Boost –valmisteluryhmä, Muistiolounnos, 28.8.2017. (ei julkinen)

Taylor, M., Marsh, G., Nicol, D. & Broadbent, P. (2017). Good Work: The Taylor Review of Modern Working Practices. July 2017.

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/627671/good-work-taylor-review-modern-working-practices-rq.pdf

Tekes (2017). Innovaatioseteli on tuonut uusia yrityksiä kehitystoimintaan – väliarviointi valmistunut. 5.9.2017. <https://www.tekes.fi/nyt/uutiset-2017/innovaatioseteli-on-tuonut-uusia-yrityksia-kehitystoimintaan--valiarviointi-valmistunut/>

The Knowledge Coalition (2016); Investment agenda for research and innovation,

https://wetenschapsagenda.nl/wp-content/uploads/2016/12/nwa_investeringsagenda_eng_digitaal.pdf

The "New American" Fortune 500 (2011) <http://www.newamericaneconomy.org/wp-content/uploads/2013/07/new-american-fortune-500-june-2011.pdf>

Tilastokeskus (2015); Väestöennuste. http://www.stat.fi/til/vaenn/2015/vaenn_2015_2015-10-30_tie_001_fi.html

Tilastokeskus (2016); Ulkomaalaistaustaiset.

<http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html>

Tilastokeskus (2017a). Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto. Verkkojulkaisu. ISSN=2342-6217

<http://www.stat.fi/til/yrti/>

Tilastokeskus (2017b). Aloittaneet ja lopettaneet yritykset. 25.7.2017. [verkkojulkaisu].

ISSN=1797-0660. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/aly/>

Tilastokeskus (2017c). Väestörakenne – Ulkomaiden kansalaiset. Tilasto päivitetty

3.4.2017. http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

Tilastokeskus (2017d); Väestörakenne. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat

http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/?tablelist=true

Tilastokeskus (2017e). Maahanmuutto uuteen ennätykseen vuonna 2016.

http://www.tilastokeskus.fi/til/muutl/2016/muutl_2016_2017-05-17_tie_001_fi.html

Tilastokeskus (2017f). Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat, Muuttoliike.

http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_muutl/statfin_muutl_pxt_010.px/table/tableViewLayout1/?rxid=11ed5d0e-1d91-4050-bd28-31afb84ed2db

Tilastokeskus (2017g). Työssäkäynti [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5528.

http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_tyokay/statfin_tyokay_pxt_004.px/table/tableViewLayout1/?rxid=e5b10f96-6ff9-4468-a294-c8e2ec399eb4

Tillväxtverket (2010). Möjligheternas marknad – En antologi om företagare med utländsk bakgrund, http://startvaekst.dk/file/367379/mojligheternes_marknad.pdf

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) (2016). Maahanmuutosta kasvua ja elinvoimaa – AIKO Kick-off 27.9.2016 (PPT-esitys). <http://tem.fi/documents/1410877/3273506/AIKO-kickoff+H%C3%A4m%C3%A4l%C3%A4inen.pdf/3f6a0ad5-fcc1-4b7e-b776-626570600709>

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) (2017a). Jakamistalous Suomessa 2016 – Nykytila ja kasvunäkymät. PwC. 10.2.2017. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79253/TEMap_9_2017_verkkojulkaisu.pdf?sequence=1

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) (2017b). Uusi kotoutumislaki vastaa maakunta-, sote- ja kasvupalvelu-uudistukseen, 5.5.2017, (http://tem.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-kotoutumislaki-vastaa-maakunta-sote-ja-kasvupalvelu-uudistukseen)

Työterveyslaitos (2016); Monimuotoisuusbarometri 2016, <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131381/Monimuotoisuusbarometri%202016.pdf?sequence=1>

Vaarik, D. Where Stuff Happens First – White paper on Estonia's Digital Ideology, BDA/Think tank of the President of Estonia, https://www.mkm.ee/sites/default/files/digitalideology_final.pdf

Valle, A. (2016). Innovaatioseleiteitä innovaatiopankista? Kokeileva Suomi –blogi, 6.10.2016, <http://kokeilevasuomi.fi/blogi/-/blogs/innovaatioseleiteita-innovaatiopankista->

Valtioneuvosto (VNK) (2015). Hallitus julkisti turvapaikkapoliittisen toimenpideohjelmansa, Tiedote 657/2015, Valtioneuvoston viestintäosasto, http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/hallitus-julkisti-turvapaikkapoliittisen-toimenpideohjelmansa?_101_INSTANCE_3wyslLo1Z0ni_groupId=10616

Valtioneuvosto (VNK) (2017a). Ratkaisujen Suomi: Puolivälin tarkistus. Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017-2019. Hallituksen julkaisusarja 5/2017. http://vnk.fi/documents/10616/4610410/Toimintasuunnitelma+H_5_2017+280417.pdf

Valtioneuvosto (VNK) (2017b): Maakuntauudistus – missä mennään? Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen. 6.9.2017. <http://vm.fi/documents/10623/3779937/Maakuntauudistus+-+miss%C3%A4+menn%C3%A4%C3%A4n+6.9.2017.pdf/6b23958a-d559-46fa-a404-73624e136adb>

Valtioneuvosto (VNK) (2017). Lakiluonnos startup-yrittäjien ja ulkomaisten asiantuntijoiden oleskeluluvista lausunnolle. Tiedote 25/2017, 23.3.2017. http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410869/lakiluonnos-startup-yrittajien-ja-ulkomaisten-asiantuntijoiden-oleskeluluvista-lausunnolle?utm_source=divr.it&utm_medium=twitter

Valtioneuvosto (VNK). Työllisyys ja kilpailukyky, <http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/tyollisyys/karkihanke1#toimenpide6>

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) (2014). Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen. VATT-työryhmä. VATT-analyysi 1-2014. <http://vatt.fi/documents/2956369/3012221/j67.pdf/6655011a-d0f4-4e9b-a01e-5dd5274514ad>

Westberg, K. (2010). Omvandling genom invandring i livsmedelsbranschen. Julkaisussa: Tillväxtverket (2010). Möjligheternas marknad – En antologi om företagare med utländsk bakgrund, http://startvaekst.dk/file/367379/mojligheternes_marknad.pdf

Åslund, O., Hensvik, L. & Nordström Skans, O. (2009). "Seeking Similarity: How Immigrants and Natives Manage at the Labor Market, Discussion paper series, Institute for the Study of Labor – IZA, <http://ftp.iza.org/dp4640.pdf>

Verkkosivut:

Arbetsförmedlingen, Snabbspår – en snabbare väg in på arbetsmarknade, <https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Om-Arbetsformedlingen/Etablering-av-nyanlanda/Snabbspår.html>

Arbetsförmedlingen, KISA – Kortare Integration, Snabbare till Arbete <https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Om-Arbetsformedlingen/EU-projekt/Projektsidor/2016-03-18-KISA--Kortare-Integration-Snabbare-till-Arbete.html>

Arbetsförmedlingen, Nationell Matchning, <https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Om-Arbetsformedlingen/EU-projekt/Projektsidor/2012-06-13-Nationell-Matchning---skapar-moten-mellan-utlandska-akademiker-och-arbetsgivare-i-hela-landet.html>

Brainport Eindhoven. <https://www.brainport.nl/en/about-brainport>

Brainport, talentBOX. <https://www.brainporttalentbox.com/>

Department of Business, Enterprise and Innovation. Action plan for jobs. <https://www.djei.ie/en/What-We-Do/Business-Sectoral-Initiatives/Regional-Action-Plans-for-Jobs/>

Dutch National Research Agenda. <https://wetenschapsagenda.nl/national-science-agenda/?lang=en>

Euroopan komissio. Making the EU more attractive for foreign students. https://ec.europa.eu/education/policy/international-cooperation/education-quality_en

Euroopan komissio. Points of Single Contact, http://ec.europa.eu/internal_market/eu-go/index_en.htm

European Patent and Trademark Attorneys, Netherland (NLO). The Innovation Box. https://www.nlo.eu/en/services/advice/innovation_box/

Government of the Netherlands. <https://www.government.nl/>

Holland Alumni. <https://www.hollandalumni.nl/>

Innovation Expo. <https://www.innovatie-estafette.nl/english>

Immigration and Naturalisation Service, Netherlands. <https://ind.nl/en>

IOM, MIDA FINNSOM. <http://mida.iom.fi/>

Kotouttaminen.fi. http://kotouttaminen.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kasvua-kansainvalisista-osaajista-hankehaku-avautuu-14-6-2017

Maahanmuuttovirasto, Sanasto. <http://www.migri.fi/medialle/sanasto>

Maahanmuuttovirasto. Elinkeinonharjoittaja tarvitsee oleskeluluvan,
http://www.migri.fi/tyoskentely_suomessa/elinkeinonharjoittaja

Ministry of Economic Affairs and Communications, Estonia. Estonia has launched its e-residency program. 2.2.2015. <https://www.mkm.ee/en/estonia-has-launched-its-e-residency-program>

Ministry of Economic Affairs and Communication, Estonia. Information society. 26.3.2015.
<https://www.mkm.ee/en/objectives-activities/information-society>

Ministry of Economic Affairs, Netherlands. National Icons 2016.
<https://www.nationalicons.nl/>

Netherlands Enterprise Agency. Subsidies & Programmes. <https://english.rvo.nl/subsidies-programmes>

Nuffic. The Dutch organization for internationalization in education. <https://www.nuffic.nl/en>

Pakolaisapu, Sanasto. <http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/sanasto/>

Republic of Estonia, e-Residency, Real-time monitoring.
<https://app.cyfe.com/dashboards/195223/5587fe4e52036102283711615553>

Republic of Estonia, e-Estonia. <https://e-estonia.com/>

Sisäministeriö (SM). Yrittäjien ja erityisosaaajien oleskeluluvat.
<http://intermin.fi/erityisosaaajien-oleskeluluvat>

Smart Industry – Dutch Industry fit for the future. <https://www.smartindustry.nl/en/>

StartupDelta. <https://www.startupdelta.org/about-startupdelta/startupdelta/>

Talent Tampere. <https://talent tampere.fi/>

Tilastokeskus; Käsitteet ja määritelmät;
<http://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/kasitteet-ja-maaritelmat.html>

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), Kasvua kansainvälisistä osaajista, <http://tem.fi/talent-boost>

Uutta osaamista. <http://uuttaosaamista.fi/>

Valtioneuvosto (VNK). Kärkihanke 1 – toimenpiteet. <http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/tyollisyys/karkihanke1>

Volg innovatie. <https://www.rvo.nl/onderwerpen/innovatief-ondernemen/research-development/volg-innovatie>

LIITE 1. KYSELYN TULOKSET

Hankkeessa toteutettiin kysely yrittäjyyden keskeisimmistä puollonkaloista, hyvistä käytännöistä ja kehittämiskohteista. Kysely toteutettiin 13.6.-15.8.2017 välisenä aikana ja kohdistettiin yrittäjille, yritysneuvojille, yrityshautomoiden, maahanmuuttaja-, nuoriso-, ja yrittäjäverkostojen sekä etujärjestöjen edustajille, korkeakoulujen edustajille, tutkijoille sekä virkamiehille. Kysely lähetettiin avoimella linkillä 553 henkilölle kehotuksella jakaa kyselyä eteenpäin omista verkostoista. Kyselyyn saatiin yhteensä 207 vastausta. Vastaajien joukossa painottuivat erityisesti sosiaali- ja terveysalat. Kyselyn keskeiset havainnot esitetään tässä raportissa tiiviisti.

Kyselyn alussa ja lopussa oli kaikille vastaajille yhteisiä kysymyksiä mm. tärkeimmistä yleisistä kehittämiskohteista sekä nykyisen yrittäjyyspaketin toimenpiteistä.

Kyselyn keskivaihe sen sijaan muodostui viidestä osasta (A-E), jotka kukin sisälsivät kysymyksiä liittyen hyviin käytäntöihin, pullonkaloihin sekä kehitysehdotuksiin, ja joista vastaaja saattoi valita itselleen relevanteimmat osa-alueet.

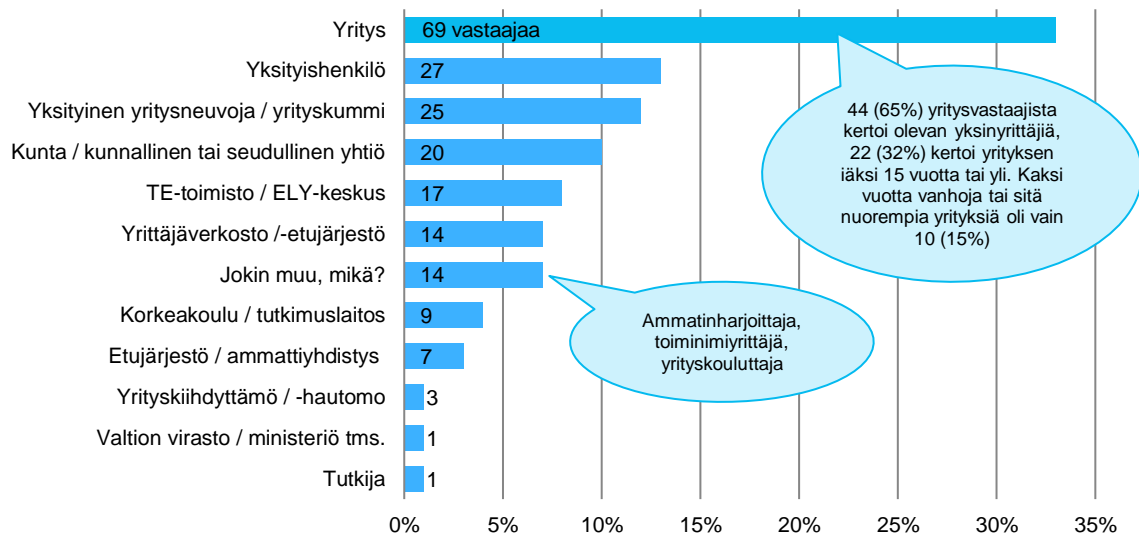
- A) Yrittäjyysilmasto ja puitteet
- B) Yrityksen perustaminen ja käynnistäminen
- C) Yrityksen kehittäminen ja uudistaminen
- D) Yrityksen kasvattaminen ja kansainvälistyminen
- E) Yrityksen muutostilanteet (esim. sukupolven- tai omistajanvaihdos)

Vastaaja valikoi osiot joihin vastata. Vastaaminen kaikkiin osioihin oli myös mahdollista. Vastausten kokonaismäärät vaihtelevat tästä johtuen

Vastaajien tausta

207 vastaajasta 69, eli yksi kolmannes kertoi edustavansa yritystä. Yrityksistä 65 prosenttia oli yksinyrittäjiä ja 85 prosenttia vähintään kaksi vuotta vanhoja. Puolet yrityksistä kertoi tavoittelevansa kasvua ja yksi viidennes kansainvälistymistä.

Yritysten jälkeen yleisin vastaajaryhmä olivat yksityishenkilöt, joita oli 13 prosenttia vastaajista. Vain hieman harvempi edusti yksityistä yritysneuvojaa tai oli yrityskummi (12 %). Yrittäjäjärjestöjä, -verkostoja sekä muita etujärjestöjä, ja kunnallisia sekä seudullisia kehittämissyhtiöitä edusti molempia yksi kymmenes vastaajista. TE-toimiston tai ELY-keskuksen piiristä tuli kahdeksan prosenttia vastaajista.

Kuvio 1. Mihin vastaajaryhmään ensisijaisesti kuulut? (N= 207)

Joka kolmas vastaaja oli Uudeltamaalta, joka seitsemäs Pirkanmaalta ja joka 13. Pohjois-Pohjanmaalta. Manner-Suomen maakunnista ainoastaan Keski-Pohjanmaa ja Kanta-Häme eivät ole edustettuina kyselyn vastaajien joukossa.

Kaksi viidestä vastaajasta katsoi, että heidän toimintansa liittyy ensisijaisesti sosiaali- ja terveysaloille. Näiden alojen voimakas painotus tulee ottaa huomioon myös kyselyn vastausten tulkinnessa. Avovastausten perusteella voidaan päätellä, että vastaajien joukossa on ollut varsin paljon sosiaali- ja terveysalojen palveluita yksityisyrittäjänä tai freelancerina tarjoavia henkilöitä.

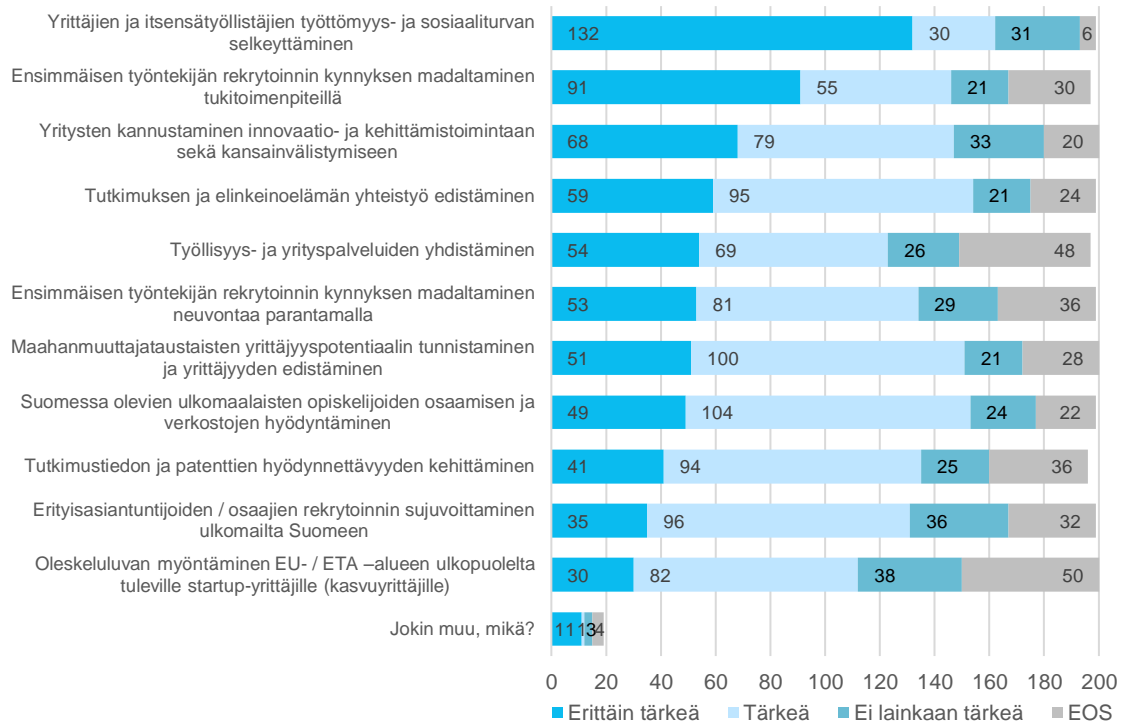
Vastaajista 32 prosenttia oli iältään 50-59 vuotiaita, 26 prosenttia yli 60 vuotiaita, 25 prosenttia 40-49 vuotiaita ja 17 prosenttia tätä nuorempia. Vastaajista 56 prosenttia oli naisia, 43 prosenttia miehiä ja yksi prosentti ei halunnut kertoa sukupuoltaan.

Sosiaali- ja työttömyysturva tärkein kehittämiskohde

Nykyisistä yrittäjyyspaketissa mukana olevista toimenpidekokonaisuuksista *yrittäjien ja itsensätyöllistäjien sosiaali- ja työttömyysturvan selkeyttämistä* pidettiin kaikkein tärkeimpänä kokonaisuutena. 81 prosenttia vastaajista piti kysymystä joko erittäin tärkeänä tai tärkeänä. Seuraavaksi tärkeimmät toimenpiteet olivat *yritysten kannustaminen innovaatio- ja kehittämistoimintaan sekä kansainvälistymiseen* (74 %) ja *ensimmäisen työntekijän rekrytoinnin kynnyksen madaltaminen tukitoimenpiteillä* (74 %), joka oli jonkin verran tärkeämmäksi arvioitu kuin *ensimmäisen työntekijän rekrytoinnin kynnyksen madaltaminen neuvontaa parantamalla* (67 %). Tällä hetkellä rahallisten tukien suuntaamista ensimmäisen työntekijän palkkaamiseen ei ole kuitenkaan katsottu tarkoituksenmukaiseksi (ks. Luku 3.1).

Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden yrittäjyyspotentiaalin tunnistamista ja yrittäjyyden edistämistä (75 %) ja toisaalta *Suomessa olevien ulkomaalaisten opiskelijoiden osaamisen ja verkostojen hyödyntämistä* (77 %) pidetään myös hyvin tärkeänä.

Kyselyssä yritysten kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyvät asiat: *tutkimustiedon ja patenttien hyödynnettävyyden kehittäminen, ulkomaalaisten erityisasiantuntijoiden ja osaajien rekrytoinnin sujuvoittaminen sekä oleskeluluvan myöntäminen EU-/ETA-alueen ulkopuolelta tuleville startup-yrittäjille* jäivät vähiten tärkeinä pidetyiksi toimenpiteiksi. Tämä liittyy ainakin osittain kyselyn vastaajajoukkoon, jossa pien- ja yksinyrittäjät muodostivat merkittävän osan vastaajista.

Kuvio 2. Kuinka tärkeänä pidät seuraavia asioita mikro- ja pienyrittäjyyden edistämisen näkökulmasta? (N=196–200)

Keskeiset yritysten elinkaaren kehittämiskohteet

Vastaajia pyydettiin kyselyssä valitsemaan ne yrityksen elinkaaren vaiheet, joihin heidän mielestään liittyi eniten ongelmakohtia, joihin voitaisiin oikein kohdennetuilla toimenpiteillä vaikuttaa myönteisesti. Vastaaja saattoi valita yhden tai useamman ongelmakohtaan.

Yrityksen kehittäminen ja uudistaminen katsottiin suurimmaksi ongelmakohtaksi, miltei puolet (47 %) vastaajista katsoi, että tällaisia ongelmia liittyi erityisesti em. vaiheeseen. Seuraavaksi suurimmiksi ongelmakohtiksi katsottiin yrityksen perustaminen ja käynnistäminen (42 %) ja yrityksen kasvu ja kansainvälistyminen (40 %). Yrittäjyysilmasto ja puitteet olivat kehittämiskohteita joka kolmannen (30 %) ja yrityksen muutostilanteet, kuten myynti ja sukupolvenvaihdos joka neljännen vastaajan (27 %) mielestä. Näiden vaiheiden sisällöt käydään läpi seuraavassa vastausten viitoittamassa tärkeysjärjestyksessä. Vastaajia pyydettiin jokaisessa vaiheessa nimeämään kolme tärkeintä vastausta tärkeysjärjestyksessä. Vastausten määrä jokaisessa kohdassa on siten vastaajien määrä kerrottuna kolmella.

Yrityksen kehittäminen ja uudistaminen

"Myynti- ja markkinointilähtöinen uudistaminen, siihen ulkopuolista osaamista ja kokemusta ja sitten kehittämiseen julkiset palvelut rahoituksineen pitää toimia - on kokonaisuus."

"Kehittämissyhtiöiden tarjoama maksuton peruspalvelu on hyvä pohja pienten yritysten perustamis- ja kehittämistoiminnalle. Yrityskummitoiminta tarjoaa hyvää maskutonta lisäapua yhtiöiden neuvonnalle mentoroinnilla yritysten elinkaaren kaikissa vaiheissa. Digitaalinen maailma tarjoaa missä tahansa toimiville yrityksille mahdollisuuden uudistua ja luoda verkostoja toimintansa tueksi."

"Virkamiesneuvonnan sijaan tarvitaan käytännön "hands on" neuvontaa."

Merkittävimmäksi yritysten kehittämistä ja uudistamista tukeviksi tekijöiksi vastaajat nimesivät yrityksen kyvyn digitaalisuuden tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämiseen (47 vastaajaa). Seuraavaksi tärkeimpänä pidetyt kehittämistä tukevat tekijät olivat *Julkisten kehittämispalvelujen kattavan tarjonnan* (45 vastaajaa) ja *yrityksen oma brändi- ja markkinointiosaaminen sekä markkinointikanavien tuntemus* (43 vastaajaa), nämä olivat myös suosituimmat ensimmäiset vastaukset (24 ja 23 vastaajaa). *Julkiset rahoituspalvelut* (42 vastaajaa) oli mainittu edellisiä selvästi useammin vasta kolmanneksi tärkeimpänä tekijänä (22 vastaajaa). *Yrityshautomo- ja kiihdyttämötoiminta* (19 vastaajaa) sai paljon ensimmäisiä vastauksia (10). Työntekijöiden palkkaamiseen liittyvä neuvonta ja tuki olivat selvästi vähemmän merkittäviksi koettuja kehittämistä edistäviä tekijöitä.

"Osaavan työvoiman saaminen on vaikeata. Opettelevan työntekijän joustava työllistäminen on vaikeata."

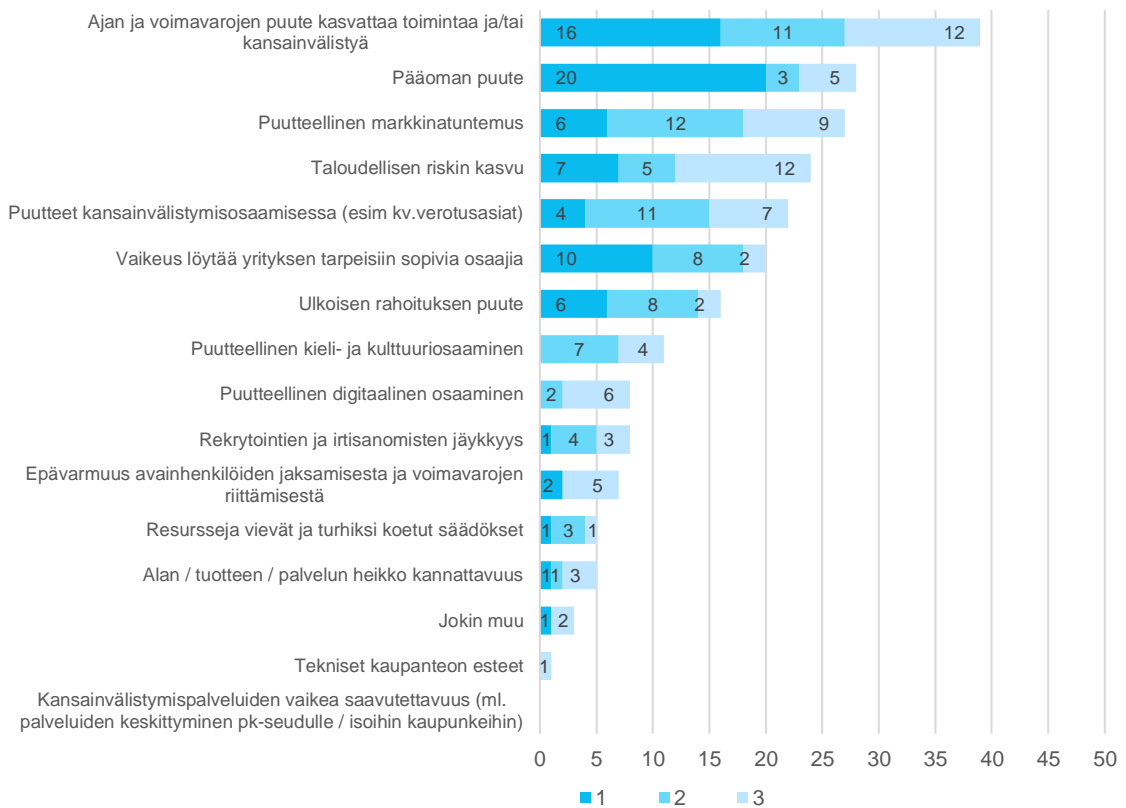
"Hidastavat ja estävät tekijät ovat ensisijaisesti markkinoihin, myyntiin ja verkostojen puutteeseen liittyvät tekijät. Rahoitusta saa, jos nämä edelliset ovat kunnossa."

Näitä tekijöitä korostavat myös sekundaariset esteet, eli hautomo- ja kiihdyttämöpalveluiden, yksityisten kehitysyhtiöiden ja julkisten kehittämispalveluiden roolien selkiintymättömyys, yhteistyön puute ja puuttuvat kannusteet rakentaa kaikkia osapuolia hyödyntäviä ekosysteemeitä."

"Kokemukseni on, että merkittäviä pullonkauloja ovat (edelleen) tuotteistaminen ja maksavan asiakkaan löytäminen, varsinkin viimeinen. Yhteinen nimittäjä on uudistumiskyvykkyyden vähäisyys. Miten normalistoinnasta varataan aikaa liiketoiminnan uudistamiseen ja miten uudistamista konkreettisesti tehdään. Esimerkiksi voidaan tarvita enemmän tietoa omasta toiminnasta: miten omaa toimintaa analysoidaan?"

Selkeästi merkittävin pullonkaula yrityksen kehittämisessä ja uudistamisessa oli *yrittäjän ajan ja voimavarojen puute, jonka* 47 vastaajaa 97:stä valitsi yhdeksi kolmesta tärkeimmästä pullonkaulasta. 25 vastaajan mukaan tämä oli kaikista tärkein yritysten kehittämistä ja uudistamista edistävä tekijä. Seuraavaksi tärkeimmät kehittämistä estävät tekijät olivat *markkinatuntemuksen puute* (25 vastaajaa) ja *työntekijästä, yrittäjäksi siirtymisen vaikeudet, epävarmuus ja veroseuraamukset* (23 vastaajaa). Kolme syytä: *puutteet markkinointiosaamisessa ja brändin rakentamisessa, Uskalluksen puute/epäonnistumisen pelko ja Kehittämispalvelujen ja –neuvonnan löytämisen ja saamisen vaikeudet* saivat kaikki 22 mainintaa. *Kehittämispalvelujen ja –neuvonnan*

löytämisen ja saamisen vaikeudet nousivat kuitenkin esiin siinä, että 14 vastaajaa oli nimennyt tämän suurimmaksi ongelmaksi.

Kuvio 3. Mitkä kolme alla olevista vaihtoehdoista koet tällä hetkellä merkittävimiksi yritysten kehittämistä ja uudistamista hidastaviksi / estäviksi tekijöiksi? Sijoita tekijät tärkeys järjestykseen 1–3. (N=286)

”Yritystoiminnan julkisten rahoittajien tulisi istua samaan pöytään ja miettiä, että miten yrityksille sekavaa kokonaiskuvaa eri tuki/rahoitusmuotojen osalta selkeytettäisiin. On tilanteita, joissa yritys ei tiedä, että mistä kehittämiseen apua löytyisi ja välillä on tilanteita, että kaikki rahoitusinstrumentit ovat jotenkin vääriä. Näissä on mahdollisuus väliinputoamiseen. Kasvuyritysten rahoitusmahdollisuuksien kohdalla löytyy mm. merkittävä aukko, jossa tuotekehityksen loppuun saattaminen ja markkinoille menovaihe tarvitsee rahoitusta, mutta yksityiset pääomasijoittajat eivät vielä ole valmiita rahoittamaan. Olen työssäni törmännyt useisiin yrityksiin, jotka jumiutuvat tähän vaiheeseen ja lupaa yritystoiminta uhkaa kuihtua kasaan, vaikka markkinoita tuotteille olisi, kun tuotekehitys ja tuotteistus saadaan valmiiksi.”

”Ensimmäisen työntekijän palkkaaminen pitäisi olla helpompaa voimakkaan kustannustason hyppäämisen takia. Se on ongelma. Mutta miten tämä ”alennus” kompensoituu, ettei tule markkinavääristymiä, en tiedä. Pitäisikö palkkauskynnysalennuksen saaneen yrityksen maksaa alennus myöhemmin takaisin? Markkinavääristymiä ei pidä lisätä.”

Yritysten kehittämisen ja uudistamisen ratkaisutoimenpiteistä ylivoimaisesti suosituimmaksi (55 vastaajaa) nousi *neuvontapalveluiden kehittäminen ja palveluiden löydettävyyden parantaminen*, toiseksi suosituin toimenpide-ehdotus (42 vastaajaa) oli *tuki yrityksen aineettoman arvонуonnin osaamisen kehittämiseen*. Nämä vastaukset ovat hyvin linjassa

merkittävimiksi katsottujen pullonkaulojen kanssa, jotka liittyvät yrityksen ja yrittäjän aikaan, osaamiseen ja resursseihin. Kahden suosituimman ehdotuksen jälkeen vastaajat mainitsivat varsin tasavertaisesti kolme toimenpidettä *yritysten muutosvaiheiden katalysoiminen toiminnan kehittämiseen/ns. restartup-toiminta* (35 vastaajaa), *säädösten ja byrokratian purkaminen* (33 vastaajaa) sekä *työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan ja toimenpiteiden yhdistäminen* (33 vastaajaa).

Yrityksen perustaminen ja käynnistäminen / sosiaali- ja eläketurva merkittävimmät aloittamista estävät tekijät

"Palvelujen tulee olla helposti saattavia, tarpeen mukaan kasvokkain (alussa) ja mahdollisesti myös vieraskielisenä (vaikka alussa). Palvelujen tarjoajien tulee olla keskenään hyvin verkottuneita, jotta voivat tarpeen mukaan ohjata asiakkaan eteenpäin ja jotta palveluissa ei tule päällekkäisyyksiä."

"Sivutoiminen yrittäjyys käynnistyy yhä useammin IT- ja alustatalouden puolella. Tuotteiden ja palveluiden kysyntää voidaan kokeilla nopeasti ja suuntaa voidaan korjata (potentiaalisten) asiakkaiden palautteiden mukaan."

"Uuden yrittäjyyskulttuurin synnyttäminen vaatii uudenlaisten yrittäjyysshenkisten yhteisöjen tukemista, kuten nuorten yrittäjien toiminta Suomen Yrittäjissä ja yliopistoissa ES-toiminta."

"Yrityksen perustaminen voi usein kaatua liian helposti byrokratiaan"

Yrityksen perustamista ja käynnistämistä edistävinä tekijöinä vastaajat pitivät yrityksen perustamiseen liittyviä tukipalveluita (45 vastaajaa), sivutoimisen yrittämisen helppoutta (38 vastaajaa) ja yrityksen perustamisen helppoutta (37 vastaajaa). Myös uuden yrittäjyysmyönteisen kulttuurin mukanaan tuomaa rohkeutta (26 vastaajaa), olemassa olevien yrittäjien kokemuksen ja tieto-aidon jakamista aloittaville yrittäjille (20 vastaajaa) sekä yrittäjyyskoulutusta (18) pidettiin varsin usean vastaajan toimesta yrityksen aloittamista tukevan asioina.

"Asiakaskokemusten perusteella suuri yksittäinen yrityksen perustamista hidastava tekijä on yrittäjien heikko sosiaaliturva ja kalliit vakuutusmaksut yritystoiminnan riskeihin varautumisessa. Lisäksi palveluiden pirstaleisuus ja epäselvyys sekä epätietoisuus yritystoiminnan kokonaisuuksista koetaan liian vaikeaselkoisena, joten moni luopuu perustamisesta em. syiden vuoksi. Erityisesti yrittäjien puutteet talous- ja markkinointiosaamisessa ovat osaltaan vaikeuttamassa yrityksen käynnistymistä."

"Keskeisin haaste on kynnyksen madaltaminen siihen, että henkilö voisi aluksi harjoittaa sivutoimista yrittäjyyttä ilman pelkoa siitä, että työttömyysturva tai KELAn perhe-etuudet olisivat heti jumissa tai poikki."

"Monia muistettavia asioita. Helpottaisi, jos jossain olisi selkeä lista siitä, mitä pitää tehdä ja ilmoittaa, ja että se olisi yhdessä paikassa."

"Suurin este on sote- ja kuntoutuusuudistuksen epävarmuus sekä sisällöllisesti että aikataulullisesti. Alalla toimivat yrittäjät lopettavat toimintaansa tästä epävarmuudesta (mm. IT-investointikustannukset) ja uudet yrittäjät eivät uskalla aloittaa."

”Yrityksen Tuotekehitys, Markkinointi ja Taloushallinto ovat rinnakkaisia asioita. Ei perättäisiä, niin kuin nykyään ELY:ssä yleisesti kuvitellaan! Hirvittävää kalenteriajan tuhlausta!”

Perustamista ja käynnistämistä estävistä tai hidastavista tekijöistä katsottiin *yrittäjän heikko sosiaali- ja eläketurva* (47 vastaajaa), *yrittäjyyden palveluiden ja neuvonnan pirstaleisuus ja työnjaon epäselvyys* (40 vastaajaa) ja *epäselvyydet siirtymässä palkansaajasta yrittäjäksi ja päinvastoin* (34 vastaajaa) tärkeimmiksi. Ensimmäinen ja kolmas tekijä liittyvät vahvasti toisiinsa ja liittyvät oletettavasti erityisesti pien- ja yksinyrittäjien sekä itsensätyöllistäjien epävarmaan asemaan. Selvästi pienempinä, muttei merkityksettöminä, ongelmina nähtiin *yleinen yrityksen perustamiseen liittyvä sääntely ja lupajärjestelmä* (21 vastaajaa), *puutteet yrittäjien talous-, digitaalisuus- tai muussa osaamisessa* (20 vastaajaa) sekä *rahoituksen puute* (19 vastaajaa). Hieman yllättäenkin *alakohtainen lupajärjestelmä ja sääntely* (11 vastaajaa) ei noussut esiin merkittävänä perustamisen ja käynnistämisen pullonkaulana, vaikka se erityisesti sosiaali- ja terveysalan osalta nouseekin avovastauksissa esiin.

”Neuvonta- ja käynnistyspalveluita tulee yhdistää ja niiden toiminta kannattaa muodostaa entistä enemmän osaamisintensiivisen 1-2-3 -kiihdyttämömallin mukaisesti, jossa 1-vaihe kuvaa yrityksen perustamisen esiselvitysvaihetta, 2-vaihe yrityksen perustamisvaihetta ja markkinoillemeno ja 3-vaihe kiihdytysvaihetta kansainvälisyyteen ja kasvuun.”

Ratkaisutoimenpiteissä painottuu voimakkaasti yrittäjän sosiaaliturvan kehittäminen. Tärkeimmät kehittämisehdotukset perustamisen ja käynnistämisen helpottamiseen ovat *aloittavan yrittäjän ja yrittäjyyttä suunnittelevan sosiaaliturvan parantaminen* (53 vastaajaa), *sivutoimisen yrittäjyyden helpottaminen* (44 vastaajaa) ja *palkansaajien ja yrittäjien välisen jaottelun poistaminen ja tulonlähteestä riippumattoman määritelmän yhtenäistäminen tulonsaajaksi* (38 vastaajaa). Myös käynnistämisvaiheen yritystukien kehittäminen (38 vastaajaa) ja *eri tieto ja neuvontapalveluiden saattaminen yhteen* (27 vastaajaa) koetaan varsin tärkeiksi yritysten perustamista ja aloittamista tukeviksi toimenpiteiksi.

yrityksen kasvu ja kansainvälistyminen/ Osaaminen ja verkostot tärkeimmät kasvun ja kansainvälistymisen edellytykset

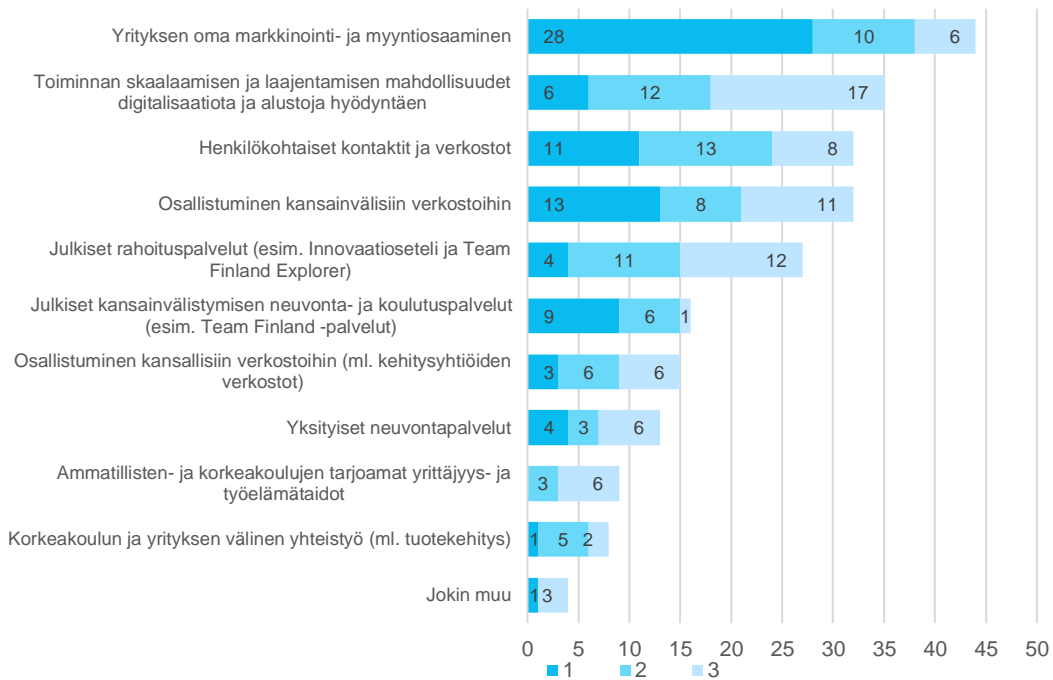
”Oman selvityksemme mukaan yrityksen suurin kasvun haaste on yrittäjän oma jaksaminen. Tästä näkökulmasta meidän pitää kiinnittää huomioita kaikkeen siihen, mikä edesauttaa jaksamista. Tällöin kyse on osaamisesta, verkostojen hyödyntämisestä ja digitalisaation voimakkaammasta käyttöön otosta.”

”Oma osaaminen, raha eli kassa, ja osaava hallitus”

Yrityksen kasvua ja kansainvälistymistä tukevat kyselyn perusteella parhaiten *yrityksen oma markkinointi- ja myyntiosaaminen* (44 vastaajaa), *osallistuminen kansainvälisiin verkostoihin* (32 vastaajaa) sekä *henkilökohtaiset kontaktit ja verkostot* (32 vastaajaa). Myös *toiminnan skaalaamisen ja laajentamisen mahdollisuudet digitalisaatiota ja alustoja hyödyntäen* (35 vastaajaa) pidettiin varsin suurena mahdollisuutena. Sen sijaan *julkiset rahoituspalvelut* (27 vastaajaa) ja *julkiset kansainvälistymisen neuvonta- ja koulutuspalvelut* (16 vastaajaa) eivät nousseet kasvua ja kansainvälistymistä tukevinä tekijöinä yhtä vahvasti esille kuin yrityksen omat kyvykkyudet.

”Prosessi vaatii pääomaa, sillä virheitä ei voi välttää. Jos toimintaidea on kirkas ja skaalautuva, myös osaajia löytyy.”

”Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden ja suomalaisten paluumuuttajien verkostot jäävät hyödyntämättä, ei löydetä, osata tai ymmärretä ottaa kiinni Suomessa olevista henkilöistä, vaikka heillä olisi koulutuskin Suomesta.”

Kuvio 4. Mitkä kolme alla olevista vaihtoehtoista koet tällä hetkellä tärkeimmiksi yritysten kasvua ja kansainvälistymistä edistäviksi tekijöiksi? Sijoita tekijät tärkeysjärjestykseen 1–3. (N=235)

Yritysten kasvun ja kansainvälistymisen merkittävimmät pullonkaulat liittyvät aikaan, voimavaroihin ja osaamiseen sekä pääoman puutteeseen. *Ajan ja voimavarojen puute kasvattaa toimintaa ja/tai kansainvälistyä* (39 vastaajaa), *Pääoman puute* (28 vastaajaa) ja *puutteellinen markkinatuntemus* (27 vastaajaa) olivat kyselyn vastaajien näkemyksen mukaan kolme merkittävintä pullonkaulaa. Taloudellisiin tekijöihin ja riskeihin liittyvät pääoman puutteet lisäksi *taloudellisen riskin kasvu* (24 vastaajaa) sekä *ulkoisen rahoituksen puute* (16 vastaajaa). Osaamiseen liittyvät taas puutteellisen markkinatuntemuksen lisäksi *puutteet kansainvälistymisosaamisessa* (22 vastaajaa) ja *vaikeus löytää yrityksen tarpeisiin sopivia osajia* (20 vastaajaa), joista viimeisimmän valinneista vastaajista puolet pitivät tätä tärkeimpänä esteenä. *Tekniset esteet* (1 vastaaja) ja *sääntely* (5 vastaajaa) ovat tämän kyselyn perusteella kansainvälistymisen ja kasvun esteistä pienimpiä.

”Ennen KTM:N vientiasiamiehet olivat suuri apu pk-yrityksille. Miksi ei enää? EU ei ole pk-yrityksille kotimarkkina-alue, vaan kieli- ja kulttuurierot hämmentävät yrityksiä.”

”Pienimmille yrityksille myös pieni hanke ja tuki voi olla merkittävän kehitystarinan alku. Silti julkinen järjestelmä on asettanut hankkeiden koolle ja tuen määrälle minimin. Mitä pienempi yritys, sitä pienemmästä kehitystoimenpiteestä kasvutarina lähtee liikkeelle. Onko meillä todellakin varaa jättää yksin- ja mikroyrityksissä oleva potentiaali hyödyntämättä?”

”Taloudellisen riskin kasvattamiseen liittyy monia lainsäädännöllisiä ja hallinnollisia riskejä, jotka syntyvät työlainsäädännöstä, ay-liikkeestä,

virherekrytoinneista, ympäristösääntelystä, jne. Riskin vähentäminen tulisi olla ensisijainen tie kasvuyrittämisen mahdollistamiseksi.”

”Yritysten hallitukseen pitää saada osajia riskejä ja mahdollisuuksia punnitsemaan. Maailmaa harvoin valloitetaan yhden perheen näkemyksillä.”

Kansainvälistymisen ja kasvun tarpeisiin vastaavista toimenpide-ehdotuksista suosituimmat olivat *Rahoitusvälineiden kehittäminen toisiaan tukeviksi ketjuiksi* (38 vastaajaa), *yritysten ohjaaminen kansallisiin ja kansainvälisiin verkostoihin* (37 vastaajaa), *neuvontapalveluiden kokoaminen yhteen* (31 vastaajaa), *pienien ja suurten yritysten välisen yhteistyön vahvistaminen* (29 vastaajaa) ja *tuki hiljaisen tiedon siirtämiseen* (24 vastaajaa). Lisäksi *kansainvälistymisnäkökulman vahvempi integrointi yrittäjyyden koulutuslinjoille* (20) ja *tutkimuksen ja elinkeinoelämän välinen yhteistyö* (21) nähtiin toivottavina toimenpiteinä yritysten kannustamiseen kansainvälistymiseen.

Yrittäjyysilmasto ja puitteet/

”Nuoret ovat innostuneita yrittämisestä. Jotain on siis tapahtunut asenneilmastossa.”

Yrittäjyysilmapiirin paraneminen ja yrittäjäksi ryhtymisen helpottuminen ovat tärkeimmät yrittäjyyttä edistävät tekijät ilmapiirissä ja yleisissä yrittäjyyden puitteissa. *Yrittäjyysilmapiirin myönteinen kehitys yleisellä tasolla ja yrittäjien arvostuksen kasvu* oli tärkeimpien yrittäjyyttä edistävien tekijöiden joukossa 28 vastaajan mielestä. Seuraavaksi merkittävimmät tekijät olivat *yrittäjyyden ja palkkatyön välisten siirtymien helpottaminen* (27 vastaajaa) ja *sivutoimisen yrittäjyyden koettu helppous* (23).

”Varsinkin alkavien yrittäjien yllättävän heikko talousosaaminen yhdistettynä yrittäjyyteen liittyvään epäonnistumisen pelkoon ja leimautumiseen on melko tappava yhdistelmä.”

”Itse olen joutunut muutaman kerran pidemmälle sairauslomalle, jolloin tulo sivutoimesta jää tulematta, huolimatta maksetuista vakuutuksista.”

Ylivoimaisesti merkittävin puute ilmapiirissä ja puitteissa vastaajien näkemyksen mukaan on *yrittäjien heikko sosiaali- ja eläketurva*, jota piti merkittävän tekijänä yhteensä 39 vastaajaa, joista 23 piti tätä kaikkien merkittävimpänä ilmapiiriä ja puitteita heikentävänä tekijänä. Sosiaali- ja eläketurvan jälkeen tärkeimmät tekijät olivat *liian suuriksi koetut henkilökohtaiset riskit* (27 vastaajaa), johon liittyy myös *yrittäjyyteen liittyvä epäonnistumisen pelko ja leimautuminen* (16 vastaajaa).

”Ei pitäisi olla kovin vaikeata ymmärtää, että mitä pienempi yritys, sitä suurempi on jonkin tietyn veloitteen aiheuttama kokonaiskustannus (sisältää työn) liikevaihtoeuroa kohti. Tietääkseni Suomessa ei myöskään ole olemassa mitään yrityskokoon suhteutettuja helpotuksia tai huojennuksia (vaikka suurtuotannon edut tiedetään). Kukaan ei liioin ole huolestunut siitä, että yksin- ja mikroyrittäjät osallistuvat yrityksille kohdennettuihin todella vähän suhteelliseen osuuteensa nähden (95% yrityksistä on yksin- ja mikroyrittäjiä). Valaiseva esimerkki: jos yksinyrittäjä lähtee päiväksi seminaariin, niin hän sammuttaa sorvin ja valot sekä lukitsee yrityksenä ovet. Jos 50 hengen yrityksestä yksi henkilö lähtee päiväksi seminaariin, niin yritykseen jää 49 henkilöä jatkamaan työntekoa!”

"sotealan pienyrittäjälle voi tulla kohtuuton määrä sähköistä dokumentointivervoitetta, mitä määrää pitäisi kohtuullistaa jo suunnitelmissa."

29 vastaajaa koki myös, että *liiallinen byrokraatia* heikentää yrittäjyyden ilmapiiriä ja yleisiä puitteita. Toisaalta *valtion toimet ja asenteet valtakunnallisella (8) ja paikallisella tasolla (1) tai viranomaisen palveluasenteeseen liittyvä puutteet (4 vastaajaa)* eivät kyselyn perusteella ole merkittävimpiä ongelmia.

"Yrityslainsäädäntö ym. tuntuu rakentuvan ajatukselle, että yritys perustetaan päätoimiseen, pitkäaikaiseen ja kasvuhakuiseen tarkoitukseen. Merkittävät taloudelliset tuet pitäisikin varata näille. Itselläni yritys avaa mahdollisuuksia tarttua mielenkiintoisiin projekteihin, joissa voin kehittää ja käyttää ammattitaitoani eri tavoin kuin virkatyössäni. Ollessani palkkatyössä asiakaskuntani on tarkkaan määritelty. Pienimuotoisen yrittäjyyden kautta olen voinut jakaa osaamistani myös niille, jotka eivät kuulu varsinaiseen asiakasryhmääni..."

Kaipaisin keveää ja helppoa "sivutoimiyrittäjyyttä", varsinkin nyt kun yritykselläni on ollut vuoden verran lepoaika."

"Yrittäjien sosiaaliturva huono. Huomattu, kun perheessä kaksi yksityisyrittäjää. Perussosiaaliturvaa voi saada vain, jos ajaa yrityksen konkurssiin ja lopettaa työnteon kokonaan."

"Suomessa on tekemättä yrittäjyyden edellytyksiä vahvistavat työmarkkinareformit."

Tärkeimpinä parannuskohteina vastaajat pitivät *yrittäjien sosiaaliturvaverkon vahvistamista (39 vastaajaa), sivutoimisen yrittäjyyden helpottamista (32), työntekijästä yrittäjäksi siirtymisen helpottamista (32) ja sääntelyn karsimista tai järjeistämistä (28).*

Yrityksen muutostilanteet

"Koska orgaaninen kasvu on hidasta tulisi yritysostomahdollisuutta markkinoida vahvemmin olemassa oleville yrittäjille. Tietoisuutta pitäisi kasvattaa (miten osto tapahtuu, miten hinta määräytyy, mitä hyötyjä ja mitä huomioitavia seikkoja esim. verotuksessa ym.). Lisäksi pitäisi puhua yrittäjien kieltä."

Tärkeimmiksi yritysten muutostilanteita edistävinä ja tukevinä tekijöinä vastaajat pitivät *omistajanvaihdospalveluita (33 vastaajaa), Liiketoiminnan kehittämistä yrityksen myyntikuntoon laittamisen näkökulmasta (28) ja toimivia rekrytointipalveluita/apua yrityksen jatkajan löytämiseen (25 vastaajaa).* 20 mielestä *kilpailun paine* oli merkittävä muutosta edistävä tekijä.

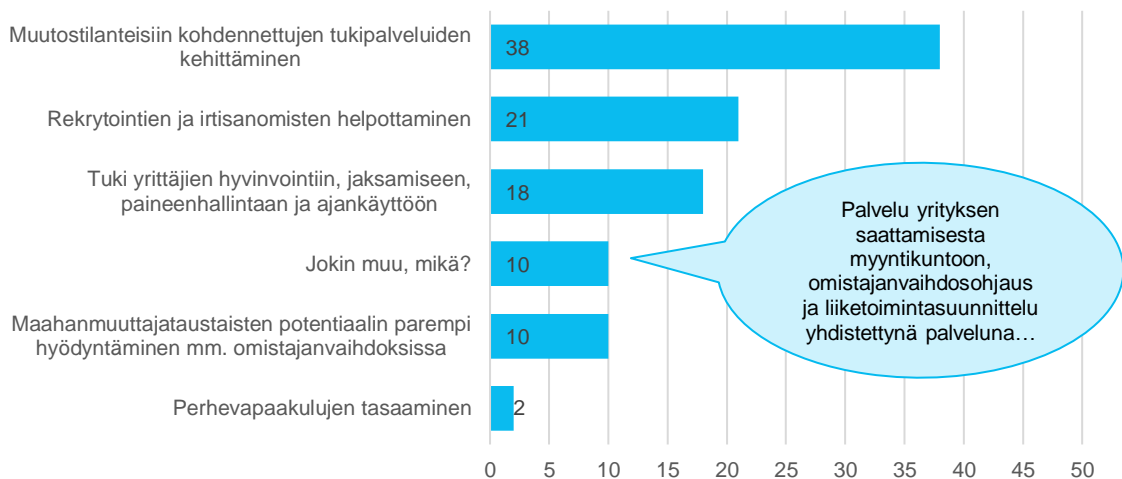
"Valmistautuminen yritysten muutostilanteisiin (esim omistajanvaihdos tilanteet) aloitetaan usein miten aivan liian myöhään. Yrityksen myyntikuntoon saaminen vaatii yleensä runsaasti aikaa ja usein myös ulkopuolista liiketoiminta osaamista. Myyjillä on myös usein epärealistinen kuva yrityksensä arvosta."

"Ensisijaisesti ongelmana on sopivien osaajien, eli tulevien omistajien ja omistajanvaihdospalveluita tarjoavien yritysten puuttuminen."

Kansainvälistymiseen ja kasvuun tähtääviin omistusjärjestelyihin tulisi olla mahdollista lainata vähäriskisempää pääomaa, jotta tilapäiset rahoitusvaikeudet eivät katkaisisi muuten toimivaa liiketoimintaa."

Yritysten muutostilanteiden pullonkauloista merkittävimmäksi arvioitiin *sopivien osajien löytämisen hankaluus* (31 vastaajaa). Toiseksi merkittävimmäksi syyksi mainittiin *rahoitusvaikeudet muutostilanteissa* (29 vastaajaa), jota sivuaa myös *pääoman puute* (18 vastaajaa). Yrityksen ja yrittäjän *puutteellista osaamista tuotteen / palvelun uudistamiseen* piti merkittävänä esteenä 21 vastaajaa. Yritysten myynnin kohdalla avovastauksissa painottuvat voimakkaasti pullonkauloina yrittäjien heikko valmistautuminen myyntiin ja epärealistiset käsitykset yrityksen arvosta.

Ratkaisutoimenpiteistä parhaiksi arvioitiin *muutostilanteisiin kohdennettujen tukipalveluiden kehittäminen* (38), *rekrytointien ja irtisanomisten helpottaminen* (21) ja *tuki yrittäjien hyvinvointiin, jaksamiseen, paineenhallintaan ja ajankäyttöön* (18).

Kuvio 5. Mikä / mitkä alla olevista ratkaisutoimenpiteistä mielestäsi parhaiten vastaa olemassa oleviin tarpeisiin yritysten muutostilanteisiin liittyen? (N= 156)

Yrityksiä kuormittava sääntely ja byrokratia

"Norminpurkutalkoisiin sellainen viesti, että terveydenhuollon yrityksellä pitää olla siivousvälineille lukittava tila, jossa on lattiaviemäri. Terapiapalveluja tuottavalle toiminimelle ei saa palkata terveydenhuollon henkilöstöä, vaan pitäisi muuttua yhtiöksi. Tämä kävisi, mutta viemäriä ei ole eikä tule. Ehdotus: mikroyritykselle voisi riittää lukittava siivouskomero, jossa siivoustarvikkeiden säilytykseen on muovilaatikko, josta pesuaineet eivät pääse valumaan mihinkään. Siivoustarvikkeita ei juuri tarvita, kun siivousfirmalla on omat säilytykset kerrostalossa."

Kyselyssä selvitettiin myös vastaajien näkemyksiä siitä, miten sääntely vaikuttaa kielteisesti yrityksen elinkaaren eri vaiheissa. Vastaajista 60 prosenttia piti sääntelyn vaikutusta erittäin merkittävänä tai merkittävänä *yrityksen perustamisen ja käynnistämisen vaiheessa*, 67 prosenttia *yrityksen kehittämisen ja uudistamisen sekä yrityksen kasvattamisena ja kansainvälistämisen vaiheissa*. Yrityksen *muutostilanteissa* (kuten sukupolven- tai omistajanvaihdostilanteissa) 70 prosenttia katsoi sääntelyn vaikutuksen negatiiviseksi. Vastaajat painottivat taustasta riippuen kuitenkin hieman eri asioita. Vastaajaryhmittäin sääntelyn kehittämiskohteet voidaan tiiviisti seuraavasti:

- **Yrittäjäverkostot ja -etujärjestöt** toivovat sääntelyn purkua lupamenettelyihin (mm. ympäristöluvut ja anniskeluluvat), sekä kevennystä työlainsäädäntöön
- **Yritysvastaajat** nostavat esiin Valviran ja AVI:n lupakäytännöt. Lupakäytäntöjen selvää painottumista selittää osittain se, että yritysvastaajien joukossa oli paljon sote-alalla toimivia yrityksiä ja yrittäjiä.
- **Yritysneuvojat** huomauttavat myös monimutkaisista raportointivelvoitteista, sosiaaliturvaan liittyvistä kysymyksistä ja yrittäjien vaikeuksista löytää tarvitsemaansa neuvontaa

LIITE 2. TYÖPAJOJEN YHTEENVETO

Selvityshankkeessa järjestettiin kaksi työpajaa 16.5.2017 ja 14.9.2017. Työpajoissa oli yhteensä 53 osallistujaa.

Ensimmäisen toukokuussa järjestetyn työpajan tavoitteena oli kartoittaa yrittäjyyden ja yritystoiminnan pullonkaulat ja haasteet, nykyisin käytössä olevat hyvät käytännöt ja mallit, sekä kehittää uusia avauksia ja toimenpiteitä yrittäjyyden vahvistamiseksi. Ensimmäisen työpajan tuotoksia hyödynnettiin kesä-elokuussa toteutetun kyselyn laatimisessa. Työpajaan osallistui yhteensä 28 henkilöä.

Ensimmäisen työpajan tuotoksina listattiin yhdeksän keskeistä kehittämiskohdetta yrittäjyys- ja yrityspolitiikkaan sekä yrittäjyysympäristöön liittyen. Näitä kehittämiskohteita ja muita työpajan tuotoksia käytettiin kesällä 2017 toteutetun sähköisen kyselyn aineistona. Jokainen kolmesta ryhmästä esitti kolme keskeisintä kehittämiskohdettaan.

- Yritystoiminnan sääntelyn ja valvonnan kehittäminen ja karsiminen
 - Viranomaisten palveluasenteen kehittäminen ja siirtyminen ”kyttäämisestä konsultointiin”, jolloin viranomaisten ja yritysten välisessä kanssakäymisessä painottuu neuvonta ja ohjaus kontrolloinnin ja virheiden etsimisen sijaan.
 - Vaikutusarvioinnin vahvistaminen lainsäädäntöhankkeiden yhteydessä odotettavissa olevista vaikutuksista yritystoimintaan
- Yrittäjien eläke- ja sosiaaliturvan kehittäminen
 - Järjestelmien sovittava saumattomasti yhteen
- Rahoitus, kasvu ja kannattavuus
 - Sääntely ei saa vaikeuttaa rahoituksen saatavuutta
- Yrittäjyyskasvatuksen lisääminen
- Tuki- ja neuvontapalvelut
 - Miten neuvontatoimijoiden yhteistyö toimii? Miten oikea neuvoja löytyy?
 - Yritysneuvontapalveluiden ekosysteemin kehittäminen
- Työpaikka/paikallisen sopimisen edistäminen
- Perhevapaakulujen tasaaminen
 - Nykytilanne rajoittaa naisten omistamien ja johtamien yritysten kasvua ja naisten työllisyyttä
- Omistajanvaihdostilanteet
 - Huomiota kiinnitettävä myös maahanmuuttajien potentiaalin hyödyntämiseen omistajanvaihdostilanteissa – kansainvälistyminen, uudistuminen ja kasvu

Lisäksi työpajassa muodostettiin ehdotuksia pienemmistä ja mahdollisesti nopeammin toteutettavista toimenpiteistä, joilla voidaan parantaa yrittäjyyden edellytyksiä. Näihin ehdotuksiin kuuluvat:

- Team Finland-verkoston kehittäminen ja veroneuvonnan liittäminen mukaan verkoston palveluihin yrityksille
- Digitaaliset rahoitusratkaisut
- Eri rahoitusmuotojen yritysneutraalisuus
 - Mm. innovaatioaseteli voidaan myöntää tällä hetkellä vain osakeyhtiöille ja muut yritysmuodot, kuten toiminimet ja osuuskunnat jäävät ulkopuolelle

- Sivutoimisen yrittäjyyden helpottaminen
 - Harkinnan henkilön työntekijä-/yrittäjäasemasta mm. työttömyysturvan suhteen tulisi perustua tehdyn työn määrän sijaan työstä saatuihin tuloihin
- Koulutusjärjestelmällä on suuri merkitys
 - Koulujärjestelmän ja -kulttuurin tulee ymmärtää yrittäjyyden yleistyminen
- Ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin lisää yrittäjyysshoutoita
 - Toimintaan tulee saada myös generalistialat (mm. yhteiskunta- ja humanistiset tieteet) mukaan
- Yli 50-vuotiaiden työllisyyden huomioon ottaminen
 - osaaminen käyttöön ohjaustoimenpiteitä kehittämällä ja yrittäjänäkökulman tuomisella mukaan ohjaukseen
- Restartup-toiminnan kehittäminen
 - Yritysten toiminnan kehittämisen ja uudistamisen verkosto
- Työntekijöiden irtisanomisen helpottaminen henkilöperusteella
- Osakeyhtiön minimipääoma-vaatimuksen poistaminen

Kuvio 1. Yrittäjyyden edistämisen työpajan keskeiset kehittämiskohteet. Kuvio: 4FRONT.

Hankkeen toinen työpaja järjestettiin 14.9.2017. Toisen työpajan tavoitteena oli jäsentää ja jalostaa hankkeessa tunnistettuja yrittäjyyspolitiikan kehittämiskohteita ratkaisuksi ja osaksi yrittäjyyden edistämisen toimenpidevalikoimaa; kehittää politiikkasuosituksia ja yhteistyömalleja yrittäjyyden kehittämiseen, sekä löytää suuntaviivoja ja tienviittoja yrittäjyyden edistämistyön jatkolle. Työpajaan osallistui yhteensä 25 henkilöä.

Toisessa työpajassa kehitettiin yrittäjyyden edistämisen ratkaisuehdotuksia kolmen teeman alla:

1. **Joustavat siirtymät yrittäjyyteen:** Miten parhaiten edistää mahdollisuusyrittäjyyden aloittamista? (ml. yrittäjän sosiaaliturva ja kannustinloukut, toiminnan lopettaminen)
2. **Pienyrittäjän kannustava arki:** Miten parhaiten huomioida yrittäjän voimavarat, aika ja neuvonnan saaminen? (ml. osaamisen kehittäminen)

3. **Fiksu muutostilanteiden hallinta:** Miten vastata yritysten kasvu-, kehitys- ja kv-neuvonnan tarpeisiin? (ml. omistajanvaihdos, ensimmäisen työntekijän rekrytointi, restartup)

Teemassa 1. Joustavat siirtymät yrittäjyyteen keskeisiksi haasteiksi tunnistettiin:

1. Koetut henkilökohtaiset riskit yrittäjäksi ryhtymisessä (sis. puutteet sosiaali- ja eläketurvassa)
2. Yrittäjyys- ja yrityspalveluiden ja neuvonnan pirstaleisuus ja puutteet (sis. työnjaon epäselvyydet)
3. Uhkakuva, että tuetaan matalaa tuottavuutta

Yrittäjien eläke-, työttömyys- ja muu sosiaaliturva koetaan usein puutteelliseksi. Järjestelmä koetaan palkansaajien järjestelmään verrattuna monimutkaiseksi ja kalliiksi. Erityisesti ongelmam kohdaksi nähdään tällä hetkellä yrittäjäksi siirtyminen, ja palkkatyön ja yrittäjyyden yhdistäminen. Yrittäjäksi ryhtymistä voi estää se, ettei henkilö osaa luotettavasti arvioida, kuinka yrittäjänä toimiminen vaikuttaa hänen työttömyys- ja perusturvaansa. Tässä selvityshankkeessa toteutetuissa kyselyssä ja työpajoissa on esitetty, että tavoitteeksi tulisi pitkällä aikavälillä asettaa työttömyys- ja muiden sosiaalietujärjestelmien yhtenäistäminen palkansaajien ja yrittäjien välillä määrittelemällä molemmat tulonsaajiksi. Ajantasaiset tulo- ja verotiedot mahdollistavat ainakin periaatteessa tällaisen järjestelmän toiminnan tulevaisuudessa.

Taulukko 1. Joustavat siirtymät yrittäjyyteen – keskeiset haasteet, tavoitteet ja ratkaisut. Lähde: Selvityshankkeen työpaja 14.9.2017.

Teema	Haaste	Tavoite	Ratkaisu	
Joustavat siirtymät yrittäjyyteen	A1	Yrittäjän liian suuriksi koetut henkilökohtaiset riskit	Oikeudenmukainen ja joustava järjestelmä, jolla oikeudenmukainen ja turvattu rahoituspohja	Yrittäjien sosiaaliturvaverkon vahvistaminen ja työntekijästä yrittäjäksi siirtymisen kannustinloukkujen purkaminen
	A2	Yrittäjyys- ja yrityspalveluiden ja neuvonnan pirstaleisuus ja puutteet	Riittävän kattava ja yhdenmukainen neuvonta ja palvelu	Neuvontapalveluiden ja pienyrittäjien verkostojen kehittäminen, löydettävyyden parantaminen ja palvelujen kokoaminen yhteen

	A3	Uhkakuvana, että tuetaan matalaa tuottavuutta	yrittäjiksi ryhtyvillä on realistinen kuva yrittäjyydestä ja kyvyt pärjätä yrittäjänä	Tehokas ja oikein kohdennettu neuvonta ja tuki
--	----	---	---	--

Neuvonnan ja ohjauksen saatavuutta ja löydettävyyttä oli työpajoissa läpileikkaava teema, ja sitä pidettiin tärkeänä käytännössä kaikissa yritystoiminnan vaiheissa ja haasteissa. Neuvonnan saatavuuden lisäksi painotettiin, että neuvonnan tulee olla ajantasaista ja ammattitaitoista. Tämä asettaa erityisesti digitalisoituvassa maailmassa neuvojen ammattitaidolle suuria vaatimuksia. Tärkeänä osana yrittäjien neuvonnan ja tukipalveluiden verkostoa nähtiin myös vertaistukeen perustuvien mentorointiverkostojen kehittäminen. Mentoroinnin arvo on suurimmillaan yrityksen ja yrittäjän tilanteen muuttuessa, esim. yritystä perustettaessa, kehittämisen yhteydessä tai yritystoiminnan lopettamisen suunnittelussa. Sillä toki voi olla merkitystä myös yrittäjän arkipäivän haasteiden ratkaisemisessa. Vertaistuen kautta yrittäjän voi olla helpompi saada myös kriittistä ja suoraa palautetta yrityksen tilasta ja kehittämisen suunnasta.

Toisessa teemassa *pienyrittäjän kannustava arki* tärkeimmiksi haasteiksi tunnistettiin:

1. Sääntely (sis. alakohtainen sääntely, velvoitteiden aiheuttamat kustannukset)
2. Osaaminen (sis. puutteellinen markkina- ja talousosaaminen, sekä tuotteen ja palvelun uudistamisosaaminen)
3. Osaajat (sis. Rekrytoinnin riskit ja osaajien löytämisen vaikeudet)

Taulukko 2. Pienyrittäjän kannustava arki – keskeiset haasteet, tavoitteet ja ratkaisut. Lähde: Selvityshankkeen työpaja 14.9.2017.

Teema	Haaste	Tavoite	Ratkaisu
Pienyrittäjän kannustava arki	B1	Alakohtainen sääntely ja velvoitteiden aiheuttama suhteellinen kustannus varsinkin pienissä yrityksissä	Sääntely on sujuvaa ja tukee yrittäjää, ja häiritsee mahdollisimman vähän Lainsäädäntöhankkeiden vaikutusarvioinnin vahvistaminen ja parempi viestintä muutoksista. Valvonta- ja lupamaksujen niputtaminen ja suhteuttaminen yrityksen koon mukaan.
	B2	Puutteellinen markkinointi- ja talousosaaminen, vähäinen aika uudistamiselle	Taitavampia ja osaavampia yrittäjiä Yhden luukun periaate - pirstaleisia yrittäjyys- ja yrityspalveluita ja -neuvontaa tulee koota yhteen Mentorointipalveluiden voimakas tukeminen

				Kehitetään (aloittavien) yrittäjien kannusteita osallistua koulutuksiin "Palveleva virkamies"
	B3	rekrytoinnit, osaajien löytäminen ja määräaikaisuus	Paikallisen osaamisen edistäminen, rekrytointien ja irtisanomisten helpottaminen ja tukipalvelut yrittäjille	Neuvontapalveluiden kehittäminen ja palveluiden löydettävyyden parantaminen

Palveluihin liittyy myös viranomaisten ja yritysten kanssakäyminen. Työpajoissa toivottiin viranomaisilta yritysten suuntaan nykyistä vahvemmin konsultoivaa ja neuvovaa palveluasennetta. Tätä kuvattiin muutoksella ”kyttäämisestä konsultointiin”. Viranomaisten toimintaa kritisoitiin siitä, että se keskittyy liikaa virheiden etsimiseen sen sijaan, että virheitä pyrittäisiin korjaamaan ja ennalta ehkäisemään. Tukes ja verohallinto nostettiin toisessa työpajassa hyviksi esimerkeiksi viranomaistoiminnan kehittämistä yritysyhteistyön suuntaan.

Viranomaisten palveluasenteeseen liittyvänä myönteisenä asiana pidettiin myös entistä avoimempaa tiedottamista ajankohtaisista asioista ja virkamiesten esiintymistä omilla kasvoillaan. Tiedottamista toivottiin entistä enemmän lainsäädännön muutoksista. Käytännön havainto on ollut, etteivät yrittäjät tunne aina kovin hyvin ajantasaista lainsäädäntöä, jolloin mielikuvat siitä mitä lainsäädäntö sallii tai ei salli, voivat muodostua toiminnan kehittämisen esteiksi. Lisäksi lainsäädännön valmistelun yhteydessä toivottiin nykyistä vankempaa lainsäädännön muutosten vaikutusten arviointia erityisesti yritysten näkökulmasta.

Konsultoivaan asenteeseen liittyen ehdotettiin valvonta- ja lupamaksuissa siirtymistä vuosimaksuhinnoitteluun, jolla yritys ostaa valvonta- ja lupapalvelut. Lisäksi ehdotettiin valvonta- ja lupamaksujen porrastamista yrityksen koon mukaan, mikä tasaisi valvontamaksujen suhteellista osuutta eri kokoisten yritysten välillä ja helpottaisi pienten yritysten tilannetta.

Kolmas teema koski *fixsua muutostilanteiden hallintaa*. Keskeisiksi haasteiksi ryhmässä nostettiin:

1. Osaaminen: neuvonnan ja palvelun laatu ja ajantasaisuus
2. Resurssit: työllistäminen ja työvoiman saatavuus
3. Muutoksen ja kasvun rahoitus

Taulukko 3. Fiksu muutostilanteiden hallinta – keskeiset haasteet, tavoitteet ja ratkaisut. Lähde: Selvityshankkeen työpaja 14.9.2017.

Teema	Haaste	Tavoite	Ratkaisu
Fiksu muutos-tilanteiden hallinta	C1	Miten rohkaista yrittäjää sopivan riskin ottoon? Miten taata yritysneuvonnan laatu, ajantasaisuus ja yrityksen tarpeeseen sopivuus?	Helposti löydettävät, tunnistettavat ja tasokkaat palvelut Palveluiden löydettävyyden parantaminen Palveluntarjoajien osaamisen jatkuva kehittäminen Mentorointipalveluiden ja -verkostojen kehittäminen
	C2	Mikroyrityksen kasvun rahoitus	Rahoituspalvelut ovat asiakaslähtöisiä, eivät instrumenttilähtöisiä. Rahoituspalveluja on saatavilla kasvun eri vaiheissa Yritysten kehittämisen rahoituspalvelujen kokoaminen toisiaan tukeviksi ketjuiksi Yritysten ohjaaminen kansallisiin ja kv. verkostoihin ALV-vapaan liikevaihdon runsas nostaminen + alv-huojennus
	C3	Työllistäminen ja työvoiman saatavuus kehittyvissä mikroyrityksissä	Yrityksellä on matala kynnys palkata henkilöstöä joustavasti. Osaavaa työvoimaa on saatavilla. Maahanmuuttajien potentiaalin tunnistaminen Perhevapaakulujen tasaaminen Rekrytointien helpottaminen ja paikallisen sopimisen edistäminen Irtisanomisten helpottaminen myös henkilöperusteella

Yrittäjyys- ja yrityspolitiikan kehittämisen keskeiseksi haasteeksi nostettiin yrittäjien osaamisen, kyvykkyyksien ja motivaation kehittäminen. Yrittäjyyden kehittämisessä pitäisi kiinnittää huomiota erityisesti yrittäjien ja yritysten laatuun yritysten määrän sijaan. Osaaminen ja motivaatio ovat myös ilmapiiriin liittyviä tekijöitä, ja osaamisen kehittämisessä myös koulutusjärjestelmällä ja kasvatuksella on keskeinen sija.

LIITE 3. KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

Taulukko 1. Selvityksen yhteydessä kerätyjä kehittämissuhteita.

1. Kiinnostus ja harkinta
Yrittäjyyskasvatuksen vahvistaminen
Yrittäjien sosiaaliturvaverkon vahvistaminen
Yrittäjien eläke- ja sosiaaliturvan kehittäminen
Työntekijästä yrittäjäksi siirtymisen kannustinloukkujen purkaminen
Uuden yrittäjyyskulttuurin synnyttäminen vaatii uudenlaisten yrittäjyyshenkisten yhteisöjen tukemista
Koulujärjestelmän ja -kulttuurin tulee ymmärtää yrittäjyyden yleistymisen
Ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin lisää yrittäjyysohjelmia
Sivutoimisen yrittäjyyden helpottaminen
Harkinnan henkilön työntekijä-/yrittäjäasemasta mm. työttömyysturvan suhteen tulisi perustua tehdyn työn määrän sijaan työstä saatuihin tuloihin
Tehokas ja oikein kohdennettu neuvonta ja tuki
Yli 50-vuotiaiden työllisyyden huomioon ottaminen (osaaminen käyttöön ohjaustoimenpiteitä kehittämällä ja yrittäjänäkökulman tuomisella mukaan ohjaukseen)
Harkinnan henkilön työntekijä-/yrittäjäasemasta mm. työttömyysturvan suhteen tulisi perustua tehdyn työn määrän sijaan työstä saatuihin tuloihin
2. Perustaminen ja käynnistäminen
Sivutoimisen yrittäjyyden helpottaminen
Yhden luokun periaate - pirstaleisia yrittäjyys- ja yrityspalveluita ja -neuvontaa tulee koota yhteen
Mentorointipalveluiden voimakas tukeminen
Kehitetään (aloittavien) yrittäjien kannusteita osallistua koulutuksiin
Neuvontapalveluiden kehittäminen ja palveluiden löydettävyyden parantaminen
Pienyrittäjien verkostojen kehittäminen
Yrittäjien mentorointiverkostojen kehittäminen
Työntekijästä yrittäjäksi siirtymisen kannustinloukkujen purkaminen
Palveluntarjoajien osaamisen jatkuva kehittäminen
Harkinnan henkilön työntekijä-/yrittäjäasemasta mm. työttömyysturvan suhteen tulisi perustua tehdyn työn määrän sijaan työstä saatuihin tuloihin
Osaakeyhtiön minimipääomavaatimuksen poistaminen
3. Operatiivinen toiminta
Valvonta- ja lupamaksujen niputtaminen ja suhteuttaminen yrityksen koon mukaan
Lainsäädäntöhankkeiden vaikutusarvioinnin vahvistaminen ja parempi viestintä lainsäädäntöä

Pienyrittäjien verkostojen kehittäminen
Yrittäjien mentorointiverkostojen kehittäminen
Lupa- ja viranomaismaksujen sovittaminen yrityksen koon mukaan
Viranomaisten lupakäytäntöjen kehittäminen
Rekrytointien helpottaminen ja paikallisen sopimisen edistäminen
4. Kehittäminen ja uudistaminen
Yritysten muutostilanteisiin kohdennetut neuvontapalvelut
Restartup-toiminnan kehittäminen - Yritysten toiminnan kehittämisen ja uudistamisen sekä omistajan- ja sukupolvenvaihdosten verkosto
Yritysten kehittämisen rahoituspalvelujen kokoaminen toisiaan tukeviksi ketjuiksi
Ensimmäisen työntekijän rekrytoinnin tukeminen
Ensimmäisen työntekijän määräaikaistaminen, ja palkkatuen yhdistäminen määräaikaaisuuteen. määräaikaisuuslainsäädäntö on tulppa.
Ensimmäisen työntekijän rekrytoinnissa vahva rekrytoinnin tuki. Esim. niin että yrittäjälle valikoidaan potentiaalisia työntekijöitä.
Tehokas ja oikein kohdennettu neuvonta ja tuki
Kohdistetut yritystuet
Yritysten ohjaaminen kansallisiin ja kansainvälisiin verkostoihin
Tuki yrittäjien hyvinvointiin, jaksamiseen ja ajankäyttöön
Maahanmuuttajien potentiaalin tunnistaminen myös mikro- ja pk-yritysten kehittämisessä
Yritysten hallitusten osaamisen vahvistaminen
Sääntely ei saa vaikeuttaa rahoituksen saatavuutta
Toisiaan täydentävät rahoitusmekanismit ja rahoituspalveluiden kokoaminen ketjuiksi
Eri rahoitusmuotojen yritysmuotoneutraalisuus (Mm. innovaatioaseteli voidaan myöntää tällä hetkellä vain osakeyhtiöille ja muut yritysmuodot, kuten toiminimet ja osuuskunnat jäävät ulkopuolelle)
5. Kasvu
Maahanmuuttajien osaaminen ja verkostot yritysten kansainvälistymisen voimavaraksi
Eri rahoitusmuotojen yritysmuotoneutraalisuus (Mm. innovaatioaseteli voidaan myöntää tällä hetkellä vain osakeyhtiöille ja muut yritysmuodot, kuten toiminimet ja osuuskunnat jäävät ulkopuolelle)
Alv-vapaan liikevaihdon ja alv-huojennuksen runsas nostaminen
Kohdistetut yritystuet
Rekrytointien helpottaminen ja paikallisen sopimisen edistäminen
6. Toiminnan päättäminen ja muutostilanteet
Maahanmuuttajien potentiaalin tunnistaminen myös mikro- ja pk-yritysten omistajanvaihdoksissa

Restartup-toiminnan kehittäminen - Yritysten toiminnan kehittämisen ja uudistamisen sekä omistajan- ja sukupolvenvaihdosten verkosto

7. Läpileikkaavat kehittämissuhteet

"Palveleva virkamies" – palveluasenteen kehittäminen julkishallinnossa

Yritysneuvontapalveluiden ekosysteemin kehittäminen

Yrityspalveluntarjoajien osaamisen jatkuva kehittäminen

Vaikutusarvioinnin vahvistaminen lainsäädäntöhankkeiden yhteydessä odotettavissa olevista vaikutuksista yritystoimintaan

Tuki yrittäjien hyvinvointiin, jaksamiseen ja ajankäyttöön

Valtion tulee harjoittaa johdonmukaisempaa yrittäjyys- ja yrityspolitiikkaa

Yrittäjien mentorointiverkostojen kehittäminen

Yhden luukun periaate - pirstaleisia yrittäjyys- ja yrityspalveluita ja -neuvontaa tulee koota yhteen

Yrityksiltä vaadittavan raportointitaakan keventäminen

Perhevapaakulujen tasaaminen ja perhevapaiden uudistus

Team Finland-verkoston kehittäminen ja veroneuvonnan liittäminen mukaan verkoston palveluihin yrityksille

Digitaaliset rahoitusratkaisut

Sääntelyn purku lupamenettelyihin (esim. sote-ala, aniskelu- ja ympäristöluvut)

Irtisanomisten helpottaminen myös henkilöperusteella

Työlainsäädännön keventäminen yritysten näkökulmasta

LIITE 4. FINLAND'S ENTREPRENEURIAL ECOSYSTEM: STRENGTHS AND CHALLENGES IN THE DIGITAL ERA

Erkko Autio, Professor in Technology Venturing and Entrepreneurship, Imperial College Business School.

Evolution of entrepreneurship policies

Entrepreneurship policies have evolved considerably over time. Perceptions regarding the role, appropriate goals, and appropriate forms of public policy interventions to enhance entrepreneurship have similarly evolved, largely shaped by the evolving loci of entrepreneurial opportunities and the most effective means of pursuing such opportunities. In order to understand Finland's current challenges in promoting entrepreneurship and entrepreneurial opportunities, therefore, it is informative to consider how entrepreneurship policy actions have evolved over time and the contextual forces that have shaped this evolution.

An explicit SME policy mostly started in the 1970s, to an important extent in response to David Birch's discovery that small and medium-sized firms were responsible for a disproportionate share of new job creation (Birch, 1979; Birley, 1987). In consequence, much of early policy focus was targeted not necessarily at entrepreneurial, opportunity-seeking new ventures, but rather, to small- and medium-sized businesses that typically occupied specialist niches in manufacturing value chains. Much of the early policy, therefore, consisted of investment subsidies targeted at manufacturing SMEs, with the objective of both facilitating value chain functionalities, and, more importantly, job creation.

Dominant policy focus on manufacturing-oriented SMEs continued throughout the 1970s and much of the 1980s. This focus gradually started to evolve due to the discovery that small- and medium-sized firms were important not only for job creation, but also, seemed quite effective as innovators (Acs & Audretsch, 1988). This observation, and the example of Silicon Valley, helped introduce policies that emphasized the innovative aspect of SMEs, and also, for the first time, the creation of new, entrepreneurial businesses. In consequence, the mid-1980s saw the creation of the first two science parks in Finland, designed to facilitate the linear translation of technologies from research to industrial application, and new businesses were started to be seen as central agents in innovation systems (Autio, 1997; Guy et al., 1996).

Much of the early policy actions sought to buffer SMEs against market jolts. Consequently, key policy measures included industrial districts (subsequently, business incubators); investment support; alleviation of regulatory burden; business training; and so on. As noted, much of this activity focused on existing SMEs (Autio & Rannikko, 2016). After the recognition of the innovator role of new businesses, a bridging dimension was added to complement buffering: connecting entrepreneurs and new ventures to resources, expertise, funding, and customers (in both domestic and foreign markets). Whereas the manufacturing SMEs constituted a part of regional clusters (i.e., spatial concentrations of related value chains), the innovative new ventures supported operated in the context of regional systems of innovation as agents in the process of translating research advances into industrial application (Autio, Nambisan, Thomas, & Wright, 2017). Conceptually, one stream of SME

policy treated SMEs as constituent elements of flexible systems of production, and the other treated new ventures as agents of knowledge spill-over from research to industry in the context of regional systems of innovation.

An important finding contributed to the continued evolution of this picture from end-1990s onwards, as it was discovered that not all SMEs were equally prolific job creators, and it was, in fact, only a small minority of 'high-growth SMEs' that would end up generating the bulk of new jobs in any given cohort (Acs, 2011; Birch, Haggerty, & Parsons, 1997). Consequently, policy emphasis shifted from promoting the creation of new businesses to promoting the growth of these. This policy emphasis started to be visible from late-1990s – early 2000s onwards, with an explicit focus on promoting equity funding for new ventures, and with the design of policy initiatives that were much more selective, milestone focused, and hands-on than was the case in previous generations of SME and entrepreneurship policy (Autio & Hoeltzl, 2008; Autio, Kronlund, & Kovalainen, 2007).

Summarising, SME and entrepreneurship policies have come in three major flavours, all of which still exist. The 'manufacturing SME' flavour has emphasised productivity-enhancing investment by SMEs embedded in regional clusters and value chains. Opportunities for entrepreneurial activity were predominantly cluster-specific (e.g., value chain specialisation) and the main instrument for enhancing growth were export subsidies to expand the niche internationally. The 'technology-based new venture' emphasised new venture creation to pursue opportunities created by advances in basic and applied research. In this flavour there were less regional constraints for growth, as technology-intensive niches tend to be more global. However, it was soon discovered that most technology-based new firms actually offer highly specialised, knowledge-intensive services with only limited growth potential, and new ventures in science parks, as a rule, did not grow as rapidly as expected (Siegel, Westhead, & Wright, 2003). This observation has prompted increasing policy emphasis on high-growth new ventures, facilitating these through targeted, highly selective, hands-on policy initiatives (Autio & Hoeltzl, 2008; Autio et al., 2007; Coad, Daunfeldt, Hözl, Johansson, & Nightingale, 2014; Shane, 2009). This latest policy emphasis continues to this day and is manifested in initiatives such as the 'NIY' and 'Vigo' programmes (Autio & Rannikko, 2016; Autio et al., 2013).

Since mid-2000s, a new trend in entrepreneurship has been emerging, this time driven by digital affordances generated by rapidly evolving digital technologies and infrastructures (Autio et al., 2017). This trend is signalled by, e.g., the 'Lean Entrepreneurship' movement (Blank, 2013; Ries, 2011), the emergence of new venture accelerators and events such as 'hackathons' and the Slush event. The concept of 'entrepreneurial ecosystems' (or start-up ecosystems) has also been coined to signal this shift (Feld, 2012). Ultimately underpinning this trend is the 'Moore's Law': the number of transistors that can be packed upon a silicon chip doubles every 18 months while the per-unit price of individual transistors is halved. This ultimately drives a geometric increase in the performance and capacity of digital technologies and infrastructures, as Moore's law is accompanied by similar capacity increases in, e.g., memory capacity, transmission capacity, the efficiency of algorithms, and so on.

Impact of digitalisation on entrepreneurship

From approximately mid-2000s onwards, the digital disruption has prompted a continuing phase change in the Internet, driving its transformation from a one-way content distribution medium into an interaction platform that can support highly complex, continuous, and consequential interactions among multiple constituents. Because digital technologies are

interaction technologies, these changes enable an economy-wide re-think of how organisations create, deliver, and capture value, both economic and societal. This trend:

- Shifts the locus of opportunities for entrepreneurial action from inside clusters to outside them
- Shifts the emphasis of entrepreneurial innovation away from value chain specialisation and 'technology-push' translation towards radical business model innovation
- Dramatically lowers the cost of entrepreneurial experimentation (thereby enabling the experimentation, driven, 'lean' approach to entrepreneurship)

Digitalisation has transformed entrepreneurship from a planning-driven activity into an action- and experimentation-driven activity, where entrepreneurial ventures exploit digital affordances (notably, disintermediation) to engage end-users into a co-creation process that develops solutions to users' needs. Because of disintermediation and generativity affordances, entrepreneurs can engage users anywhere and interact with them at scale. This means that entrepreneurship has been transformed from an investment-driven, linear and sequential heuristic into an experimentation- and co-learning –driven, iterative heuristic.

The emergence of entrepreneurial ecosystems can best be understood against these transitions. First, the 'lean entrepreneurship' heuristic has become codified, and new venture accelerators have become the main structural element of entrepreneurial ecosystems cultivating and disseminating this heuristic among new ventures. Second, due to the flattening effect of digitalisation on industrial value chains, value-creating activities are being re-organised away from linear value chains around various, horizontal platforms that reside upon digital infrastructures. This introduces a dramatic change in the competitive (and collaborative) context of new ventures. Whereas traditional clusters consist of vertically networked businesses (i.e., along the vertical value chain) that compete horizontally (against one another), entrepreneurial ecosystems house horizontally networked businesses (organised around flat platform structures) that compete vertically – i.e., against industry incumbents that reside outside the cluster. Third, the main competitive weapon employed by new ventures has become radical business model innovation, with which aspiring new ventures seek to harness digital affordances to upset and dislodge incumbents. The opportunity to do this is enhanced by the general inability of incumbents to respond to this competitive threat. This is because, first, the threat posed by new business models to established incumbents is often gradual and diffuse, meaning that incumbents often have difficulty discerning where the threat is coming from and how it looks like before too late. Incumbents are also constrained because of their legacy investment in business models that are becoming obsolete.

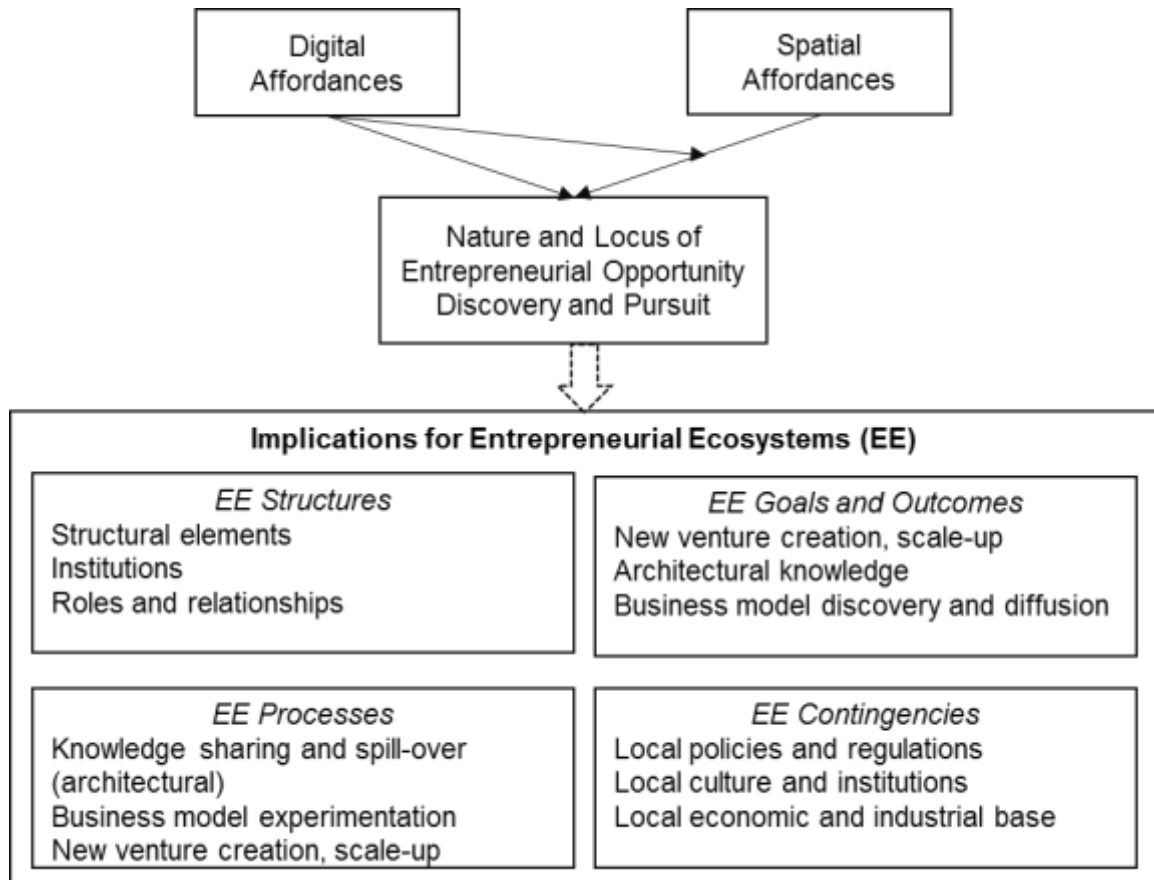
It is important to recognise the knowledge dynamic of entrepreneurial ecosystems. As noted, entrepreneurial ecosystems represent the only cluster type that cultivates a cluster-level shared knowledge base concerning a generic business process: how to organise effectively for entrepreneurial opportunity pursuit through disruptive business model innovation. All other cluster types cultivate a shared knowledge base pertaining to a given industry (e.g., a 'furniture cluster') or technology (e.g., a 'biotech cluster'). In entrepreneurial ecosystems, the characteristic structural elements (e.g., accelerators, co-working spaces, makerspaces) cultivate generic business process knowledge, which is then combined with entrepreneurs' technology or industry knowledge. This means that unlike traditional clusters,

where horizontally related businesses (i.e., those that occupy the same value chain stage) are substitutes who compete against one another, in entrepreneurial ecosystems horizontally related businesses are complements who do not directly compete. Yet, the new ventures all compete with the same means: disruptive business models. This creates conditions where new ventures in accelerators and co-working spaces have an incentive to share their experiences, as the more everyone shares, the more everyone benefits. The distinctive characteristics of entrepreneurial ecosystems relative to other cluster types are summarised in Table 1, and the structural features are illustrated in Figure 1.

Table 1. Stylized differences between ‘traditional’ clusters and entrepreneurial ecosystems (Autio et al, 2017)

	Industrial and Marshallian districts	Knowledge clusters, innovative milieus, systems of innovation	Entrepreneurial ecosystems
View of the cluster	Flexibly specialised production system	Localised system of learning and innovation	System of entrepreneurial opportunity discovery, pursuit, and scale-up
Cluster-level economic benefit	Manufacturing productivity, pecuniary advantages, process and product innovation	Product and process innovation, ‘technology-push’ innovation, non-pecuniary advantages	Business model innovation and the diffusion of radical new business models in the economy
Dominant knowledge spillovers	Vertical and voluntary (user-producer relationships)	Vertical and voluntary (user-producer relationships, linear technology translation) and horizontal and involuntary (competitive emulation)	Horizontal and voluntary (sharing of experiences from business model experiments)
Role of entrepreneurs	Participants in regional production system, shapers of cluster institutions	Participants in regional knowledge and learning system, shapers of cluster institutions, champions of technology-based innovation	Business model experimenters, scalers-up of successful business models
Drivers of entrepreneurial opportunity	Market concentration, value chain specialisation, specialised resource agglomeration, transaction cost economisation through relational trust	Voluntary vertical knowledge spillovers, voluntary and involuntary horizontal knowledge spillovers, spillovers of generic research knowledge	Digital affordances for business model innovation
Locus of opportunity drivers	Internal to the cluster	Internal to the cluster	Largely external to the cluster
Characteristic structural elements	Chambers of commerce, industry associations	Chambers of commerce, industry associations, science parks	New venture accelerators, co-working spaces, makerspaces, networking events, innovation challenges (e.g., hackathons)
Function of cluster-specific structural elements	Facilitate flexible coordination of distributed production processes	Facilitate knowledge creation, transfer, and combination, as well as ‘technology-push’ innovation	Facilitate business model experimentation and associated experience sharing, rapid scale-up of successful business models and new ventures

Figure 1. Structural Framework of Entrepreneurial Ecosystems (Autio et al., 2017)

Digitalisation, entrepreneurial ecosystems, and policy

The entrepreneurial ecosystem phenomenon has important implications for policy. Because of the nature of digital affordances, they can be exploited by aspiring new ventures to challenge virtually any existing business model (i.e., the logic for value creation, delivery, and capture) in virtually any sector. Digital technologies are general-purpose technologies whose effect is to shape knowledge-intensive interactions among economic agents. This means that the nature of digital disruption will be different from disruptions caused by the diffusion of earlier generations of general-purpose technologies in the economy. The most recent example is provided by electrification – a similarly general-purpose technology, which caused a major disruption in the economy and shifted the locus of entrepreneurial opportunities. The difference between electricity and digital technologies is that electricity is predominantly a power technology, whereas digital technologies shape knowledge-intensive interactions. This is the reason why the impact of digitalisation is mostly felt in business model innovation – digital technologies enabling the extension, enrichment, and reconfiguration of knowledge-intensive interactions among economic agents.

The above means that the effect of digitalisation will not be limited to a specific sub-group of new ventures – notably, businesses that are sometimes labelled as ‘e-business’ or ‘digital start-ups’. While there exists a group of new ventures that operate mainly or purely digitally, digital technologies can be used to extend, enhance, and enrich boundary-spanning interactions in virtually any new venture or small- and medium-sized enterprise. As an example, a recent survey found that 76% of Swiss SMEs from different sectors expected

digitalisation to transform their markets in the next five years (Greif, Kühnis, & Warnking, 2016). It is therefore important not to limit the consideration of digitalisation and entrepreneurial ecosystems to 'digital start-ups' alone, but consider the effects of digitalisation on all SMEs and small businesses. With specific reference to more traditional SMEs, two policy priorities therefore arise: (1) facilitating the reinvention of established SME business models through de novo start-up activity; and (2) facilitating the digital transformation of existing SMEs. I next address each in turn.

Reinvention of established SME business models through new venture creation

Responding to the broad opportunity space opened by digitalisation, entrepreneurial ecosystems have emerged as a novel cluster type that facilitates the cultivation and dissemination of generic business process knowledge (i.e., the pursuit of entrepreneurial opportunity through radical business model innovation) and provides a community that offers rich and munificent resources for entrepreneurial scale-up. These communities organised to support three distinct stages of the new entrepreneurial dynamic: (1) the stand-up stage (i.e., the self-selection of individuals to entrepreneurship); (2) the start-up stage (covering the experimentation stage in search for robust and scalable business models); and (3) the scale-up stage that begins when a robust and scalable business model has been discovered (Autio et al., 2017).

The challenges of entrepreneurial ecosystems for entrepreneurship policy have been discussed by Autio and Levie (2017), Autio and Rannikko (2017), and Autio (2016). The most important implications arise from the focus on facilitating a system-level entrepreneurial dynamic (i.e., the stand-up, start-up, and scale-up processes); identification and correction of 'ecosystem failures'; facilitation of business model experimentation (and associated spill-over); facilitation of platform momentum; and proactive regulation (i.e., 'regulatory sandboxes').

First, policy actions should consider the three sub-dynamics of the digital economy entrepreneurial dynamic: stand-up, start-up and scale-up dynamics. Entrepreneurship policies should work to detect bottlenecks that constrain each dynamic and structure interventions accordingly. For the stand-up stage, policies should support the self-selection of well-qualified individuals to the entrepreneurial experimentation process. In practice, this would call for a significant expansion of the teaching of entrepreneurial experimentation (i.e., an adaptation of the lean entrepreneurship discipline) in Finnish educational institutions – and also, facilitating international inflows (and outflows) of entrepreneurial talent. For the start-up stage, policies should ensure that the required structural elements are in place to cultivate cluster-level knowledge on effective organisation for entrepreneurial opportunity pursuit (e.g., accelerators, co-working spaces). For the scale-up stage, policies should ensure the presence of scale-up competence and associated resources within the Finnish entrepreneurial ecosystem.

Second, policy should focus on fixing 'ecosystem failures'. These are failures of the ecosystem to generate desired outcomes (e.g., innovative and high-growth new ventures). Traditional entrepreneurship policies seek to fix either 'market failures' (e.g., firms do not invest in R&D due to fears of misappropriation) or 'structural failures' (e.g., structural gaps in regional systems of innovation). Both of these are static in nature, observable from the outside, and amenable to being fixed through top-down policy action (e.g., R&D subsidies, building science parks). Entrepreneurial ecosystem failures are different: they are dynamic and produced in interactions among ecosystem constituents (Autio & Levie, 2017). This means they are less easy to observe from the outside and less amenable to top-down

interventions. Therefore, entrepreneurial ecosystem policies should seek to engage ecosystem stakeholders into a shared sensemaking process to discover ways how to improve the functioning of such systems. Thus, ecosystem policy interventions should adopt a facilitative engagement approach and assist in improving the interaction dynamic within the ecosystem.

Third, policies should facilitate business model experimentation and the spill-over of experiences thereof. In practice, this could mean, e.g., focus on improving the functioning of accelerators, co-working spaces, and makerspaces. An important role of the policy-maker is also likely to be the initiation of sizeable enough demand injections in specific sectors of the Finnish economy to support business model experimentation and associated knowledge spill-over (Autio & Rannikko, 2017). This could happen, for example, by opening public procurement in, e.g., selected areas of the health care sector for business model experimentation by new ventures (e.g., the generation of two-sided market platforms for healthcare services).

Fourth, policies should enable the generation of momentum around new platforms (e.g., in IoT sectors). This could take place in the form of public-sector demand injections in selected target sectors (see point three above) or through large-scale infrastructural investments. As an example, Singapore is currently investing significantly in the development of IoT platforms, involving important developments around Singapore's ports.

Finally, small advanced economies like Finland can gain an advantage in platform creation through concerted policy actions. Industry and ecosystem platforms constitute one important 'product' of entrepreneurial ecosystems, and this product does not need to be the exclusive preserve of large economies. Small advanced economies can harness their agility in ecosystem engagement and cross-silo policy coordination to create 'regulatory sandboxes' to support proactive regulatory experimentation in domains that might support the creation of new industry platforms. As mentioned above, Singapore is investing in cultivating IoT-centric platforms in spite of its small manufacturing base. Finland could experiment proactive, business model innovation –facilitating regulation in selected areas where platforms are yet to emerge – e.g., in Mobility as a Service contexts, in city system contexts, in healthcare, and similar. As radical new business models often introduce concepts that the regulators have been unable to anticipate (e.g., Uber and AirBnB), proactive regulation combined with public-sector demand pull could help create crucial early-stage momentum for innovative platforms to enable these to establish themselves as international standards by exploiting direct and indirect platform externalities.

Transformation of business models of established SMEs through digitalisation

The second set of policy challenges relates to the digital transformation of existing SMEs in the economy. Previously I quoted data from Switzerland, where 76% of existing SMEs expected their markets to be transformed through digitalisation. This is a major disruption that creates the need for targeted policy action to address the established SME sectors. Although the majority of SMEs expect their markets to be disrupted, they currently lack the tools to proactively re-think their business models so as to leverage the potential advantages of digitalisation.

In framing policy needs in this area, I suggest conceptualising of SME business models as boundary-spanning interaction systems, where the application of digital technologies supports the extension, enrichment, and reconfiguration of value-creating interactions internally and externally, with internal stakeholders, customers, partners, and suppliers.

Viewed through the interaction system lens, digitalisation creates opportunities for existing SMEs to proactively re-think both their internal and external interactions and how they co-create, deliver, and capture value in their interactions with customers, partners, suppliers, and internal stakeholders. A summary of actions that could be supported through policy interventions is shown in Table 2.

Table 2. Policy actions to support the digitalisation of existing SMEs' business models

Interaction category	Digitalisation opportunities
SME's internal activity system	<p>Overall objective: Increasing the efficiency and scalability of the SME's internal administrative and activity system through the application of digital technologies and through outsourcing administrative services and productive activities</p> <p>Example: digitalising and outsourcing administrative services such as accounting, personnel management, salaries</p> <p>Example: outsourcing manufacturing services to external providers – e.g., through Alibaba</p>
Customer interactions	<p>Overall objective: Extending and enriching customer engagements through the application of digital technologies, there by increasing customer utility, satisfaction, and retention</p> <p>Example: Digitalising customer interactions and regularised communications (e.g., contact forms) over company website</p> <p>Example: Extending visibility and participation in social media (twitter, Facebook, others)</p> <p>Example: Offering internet-based reservation systems</p> <p>Example: Offering dedicated applications that enable access to SMEs products and services</p> <p>Example: Promoting user communities and digital interactions among users</p> <p>Example: Operating digital FAQs and other community resources</p>
Digitalisation of products and services	<p>Overall objective: Enriching, enhancing, and extending value offered for users by extending existing products with digital features</p> <p>Example: Servitising physical goods by adding connectivity to internet</p> <p>Example: Servitising physical goods by offering access to them as a service</p> <p>Example: Extending users' ability to access, engage with, and customise the product or service experience through digital applications</p> <p>Example: Enhancing connectivity among customers through digitally-enabled user communities</p>

	<p>Example: Enabling customers to more closely engage with new developments (including new product development) through digital interaction devices</p> <p>Example: Collecting and harnessing customer data for the development of new products and services and extending existing ones (e.g., recommendation services)</p> <p>Example: Platformisation of SME products and services</p>
Digitalisation of marketing	<p>Overall objective: Enhancing the SME's reputation by exploiting digital channels and developing online reputations</p> <p>Example: Enhancing the SME website to drive brand strength</p> <p>Example: Use of targeted online marketing campaigns to reach new customer groups</p> <p>Example: Developing an online presence in social media channels</p> <p>Example: Developing digital marketing materials for viral distribution in social channels</p>
Internationalisation	<p>Overall objective: Leveraging digital platforms for initiating and enhancing the SME's cross-border interactions and sales</p> <p>Example: Connecting to Internet reintermediaries for product sales (e.g., Amazon, Alibaba)</p> <p>Example: Harnessing Internet reintermediaries and trust technologies for online reputation and enhanced customer trust (e.g., transactions and deliveries guaranteed by Internet platforms such as PayPal)</p> <p>Example: Leveraging blockchain technologies for supply chain transparency and proof-of-origin</p> <p>Example: Connecting to cross-border digital supply chains</p>

Reflection of Finland's entrepreneurial dynamic through the GEI data

Finally, I consider specific strengths and weaknesses of the Finnish entrepreneurial ecosystem. The latest GEI data is shown in Figure 2 and Table 2, showing Finland's profile against Sweden, the Netherlands, and the United Kingdom. There is a clear pattern: Finland shows strengths in entrepreneurial attitudes (pillars 1-5) but weaknesses in entrepreneurial abilities (pillars 6-9) and entrepreneurial aspirations (pillars 10-14). The biggest gaps are in Competition Effects and Human Capital flowing into new ventures (pillars 9 and 8). Competition Effects measure the number of existing competitors of new ventures, weighted by competition regulation. This pillar suggests that Finland's entrepreneurial ecosystem experiences a deficiency in its ability to introduce competitive novelty through the

entrepreneurial dynamic. In other words, at present, Finland's entrepreneurial ecosystem does not seem to be very efficient in cultivating challengers to established incumbents – a key role of entrepreneurs in the digital economy. Similarly, the quality of the Human Capital flowing into new ventures tends to lag behind that of selected peer economies, suggesting qualitative inefficiencies in the stand-up system.

In addition, Finland's scale-up system appears in general need of strengthening.

Table 2 shows that many of the weaknesses in Finland's entrepreneurial ecosystem dynamic appear traceable back to individual-level variables, as operationalised by GEDI. Notable gaps (relative to peers) can be observed in Skill Perception and Career Status, again suggesting specific deficiencies in the stand-up system. Competitive novelty and Educational Level of entrepreneurs were already noted. There also appears to be a relative weakness in the creation of new ventures introducing new technologies (in the linear technology translation mode) in the economy.

Overall, this analysis suggests that although Finland's stand-up system appears strong on the surface, there appear to be specific gaps that may require a re-think of how entrepreneurial experimentation is taught as a life skill in Finnish educational institutions, and how wide the reach of such education should be. As one suggestion, perhaps a hands-on, experiential approach could help, one model of such initiatives being offered by Singapore's Overseas Campuses programme, which sends university student to one-term or one-year study internships to selected entrepreneurial hotspots (e.g., Silicon Valley, Boston, Shanghai) for a 6- to 12-month immersion in an entrepreneurial venture, complemented by related studies. This programme has been found to be highly effective in encouraging entrepreneurial attitudes among university graduates.

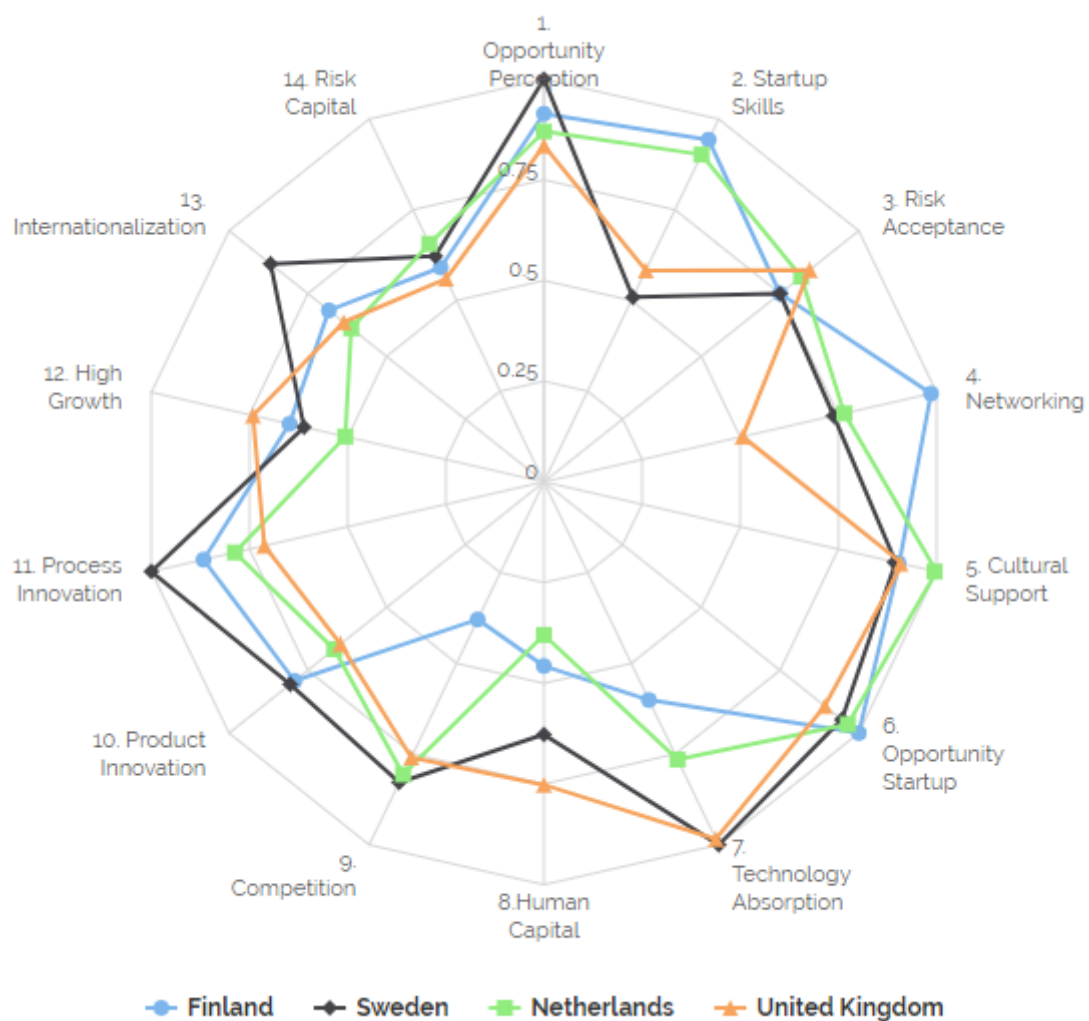

Figure 2. Finland’s entrepreneurial ecosystem profile against selected peers (source: GEDI)

Table 3. Finland’s entrepreneurial ecosystem: Detailed profile

	PILLARS	INSTITUTIONAL VARIABLES	INDIVIDUAL VARIABLES	
Entrepreneurial Attitudes	Opportunity Perception	0.94	Market Agglomeration 0.98	Opportunity Recognition 0.69
	Start-up Skills	0.94	Tertiary Education 1.00	Skill Perception 0.41
	Risk Acceptance	0.75	Business Risk 1.00	Risk Perception 0.52
	Networking	0.99	Internet Usage 0.94	Know Entrepreneurs 0.69
	Cultural Support	0.90	Corruption 1.00	Career Status 0.40
	Entrepreneurial Attitudes	78.27		
Entrepreneurial Abilities	Opportunity Startup	1.00	Economic Freedom 1.00	Opportunity Motivation 0.83
	Technology Absorption	0.60	Tech Absorption 0.87	Technology Level 0.71
	Human Capital	0.65	Staff Training 0.54	Educational Level 0.58
	Competition	0.35	Market Dominance 0.68	Competitors 0.35
	Entrepreneurial Abilities	58.31		
Entrepreneurial Aspirations	Product Innovation	0.79	Technology Transfer 1.00	New Product 0.61
	Process Innovation	0.87	GERD 1.00	New Tech 0.41
	High Growth	0.65	Business Strategy 0.95	Gazelle 0.58
	Internationalization	0.68	Globalization 0.95	Export 0.71
	Risk Capital		Depth of Capital Market 0.81	Informal Investment 0.69
	Entrepreneurial Aspirations	66.65		
GEI	66.91	Institutional 0.92	Individual 0.59	

References

- Acs, Z. J. 2011. High-impact firms: gazelles revisited. In M. Fritsch (Ed.), *Handbook of Research on Entrepreneurship and Regional Development: National and Regional Perspectives*: 133-174. Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Acs, Z. J., & Audretsch, D. B. 1988. Innovation in large and small firms - An empirical analysis. *American Economic Review*, 78(4): 678-690.
- Autio, E. 1997. New, technology-based firms in innovation networks: Symplectic and generative impacts. *Research Policy*, 26(3): 263-281.
- Autio, E. 2016. Entrepreneurship Support in Europe: Trends and Challenges for EU Policy. In E. D. GROWTH (Ed.), *Policy Reports*. Brussels: European Commission.
- Autio, E., & Hoeltzl, W. 2008. Europe Innova Gazelles Panel Final Report. In E. Innova (Ed.), *Europe Innova Panel Reports*. Brussels: EU DG Innovation.
- Autio, E., Kronlund, M., & Kovalainen, A. 2007. High-Growth SME Support Initiatives in Nine Countries: Analysis, Categorization, and Recommendations, *MTI Publications*: 95. Helsinki: Ministry of Trade and Industry, Industries Department.
- Autio, E., & Levie, J. 2017. Management of entrepreneurial ecosystems. In G. Ahmetoglu, T. Chamorro-Premuzic, B. Klinger, & T. Karcisky (Eds.), *The Wiley Handbook of Entrepreneurship*: 423-450. Chichester: John Wiley & Sons.
- Autio, E., Nambisan, S., Thomas, L., & Wright, M. 2017. Digital affordances, spatial affordances, and the genesis of entrepreneurial ecosystems. *Strategic Entrepreneurship Journal*, in print.
- Autio, E., & Rannikko, H. 2016. Retaining winners: Can policy boost high-growth entrepreneurship? *Research Policy*, 45(1): 42-55.
- Autio, E., & Rannikko, H. 2017. Digitalouden yrittäjyysdynamiikka ja Suomen kansainvälinen kilpailukyky. In VNK (Ed.), *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja*: 78. Helsinki: Prime Minister's Office.
- Autio, E., Rannikko, H., Kiuru, P., Luukkonen, K., Orenius, R., Handelberg, J., Bergenwall, A., & Berglund, E. 2013. The Vigo Programme Mid-Term Evaluation. In Finnish Ministry of Employment and the Economy (Ed.), *Enterprise and Innovation Department*: 98. Helsinki: Finnish Ministry of Employment and the Economy.
- Birch, D. 1979. *The Job Generation Process*. Unpublished M S Thesis, MIT, Cambridge, Boston.
- Birch, D., Haggerty, A., & Parsons, W. 1997. Who's Creating Jobs? Cambridge, MA: Cognetics.
- Birley, S. 1987. New ventures and employment growth. *Journal of Business Venturing*, 2(2): 155-165.
- Blank, S. 2013. Why the lean start-up changes everything. *Harvard Business Review*, 91(5): 63-72.

Coad, A., Daunfeldt, S.-O., Hölzl, W., Johansson, D., & Nightingale, P. 2014. High-growth firms: introduction to the special section. *Industrial and Corporate Change*, 23(1): 91-112.

Feld, B. 2012. *Start-up communities: Building an entrepreneurial ecosystem in your city*. Hoboken, NJ: Wiley.

Greif, H., Kühnis, N., & Warnking, P. 2016. Digital transformation: How mature are Swiss SMEs?: 28. Zurich: PwC Switzerland.

Guy, K., Autio, E., Escorsa, P., Hogan, B., Laamanen, T., Marinazzo, M., Quintas, P., Staton, M., Sternberg, R., & Valls, J. 1996. *The Science Park Evaluation Handbook*. Brussels: Technovation.

Ries, E. 2011. The Lean Start-up. *New York: Crown Business*.

Shane, S. 2009. Why encouraging more people to become entrepreneurs is bad public policy. *Small Business Economics*, 33(2): 141-149.

Siegel, D. S., Westhead, P., & Wright, M. 2003. Science parks and the performance of new technology-based firms: a review of recent UK evidence and an agenda for future research. *Small Business Economics*, 20(2): 177-184.

4FRONT

VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINTA

tietokayttoon.fi

ISSN 2342-6799 (pdf)
ISBN 978-952-287-482-5 (pdf)

